

T.E.I. ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

“Η Ωραιοποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων και ο Ρόλος των IFRS”

Διπλωματική Εργασία

Υποβλήθηκε ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Λογιστική και Ελεγκτική από την

Λιονάκη Αθηνά Μαρία

Ηράκλειο
Μάιος 2016

Δήλωση αυθεντικότητας

«Ο μεταπτυχιακός φοιτητής που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη-κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες κ.λπ.), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου».

Λιονάκη Αθηνά Μαρία

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Copyright © Λιονάκη Αθηνά Μαρία, 2016.

« Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την ΓΣΕΣ του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης, σύμφωνα με το νόμο και τον εγκεκριμένο Οδηγό Σπουδών του ΠΜΣ «Λογιστική και Ελεγκτική». Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

- Ταχυνάκης Παναγιώτης (Επιβλέπων)
- Τερζάκης Δημήτριος (Μέλος)
- Σταματόπουλος Θεόδωρος (Μέλος)

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.»

Αντί Προλόγου

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Η Ωραιοποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων και ο ρόλος των IFRS» εκπονήθηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 2016, ως επισφράγισμα των σπουδών μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Λογιστική και Ελεγκτική», της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης.

Για την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης νιώθω χρέος να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μου κο Ταχυνάκη Παναγιώτη ο οποίος μου έδωσε τις κατευθυντήριες γραμμές και με υποστήριξε σε κάθε βήμα εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής.

Επίσης οφείλω να ευχαριστήσω θερμά τον κο Αντωνοβαρδάκη Νεκτάριο για την ηθική υποστήριξη και για τις εποικοδομητικές παρατηρήσεις του.

«Η γνώση δεν έχει καμιά αξία, εκτός αν την εφαρμόσεις κάπου»

Άντον Τσέχωφ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	6
Περίληψη	9
Abstract	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
Εννοιολογική προσέγγιση	16
1.1. Χρηματοοικονομικές καταστάσεις.....	16
1.2. Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς - IFRS	16
1.3. Δημοσιευμένες Οικονομικές Καταστάσεις με βάση τα IFRS	17
1.4. Θεσμικό πλαίσιο των Προτύπων σε Ευρώπη και Ελλάδα	20
1.5. Η συνοχή των IFRS στην Ωραιοποίηση Οικονομικών καταστάσεων.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	25
Εισαγωγικά.....	25
2.1. Εννοιολογική Προσέγγιση της Επινοητικής λογιστικής	25
2.2. Ωραιοποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων	28
2.3. Το Big Bang των IFRS	31
2.4. Μετάβαση στην Ποιότητα της Πληροφορίας.....	34
2.5. IFRS και Earnings Management	38
2.6. Διαφάνεια των Οικονομικών Καταστάσεων	41
2.7. Η συμβολή της Κρίσης.....	43
2.8. Η Επιρροή του Νομικού - Κανονιστικού Περιβάλλοντος και των Δυνάμεων της Αγοράς	49
2.9. Υποδείγματα εντοπισμού χειραγώγησης κερδών	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΩΡΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	61
Εισαγωγικά.....	61
3.1. Επινοητική Λογιστική.....	61
3.2. Ο Συνδυαστικός Κρίκος με το Earnings Management	62
3.3. Η έννοια του Earnings management.....	64
Ο Μηχανισμός του Earnings Management	67
IFRS και Earnings Managment	70
3.4. Η Ωραιοποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων	73
Σκιαγράφηση της Ωραιοποίησης	75
Κίνητρα Παραποιήσεων.....	79
Πρακτικές Αλλοίωσης των Οικονομικών Καταστάσεων	85
Οι Πυλώνες	87
Τεχνικές και Λογιστικοί Χειρισμοί.....	89

Οι Κόκκινες Σημαίες “Red Flags”	107
Η Ευελιξία των IFRS	109
3.5. IAS/IFRS -Creative Accounting.....	114
3.6. Εθνικό Πλαίσιο και Εμπλεκόμενοι Φορείς	125
Η Κρίση των Χρηματοπιστωτικών Αγορών	125
Ο Ρόλος των Ελεγκτικών	126
Η Προστασία Επενδυτών	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ.....	131
Εισαγωγικά.....	131
4.1. Μεθοδολογία	131
4.2. Σχεδιασμός έρευνας.....	136
Total Accruals και Discretionary Accruals	136
Υποδείγματα - Accruals quality	137
Εξομάλυνση Κερδών - Income Smoothing.....	140
Εκτίμηση του αντίκτυπου της Οικονομικής Κρίσης.....	142
4.3. Επιλογή του Δείγματος και Συλλογή δεδομένων	142
Περιγραφική στατιστική δείγματος.....	145
Συσχέτιση μεγεθών	146
Εκτίμηση υποδειγμάτων ποιότητας (Jones 1 και Jones 2) για τον υπολογισμό των συνολικών Δεδουλευμένων	147
4.5. Ανάλυση και Ερμηνεία Ευρημάτων.....	150
Θετικά και αρνητικά discretionary accrual	152
Σχέση earnings management και economic growth.....	154
Η επίδραση του Earnings Management στην ΕΕ.....	155
Σύνοψη αποτελεσμάτων.....	156
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	158
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	160
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	176

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Διαδικασία παραγωγής του τελικού δείγματος.....	144
Πίνακας 2. Κατανομή δείγματος ανά χώρα.....	144
Πίνακας 3. Περιγραφική Στατιστική Μεταβλητών Δείγματος	145
Πίνακας 4. Περιγραφική στατιστική μεταβλητών υποδειγμάτων.....	145
Πίνακας 5. Πίνακας Σύσχέτισης Pearson	146
Πίνακας 6. Στατιστικά Αποτελέσματα παλινδρόμησης του μοντέλου Modified Jones 1 των Kothari et al (2005).	148
Πίνακας 7. Στατιστικά Αποτελέσματα παλινδρόμησης του μοντέλου Modified Jones 2 των Jones, Krishnan, και Melendrez (2008).....	149
Πίνακας 8. Μέτρηση Earnings management ανά περίοδο	151
Πίνακας 9. Positive vs negative DA.....	153
Πίνακας 10. Αποτελέσματα earnings managment και economic growth	154
Πίνακας 11. Η επίδραση ανά χώρα	155
Πίνακας 12. Μέθοδοι Λογιστικής Χειραγώγησης ανά τομέα.....	176

Περίληψη

Στις σύγχρονες κοινωνίες το φαινόμενο της ωραιοποίησης των Οικονομικών καταστάσεων έχει απασχολήσει έντονα τις ρυθμιστικές αρχές, τους επενδυτές και γενικότερα τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Το φαινόμενο αυτό έγινε η αφορμή να πραγματοποιηθούν αρκετές έρευνες από την ακαδημαϊκή κοινότητα, ιδιαίτερα μετά την σωρεία εκρήξεων εταιρικών σκανδαλών παγκόσμιας κλίμακας. Οι έντονες αντιδράσεις που προκλήθηκαν στις διεθνείς αγορές κλόνισαν την σχέση εμπιστοσύνης των εταιρειών με τους επενδυτές, τους μετόχους, τους πιστωτές ακόμα και τους εργαζόμενους.

Η παρούσα διπλωματική στοχεύει στη διερεύνηση του βαθμού στον οποίο οι επιχειρήσεις ωραιοποιούν τις οικονομικές καταστάσεις και χειραγωγούν τα κέρδη προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα τους. Το ενδιαφέρον δεν μονοπωλείται αποκλειστικά στο ότι εφόσον υπάρχουν κίνητρα δεν υπάρχουν και φραγμοί, γεγονός που προκαλεί την χειραγώγηση και άλλων λογιστικών μεγεθών.

Δεν χωράει αμφιβολία ότι η εφευρετικότητα διακρίνεται ως προς την ανεύρεση και χρησιμοποίηση νέων μεθόδων και πρακτικών εμπλουτίζοντας ολοένα και περισσότερο τον ορό της επινοητικής λογιστικής. Μάλιστα το νέο παίγνιο των ισχυρών κολοσσών αποτελούν τα IFRS, τα οποία υπηρετούν την αυξανόμενη ανάγκη ποιοτικών χρηματοοικονομικών πληροφοριών της απαιτητικής κεφαλαιαγοράς.

Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται την τάση της εναρμόνιση των λογιστικών προτύπων σε σχέση με την ενίσχυση της διεθνούς οικονομικής δραστηριότητας. Άλλωστε, είναι ευρέως γνωστό πως οι παγκόσμιες κεφαλαιαγορές θέλουν χρηματοοικονομικές εκθέσεις που να συμμορφώνονται με ένα υψηλής ποιότητας σύνολο “παγκόσμιων λογιστικών προτύπων”.

Η υιοθέτηση, λοιπόν, των IFRS θεωρείται από της συντάκτες και τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων ως μία μέθοδος η οποία οδηγεί σε περισσότερη διαφάνεια, αξιοπιστία και μεγαλύτερη συγκρισιμότητα. Κατά συνέπεια στο πλαίσιο αυτό, είναι ζωτικής σημασίας να ερευνηθεί κατά πόσο τα IFRS μπορούν να συμβάλουν στην αλλοίωση ή ωραιοποίηση των Οικονομικών καταστάσεων.

Αποδεδειγμένα, η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων βρίσκεται έφορο έδαφος σε χώρες με ασθενή συστήματα προστασίας των συμφερόντων των επενδυτών και των μετόχων. Η κρίση των χρηματοπιστωτικών αγορών αποτελεί

αντικείμενο μελέτης για την επίδραση που ασκεί στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Έτσι, ο Ευρωπαϊκός χώρος συνιστά την πλέον καταλληλότερη πηγή άντλησης πληροφοριών όπου η εφαρμογή των IFRS μέχρι πριν λίγα χρόνια έμοιαζε ουτοπική αλλά πλέον έχει επιτευχθεί.

Ως επιστέγασμα, η επιρροή του νομικού και κανονιστικού περιβάλλοντος, οι δυνάμεις της αγοράς, η άγνοια των αρμόδιων αρχών, η οικονομική αστάθεια και η επιδεξιότητα των Ελεγκτικών Εταιρειών αποτελούν θέματα τα οποία έχουν παρατηρηθεί και κρίνεται σκόπιμο να εξεταστούν.

Λέξεις κλειδιά: Δημιουργική Λογιστική, Διαχείριση κερδών, ΔΠΧΠ, Οικονομική κρίση.

Abstract

In modern societies the phenomenon of beautification of Financial Statements has been intensely preoccupied regulators, investors and general users of financial statements. This phenomenon has given rise to several studies carried out by the academic community, especially after the host of explosions corporate global triggers. The strong reactions caused in international markets have shaken the trust relationship between companies and investors, shareholders, creditors and even employees.

This thesis aims to explore the extent to which businesses embellish financial statements and earnings management in order to serve their interests. The interest is not only monopolized that if incentives do not exist and barriers, which causes manipulation and other accounting figures.

There is no doubt that the distinguished ingenuity in finding and using new methods and practices enriching increasingly serum of the inventive accounting. Indeed, the new game of powerful giants are the IFRS, which serve the growing need of quality financial information of demanding capital.

This study discusses the trend towards harmonization of accounting standards in relation to the strengthening of international economic activity. Besides, it is well known that global capital wanting financial reports comply with a set of high quality "global accounting standards".

Adoption, then, of IFRS is considered by the authors and users of financial statements as a process which leads to more transparency, greater reliability and comparability. Therefore in this context, it is vital to investigate whether IFRS can contribute to deterioration or beautification of Financial Statements.

Proven, the falsification of financial statements finds fertile soil in countries with weak systems of protection of interests of investors and shareholders. The crisis in the financial markets is being studied for the influence that the quality of financial reporting. Thus, the European Area is the most suitable source of information where the application of IFRS until a few years ago seemed utopian but has now been achieved.

As a corollary, the influence of the legal and regulatory environment, market forces, ignorance of the competent authorities, economic instability and mobility of Audit Companies are issues which have been identified and should be considered.

Keywords: Creative accounting, earnings management, IFRS, Financial crisis.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε ένα κόσμο ταχέως αναπτυσσόμενο και εξελισσόμενο, γίνεται αντιληπτό ότι η οικονομική κατάσταση της απάτης καθίστανται όλο και πιο σοβαρό πρόβλημα για τις επιχειρήσεις, τις κυβερνήσεις και τους επενδυτές. Αποτελεί μια απειλή που υπονομεύει την εμπιστοσύνη των αγορών κεφαλαίου, των εταιρικών ηγετών ακόμη και το σεβασμό στο ελεγκτικό επάγγελμα. Το εν λόγω πάζλ βέβαια έρχεται να συμπληρώσει η χρηματοπιστωτική κρίση η οποία πλήττει την παγκόσμια οικονομία από το 2008 καθώς και τα ελεγκτικά σκάνδαλα των τελευταίων δεκαετιών, καθιστώντας απαραίτητη την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επενδυτών.

Στις αναπτυγμένες κοινωνίες, η διαδικασία κατάρτισης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων εξελίχθηκε από μια απλή πρακτική, που ενδιέφερε κυρίως μικρές ομάδες βιομηχάνων και πιστωτών, σε μια ιδιαίτερα πολύπλοκη διαδικασία. Οι επιχειρήσεις απευθύνονται κυρίως στους επενδυτές, είτε μέσω θεσμικών χαρτοφυλακίων είτε μεμονωμένα, επενδύοντας στο χρηματιστήριο ή συμμετέχοντας στο κεφάλαιο επιχειρήσεων. Ο κυριότερος στόχος τους δε είναι η παρουσίαση ενός ελκυστικού επενδυτικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Από την πλευρά της η Ευρωπαϊκή Ένωση στην προσπάθεια της να ενισχύσει την αξιοπιστία και την συγκρισιμότητα των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύονται (κυρίως από εταιρείες που είναι εισηγμένες σε διάφορα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια) αποφάσισε τη θέσπιση των IFRS και την υποχρεωτική υιοθέτηση αυτών από την 1/1/2005.

Σε πρακτικό επίπεδο τα IFRS απαιτούν οι οικονομικές καταστάσεις να αποδίδουν την πραγματική και ακριβή εικόνα της χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης και των αποτελεσμάτων της. Τούτο επιτυγχάνεται με την τυποποίηση της λογιστικής πληροφορίας, καθιστώντας τα κατανοητά ακόμη και αν υπάρχουν σημαντικές εθνικές διαφορές.

Δεν χωράει αμφιβολία ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο επαφής και επικοινωνίας ανάμεσα στις εταιρείες και τους διάφορους χρήστες τους. Εντούτοις, αρκετά συχνά περιέχουν ουσιώδεις ανακρίβειες, ως αποτέλεσμα μη νόμιμων δραστηριοτήτων. Μάλιστα η ωραιοποίηση τους καθώς και η χειραγώγηση κερδών είναι εκφάνσεις της δημιουργικής λογιστικής. Συνθέτουν ένα

φαινόμενο, που έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις αυξάνοντας την επικινδυνότητα των αγορών και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Αν και, λοιπόν, τα IFRS υπηρετούν το δόγμα της ποιότητας και της αξιοπιστίας, παρέχουν μεγαλύτερη ευελιξία λογιστικών επιλογών λόγω ασαφών κριτηρίων, απροκάλυπτων και συγκαλυμμένων επίλογων και υποκειμενικών εκτιμήσεων. Η μεγαλύτερη ευελιξία σε συνδυασμό με την έλλειψη σαφούς καθοδήγησης οδηγούν σε άνθιση της διαχείρισης κερδών και αλλοίωσης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Αντικείμενο

Η παρούσα διπλωματική εξετάζει εκτενώς το βαθμό συμβολής των IFRS στις διεθνείς λογιστικές πρακτικές και στην παραποίηση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Η ανάλυση των πρακτικών παραποίησης, επιβεβαιώνεται τις αδυναμίες των λογιστικών πρότυπων λόγω της εκτεταμένης ευελιξίας και υποκειμενικότητας ερμηνείας τους.

Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται αρκετά πρότυπα που τέθηκε σε ισχύ το 2005, και τα οποία έχουν επικριθεί για την μεγαλύτερη ευελιξία εφαρμογής στην αύξηση της διαχείρισης κερδών (εξομάλυνσης). Επίσης εξετάζεται η σχέση μεταξύ των IFRS και της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στην τάση των επιχειρήσεων να χειραγωγούν τα κέρδη ή να προάγουν το κίνητρο εμπλοκής σε τέτοιου είδους χειρισμούς.

Εν κατακλείδι μέσα από την εμπειρική έρευνα παρέχοντας αποδείξεις ότι η διαχείριση των κερδών είναι ευαίσθητη στις γενικές οικονομικές συνθήκες και ότι τα εθνικά χαρακτηριστικά δεν επηρεάζουν εξίσου όλους τους τύπους πρακτικών διαχείρισης.

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής είναι να έρθει στο προσκήνιο η πραγματική δύναμη και επιρροή των IFRS στην ποιοτική λογιστική και προσδιορισθεί ο βαθμός συμβολής τους στην αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων.

Ένας άλλος στόχος είναι να μελετηθεί η επίπτωση των σημαντικών μεταβολών στο οικονομικό περιβάλλον, συγκρίνοντας τις πρακτικές διαχείρισης κερδών των ευρωπαϊκών εταιρειών κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Η εν λόγω έρευνα επιχειρεί να ρίξει φως σχετικά με τις επιπτώσεις των IFRS στη διαχείριση κερδών. Εξετάζοντας κατά πόσο η υιοθέτηση των IFRS στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αυξήσει ή μειώσει το περιθώριο διακριτικής ευχέρειας, και συγκρίνοντας την διακριτή των δεδουλευμένων κατά τις περιόδους κατά την διάρκεια και αμέσως μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης.

Συμβολή

Η μελέτη συμβάλλει στην βιβλιογραφία περί της ωραιοποίησης των Οικονομικών καταστάσεων και IFRS, καθώς αυτού του είδους οι σχέσεις δεν έχουν λάβει την απαραίτητη προσοχή στην Ελλάδα και τα ευρήματα από τις χώρες με εθνικό δίκαιο ενδέχεται να μην έχουν εφαρμογή.

Επίσης ενισχύει την περιορισμένη προηγούμενη βιβλιογραφία εξετάζοντας τις συνέπειες μιας ζοφερούς οικονομικής κατάστασης, όπως η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση, στην ποιότητα των λογιστικών κερδών. Οι περισσότερες μελέτες που έχουν διεξήχθη αφορούσαν μόνο μια χώρα, η οποία καθιστά την εξωτερική εγκυρότητα των ευρημάτων τους αμφισβητήσιμη. Η επέκταση της ανάλυσης σε μια ευρύτερη γεωγραφική περιοχή εξουδετερώνει τις επιρροές της συγκεκριμένης χώρας και, ως εκ τούτου, παρέχει ισχυρότερες αποδείξεις.

Τέλος η μελέτη συμβάλει στην ενίσχυση και τον συντονισμό των ρυθμιστικών αρχών κατανοώντας τις επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης στην διαφάνεια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, καθώς και στην σχεδίαση της άμυνας των μηχανισμών κατά τη διάρκεια μιας αρνητικής οικονομικής περιόδου.

Δομή

Η οργανωτική δομή της παρούσας εργασίας αποτελείται στο σύνολο της από πέντε θεματικές ενότητες οι οποίες στοχεύουν στην θεωρητική ανάλυση του θέματος σε συνδυασμό με μια έρευνα πεδίου. Στην πρώτη, ενότητα, επιχειρείται η εισαγωγική προσέγγιση και οριοθέτηση εννοιών ώστε να μπορέσει ο αναγνώστης να κατανοήσει τις μετέπειτα αναλύσεις. Ως εκ τούτου, γίνεται μια σύντομη αναφορά της σημασίας και σύνταξης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, της φιλοσοφίας και του θεσμικού πλαισίου που διέπει τα IFRS. Τέλος ερευνάται ο ελληνικός χώρος υποταγμένος στην κρίση χρέους και στην παθογένεια του συστήματος που τον χαρακτηρίζει.

Στη συνέχεια, η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει την επισκόπηση της ειδικής αρθρογραφίας στοχεύοντας στην παρουσίαση του θεωρητικού υπόβαθρου, στο οποίο στηρίχτηκε η μελέτη. Αναλύονται διεξοδικά τομείς ενδιαφέροντος, που περιλαμβάνουν τη ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, τη χειραγώγηση κερδών, του ρόλου και της νομότυπης εφαρμογής των IFRS καθώς και της κρίσης που ευνοεί την εξάπλωση της παραποίησης.

Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζεται ο συνδετικός κρίκος της έννοιας της επινοητικής λογιστικής με το Earning Management. Ακολουθεί συνοπτική παρουσίαση των μεθόδων χειραγώγησης κερδών, των αιτιών που οδηγούν σε παραποίηση των οικονομικών δεδομένων και των περιθωρίων που προσφέρουν τα IFRS.

Έπειτα, αναλύονται εκτενώς οι συνηθέστερες τεχνικές, κίνητρα και οι κλάδοι που βρίσκει εφαρμογή η ωραιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Τα ευρήματα ενισχύονται παραθέτοντας αποτελέσματα διεξαχθέντων ερευνών και στην συνέχεια παρουσιάζεται μια δέσμη ευνοϊκών IFRS που υποστηρίζεται ότι ωθούν τις διοικήσεις των εταιρειών σε πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται εκθέτοντας την συμβολή των εθνικών μοτίβων και εμπλεκόμενων θεσμών ως ένδειξη της δυσχέρειας που δύναται να ευδοκιμήσει σε χώρες με αδύναμα και πολυνομικά συστήματα όπως της Ελλάδας.

Στην τέταρτη ενότητα αναπτύσσεται η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στη διεθνή βιβλιογραφία για τον εντοπισμό της χειραγώγησης κερδών, μέσω της ανάλυσης των κυριότερων μοντέλων. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η εμπειρική διερεύνηση, ο τρόπος επιλογής δείγματος και συλλογής δεδομένων, η μεθοδολογία για τον υπολογισμό όλων των απαραίτητων μεταβλητών και οι περιορισμοί της μελέτης.

Τέλος στην Πέμπτη ενότητα, η μελέτη ολοκληρώνεται με την παράθεση των συμπερασμάτων και των προτάσεων για περαιτέρω μελέτη του ζητήματος.

Εννοιολογική προσέγγιση

1.1. Χρηματοοικονομικές καταστάσεις

Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν μια δομημένη απεικόνιση της οικονομικής θέσης και επίδοσης μιας οντότητας και των εγχειρημάτων που έχουν πραγματοποιηθεί από αυτή.¹ Ο γενικός σκοπός κατατάσσεται στα πλαίσια της παροχής πληροφοριών σχετικά με την οικονομική θέση και επίδοση στο τέλος της χρήσης και κατά την διάρκεια της για τα πεπραγμένα της οικονομικής οντότητας. Η διοίκηση των πόρων που της εμπιστεύτηκαν οι επενδυτές αντικατοπτρίζεται μέσα από αυτές καθώς παρέχουν πληροφορίες για τα περιουσιακά στοιχεία, τις υποχρεώσεις, τα ίδια κεφάλαια, τα έσοδα και τα έξοδα, τα κέρδη και τις ζημίες, τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων και τις ταμειακές ροές. Ωστόσο αναγκαία θεωρείτε και η παροχή μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών.

Σημαντικές πληροφορίες επίσης παρέχουν οι σημειώσεις (notes) στις οποίες περιέχονται περισσότερες λεπτομέρειες για ορισμένα μεγέθη που εμφανίζονται στις κύριες λογιστικές καταστάσεις. Αντίστοιχη βαρύτητα έχουν και οι επεξηγήσεις οι οποίες συμβάλλουν στην πληρέστερη κατανόηση και ερμηνεία των βασικών καταστάσεων.

Ο στόχος των λογιστικών καταστάσεων είναι η παροχή χρήσιμων πληροφοριών στους τωρινούς και μελλοντικούς επενδυτές και πιστωτές καθώς και σε άλλους χρήστες (μέτοχους, κράτος, τράπεζες κλπ) για τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων (Σιώτης, 2006)². Για να καταστεί δυνατή η άντληση των παραπάνω πληροφοριών, πρέπει να καταρτίζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να παρέχουν τις πληροφορίες αυτές. Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν το ουσιαστικότερο σύνολο δεδομένων, με βάση το οποίο μπορούν να υποστηριχτούν οικονομικές αποφάσεις και επιλογές.

1.2. Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς - IFRS

Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ) αποκαλούμενα "*International Financial Reporting Standards*" - IFRS (ή «*International Accounting Standards*» - IAS, για τα παλαιότερα πρότυπα) εκδίδονται από τον «Όργανισμό Διεθνών Λογιστικών Προτύπων», τον «International Accounting Standards Board» - IASB - που είναι

¹ <https://circabc.europa.eu>

² Σιώτης Θεοχάρης (2006), Χρηματοοικονομική Λογιστική, Εκδόσεις Μπαρμπουνάκης, 2006

εγκατεστημένος στο Λονδίνο και αποτελούν λογιστικές πρακτικές υπό τη μορφή νόμων με τους οποίους καλούνται να εναρμονιστούν υποχρεωτικά οι χώρες που τα υιοθετούν ή τα εφαρμόζουν. Τα ΔΛΠ εμπλουτίστηκαν με οδηγίες που άλλαξαν τον προσανατολισμό τους. Αρχικά ήταν αυστηρά λογιστικός, και είναι πλέον γνωστά ως Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (IFRS). Από το 2005 όλες οι εισηγμένες εταιρίες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών και των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, πρέπει να εφαρμόζουν τα διεθνή λογιστικά πρότυπα IFRS για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεών τους. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να επιτρέπουν ή να επιβάλλουν τη χρήση αυτών των πρότυπων αναφοράς στις εισηγμένες στο χρηματιστήριο επιχειρήσεις της ΕΕ για τους ετήσιους λογαριασμούς τους και στις μη εισηγμένες επιχειρήσεις της ΕΕ για τους ετήσιους ή τους ενοποιημένους λογαριασμούς τους.

Για να εγκριθεί ένα διεθνές λογιστικό πρότυπο, η εφαρμογή του πρέπει να παρέχει μια πιστή και έντιμη εικόνα της χρηματοοικονομικής κατάστασης και των αποτελεσμάτων της επιχείρησης. Επίσης πρέπει να ανταποκρίνεται στο ευρωπαϊκό δημόσιο συμφέρον και να πληροί τα κριτήρια κατανοησιμότητας, συνέφειας, αξιοπιστίας και συγκρισιμότητας. Τα προαναφερόμενα απαιτούνται για τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση που είναι αναγκαία για τη λήψη οικονομικών αποφάσεων και την αξιολόγηση της επιστασίας της διαχείρισης.

Τα ΔΛΠ βρίσκουν εφαρμογή τόσο στις ατομικές οικονομικές καταστάσεις μητρικών εταιρειών όσο και στις ενοποιημένες καταστάσεις των ομίλων εταιρειών που συντάσσονται με την ευθύνη των μητρικών εταιριών.

Ιστορικά το πρώτο πρότυπο δημοσιεύτηκε το 1974 και ως σήμερα πολλά έχουν αλλάξει, αντικατασταθεί, αναθεωρηθεί και καταργηθεί. Τα πρότυπα εν ισχύ σήμερα είναι 30 αν και ξεκίνησαν σε αριθμό 41 (IAS 1 έως IAS 41).

1.3. Δημοσιευμένες Οικονομικές Καταστάσεις με βάση τα IFRS

Η εφαρμογή των IFRS άλλαξε την φιλοσοφία παρουσίασης και ανάλυσης των οικονομικών καταστάσεων προσθέτοντας εθνική ομοιογένεια και συγκρισιμότητα. Το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 1 (IAS 1) παρέχει κατευθυντήριες γραμμές αναφορικά με την δομή, τις ελάχιστες απαιτήσεις καθώς και τις αρχές που διέπουν την σύνταξη και

παρουσίαση τους. Σύμφωνα με το πρότυπο οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις που είναι υποχρεωμένες οι οικονομικές μονάδες να συντάσσουν είναι:

❖ Η κατάσταση Οικονομικής Θέσης

Απεικονίζει την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης δηλαδή τα στοιχεία του ενεργητικού, τις υποχρεώσεις και τα ίδια κεφάλαια σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

❖ Η κατάσταση συνολικών εσόδων (συνένωση Κατάστασης Αποτελεσμάτων και Αναγνωρισμένων Εσόδων-Εξόδων)

Η κατάσταση παρουσιάζει τα αποτελέσματα χρήσης, τα συγκεντρωτικά συνολικά έσοδα, τα συνολικά έσοδα για την περίοδο τα οποία αποτελούν το σύνολο των αποτελεσμάτων και των λοιπών συνολικών εσόδων.

❖ Η κατάσταση μεταβολών Ιδίων Κεφαλαίων - Statement of Changes in Financial Position

Δείχνει όλες τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων (all changes in equity) ή τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων, εκτός από εκείνες που ανακύπτουν από κεφαλαιακές πράξεις με τους ιδιοκτήτες.

❖ Η κατάσταση Ταμειακών Ροών - Cash Flow Statement

Καταρτίζεται με βάση τις απαιτήσεις του Διεθνούς Λογιστικού Προτύπου Νο 7 (IAS 7) και παρουσιάζει τις εισροές και εκροές ταμιακών διαθέσιμων και ταμιακών ισοδύναμων και χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Σκοπός του IAS 7 - Κατάσταση Ταμειακών Ροών, είναι να καθορίσει τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχει μια οικονομική μονάδα σχετικά με τις Ταμειακές Ροές της. Έτσι, οι ενδιαφερόμενοι και οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων μιας βάσης, μπορούν να εκτιμήσουν τη δυνατότητα της οικονομικής μονάδας να δημιουργεί ταμειακά διαθέσιμα και ταμειακά ισοδύναμα, τον χρόνο και τη βεβαιότητα της

δημιουργίας ταμειακών διαθεσίμων και τις ανάγκες που προκύπτουν για τη μονάδα και την οδηγούν στη χρησιμοποίηση των ταμειακών της διαθεσίμων (Κόντος, 2015)³.

❖ Οι σημειώσεις (Notes)

Οι οποίες περιλαμβάνουν περίληψη των σημαντικών λογιστικών πολιτικών καθώς και άλλες επεξηγηματικές σημειώσεις. Σύμφωνα με το IAS 1 οι Επεξηγητικές Σημειώσεις θα πρέπει να περιλαμβάνουν με την συγκεκριμένη σειρά τα εξής στοιχεία:

- Τη Δήλωση Συμμόρφωσης
- Περίληψη των εφαρμοζόμενων Λογιστικών Πολιτικών
- Επεξηγηματικές πληροφορίες για τα κονδύλια που περιλαμβάνονται στις λογιστικές καταστάσεις, ανάλογα με τη σειρά παρουσίασης.
- Άλλες Γνωστοποιήσεις (π.χ. στόχοι επιχείρησης)(Φίλος, 2002)⁴.

Σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, οι οικονομικές καταστάσεις πρέπει να αντιμετωπίζονται ενιαία και να μην επιτρέπεται η αποσπασματική δημοσιοποίησή τους (Γεωργίου, 2003)⁵. Ακόμη πρέπει να ακολουθούν βασικές αρχές των IFRS όπως της ακριβοδίκαιης παρουσίασης και συμμόρφωσης, της συνεχιζόμενης δραστηριότητας, της αρχής του δεδουλευμένου, της σημαντικότητας και συγκέντρωσης, του συμψηφισμού, της περιοδικότητας (παρουσίασης), της συγκριτικής πληροφόρησης, της ομοιομορφίας και της εξατομίκευσης.

Η ευθύνη για την κατάρτιση και δημοσιοποίηση τους ανήκει αποκλειστικά στη Διοίκηση των επιχειρήσεων. Η Διοίκηση για δικούς της λόγους και δική της χρήση, μπορεί να συντάσσει τις παραπάνω υποχρεωτικές καταστάσεις, χωρίς να ακολουθεί τα IFRS, αλλά όταν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις συνταχθούν για να δημοσιοποιηθούν, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν από εξωτερικούς χρήστες (επενδυτές, μετόχους, κλπ.) τότε πρέπει οπωσδήποτε να ακολουθούνται τα IFRS.

Εν κατακλείδι, εκτός από το IAS 1 και το IAS 7 που προαναφέραμε, υπάρχουν και άλλα πρότυπα τα οποία παίζουν ουσιαστικό ρόλο στην σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων, όπως το IAS 34 Ενδιάμεση Χρηματοοικονομική Αναφορά, το IAS 8

³Κόντος Γ. (2015), Χρηματοοικονομική Λογιστική, Σύμφωνα με τα Διεθνή και τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, Εκδόσεις Διπλογραφία.

⁴Φίλος Α. Ιωάννης, «Γνωστοποιήσεις στο προσάρτημα σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα», Λογιστής, Φεβρουάριος 2002

⁵ Γεωργίου, Αθως. 2003, Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, Εκδόσεις Σάκουλας Α.Ε

Λογιστικές Πολιτικές-Μεταβολές των Λογιστικών Εκτιμήσεων και Λάθη καθώς και το IAS 10 Γεγονότα μετά την Περίοδο αναφοράς.

1.4. Θεσμικό πλαίσιο των Προτύπων σε Ευρώπη και Ελλάδα

Η ΕΕ εστιάζοντας στην δημιουργία μιας κοινής αγοράς, η οποία θα επιτρέπει την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίου, εργατικού δυναμικού και δραστηριοτήτων ανάμεσα στα κράτη-μελή, υιοθέτησε και βασίστηκε στα ήδη υπάρχοντα πρότυπα που αναπτύχθηκαν από τον IASC⁶. Εντούτοις επιδίωξε την θέσπιση κανόνων εναρμόνισης των λογιστικών αρχών μεταξύ των κρατών-μελών της (Νεγκάκης, 2015)⁷.

Η «λογιστική επανάσταση» πραγματοποιήθηκε το 2005 όπου όλες οι εισηγμένες σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά επιχειρήσεις της ΕΕ, άρχισαν να καταρτίζουν και παρουσιάζουν τις οικονομικές τους καταστάσεις σύμφωνα με τα IFRS, αντικαθιστώντας τα διαφορετικά εθνικά πρότυπα που μέχρι τότε ίσχυαν. Την περίοδο εκείνη τα πρότυπα εφαρμόζονταν ήδη από αρκετούς πολυεθνικούς εισηγμένους κολοσσούς, όπως και οικονομίες της πρώην Ανατολικής Ευρώπης όπου τα είχαν υιοθετήσει ή επέτρεπαν την χρήση τους χωρίς να έχουν προβεί σε θέσπιση εθνικών προτύπων. Η κίνηση αυτή από μέρους της ΕΕ ώθησε και άλλες χώρες να επιταχύνουν την υιοθέτηση και εφαρμογή τους, ιδιαίτερα εκείνες που συναλλάζονταν με τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Με τον Ν.2992/2002 καθιερώθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων. Υποχρεωτικά κατά την κατάρτιση των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων των Ανώνυμων Εταιριών των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, και προαιρετικά για τις μη εισηγμένες Ανώνυμες Εταιρείες που επιλέγουν τους τακτικούς κατά τον νόμο ελεγκτές (ΣΟΕΛ). Βέβαια η ουσιαστική νομοθετική παρέμβαση έναρξης εφαρμογής των ΔΛΠ, έγινε το 2004 με τον Νόμο 3229 (ημερομηνία εφαρμογής 1/1/05).

Ο Ν. 4308/2014 έχοντας ενσωματώσει πλήρως το λογιστικό σκέλος της νέας κωδικοποιημένης Οδηγίας 2013/34/ΕΕ, καθώς και βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, αποσαφήνισε το τοπίο και όρισε ρητά το πεδίο εφαρμογής.⁸ Σύμφωνα λοιπόν, με τον

⁶ Ο International Accounting Standards Committee, το 2010 μετονομάστηκε σε IFRS Foundation.

⁷ Νεγκάκης Ι. Χρήστος, Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς-Θεωρία και Εφαρμογές, 2015.

⁸ <https://www.kpmg.com/GR/EL/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/Presentation%20ELP%20Law%204308-2014.pdf>

4308/2014 οι παρακάτω κατηγορίες οντοτήτων έχουν υποχρέωση σύνταξης των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων βάσει των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Αναφοράς (IFRS):

- Οι οντότητες δημοσίου ενδιαφέροντος. Το υποκατάστημα αλλοδαπής τράπεζας που δραστηριοποιείται στην Ελλάδα δεν εμπίπτει στην κατηγορία των οντοτήτων δημοσίου ενδιαφέροντος, δεδομένου ότι δεν έχει αυτοτελή νομική προσωπικότητα όντας τμήμα μιας αλλοδαπής τράπεζας που λειτουργεί υπό την πλήρη εποπτεία των αρχών της χώρας της. Μπορεί να τα εφαρμόζει όμως τα IFRS εναλλακτικά της εφαρμογής των λογιστικών κανόνων του Ν. 4308/2014.
- Οντότητες εγκατεστημένες στην Ελλάδα που είναι θυγατρικής οντότητας με μετοχές ή άλλες κινητές αξίες εισηγμένες σε οργανωμένη αγορά κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον αντιπροσωπεύουν ατομικά ή αθροιστικά ποσοστό μεγαλύτερο από 5% του καθαρού κύκλου εργασιών ή του ενεργητικού ή του μέσου όρου των εργαζόμενων της μητρικής,
- Τα χρηματοδοτικά ιδρύματα της περίπτωσης 26 της παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθμ. 575/2013, εφόσον υπόκεινται σε απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας,
- Οι Α.Ε.Π.Ε.Υ. του Ν. 3606/2007 (Οδηγία 2004/39/ΕΚ),
- Οι ανώνυμες εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου του Ν. 3371/2005,
- Οι ανώνυμες εταιρείες επενδύσεων σε ακίνητη περιουσία του Ν. 2778/1999,
- Οι ανώνυμες εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών του Ν. 2367/1995,
- Οι ΑΕΔΑΚ του Ν. 4099/2012 (Οδηγία 2009/65/ΕΚ),
- Οι οντότητες χαρτοφυλακίου και
- Οι οντότητες που έχουν αυτή την υποχρέωση βάσει άλλης νομοθετικής διάταξης.

Κάθε άλλη οντότητα μπορεί, με απόφαση της διοίκησής της, να εφαρμόζει προαιρετικά τα IFRS, όπως αυτά έχουν υιοθετηθεί από την ΕΕ. Στην περίπτωση αυτή η εφαρμογή των IFRS είναι υποχρεωτική για πέντε συνεχόμενες ετήσιες περιόδους από την πρώτη εφαρμογή τους. Οι οντότητες που επιλέγουν να συντάξουν τις ατομικές χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους βάσει των IFRS, συντάσσουν και τις ενοποιημένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους βάσει των ιδίων προτύπων, όταν υποχρεούνται σε σύνταξη ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Οι

οντότητες που, υποχρεωτικά ή προαιρετικά, συντάσσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους βάσει των IFRS εφαρμόζουν μόνο τα άρθρα 3 έως και 15 και την παρ. 32 του άρθρου 29 του Ν. 4308/2014.

Τέλος σύμφωνα με τον νέο νόμο καθιερώθηκαν τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (GAS⁹). Τα εν λόγω πρότυπα γκρέμισαν την υπάρχουσα τυποποίηση των οικονομικών καταστάσεων και επέβαλαν κανόνες των διεθνών λογιστικών προτύπων στην συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων ακόμη και σε πολύ μικρές επιχειρήσεις με εξαίρεση αυτές της παρ. 2γ του άρθρου 1 (ΟΕ,ΕΕ, ατομικές με κύκλο εργασιών μέχρι 1,5 εκ.).

1.5. Η συνοχή των IFRS στην Ωραιοποίηση Οικονομικών καταστάσεων

Τα τελευταία χρόνια, είναι όλο και πιο συχνές οι περιπτώσεις εταιριών, που ενώ έλαβαν καθαρές εκθέσεις ελέγχου, οδηγήθηκαν σε ραγδαία πτώχευση ή αποκάλυψη άλλων εταιρικών παρατυπιών και απάτης. Η Ελλάδα προσκολλημένη στην νομοθεσία, έχει δεχτεί κριτική αρκετές φορές για τη χαμηλή ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Επιπλέον, η παγκόσμια οικονομική κρίση, που ξεκίνησε στις ΗΠΑ το 2007, και η συνεχιζόμενη κρίση χρέους της Ελλάδας εντείνουν το πρόβλημα, γιατί η οικονομική ύφεση επηρεάζει άμεσα την ευρωστία των επιχειρήσεων και εντείνει τα κίνητρα για χειραγώγηση των οικονομικών αποτελεσμάτων τους.

Μολονότι, η χρησιμοποίηση των IFRS δίνετε να είναι το πιο σημαντικό μέσο μιας χώρας στη διαμόρφωση της ποιότητας των κερδών και χρηματοοικονομικών πληροφοριών, δεν παύουν να παρέχουν μεγάλη ευελιξία ερμηνείας. Τα IFRS προσθέτουν υψηλότερο βαθμό χειραγώγησης μέσω της διακριτής επιλογής των λογιστικών αρχών από τις επιχειρήσεις. Οι κύριες μέθοδοι δημοσιοποίησης διαστρεβλωμένων στοιχείων που απασχολούν την αρθρογραφία είναι: η χειραγώγηση κερδών, η επιλογή λογιστικών μεθόδων, το επίπεδο συμμόρφωσης και το χρονοδιάγραμμα υιοθέτησης υποχρεωτικών λογιστικών προτύπων, το επίπεδο γνωστοποιήσεων χρηματοοικονομικής και μη χρηματοοικονομικής πληροφορίας, η αναγνώριση και επικαιρότητα αναγνώρισης των λογιστικών στοιχείων και το μάνατζμεντ εντυπωσιασμού.

⁹ Greek Accounting Standards

Αναμφίβολα, η διαχείριση κερδών, οι αναμορφώσεις και η παραποίηση έχουν κοινά χαρακτηριστικά, αλλά δε μπορούν να θεωρηθούν ως ίδιες μέθοδοι. Η διαχείριση κερδών αφορά στην επιλογή λογιστικών διαδικασιών από τη διοίκηση της εταιρίας με σκοπό την ωραιοποίηση των κερδών, που πολλές φορές είναι εντός των ορίων των IFRS. Τα IFRS προσφέρουν μερική ευελιξία στην προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων και στους διαχειριστές ευχέρεια στην επιλογή λογιστικών μεθόδων. Οι διαχειριστές εκμεταλλεύονται αυτή τη δυνατότητα, ώστε να τροποποιήσουν τα οικονομικά αποτελέσματα της εταιρίας και να πετύχουν έναν προκαθορισμένο στόχο. Αν και η μέθοδος δεν παραβιάζει ρητά τα λογιστικά πρότυπα, θεωρείται μια ηθικά αμφισβητήσιμη πρακτική.

Είναι προφανές, ότι παρά την υιοθέτηση των IFRS, η χειραγώγηση των κερδών από τα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη εξακολουθεί να υφίσταται, καθώς επίσης και η ωφελμιστική συμπεριφορά των ελεγκτών. Συνεπώς, οι ρυθμιστικές αρχές οφείλουν να καθιερώσουν πρότυπα και κανόνες που να περιορίζουν την ωφελμιστική συμπεριφορά.

Η Ελλάδα είναι μια μικρή χώρα στην οποία σημειώθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις τα τελευταία χρόνια. Η ελληνική οικονομία επηρεάστηκε από την παγκόσμια ύφεση, η οποία ξεκίνησε το 2007, και παρουσίασε τα πρώτα σημάδια κρίσης δημόσιου χρέους το 2009. Το 2010 οι ανησυχίες εντάθηκαν, η κρίση βάθυνε και το δημόσιο χρέος κατέστη μη βιώσιμο. Η χώρα στράφηκε στην ΕΕ, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) για οικονομική στήριξη, η οποία περιλάμβανε «πακέτα διάσωσης» με αντάλλαγμα σκληρά μέτρα λιτότητας, όπως μειώσεις μισθών και περικοπές των δημόσιων δαπανών. Τα δημοσιονομικά προβλήματα της Ελλάδας έχουν επεκταθεί και σε άλλες αδύναμες οικονομίες της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), π.χ. Ιρλανδία, Πορτογαλία Ισπανία και Ιταλία, και το θέμα της επέκτασης της κρίσης αποτελεί σοβαρό πρόβλημα για ολόκληρη την ΕΕ.

Συνεπώς, έχει ενδιαφέρον να μελετηθούν οι διάφορες οικονομικές παραμέτρους μιας τόσο μικρής χώρας που απειλεί τη σταθερότητα της ΕΕ.

Είναι σαφές, ότι το νέο ελληνικό οικονομικό περιβάλλον, με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, ενθαρρύνει τον προβληματισμό, σχετικά με την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας η εξέταση

των ειδικών χαρακτηριστικών της χώρας, προκειμένου να κατανοήσουμε τις αιτίες πίσω από τα γεγονότα.

Στην κεφάλαιο που ακολουθεί περιλαμβάνονται απόψεις από διάφορους επιστημονικούς συγγραφείς για την συνολική εικόνα της δημιουργικής λογιστικής και την έκταση που καταλαμβάνει η ωραιοποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Εν συνεχεία αναλύεται η υιοθέτηση και εφαρμογή των IFRS στην ΕΕ και η επίδραση που ασκούν στην διαφάνεια των δημοσιευμένων καταστάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Εισαγωγικά

Στο παρόν κεφάλαιο αποσαφηνίζονται οι αμφιλεγόμενες έννοιες της επινοητικής λογιστικής και του φαινομένου της ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων εκθέτοντας σημαντικά άρθρα και συγγράμματα. Πέραν της εννοιολογικής τοποθέτησης, παρουσιάζονται διάφορες μελέτες που προβάλλουν την ιδέα υιοθέτησης των IFRS ως δίαυλος μετάβασης στην ποιότητα αλλά και ως μηχανισμός χειραγώγησης και ωραιοποίησης. Τέλος γίνεται αναφορά στην οικονομική κρίση η οποία έχει εντυφώσει το ενδιαφέρον της ακαδημαϊκής κοινότητας ως προς την επίδραση που ασκεί στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

2.1. Εννοιολογική Προσέγγιση της Επινοητικής λογιστικής

Η δημιουργική λογιστική εμφανίστηκε στη αγγλοσαξονική βιβλιογραφία την δεκαετία του 1970, τις περισσότερες φορές έκανε την εμφάνιση της στις εφημερίδες από άρθρα που γραφτήκαν κυρίως από τους Watts και Zimmerman (1978, 1986 και 1990). Αν και ο όρος Επινοητική Λογιστική (Creative Accounting) είναι σχετικά νέος, διχάστηκε αρκετές φορές. Οι διάφορες μέθοδοι και τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων περιλαμβάνονται στον όρο της επινοητικής λογιστικής .

Ωστόσο, δεδομένου ότι δημιουργική λογιστική χρησιμοποιείται για να διαψεύσει την πραγματική εικόνα της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης, πολλοί συγγραφείς θεωρούν τη δημιουργικότητα στο λογιστικό χειρισμό ως μια δραστηριότητα που ισοδυναμεί με έγκλημα (Σπάθης, 2002)¹⁰. Μια τέτοια κατανόηση της δημιουργικότητας στον τομέα της λογιστικής έχει οδηγήσει σε έναν ορισμό ως μια αρνητική πρακτική που παράγει διάφορες απειλές στην αντικειμενικότητα των αποκαλυπτόμενων οικονομικών στοιχείων.

Ο Ryszard Kamiński (2014)¹¹ διαφοροποιεί την δημιουργική λογιστική από την επιθετική λογιστική (aggressive accounting), ξετυλίγοντας διάφορες πτυχές της δημιουργικής λογιστικής, που επιτρέπουν να παρουσιάζεται η οικονομική κατάσταση

¹⁰ Spathis, Charalambos T. (2002), "Detecting false financial statements using published data: some evidence from Greece." *Managerial Auditing Journal* 17.4, pp. 179-191.

¹¹ Ryszard Kamiński (2014) *Creative Accounting Does not Need to Equal Falsification of Accounts*, Poland, *Economics World*, ISSN 2328-7144 April 2014, Vol. 2, No. 4, 272-280

της εταιρείας σε ένα πιο ευνοϊκό φως. Εν αντιθέσει η επιθετική λειτουργεί ως μέσο οικονομικής και λογιστικής απάτης. Επιθετική λογιστική κατά τον Kamiński σημαίνει χειρισμό με οικονομικά στοιχεία, προκειμένου να παραπλανηθούν και να μπερδευτούν οι τελικοί αποδέκτες πληροφοριών. Η επιθετική λογιστική αν και δεν αποτελεί ποινικό αδίκημα δεν παύει να καταστρατηγεί διοικητικές, αστικές ή ποινικές διαδικασίες. Απόρροια αυτού είναι οι οικονομικές εκθέσεις να είναι εσκεμμένα ψευδείς, προκειμένου να παραπλανηθούν οι αναγνώστες τους. Η αρνητική αυτή πρακτική μπορεί να επικεντρωθεί, μεταξύ άλλων, στην τεχνητή διόγκωση των κερδών ή ταμειακών εισροών με άμεσο αντίκτυπο και στην υπεραξία της εταιρίας.

Εκτός από αρνητική πλευρά, ο Shah et al., (2011)¹², παρουσιάζουν και την θετική όψη της δημιουργικής λογιστικής, ως ένα κρυφό όπλο που χρησιμοποιείται σε κρίσιμες καταστάσεις των επιχειρήσεων. Υπό αυτή την έννοια, περιλαμβάνετε και η χρήση επιχειρηματικών δεδομένων με τέτοιο τρόπο ώστε να εμφανίζετε η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης καλύτερη από ότι είναι στην πραγματικότητα. Άλλωστε, η δημιουργική προσέγγιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και η μέτρησή της αναπτύχθηκε για πρώτη φορά στις προηγμένες οικονομίες της αγοράς. Σε αυτές τις μορφές οι λογιστικοί κανονισμοί και άλλες νομικές διατάξεις αφήνουν την απόφαση για επιλογή των λογιστικών αρχών στις ίδιες τις επιχειρήσεις.

Οι Gherai και Balaciu (2011)¹³ προβλέπουν, ότι οι επιχειρήσεις που υιοθετούν πρακτικές δημιουργικής λογιστικής διακυβεύονται από μεγάλο κίνδυνο και οδεύουν με μαθηματική ακρίβεια να βρεθούν στο προσκήνιο ξεσπάσματος ενός σκανδάλου. Όπως υποστηρίζουν, οι πρακτικές αυτές δεν εξασφαλίζουν παρά μόνο βραχυπρόθεσμα οφέλη, συνεπώς η αποτυχία είναι αναπόφευκτη.

Οι Vlădu και Matis (2010)¹⁴ ορίζουν την δημιουργική λογιστική ως ένα μέσο που χρησιμοποιείται από εταιρείες προκειμένου να προσαρμοστούν, να αναπτυχτούν και να γίνουν πιο ανταγωνιστικές στα παραχώδη περιβάλλοντα που λειτουργούν. Η προσαρμογή αυτή απαιτεί «επαγγελματίες» που να είναι σε θέση να παράγουν

¹² Shah, S., Butt S., Tariq, Y.B. (2011), Use or abuse of creative accounting techniques, International Journal of Trade, Economics and Finance, 2(6), 531-536.

¹³ Gherai, D.S., Balaciu, D.E. (2011), From creative accounting practices and enron phenomenon to the current financial crisis. Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, 13(1), 34-41

¹⁴ Vladu A.B., Matis D., 2010. Corporate Governance And Creative Accounting: Two Concepts Strongly Connected? Some Interesting Insights Highlighted By Constructing The Internal History Of A Literature, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, pp. Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, 14(1), 2012, 115332-346, indexat REPEC, indexat REPEC, Available at: <http://oconomica.uab.ro/upload/1220101/33.pdf>

δημιουργικές ιδέες και να ερμηνεύουν γκρίζες ζώνες προς όφελός τους. Τούτο επιτυγχάνεται ψάχνοντας για κενά σε συγκεκριμένους κανόνες ή να αναπτύσσοντας μεθόδους που οι ρυθμιστικές αρχές δεν έχουν σκεφτεί να απαγορεύσουν.

Οι παρεμβατικές αυτές πρακτικές, κατά τους Gowthorpe και Amat (2005)¹⁵, είναι μια σκόπιμη νόθευση «επικοινωνίας» μεταξύ φορέων και μετόχων διαμέσου των συντακτών. Γεγονός που δικαιώνει τους προλαλήσαντες Amat, Blake και Dowds (1999)¹⁶ που υποστήριξαν ότι μέσω της δημιουργικής λογιστικής, οι λογιστές ακονίζουν τις γνώσεις τους για τους λογιστικούς κανόνες προκειμένου να επιτύχουν επιθυμητά αποτελέσματα.

Δεκαετίες πριν, άλλωστε, ο καινοτόμος Ian Griffiths (1981) στη αποκαλούμενη βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου παρομοιάζει την Δημιουργική Λογιστική ως το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο. Παρά ταύτα, το 1986 αποδέχεται πως η δημιουργικότητα στον τομέα της λογιστικής έχει περισσότερες από μία ερμηνείες, διαφορετικές αντιλήψεις, αρνητικά, αλλά ταυτόχρονα εντοπίζονται και ορισμένες θετικές πτυχές.

Ωστόσο, αν και μέχρι και σήμερα υπάρχει διαφωνία των ειδικών ως προς την ακριβή ονομασία του εν λόγω προβλήματος. Ο όρος Creative Accounting φαίνεται να είναι ο επικρατέστερος σε σύγκριση με τους κατά καιρούς άλλους χρησιμοποιούμενους ορισμούς. Ταυτοχρόνως, η σκόπιμη παρέμβαση στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων πολλές φορές εξομοιώνεται με έννοιες όπως η εξομάλυνση του εισοδήματος (income smoothing) και η διαχείριση κερδών (earnings management). Ενώ άλλες φορές συναντάτε αρκετά εφευρετικό λεξιλόγιο όπως cosmetic accounting, window dressing ή cook the books (Riahi-Belkaoui, 2003)¹⁷.

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα συμπεραίνεται ότι η Δημιουργική Λογιστική είναι ένα φαινόμενο κοινότυπο, που συναντάται πλέον σε ευρεία κλίμακα και είναι μια ανεπιθύμητη και δυσάρεστη κατάσταση. Συμπεραίνεται ότι υπάρχουν δύο είδη επινοητικής λογιστικής, η δημιουργική και η επιθετική. Η πρώτη εκμεταλλεύεται τα κενά στους λογιστικούς κανόνες και νόμους βελτιώνοντας τα αποτελέσματα της

¹⁵ Gowthorpe, C. & Amat, O. (Mar 2005), "Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro-Manipulation", *Journal of Business Ethics*, 57: 1, pp.55-64

¹⁶ Amat, O., Blake J. & Dowds J. (Dec1999), "The Ethics of Creative Accounting", *Economics Working Paper 349*, Department of Economics and Business, Universitat Pompeu Fabra.

¹⁷ Ahmed Riahi-Belkaoui, (2003) "Intellectual capital and firm performance of US multinational firms: A study of the resource-based and stakeholder views", *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 4 Iss: 2, pp.215-226

οικονομικής μονάδας. Ενώ, η δεύτερη καταστρατηγεί και παραβιάζει τους νόμους, στρεβλώνει τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, παραπληροφορεί και παραπλανεί το επενδυτικό κοινό.

Ως εκ τούτου, η επινοητική λογιστική ουσιαστικά δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα πρόβλημα με δύο όψεις, κάθε μία εκ των οποίων αποτελεί αντικείμενο εξέτασης, λόγω των σοβαρών επιπτώσεων που επιφέρει.

2.2. Ωραιοποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων

Ο όρος “Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων” έχει οριστεί διεθνώς με διαφορετικό τρόπο από επιστήμονες και ερευνητές που ασχολήθηκαν με το θέμα. Ο λόγος για τον οποίο δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός είναι επειδή μέχρι πρόσφατα ο όρος αυτός δεν είχε αναλυθεί διεξοδικά και σε βάθος. Μάλιστα, πολλές φορές αντί αυτού συναντάτε και συγγενικοί όροι, όπως η ‘Διαχείριση κερδών (Earnings Manipulation), η διοικητική παραποίηση (Management Fraud), ακόμα και εργασιακή απάτη (Occupational Fraud).

Ειδικότερα, ο Razez το 2013¹⁸ στην μελέτη του για την πρόληψη και ανίχνευση της απάτης στον κλάδο των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών αναφέρει ότι η απάτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων «δεν γνωρίζει σύνορα» και μπορεί να συμβεί σε οποιαδήποτε χώρα και οργανισμό. Μάλιστα επισημαίνει ότι οι οντότητες όλων των μεγεθών είναι ευαίσθητες τόσο από τους εργαζομένους (κλοπή, υπεξαίρεση) όσο και από την απάτη διαχείρισης.

Σύμφωνα τώρα με τους Firth et al., (2011)¹⁹, ο μεγάλος ανταγωνισμός σε συνδυασμό με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων για επίτευξη όλο και πιο ανέφικτων στόχων, ωθεί στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων. Ακολουθώντας, λοιπόν, την ανωτέρω προσέγγιση, τα μεγαλύτερα σκάνδαλα που έχουν εμφανιστεί τις τελευταίες δεκαετίες στην παγκόσμια οικονομία, εμφανίζουν ως βασική τους αιτία, την παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων.

¹⁸ Rezaee, Zabihollah and Davani, Hossein, Does Financial Reporting Fraud Recognize Borders. Evidence from Bank Fraud in Iran (July 21, 2013). Journal of Forensic & Investigative Accounting Vol. 5, Issue 2, July - December, 2013. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2469020>

¹⁹ Firth, M., Rui, O.M. and Wu, W. (2011), “Cooking the books: Recipes and costs of falsified financial statements in China”, Journal of Corporate Finance, 17(2), pp. 371390

Εν συνεχεία, ο Sorkin (2010)²⁰, αναφέρει ότι τα τελευταία χρόνια στις Ηνωμένες Πολιτείες υπάρχουν 343 εγκληματίες και 189 πολίτες οι οποίοι κατηγορούνται ότι εμπλέκονται σε δόλιες δραστηριότητες, και οι οποίες έχουν βλάψει περισσότερο από 120.000 θύματα αξίας άνω των 8 δις \$. Απόρροια αυτού είναι η απάτη των Οικονομικών καταστάσεων να γίνεται όλο και μεγαλύτερο πρόβλημα καθώς η λογιστική ανίχνευση της ανέκαθεν ήταν ένα σημαντικό αλλά και πολύπλοκο έργο για τους επαγγελματίες της λογιστικής.

Κατά τους Greenlee et al., (2007)²¹, η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων δεν έχει παρατηρηθεί μόνο σε εταιρίες ιδιωτικού ή δημόσιου τομέα ούτε αλλά και σε εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Οι παράγοντες που συναινούν σε αυτό το γεγονός είναι το κοινωνικό πρόσωπο της εταιρίας που απωθεί κάθε είδους καχυποψία περί της αξιοπιστίας του οργανισμού. Σε αυτό συναινούν, το κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης τόσο μεταξύ των στελεχών όσο και μεταξύ εταιρίας και κράτους, οι πιο χαλαροί λογιστικοί έλεγχοι και η έλλειψη επιχειρηματικής και χρηματοοικονομικής εμπειρίας. Παράλληλα, οι Stalebrink και Sacco (2005)²² ισχυρίστηκαν ότι για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις το πρόβλημα λαμβάνει οικονομικές διαστάσεις, ενώ για τις δημόσιες το θέμα είναι κατά βάση πολιτικό. Απώτερος σκοπός των τελευταίων είναι η παρουσίαση ενός μικρού πλεονάσματος, ανεξαρτήτως αν είναι υπαρκτό ή μη.

Σύμφωνα με τον Kranacher (2006)²³, η ασυμφωνία οριοθέτησης μπορεί να αποδοθεί στις διαφορετικές ερμηνείες των εμπειρικών δεδομένων από τους επενδυτές. Υπό αυτή την έννοια, κάθε χρηματοοικονομική κατάσταση εμπεριέχει λάθη ή παραλείψεις κατά τη σύνταξη και διατύπωσή της. Ως αποτέλεσμα αυτού, διαστρεβλώνεται η πραγματική εικόνα και να οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόκειται περί παραποίησης ή απάτης (fraud) (βλ. SAS 99, ΔΕΠ 240).

²⁰ Sorkin, A.R. 2010. Pulling Back the Curtain on Fraud Inquiries, The New York Times (December 6, 2010).

²¹ Greenlee KJ, Harrison JF (2005). Respiratory changes throughout ontogeny in the tobacco hornworm caterpillar, *Manduca sexta*. *J Exp Biol.* 2005;208:1385–1392.

²² Stalebrink O.J., J. Sacco (2005), “Rationalization of financial Statement fraud in government: An Austrian perspective”, *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 18, No. 4, pp.489–507

²³ Kranacher, M.-J., Riley, R. A., and Wells, J. T. (2011). *Forensic Accounting and Fraud Examination*. In M.-J. Kranacher, R. A. Riley, & J. T. Wells, *Forensic Accounting and Fraud Examination*. United States of America: John Wiley & Sons, Inc. 408-445.

Ο Rezaee (2005)²⁴, ισχυρίστηκε ότι η λογιστική απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων (financial statement fraud) συνιστάται στη σκόπιμη απόπειρα των επιχειρήσεων να εξαπατήσουν ή να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών πληροφοριών (κυρίως επενδυτών και πιστωτών). Κατά τον συγγραφέα τα βασικά στοιχεία του προβλήματος της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων στηρίζονται στο μοντέλο 'CRIME'²⁵. Ενισχύοντας έτσι την άποψη ότι η διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων είναι κατάληξη της εφαρμογής ενός συνόλου μεθόδων δημιουργικής λογιστικής με αλληλεπίδραση διαφόρων παραγόντων.

Όπως αναφέρει ο Dooley (2002)²⁶, «όταν πρόκειται για απάτη μέσω παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, η ανθρώπινη φαντασία είναι ικανή να εφεύρει μυριάδες συνδυασμούς λογιστικών παρατυπιών για να εξαπατήσει τους επενδυτές». Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που εμφανίζουν μεγαλύτερη συχνότητα και παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, μέσω των οποίων κατηγοριοποιούνται.

Με βάση τη μελέτη του Schilit (2002)²⁷ καταγράφονται τριάντα πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, κατηγοριοποιημένες σε επτά ομάδες. Οι πρακτικές αυτές είναι ευρέως διαδεδομένες και χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις για αλλοίωση ή βελτίωση κατά το μέγιστο δυνατό της χρηματοοικονομικής εικόνας.

Τέλος, ο Σπάθης (2002), αναφέρει ότι στις ΗΠΑ έχουν καταγραφεί οι μεγαλύτερες παραποιήσεις και ο όρος που επικρατεί είναι «απάτη» (fraud). Η απάτη ερμηνεύεται ως σκόπιμη αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων. Αναφέρεται δε, ότι οι τρόποι χειρισμού (manipulation) των στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνουν: «την υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή την υποτίμηση υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό την επίτευξη του επιθυμητού ύψους τους αλλά και καταχώρηση ανύπαρκτων κονδυλίων».

²⁴ Zabihollah Rezaee 'Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud, Critical Perspectives on Accounting ,Volume 16, Issue 3, April 2005, Pages 277–298

²⁵ Το μοντέλο του Rezaee επισημαίνει αυτούς τους παράγοντες και ονομάζεται CRIME. Ο όρος προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων: Cooks - μάγειρες, Recipes - συνταγές, Incentives - κίνητρα, Monitoring - έλεγχος.

²⁶ Dooley, D.V. (2002), "Financial Fraud: Accounting Theory and Practice", Fordham Journal of Corporate & Financial Law, Vol.8 (Symposium), pp.53-88

²⁷ Howard Schilit (2002), "Financial Shenanigans: How to Detect Accounting Gimmicks & Fraud in Financial Reports"

Συνοπτικά, τα κοινά χαρακτηριστικά όλων των παραπάνω ορισμών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από Δημιουργική Λογιστική είναι η σκοπιμότητα της ενέργειας και ο κίνδυνος που συνεπάγεται για χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

2.3. Το Big Bang των IFRS

Με την παγκοσμιοποίηση των διεθνών χρηματοπιστωτικών αγορών, η ιδέα υιοθέτησης μιας κοινής γλώσσας χρηματοοικονομικής πληροφόρησης για ανάπτυξη της διεθνούς συγκρισιμότητας έγινε ευρέως διαδεδομένη. Στόχος της εισαγωγής ενός ενιαίου πλαισίου λογιστικών κανόνων είναι η εξασφάλιση μεγαλύτερης συγκρισιμότητας, διαφάνειας και ποιότητας. Τα αναμενόμενα οφέλη βασίζονται στην παραδοχή αυτή και η υποχρεωτική χρήση των IFRS αυξάνει τη διαφάνεια και βελτιώνει την ποιότητα των δημοσιευμένων Οικονομικών καταστάσεων.

Σε γενικές γραμμές, τα Διεθνή Πρότυπα επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που σχετίζονται με τη λογιστική σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τα IFRS βρίσκονται σε μια κατάσταση διαρκούς μεταβολής και νέων διερμηνειών. Η διαρκής μεταβολή οφείλεται σε ατέλειες του αρχικού σχεδιασμού καθώς και στην προσπάθεια σύγκλισής με τα αντίστοιχα πρότυπα των Η.Π.Α. (US GAAP). Βέβαια η συνεχής τροποποίηση οφείλεται κυρίως, στην ανάγκη αντιμετώπισης των προβλημάτων που η ίδια η εφαρμογή και εξέλιξη των συναλλαγών δημιουργεί.

Πέραν τούτου οι υποστηρικτές της λογιστικής εναρμόνισης δείχνουν να υπάρχουν πολλά πιθανά οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση ενός ενιαίου πλαισίου. Εκτός από την βελτίωση της ποιότητας μπορούν να οδηγήσουν σε μείωση του κόστους ελέγχου, αποδοτικότερες επενδυτικές αποφάσεις και χαμηλότερο κόστος κεφαλαίου.²⁸

Συγκεκριμένα, οι Lourenço και Branco (2015)²⁹, μέσα από την μελέτη τους υποστηρίζουν ότι, κατά γενικό κανόνα, τα IFRS έχουν μια θετική επίδραση στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, αλλά αυτό εξαρτάται κυρίως από τα χαρακτηριστικά των χωρών (το επίπεδο επιβολής του νόμου) και των επιχειρήσεων. Ωστόσο, η ενιαία χρήση των κανόνων δεν είναι από μόνη της αρκετή για να

²⁸ Choi, F.D.S. and Meek, (2005) G. International Accounting, 5th edition, Prentice-Hall.

²⁹ Isabel Maria Estima Costa Lourenço, Manuel Emilio Mota de Almeida Delgado Castelo Branco (2015), Main Consequences of IFRS Adoption: Analysis of Existing Literature and Suggestions for Further Research, Rev. contab. finanç. vol.26 no.68 São Paulo May/Aug. 2015 Epub July 10, 2015, <http://dx.doi.org/10.1590/1808-057x201500090>.

δημιουργήσει μια κοινή γλώσσα των επιχειρήσεων, καθώς τα κίνητρα διαχείρισης αλλά και οι θεσμικοί παράγοντες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Βέβαια, από την πλευρά τους είναι αρκετοί οι συγγραφείς εκείνοι οι οποίοι ισχυρίζονται ότι είναι ανώτερα από τα κοινά λογιστικά πρότυπα για διάφορους λόγους. Αρχικά, λοιπόν, τα IFRS δύναται να μειώσουν την ‘επιλογή’ των λογιστικών μεθόδων, περιορίζοντας έτσι τη διακριτική ευχέρεια. Παράλληλα όμως, τα IFRS απαιτούν μεθόδους αναγνώρισης και αποτίμησης, που να αντικατοπτρίζουν υποκειμενικά την οικονομική θέση των επιχειρήσεων και να παρέχουν περισσότερες σχετικές πληροφορίες για την λήψη επενδυτικών αποφάσεων. Τέλος, οι απαιτούμενες γνωστοποιήσεις των IFRS μετριάζουν τις ασυμμετρίες πληροφόρησης μεταξύ επιχειρήσεων και μετόχων (Gounopoulos et al, 2013).³⁰

Στην αρένα της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, η μελέτη των Barth et al., (2008), απέδειξε ότι τα λογιστικά αποτελέσματα που δηλώθηκαν βάσει IFRS εμφανίζουν υψηλότερη ποιότητα έναντι εκείνων που πραγματοποιήθηκαν με την χρήση εγχώριων πρότυπων. Σε χώρες που τα εγχώρια λογιστικά πρότυπα αδυνατούν να οδηγήσουν στη δημιουργία αξιόπιστων και συγκρίσιμων λογιστικών καταστάσεων, και το συνολικό κόστος ελέγχου και εποπτείας της κεφαλαιαγοράς είναι υψηλό, η χρησιμοποίηση των IFRS μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά ενισχύοντας το έργο των εποπτικών αρχών.

Την ίδια περίοδο, στην ερευνά τους οι Jeanjean και Stolowy (2008)³¹ επισημαίνουν ότι «τα IFRS παρέχουν διαχείριση με διακριτικότητα» και ότι «σε κάποιο βαθμό η εξουσία που χρησιμοποιείται, εξαρτάται από την ηγεσία των εθνικών νομικών θεσμών». Τα IFRS, όπως έχουν διαμορφωθεί μέχρι στιγμής, επιτρέπουν σε κάποιες περιπτώσεις την επιλογή μεταξύ δύο χειρισμών για την απεικόνιση ορισμένων γεγονότων. Εντούτοις, αυτό ενδέχεται να έχει αντίκτυπο στη δυνατότητα ευκαιριακών συμπεριφορών. Οι άκαμπτοι κανόνες παρέχουν περιορισμένες επιλογές λογιστικών χειρισμών, περιθωρίων για υποκειμενικές κρίσεις και την ικανότητα των Διαχειριστών να συμπεριφέρονται καιροσκοπικά. Ωστόσο, οι ευέλικτοι κανόνες παρέχουν

³⁰ Michael and Gounopoulos, Dimitrios and Pulm, Jannis, IFRS Adoption and Management Earnings Forecasts of Australian IPOs (2013). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2199034>

³¹ Thomas Jeanjean, Hervi Stolowy, (2008). Do accounting standards matter? An exploratory analysis of earnings management before and after IFRS adoption ,Thomas Jeanjean, Hervi Stolowy, Journal of Accounting and Public Policy 27(6):480-494, November 2008

μεγαλύτερες δυνατότητες για επιλογή και εμπεριέχουν υψηλότερο βαθμό υποκειμενικότητας κατά την εφαρμογή των κριτηρίων τους. Τούτο επιτρέπει στους Διαχειριστές ένα ευρύ πεδίο για την άσκηση αυτής της 'διακριτικής ευχέρειας. Συμπερασματικά, όσο πιο ευέλικτοι είναι οι κανόνες, τόσο υψηλότερη είναι η πιθανότητα των πρακτικών διαχείρισης αποτελεσμάτων.

Οι Soderstrom και Sun (2007)³², κατέληξαν ότι επιτυχία εφαρμογής των IFRS στηρίζεται σε τρεις σημαντικούς παράγοντες: α) την ποιότητα των προτύπων, β) το νομικό και πολιτικό σύστημα μιας χώρας, και γ) τα κίνητρα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η αναμενόμενη ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης σύμφωνα με τα IFRS μπορεί να επηρεαστεί θετικά από την επιβολή μηχανισμών του συστήματος χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Ο λογιστικές πρακτικές που υιοθετούνται από τις επιχειρήσεις εξαρτώνται επίσης και από τους παράγοντες που επικρατούν στην εκάστοτε χώρα, όπως είναι η προστασία των επενδυτών, και κάποια σταθερά χαρακτηριστικά, όπως το μέγεθος, η ανάπτυξη ή μόχλευση.

Κατά τους Bild & Schuster (2006), η αντικατάσταση μιας λογιστικής πρακτικής με μία άλλη δε βελτιώνει απαραίτητα τη διαφάνεια. Η διαθεσιμότητα χρήσιμων πληροφοριών στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων και η δυνατότητα αξιολόγησης των λειτουργικών αποτελεσμάτων, εξαρτώνται από τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε λογιστικής πρακτικής. Συνεπώς, η αντικατάσταση των εθνικών λογιστικών προτύπων με διεθνή ενιαία πρότυπα, δε σημαίνει αυτόματα βελτίωση της διαφάνειας. Είναι λοιπόν απαραίτητο τα IFRS να εξελίσσονται έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται στις διαρκώς μεταβαλλόμενες ανάγκες των επιχειρήσεων και της κεφαλαιαγοράς. Επομένως, τα IFRS οφείλουν να αναφέρονται, όχι μόνο στην προετοιμασία και την παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων, αλλά και στην ευρύτερη παρακολούθηση και ρύθμιση της λειτουργίας της αγοράς κεφαλαίων.

Σύμφωνα με τους Ewert και Wagenhofer (2005)³³, τα αυστηρότερα λογιστικά πρότυπα, όπως τα IFRS σχετίζονται θετικά με την ποιότητα των κερδών, περιορίζοντας την ευχέρεια των Διαχειριστών και τις πρακτικές χειραγώγησης εσόδων.

³² Naomi Soderstrom and Kevin Jialin Sun, (2007), IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review, *European Accounting Review*, vol. 16, issue 4, pages 675-702

³³ Ewert, R. , and A Wagenhofer, 2005, Economic effects of tightening accounting standards to restrict earnings management, *Accounting Review* 80, 1101-1124.

Σε αυτό το πνεύμα οι Healy και Wahlen (1999)³⁴, υποστηρίζουν ότι τα λογιστικά πρότυπα δημιουργούν αξία όταν επιτρέπουν στις οικονομικές καταστάσεις να αποτυπώνουν αποτελεσματικά τις διαφορές των επιχειρήσεων ως προς την χρηματοοικονομική κατάσταση και επίδοση, με έγκαιρο και έγκυρο τρόπο.

Εν κατακλείδι, τα Διεθνή Πρότυπα συνιστούν μία ομάδα λογιστικών προτύπων υψηλής ποιότητας, τα οποία θα ενισχύσουν το βαθμό διαφάνειας των οικονομικών καταστάσεων. Ακόμη και στην περίπτωση αυτή, τα οφέλη της ενίσχυσης της διαφάνειας θα πρέπει να συγκριθούν με το κόστος απόκτησής της.

2.4. Μετάβαση στην Ποιότητα της Πληροφορίας

Η υποχρεωτική υιοθέτηση των IFRS για τις εισηγμένες εταιρείες στην οργανωμένη αγορά των κρατών μελών της ΕΕ, μετά την 1η Ιανουαρίου του 2005 (Κανονισμός ΕΚ αριθ 1606/2002) αποτελεί ορόσημο στην λογιστική ιστορία. Η ρυθμιστική αυτή αλλαγή επέφερε μεγάλες ανατροπές σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες. Δημιούργησε νέες προσδοκίες, ενίσχυσε την συγκρισιμότητα, βελτίωσε την εταιρική διαφάνεια και ποιότητα των χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Μολονότι η χρησιμοποίηση ενός μοντέλου που βασίζεται σε αρχές παρέχει περισσότερη ευελιξία ερμηνείας, δεν παύει να προσθέτει υψηλότερο βαθμό χειραγώγησης.

Σε επίπεδο τώρα βιβλιογραφίας, οι Capkun et al., (2016)³⁵ υποστηρίζουν ότι τα πρότυπα που τέθηκαν σε ισχύ επιτρέπουν μεγαλύτερη διοικητική διακριτική ευχέρεια (ευελιξία) που οδηγεί σε μεγαλύτερη διαχείριση κερδών (λείανση). Μάλιστα, η μελέτη αποδεικνύει ότι τα πρότυπα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης επιτρέπουν μεγαλύτερη ελευθερία και ευελιξία στις μετρήσεις καθώς περιλαμβάνουν αρχές και έννοιες που βασίζονται σε εκτιμήσεις και μπορούν να ερμηνευθούν διαφορετικά από τις επιχειρήσεις.

Από την άλλη πλευρά, οι Ahmed et al., (2013)³⁶ αναγνωρίζουν ότι η έγκριση των IFRS οδήγησε σε μεγαλύτερη διαχείριση κερδών (εξομάλυνση) αλλά αυτό κυρίως

³⁴ Healy, P.M. & Wahlen, J.M. (Dec1999), “A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting”, *Accounting Horizons*, 13: 4, pp365-383

³⁵ Vedran Capkun, Dan Collins, Thomas Jeanjean,(2016), The effect of IAS/IFRS adoption on earnings management (smoothing): A closer look at competing explanations, *Journal of Accounting and Public Policy*, Volume 35, Issue 4, July–August 2016, Pages 352–394.

³⁶ Ahmed, A., Neel, M. and Wang, D. (2013). Does Mandatory Adoption of IFRS Improve Accounting Quality? Preliminary Evidence. *Contemp Account Res*, 30(4), pp.1344-. 1372.

οφείλεται στην διακριτική ευχέρεια ή την άσκηση της κρίσης και όχι από στις αλλαγές προκύπτουν από την υιοθέτηση των νέων προτύπων.

Οι Jeanjean και Stolowy (2008)³⁷ μέσα από την μελέτη τους επισημαίνουν πως η εφαρμογή λογιστικών προτύπων όπως τα IFRS απαιτούν σημαντικό βαθμό επαγγελματικής κρίσης ενώ η ευέλικτη χρήση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών παρέχει στα διευθυντικά στελέχη σημαντική διακριτική ευχέρεια ερμηνείας και εφαρμογής.

Στο ίδιο ύφος οι Carmona και Trombetta (2008)³⁸ υποστηρίζουν, ότι απαιτούνται μείζονες αλλαγές, θίγοντας την τεχνογνωσία και την εμπειρία λογιστών και ελεγκτών. Ως εκ τούτου, καθιστάτε αναγκαία η αναβάθμιση των λογιστικών συστημάτων και των εσωτερικών διαδικασιών ελέγχου.

Άλλες μελέτες έχουν δείξει ότι η επιτυχία των IFRS στην βελτίωση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης επηρεάζεται από παράγοντες όπως η εθνική κουλτούρα, το νομικό και θεσμικό πλαίσιο και τους οικονομικούς κανόνες της εκάστοτε χώρας.

Οι Barth et al., (2008)³⁹ σε μια ανάλυση 21 χωρών, υποδεικνύουν ότι τα στοιχεία που αναφέρθηκαν από τις επιχειρήσεις που εφάρμοσαν τα IFRS, είναι πιο αξιόπιστα. Η αναγνώριση και αποτίμηση με βάση τα IFRS, είναι λιγότερο επιρρεπής σε χειραγώγηση κερδών έναντι των εταιρειών που συντάσσουν οικονομικές καταστάσεις με βάση τα εγχώρια πρότυπα. Όμως ζωτικής σημασίας είναι οι αποκλίσεις που παρατηρούνται. Οι αποκλίσεις αυτές προκλήθηκαν από τη σταδιακή μετάβαση με ταυτόχρονη αλλαγή πολιτικών και εθνικών προτύπων, την έλλειψη κατάλληλης υποδομής από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, καθώς και τις διαφορετικές χρονικές περιόδους που λήφθηκαν υπόψη στις μετρήσεις.

³⁷ Jeanjean, T. and Stolowy, H. (2008) Do accounting standards matter? An exploratory analysis of earnings management before and after IFRS adoption, *Journal of Accounting and Public Policy*, 27, pp. 480–494

³⁸ Carmona, S. and Trombetta, M. (2008) On the global acceptance of IAS/IFRS accounting standards: the logic and implications of the principles-based system, *Journal of Accounting and Public Policy*, 27, pp. 455–461.

³⁹ Barth, M., Landsman, W. and Lang, M. (2008) International Accounting Standards and accounting quality, *Journal of Accounting Research*, 46(3), pp. 467–498.

Επιπλέον, μελέτες, όπως των Jeanjean και Stolowy (2008)⁴⁰ υπογραμμίζουν τη σημασία των κινήτρων κατά την υποβολή εκθέσεων των επιχειρήσεων, οι οποίες διαμορφώνονται από πολλούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των νομικών θεσμών, διάφορες δυνάμεις της αγοράς και την φύση των επιχειρήσεων. Οι Daske et al., (2008) χρησιμοποιώντας δείγμα εταιρειών από είκοσι έξι χώρες, προσθέτουν ότι η επιτυχία εφαρμογής των IFRS συνδέεται με τους μηχανισμούς επιβολής και η αποτελεσματικότητα των προτύπων είναι αυτή που θα τα αναδείξει⁴¹. Καταλήγουν στο συμπέρασμα πως καθώς κινούμαστε προς τον χρόνο υιοθέτησης των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, παρατηρεί κανείς αύξηση της ρευστότητας της αγοράς (market liquidity), ενώ σημειώνεται μείωση του κόστους κεφαλαίου και αύξηση της αξίας των επιχειρήσεων κατά την αποτίμησή τους

Μερικοί συγγραφείς, όπως ο Ball (2006)⁴² έχουν αναλύσει διεξοδικά τα χαρακτηριστικά των IFRS, κάποια εκ των οποίων μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τις χρηματοοικονομικές πληροφορίες. Ο Ball στην μελέτη του, αναλύει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των IFRS από την σκοπιά των επενδυτών. Μια πτυχή υπό μελέτη είναι η αποτίμηση στην εύλογη αξία, όπου ο συγγραφέας βρίσκει μια αυξημένη ευκαιρία για χειραγώγηση.

Ο Nobes (2006)⁴³ προσδιορίζει κάποια χαρακτηριστικά των IFRS που θα μπορούσαν να προκύψουν λογιστικές διαφορές σε διεθνές επίπεδο, δείχνει 18 εμφανείς και 21 αφανείς επιλογές ή ασαφή κριτήρια. Οι επιλογές αυτές που παρατηρούνται παρέχουν μια ευκαιρία για χειραγώγηση εντός των ορίων των λογιστικών κανόνων.

Οι Daske και Gebhardt (2006)⁴⁴ επικέντρωσαν την έρευνα τους σε επιχειρήσεις τριών ευρωπαϊκών χωρών (Αυστρία, Γερμανία και Ελβετία), οι οποίες είχαν υιοθετήσει εθελοντικά ή υποχρεωτικά IFRS ή US GAAP. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η ποιότητα και η διαφάνεια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης έχει αυξηθεί σημαντικά μετά την υιοθέτηση των διεθνών προτύπων.

⁴⁰ Jeanjean, T. and Stolowy, H. (2008) Do accounting standards matter? An exploratory analysis of earnings management before and after IFRS adoption, *Journal of Accounting and Public Policy*, 27, pp. 480–494

⁴¹ Callao, S., & Jarne, J. (2010). Have IFRS Affected Earnings Management in the European Union. *Accounting in Europe*, 7 (2), pp. 159-189

⁴² Ball, R. (2006) International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors, *Accounting and Business Research*, International Accounting Policy Forum, pp. 5–27.

⁴³ Nobes, C. (2006) The survival of international differences under IFRS: towards a research agenda, *Accounting and Business Research*, 36(3), pp. 233–245

⁴⁴ Daske, H. and Gebhardt, G. (2006) International Financial Reporting Standards and experts' perceptions of disclosure quality, *Abacus*, 42(3/4), pp. 461–498.

Ο Zeff (2007)⁴⁵ επιβεβαιώνει ότι οι πολιτιστικές διαφορές (επιχειρηματική και οικονομική κουλτούρα) μεταξύ των χωρών είναι παράγοντες που θα μπορούσαν να εμποδίσουν ή να παρέμβουν στην συγκρισιμότητα των πληροφοριών σε παγκόσμιο επίπεδο. Επιπλέον, τα προβλήματα ερμηνείας, η γλώσσα, η ορολογία, κτλ εμποδίζουν την σύγκλιση των προτύπων διασυνοριακά.

Οι Ding et al., (2007)⁴⁶, χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 30 χωρών, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι απλά η υιοθέτηση IFRS μπορεί να μην βελτιώσει τα εθνικά λογιστικά συστήματα, εκτός εάν χώρες εφαρμόσουν ουσιαστικές αλλαγές στην αναπτυξιακή οικονομική πολιτική, των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης και τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών εν γένει.

Η μετάβαση από ένα σύστημα που βασίζεται σε κανόνες σε ένα σύστημα βασισμένο σε αρχές συνεπάγεται με την ανάγκη τόσο των Διαχειριστών αλλά και των ελεγκτών να χρησιμοποιήσουν με σκεπτικισμό την επαγγελματική τους κρίση. Διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο ότι η οικονομικές καταστάσεις αντανακλούν την οικονομική ουσία των συναλλαγών (Wustemann & Kierzek, 2005)⁴⁷.

Οι Iatridis και Joseph (2005)⁴⁸ παρατήρησαν ότι η ευελιξία στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση μπορεί να ενισχύσει τις δυνατότητες εξομάλυνσης εισοδημάτων, και προτείνουν ότι αυτό μπορεί να μετριαστεί με την κατάλληλη επιλογή των λογιστικών αρχών από τις επιχειρήσεις.

Μελέτες όπως του Dao (2005)⁴⁹ έχουν επισημάνει τη σημασία των μηχανισμών επιβολής⁵⁰, υποστηρίζοντας ότι η βελτίωση της ποιότητας των οικονομικών πληροφοριών δεν είναι απλώς θέμα της μετάβασης στα IFRS. Εν αντιθέσει, η αλλαγή

⁴⁵ Zeff, S. (2007) Some obstacles to global financial reporting comparability and convergence at a high level of quality, *The British Accounting Review*, 39(4), pp. 290–302

⁴⁶ Ding, Y., Hope, O.-K., Jeanjean, T. and Stolowy, H. (2007) Differences between domestic accounting standards and IAS: measurement, determinants and implications, *Journal of Accounting and Public Policy*, 26, pp. 1–38.

⁴⁷ Wustemann, J. and Kierzek, S. (2005) Revenue recognition under IFRS revisited: conceptual models, current proposals and practical consequences, *Accounting in Europe*, 2, pp. 69–106.

⁴⁸ Iatridis, G. and Joseph, N. (2005) A conceptual framework of accounting policy choice under SSAP 20, *Managerial Auditing Journal*, 20(7), pp. 763–778

⁴⁹ Dao, T.H. P. (2005) Monitoring compliance with IFRS: some insights from the French regulatory system, *Accounting in Europe*, 2, pp. 107–135.

⁵⁰ Το IASB δεν διαθέτει μηχανισμό επιβολής, κάθε χώρα μόνη αρμόδια να αποφασίζει. Ειδικά για τις χώρες της Ε.Ε. υπεύθυνο είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ύστερα από εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Ειδικά θεσμικά όργανα σε πολιτικό επίπεδο η ARC (Accounting Regulatory Committee), και σε τεχνικό επίπεδο η EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group).

πρέπει να είναι συνοδευεται από μηχανισμούς που να επιβλέπουν την κατάλληλη εφαρμογή του νέων πρότυπων.

Οι Bartov et al., (2005)⁵¹, εξετάζουν την σημασία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης σε μια σύγκριση μεταξύ US GAAP - IFRS και γερμανικών λογιστικών πρότυπων, χρησιμοποιώντας τα κέρδη ως το ανεξάρτητη μεταβλητή. Τα αποτελέσματά τους δείχνουν ότι οι πληροφορίες που προκύπτουν από επικερδείς επιχειρήσεις στο πλαίσιο των διεθνών προτύπων είναι περισσότερο αξιόπιστες έναντι των γερμανικών λογιστικών προτύπων, αλλά λιγότερο αξιόπιστες από τις πληροφορίες που εμφανίζονται βάσει των US GAAP. Αντίθετα οι Van Tendeloo και Vanstraelen (2005), θέτοντας την διαχείριση των κερδών ως μέτρο ποιότητας, δεν παρατηρούν καμία διαφορά στον τομέα της διαχείρισης των κερδών μεταξύ των επιχειρήσεων που καταρτίζουν τις οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα γερμανικά πρότυπα και εκείνους που υιοθέτησαν εθελοντικά τα διεθνή πρότυπα.

Οι Ormrod και Taylor (2004)⁵² αξιολογούν την επίδραση των IFRS στις δανειακές συμβάσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο. Οι συγγραφείς είναι πεπεισμένοι ότι η αλλαγή με τα διεθνή πρότυπα προκαλεί μεγαλύτερη μεταβλητότητα των κερδών και διευκολύνει την εξομάλυνση εισοδήματος για ποικίλους λόγους. Στους σημαντικούς λόγους που παρατηρούνται, συγκαταλέγεται η εύλογη αξία λόγω της ευελιξίας της καθώς και η έλλειψη επαρκών μηχανισμών που εξασφαλίζουν την συμμόρφωση στα IFRS.

Εν κατακλείδι, η πραγματική πρόκληση των ερευνητών βρίσκεται στο να αποδεσμευτεί η αποδεκτή γνώμη που ευνοεί την οικονομική της ποιότητας και της πληροφόρησης, από την παραπλανητική διακριτική ευχέρεια που χρησιμοποιείται στην αναζήτηση ενός ιδιοτελούς στόχου. Όπως προαναφέρθηκε υπάρχουν επιχειρήματα ότι η εφαρμογή των IFRS επιφέρει μια σημαντική βελτίωση στον τομέα της λογιστικής ποιότητας, αλλά υπάρχουν και επιχειρήματα που υποστηρίζουν ακριβώς το αντίθετο.

2.5. IFRS και Earnings Management

Η χειραγώγηση των κερδών αποτελεί το πιο βασικό εργαλείο για την ωραιοποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Πρέπει να καταστεί σαφές ότι ο όρος

⁵¹ Bartov, E., Goldberg, S. and Kim, M. (2005) Comparative value relevance among German, U.S. and international accounting standards: a German stock market perspective, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 20(2), pp. 95–119.

⁵² Ormrod, P. and Taylor, P. (2004) The impact of the change to International Accounting Standards on debt covenants: a UK perspective, *Accounting in Europe*, 1, pp. 71–94

‘ωραιοποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων’ είναι το αποτέλεσμα των μεθόδων και των μορφών του earnings management, στις περιπτώσεις που αυτό εφαρμόζεται.

Το θέμα της διαχείρισης των κερδών (Earnings Management) ήταν πάντα μια ανησυχία για την αξιοπιστία των δημοσιευμένων λογιστικών εκθέσεων. Προηγούμενες μελέτες έχουν δείξει ότι τα λογιστικά πρότυπα προσθέτουν αξία στις λογιστικές πληροφορίες των ανεπτυγμένων οικονομιών, αλλά παραμένουν σιωπηλοί σχετικά με τα οφέλη στο πλαίσιο των αναδυόμενων οικονομιών (Barth et al, 2008)⁵³.

Έτσι ενώ οι περισσότερες μελέτες τείνουν να εστιάζουν στα θετικά στοιχεία των IFRS γενάτε το ερώτημα εάν μπορεί η εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων να ενισχύσει την άμυνα των επιχειρήσεων έναντι των εσωτερικών οικονομικών σκανδάλων. Εάν, δηλαδή, η επιβολή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων θα περιορίσει τις δυνατότητες για λογιστικές ‘λαθροχειρίες’.

Μια πρόσφατη μελέτη των Christensen et al., (2015)⁵⁴ και ομοίως των Ahmend et al., (2012)⁵⁵ κατηγοριοποιεί σε τρεις ομάδες τις χρονικές μεταβολές υιοθέτησης των IFRS στην ΕΕ. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μεταβολές αυτές επέτρεψαν στις επιχειρήσεις μεγαλύτερη ευελιξία στους λογιστικούς χειρισμούς και μεγαλύτερη ευχέρεια στη χειραγώγηση κερδών. Οι Ahmed et al., (2012), μελετώντας την περίπτωση εταιρειών από είκοσι διαφορετικών χώρων οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα, πως η υποχρεωτική εφαρμογή των Δ.Λ.Π, οδηγεί: α) στην ομαλότητα των κερδών (smoothness), β) την μείωση της ασύμμετρης χρονική αναγνώριση των ζημιών και κερδών (conditional conservatism), γ) στην αύξηση της ικανότητας των δεδουλευμένων (accruals), να παράγουν αξιόλογο πληροφοριακό περιεχόμενο για πιθανά μελλοντικά κέρδη.

Οι Capkun et al., (2013)⁵⁶, μας παρουσιάζουν αρκετά από τα πρότυπα που τέθηκαν σε ισχύ το 2005, τα οποία έχουν ευρέως επικριθεί για την έλλειψη καθοδήγησης και

⁵³ Barth, M.E., W.R. Landsman, and M.H. Lang, (2008), International accounting standards and accounting quality, *Journal of Accounting Research* 46.

⁵⁴ Christensen, H. B., E. Lee, M. Walker, and C. Zeng. ‘Incentives or Standards: What Determines Accounting Quality Changes Around IFRS Adoption?’ *European Accounting Review* 24 (2015): 31-61.

⁵⁵ Ahmed, Anwer S. and Neel, Michael J. and Wang, Dechun, Does Mandatory Adoption of IFRS improve Accounting Quality? Preliminary Evidence (July 25, 2012). *Contemporary Accounting Research* 30 (4) (2013): 1344-1372. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1502909>.

⁵⁶ Capkun, Vedran and Collins, Daniel W. and Jeanjean, Thomas,(2013) The Effect of IAS/IFRS Adoption on Earnings Management (Smoothing): A Closer Look at Competing Explanations, *Journal of Accounting and Public Policy*, Forthcoming. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1850228>

που επιτρέπουν μεγαλύτερη ευελιξία στην εφαρμογή τους επιτυγχάνοντας την διαχείριση των κερδών (εξομάλυνση).

Οι Callao και Jarne (2010)⁵⁷ βρίσκουν αποδείξεις αύξησης των Earnings Management κατά την έγκριση των IFRS, αντί των εγχώριων πρότυπων, πιθανώς λόγω της μεγαλύτερης ευελιξίας και υποκειμενικότητας στην εφαρμογή των κριτηρίων αποτίμησης (π.χ. εύλογης αξίας). Άλλωστε κύρια χαρακτηριστικά των IFRS είναι η πολυπλοκότητα και η ελαστικότητα (περιθώρια επιλογών στη λογιστική αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων) γεγονός που παρέχει την επινοητική ευχέρεια σε όσους θέλουν να επωφεληθούν.

Είναι σαφές ότι τα λογιστικά πρότυπα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις λογιστικές πρακτικές, παρόλα αυτά δεν πρέπει να αγνοούνται οι παράγοντες που σχετίζονται με την εκάστοτε επιχείρηση και χώρα εφαρμογής. Προηγούμενες έρευνες διαπιστώνουν ότι οι 'λογιστικές πρακτικές' συνδέονται με διάφορες επιχειρησιακές μεταβλητές, όπως το μέγεθος, η μόχλευση, τα επιχειρησιακά σχέδια, τα bonus, το διεθνές εμπόριο ή τη βιομηχανία.

Ορισμένες μελέτες διαπιστώνουν σχέσεις μεταξύ διαφόρων παραγόντων της χώρας και των λογιστικών πρακτικών που επιλέγονται από τις επιχειρήσεις. Μερικοί από αυτούς τους παράγοντες είναι οι δομές ιδιοκτησίας, οι επενδυτικές ευκαιρίες, η χρηματιστηριακή αγορά, ο βαθμός προστασίας των επενδυτών, η επιβολή του νόμου, η φορολογική ευθυγράμμιση ή το νομικό σύστημα (βλ. Smith and Watts, 1992, Fan and Wong, 2002, Burgstahler et al., 2006).

Η εισαγωγή των IFRS είναι πιθανό να επηρεάσει με διαφορετικό τρόπο τη διαφάνεια στις διάφορες χώρες όπου επικρατούν διαφορετικές συνθήκες. Όπως αναφέρουν οι Soderstrom και Sun (2007)⁵⁸, «οι διαφορές μεταξύ των διαφόρων χωρών ως προς την ποιότητα των λογιστικών μεγεθών, είναι πιθανό να εξακολουθήσουν να υπάρχουν και μετά την εισαγωγή των IFRS, καθώς η ποιότητα των λογιστικών μεγεθών μιας εταιρίας είναι συνάρτηση του θεσμικού, νομικού και πολιτικού πλαισίου της χώρας μέσα στην οποία λειτουργεί, αλλά και των κινήτρων των ανώτατων στελεχών».

⁵⁷ Callao, S., & Jarne, J. (2010). Have IFRS Affected Earnings Management in the European Union. *Accounting in Europe*, 7 (2), pp. 159-189

⁵⁸ Soderstrom, N.S. & Sun, K.J. (2007), 'IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review', *European Accounting Review*, 16: 4, pp675-702

Οι Leuz et al., (2003)⁵⁹ τεκμηριώνουν ότι η διαχείριση των κερδών είναι πιο έντονη σε χώρες με ασθενή συστήματα προστασίας συμφερόντων των επενδυτών και των Μετόχων. Αποδεικνύοντας το με πλήρη (αρνητική) συσχέτιση μεταξύ της διαχείρισης των κερδών και θεσμικών συστημάτων.

Συνεπώς ένα μίγμα πολιτισμικών παραγόντων, ελαστικότητας και καθυστέρησης εφαρμογής των IFRS ενισχύει τα περιθώρια επιλογών στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων, ενθαρρύνοντας τις πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής.

2.6. Διαφάνεια των Οικονομικών Καταστάσεων

Η πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει πολλά από τα IFRS «παρέχει γόνιμο έδαφος για πολλές μορφές λογιστικής απάτης», καθώς «όσο πιο λεπτομερή γίνονται τα Πρότυπα, τόσο περισσότερα παράθυρα ανοίγουν, προσφέροντας ευκαιρίες για κατάχρηση» (Kranacher, 2006)⁶⁰.

Έπειτα, εφόσον η διαφάνεια είναι αποτέλεσμα ενός συστήματος αλληλεπιδρώντων μηχανισμών, πολιτικών-νομικών-οικονομικών, δεν είναι βέβαιο ότι η λεπτομερέστερη πληροφόρηση που επιβάλλουν τα IFRS θα ενισχύσει τη διαφάνεια (Bushman et al., 2006)⁶¹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Σημειώσεις (Notes) των οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν ένα μεγάλο πλήθος αναλυτικών γνωστοποιήσεων. Οι σημειώσεις συνιστούν ριζική διαφορά σε ότι αφορά στην παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων χωρίς να παύουν να εντείνουν την πολυπλοκότητα χρήσης αυτών των πληροφοριών.

Σε γενικές γραμμές, τα Διεθνή Πρότυπα απαιτούν οι οικονομικές καταστάσεις να αποδίδουν την πραγματική και ακριβή (true and fair) εικόνα της χρηματοοικονομικής κατάστασης της επιχείρησης και των αποτελεσμάτων της. Στα πλαίσια αυτής της λογικής, δημιουργήθηκε η άποψη ότι, οι λογιστικές αρχές και πρακτικές που

⁵⁹ Leuz, C., Nanda, D. and Wysocki, P. (2003) Earnings management and investor protection: an international comparison, *Journal of Financial Economics*, 69, pp. 505–527.

⁶⁰ Kranacher, M.-J. (2006), "Financial Statement Complexity: A Breeding Ground for Fraud", *The CPA Journal*, Sep2006, 76: 9, p80

⁶¹ Bushman, R.M., Piotroski, J.D. & Smith A.J. (May2004), "What Determines Corporate Transparency", *Journal of Accounting Research*, 42: 2, pp.207-252

επιβάλλονται από το νόμο μπορούν να εγκαταλειφθούν εξαιτίας της διαθεσιμότητας πολλών επιλογών (Boskin, 2005)⁶².

Μία από τις κυριότερες αλλαγές που επιφέρουν τα IFRS είναι η υποβάθμιση της Αρχής του Ιστορικού Κόστους και η εισαγωγή της έννοιας της ‘εύλογης αξίας’ (Fair Value). Οι υποστηρικτές της ‘λογιστικής της εύλογης αξίας’ ισχυρίζονται ότι παρέχει στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων μια πιο ξεκάθαρη εικόνα της χρηματοοικονομικής κατάστασης της επιχείρησης (Madray, 2008)⁶³. Εν αντιθέσει, ελεγκτές και λογιστές εκτιμούν ότι η εφαρμογή της αρχής της ‘εύλογης αξίας’, μπορεί να δημιουργήσει μεγάλα προβλήματα. Ως αποτέλεσμα αυτού, η εμφάνιση των Οικονομικών Καταστάσεων να μην απεικονίζει την πραγματικότητα. Οι πολέμιοι της ‘εύλογης αξίας’ ισχυρίζονται ότι, ιδιαίτερα στην περίπτωση απουσίας ενεργούς αγοράς, οι εκτιμήσεις των εύλογων αξιών είναι υποκειμενικές και, συνεπώς, μη αξιόπιστες (Ferguson, 2008)⁶⁴.

Εν προκειμένω, βάσει της έρευνας των Ball et al., (2015)⁶⁵ η εισαγωγή της εύλογης αξίας σε επιλεγμένους λογαριασμούς επιτρέπει στις επιχειρήσεις να ανατιμήσουν περιοδικά επιλεγμένα μακροχρόνια στοιχεία (πάγια περιουσιακά στοιχεία, χρηματοπιστωτικά μέσα όπως τιτλοποιημένα δάνεια ή απαιτήσεις) καθώς οι τιμές της ενεργού αγοράς δεν είναι άμεσα διαθέσιμες. Η ευχέρεια αυτή διευρύνει τις λογιστικές πρακτικές ιδιαίτερα την τεχνική mark to market διαμορφώνοντας κατά το επιθυμητό τα έξοδα αποσβέσεων και τα κέρδη.

Εν συνεχεία, οι Carkun et al., (2013) παρουσίασαν την ευρύτερη χρήση των μετρήσεων της εύλογης αξίας και κατονομάζουν τους επιλεγμένους λογαριασμούς που παρέχουν ευκαιρίες για χειραγώγηση. Άλλωστε, όταν στη ενεργός αγορά δεν υπάρχει τιμή ρευστοποίησης, οι διευθυντές ασκούν μεγαλύτερη διακριτική ευχέρεια ως προς την επιμέτρηση της εύλογης αξίας. Όταν οι εύλογες αξίες υπολογίζονται χρησιμοποιώντας μοντέλα αποτίμησης, τα διοικητικά στελέχη μπορούν να επηρεάσουν

⁶² Simunaci Boskin T. (2005), ‘Does the global transition imply creativity in the accounting?’, Proceedings of the 6th International Conference of the Faculty of Management Koper, Congress Centre Bernardin, Slovenia, 24–26 November 2005: “Managing the Process of Globalisation in New and Upcoming EU Members

⁶³ Madray, J.R. (May2008), "The Trend toward Fair Value Accounting", Journal of Financial Service Professionals, 62: 3, pp.16-18

⁶⁴ Ferguson, L.H. (Mar2008), "Like it or not fair value is here to stay", Financial Executive, 24: 2, pp.54-57.

⁶⁵ R. Ball, X. Li, L. Shivakumar, (2015), Contractibility and Transparency of Financial Statement Information Prepared Under IFRS: Evidence from Debt Contracts Around IFRS Adoption, Journal of Accounting Research, Volume 53, Issue 5, 1, December 2015, Pages 915-963.

τις εκτιμήσεις μέσα από τις επιλογές των μοντέλων και των παραμέτρων, ανοίγοντας έτσι την πόρτα για μεγαλύτερη διαχείριση των κερδών (Ball, 2006).

Γίνεται αντιληπτό ότι αν και τα ίδια τα πρότυπα έχουν στρατολογηθεί να υπηρετούν την ποιότητα και την διαφάνεια, το επιθυμητό χαρακτηριστικό της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης επηρεάζεται άμεσα από τα ίδια ενισχύοντας τον κίνδυνο για τους χρηστές.

2.7. Η συμβολή της Κρίσης

Η κρίση χρέους στην ΕΕ, η οποία βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία να μελετηθούν οι πιθανές επιπτώσεις της στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης στις πληγείσες χώρες.

Όπως προκύπτει η ανασκόπηση της βιβλιογραφία είναι αρκετά ασαφής σχετικά με την επίδραση που έχουν οι οικονομικές κρίσεις στη διαχείριση των κερδών. Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι σε περιόδους οικονομικής αναταραχής, οι επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται τις συνθήκες ώστε να χειραγωγήσουν τα κέρδη τους, ενώ άλλοι ισχυρίζονται ότι τα κίνητρα αναφοράς αμερόληπτων αποτελεσμάτων είναι πολύ περισσότερα.

Οι Persakis και Iatridis (2015)⁶⁶, εξετάζουν κατά πόσο η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 επηρέασε την ποιότητα των κερδών των εισηγμένων επιχειρήσεων με γνώμονα την προστασία των επενδυτών. Η έρευνα εστιάζει σε 18 ανεπτυγμένες χώρες οι οποίες κατηγοριοποιούνται σε οικονομίες με ισχυρή προστασία και την επιβολή του νόμου, σε οικονομίες με μέτρια συστήματα επιβολής του νόμου και οικονομίες με ασθενέστερα συστήματα επιβολής του νόμου.

Από τα αποτελέσματα προκύπτει μια σημαντική μείωση της ποιότητας των κερδών κατά την περίοδο της κρίσης. Ωστόσο, αυτή η επιδείνωση φαίνεται να πληγεί ιδιαίτερα τις χώρες με μεσαία και ελλιπή συστήματα προστασίας των επενδυτών έναντι των χωρών με ισχυρή προστασία. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε όλες τις χώρες του δείγματος παρατηρείται ότι οι διαχειριστές σε μια προσπάθεια να αντιμετωπίσουν την ύφεση, ακολουθούν ένα πιο επιθετικό συντηρητισμό (πχ αναβολή αναγνώρισης εξόδων) και μείωση της προβλεψιμότητας των κερδών. Οι συγγραφείς καταλήγουν ότι

⁶⁶ Anthony Persakis, George Emmanuel Iatridis, (2015), Earnings quality under financial crisis: A global empirical investigation, Journal of Multinational Financial Management, Volume 30, March 2015, Pages 1–3.

στις χώρες με χαμηλή προστασία ακολουθούνται τεχνικές εξομάλυνσης κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ενώ στις χώρες με ισχυρά συστήματα τα αποτελέσματα είναι αντικρουόμενα.

Οι Filip και Raffournierb, (2014)⁶⁷, διερευνώντας την επίδραση των μεταβολών στο οικονομικό περιβάλλον, και συγκρίνοντας τις πρακτικές διαχείρισης κερδών των ευρωπαϊκών εταιρειών κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης του 2008-2009 εντοπίζουν μια σχέση μεταξύ της διαχείρισης των κερδών και του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης. Οι συγγραφείς παρέχουν αρκετά στοιχεία που αποδεικνύουν ότι τα εθνικά χαρακτηριστικά και οι δυνάμεις της αγοράς επηρεάζουν την εξομάλυνση εισοδήματος. Η εν λόγω μελέτη απέδειξε ότι η διαχείριση κερδών είναι ευαίσθητη στις γενικές οικονομικές συνθήκες, ένας παράγοντας που είχε παραλειφθεί από τις προγενέστερες έρευνες. Ειδικότερα, τεκμηριώνουν σημαντική μείωση στην εξομάλυνση του εισοδήματος και βελτίωση της ποιότητας των δεδουλευμένων κατά την περίοδο της κρίσης, ένα εύρημα με μεγάλο ενδιαφέρον για τους επενδυτές.

Ένα τέτοιο, λοιπόν, συμπέρασμα θα μπορούσε να ερμηνευτεί με ποικίλους τρόπους. Κατ' αρχάς, σε τέτοιες καταστάσεις οι διαχειριστές ενδέχεται να έχουν λιγότερα κίνητρα για να χειραγωγήσουν τα κέρδη λόγω της μεγαλύτερης ανοχής της αγοράς σε κακές αποδόσεις. Επίσης υποστηρίζεται ότι οι αυξήσεις του κινδύνου κατά τη διάρκεια της κρίσης, αποτρέπει την συμμετοχή στη διαχείριση των κερδών. Τέλος, η αλλαγή στη συμπεριφορά των επιχειρήσεων σε αυτές τις προβληματικές περιόδους μπορεί επίσης να ανταποκριθεί σε μια υψηλότερη ζήτηση για πιο έγκαιρα κέρδη.

Αν και παρατηρούνται αρκετά κοινά στοιχεία, η ένταση της διαχείρισης των κερδών διαφέρει σημαντικά από τη μία χώρα στην άλλη. Οι Filip και Raffournierb ισχυρίζονται ότι τα εθνικά χαρακτηριστικά, όπως η επιβολή του νόμου, η ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, και τη σημασία των χρηματοπιστωτικών αγορών μπορεί να εξηγήσει εν μέρει τις διαφορές χώρας στην εξομάλυνση του εισοδήματος.

Επιπλέον, σύμφωνα με Strobl (2013)⁶⁸, κατά τη διάρκεια μιας περιόδου άνθισης, οι επιχειρήσεις έχουν κίνητρα αύξησης των κερδών, ενώ σε περιόδους ύφεσης, η συνολική επίδοση μιας επιχείρησης μειώνεται και οι διαχειριστές έχουν συνήθως τα

⁶⁷ A. Filip, B. Raffournier (2014), Financial Crisis And Earnings Management: The European Evidence The International Journal of Accounting, Volume 49, Issue 4, December 2014, Pages 455–478.

⁶⁸ G. Strobl (2013), Earnings manipulation and the cost of capital, J. Account. Res., 51 (2) (2013), pp. 449–473

κίνητρα για τη διαχείριση των κερδών προς τα κάτω. Το όφελος σε αυτές τις περιπτώσεις είναι η απόκρυψη κερδών, προκειμένου να αποθηκευτούν (πχ αποθεματικό) για μελλοντικές ανάγκες.

Παράλληλα οι Li et al., (2013)⁶⁹ διαπίστωσαν ότι η οικονομικές διακυμάνσεις, καθώς και η βασική οικονομική λειτουργία στο μακροοικονομικό οικονομικό σύστημα, μπορεί να ασκήσει άμεση επίδραση στην εμμόνη των επιχειρήσεων για τα κέρδη, επηρεάζοντας με αυτόν τον τρόπο βασικές αρχές αλλά και το επίπεδο διαχείρισης. Οι συγγραφείς κατέληξαν ότι η επιμονή αυτή μειώνεται σημαντικά όταν το οικονομικό κλίμα επιδεινώνεται.

Ομοίως, χρησιμοποιώντας την οικονομική κρίση του 2008, οι Francis et al., (2013)⁷⁰ εξέτασαν αν και σε ποιο βαθμό η συντηρητική λογιστική επηρεάζει την αξία των μετόχων. Εντόπισαν ότι υπάρχει σημαντική θετική και οικονομικά ουσιαστική σχέση μεταξύ συντηρητισμού και σταθερής απόδοσης των μετοχών κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Οι Kousenidis et al., (2013)⁷¹ εξέτασαν τον αντίκτυπο της οικονομική κρίση του 2008 (Ευρωπαϊκή Ένωση) και της ποιότητας των κερδών των εισηγμένων επιχειρήσεων σε χώρες με αδύναμη δημοσιονομική βιωσιμότητα. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι κατά μέσο όρο η ποιότητα των κερδών έχει βελτιωθεί κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Οι εμπειρικές έρευνες για τις επιπτώσεις των οικονομικών κρίσεων δείχνουν ότι επιδρούν όχι μόνο στον χρηματοπιστωτικό τομέα αλλά και στην πραγματική οικονομία (Kutan et al., 2012)⁷². Η έλλειψη ρευστότητας στις αγορές που επικρατεί ως αντι-επίδραση της κρίσης (μείωση του αριθμού των IPOs, οι περιορισμοί στον τραπεζικό δανεισμό, και μείωση των πωλήσεων) ενισχύει την ανάγκη των επιχειρήσεων να σηματοδοτήσουν την ποιότητά τους στην αγορά.

⁶⁹ Q. Li, H. Wang, X. Rong (2013), Firm earnings persistence over the business cycle: evidence from listed companies in China, *China Account. Financ. Rev.*, 15 (4) (2013), pp. 166–203

⁷⁰ B. Francis, I. Hasan, Q. Wu, (2013), The benefits of conservative accounting to shareholders: evidence from the financial crisis, *Account. Horiz.*, 27 (2) (2013), pp. 319–346

⁷¹ D.V. Kousenidis, A.C. Ladas, C.I. Negakis (2013), The effects of the European debt crisis on earnings quality, *Int. Rev. Financ. Anal.*, 30 (2013), pp. 351–362

⁷² Kutan, A., Muradoglu, G., & Sudjana, B. (2012). IMF programs, financial and real sector performance, and the Asian crisis. *Journal of Banking and Finance*, 36, 164–182.

Στον αντίποδα οι Ahmad-Zaluki et al., (2011)⁷³, τονίζουν ότι σε περιόδους οικονομικής δυσχέρειας, οι περισσότερες επιχειρήσεις πιθανόν να εμφανίζουν χαμηλότερα κέρδη, τα οποία παρέχουν κίνητρα στους διαχειριστές να συμμετάσχουν σε πρακτικές χειραγώγησης αντισταθμίζοντας τη μείωση των λειτουργικών επιδόσεων. Ειδικότερα, τα διοικητικά στελέχη μπορεί να χειριστούν τα κέρδη προς τα πάνω ώστε να αποφευχθεί μια μεγάλη πτώση των τιμών των μετοχών της εταιρείας με άμεσο αντίκτυπο στις απολαβές τους (Charitou et al., 2007)⁷⁴.

Οι Bertomeu and Magee (2011)⁷⁵, εξετάζοντας την μοντελοποίηση των λογιστικών προτύπων στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και την κατάσταση της οικονομίας τεκμηριώνουν ότι η ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς φτάνει στο αποκορύφωμα της όταν η οικονομία είναι καλή, και μειώνεται όταν οι οικονομικές συνθήκες είναι λιγότερο ευνοϊκές. Αναλυτικότερα η ποιότητα των οικονομικών εκθέσεων ενδέχεται να φτάσει στο μέγιστο όταν η οικονομία είναι καλή (επεκτατική), μειώνεται καθώς οι οικονομικές συνθήκες είναι λιγότερο ευνοϊκές (μέτρια), και αυξάνετε και πάλι, όταν η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση. Ως εκ τούτου, η ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς είναι μη-μονότονη με την κατάσταση της οικονομίας.

Οι Chia et al., (2007)⁷⁶, ερευνώντας τον αντίκτυπο των μακροοικονομικών συνθηκών στη διαχείριση των κερδών των εταιρειών της Σιγκαπούρης διαπιστώνουν χαμηλό επίπεδο διαχείρισης κερδών κατά τη διάρκεια της ασιατικής οικονομικής κρίσης του 1997.

Σε γενικές γραμμές, οι συνέπειες των μακροοικονομικών αλλαγών στην ποιότητα των λογιστικών πληροφοριών συνδέονται με υψηλότερο επίπεδο διαχείρισης κερδών σε περιόδους οικονομικής ύφεσης παρ'όλα αυτά, υπάρχουν αρκετοί λόγοι που στηρίζουν ότι οι κρίσεις είναι λιγότερο ευνοϊκές για τη διαχείριση των κερδών από τις περιόδους επέκτασης.

Καταρχάς, κατά τη διάρκεια της κρίσης, οι επιχειρήσεις υπόκεινται σε αυξημένη παρακολούθηση από τους ελεγκτές, τους πιστωτές και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς,

⁷³ N.A. Ahmad-Zaluki, K. Campbell, A. Goodacre (2011), Earnings management in Malaysian IPOs: the east Asian crisis, ownership control, and post-IP performance, *Int. J. Account.*, 46 (2) (2011), pp. 111–157

⁷⁴ A. Charitou, N. Lambertides, L. Trigeorgis (2007), Earnings behaviour of financially distressed firms: The role of institutional ownership, *Abacus*, 43 (2007), pp. 271–296.

⁷⁵ J. Bertomeu, R. Magee, (2011), From low-quality reporting to financial crises: Politics of disclosure regulation along the economic cycle, *Journal of Accounting and Economics*, 52 (2011), pp. 209–227.

⁷⁶ Y.M. Chia, I. Lapsley, H.-W. Lee, (2007), Choice of auditors and earnings management during the Asian financial crisis, *Managerial Auditing Journal*, 22 (2007), pp. 177–196

γεγονός που περιορίζει την διακριτική ευχέρεια των στελεχών στο να διαχειρίζονται τα κέρδη (Chia et al., 2007). Επίσης σε περιόδους συρρίκνωσης τα κέρδη διαχείρισης είναι λιγότερα και κατά συνέπεια, πιο συντηρητικά (Jenkins et al., 2009)⁷⁷.

Χαμηλότερο επίπεδο της διαχείρισης των κερδών σε περιόδους ύφεσης μπορεί επίσης να προκύψει από μια υψηλότερη ζήτηση για συντηρητικά κέρδη. Λόγω του μεταβατικού χαρακτήρα της κρίσης, τα κέρδη που αναφέρονται σε τέτοιες περιόδους είναι λιγότερο ανθεκτικά και ως εκ τούτου λιγότερο χρήσιμα για τις προβλέψεις.

Αρκετές μελέτες όπως Ball και Shivakumar, (2005)⁷⁸ και Brown et al., (2006)⁷⁹ είναι συνεπής με αυτόν ισχυρισμό, ότι η αξία των κερδών (δηλαδή, ο βαθμός συσχέτισης μεταξύ λογιστικών δεδομένων και τιμών αγοράς) ποικίλλει σε όλη τη διάρκεια του κύκλου των επιχειρήσεων. Συνεπώς η αυξημένη αβεβαιότητα για το μέλλον των αποτελεσμάτων δίνει κίνητρα στις δυνάμεις της αγοράς να απαιτήσουμε πιο συντηρητικά κέρδη ή να ανεχτούν κακές αποδόσεις σε περιόδους κρίσης αποθαρρύνοντας τις επιχειρήσεις να προβούν σε χειραγώγηση κερδών (Jenkins et al., 2009, Ahmad-Zaluki et al., 2011).

Σύμφωνα με τους Francis et al., (2004)⁸⁰ έχει παρατηρηθεί ότι οι επιχειρήσεις με μεγάλες ανάγκες εξωτερικής χρηματοδότησης έχουν υψηλότερα επίπεδα διαφάνειας των οικονομικών καταστάσεων. Ως εκ τούτου, οι επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια μιας κρίσης έχοντας μεγάλες ανάγκες για ρευστότητα, είναι πιο πιθανό να αυξήσουν την ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς των οικονομικών καταστάσεων, καθώς επιθυμούν να λάβουν εξωτερική χρηματοδότηση. Οι πληροφορίες υψηλής ποιότητας βοηθούν τους επενδυτές να επενδύσουν πιο αποτελεσματικά και να μειώσουν τον κίνδυνο σε περιόδους της χρηματοπιστωτικής αναταραχής. Τούτο προκύπτει από την υψηλή μεταβλητότητα της αγοράς που επηρεάζει τις αποφάσεις για κατανομή κεφαλαίου και ενισχύει την πιθανότητα αποτυχίας των επενδύσεων. Αντίθετα, οι πληροφορίες χαμηλής ποιότητας μπορεί να οδηγήσουν σε δυσάρεστες συνέπειες στην

⁷⁷D.S. Jenkins, G.D. Kane, U. Velury, (2009), Earnings conservatism and value relevance across the business cycle, *Journal of Business Finance and Accounting*, 36 (2009), pp. 1041–105.

⁷⁸ R. Ball, L. Shivakumar, (2005), Earnings quality in U.K. private firms: Comparative loss recognition timeliness, *Journal of Accounting and Economics*, 39 (2005), pp. 83–128

⁷⁹ W.D. Brown, H. He, K. Teitel, (2006), Conditional conservatism and the value relevance of accounting earnings: An international study, *European Accounting Review*, 15 (2006), pp. 605–626

⁸⁰ Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2004). Costs of equity and earnings attributes. *The Accounting Review*, 79, 967–1010.

κεφαλαιαγορά και να επιδεινώσουν τις επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης. (Francis et al., 2006)⁸¹.

Τέλος σε περιόδους κρίσης, οι κυβερνήσεις είναι πιθανόν να παρέχουν υποστήριξη σε επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες (Peltzman, 1976⁸²). Οι επιχειρήσεις μπορούν να εκμεταλλευτούν την οικονομική ύφεση ως πρόσχημα για να αποκτήσουν πλεονεκτήματα ή να απορρίψουν νέες ρυθμίσεις. Συνήθως η πιθανότητα απόκτησης κυβερνητικών ενισχύσεων συνδέεται με το κίνητρο των επιχειρήσεων να ξεφουσκώσουν κέρδη. Στην βιβλιογραφία υπάρχουν αρκετές μελέτες που παρέχουν αποδεικτικά στοιχεία της διαχείρισης των κερδών (μείωσης) για την απόκτηση πλεονεκτημάτων από τις κυβερνήσεις (βλ. Jones, 1991, Lim και Matolcsy, 1999 και Navissi, 1999).

Ανακεφαλαιώνοντας, τα υπάρχοντα στοιχεία είναι αμφιλεγόμενα από την εξέταση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στην ποιότητα των κερδών. Από μια σκοπιά η ποιότητα των κερδών αναμένεται να αυξηθεί, ως αποτέλεσμα της αυξημένης ανάγκης των επιχειρήσεων για εξωτερική χρηματοδότηση και από την άλλη οι διαχειριστές επιλέγουν υψηλότερο βαθμό συντηρητισμού ώστε να αποφύγουν την αποκάλυψη αρνητικών αποτελεσμάτων.

Ωστόσο, οι υποθέσεις αυτές είναι άμεσα συνυφασμένες με την ύπαρξη θεσμικών κινήτρων τα οποία αποτελούν τον κινητήριο εκείνο μοχλό ο οποίος επηρεάζει την λήψη απόφασης μίας οικονομικής οντότητας για το ποια στρατηγική τελικά θα υιοθετήσει..

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να τονιστεί σε αυτό το σημείο ότι ο οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης χαρακτηρίζονται από ομοιογένεια σε πολιτικοοικονομικό επίπεδο ενώ παράλληλα παρατηρείται απουσία εσωτερικών εμπορικών φραγμών. Απόρροια αυτού, λοιπόν, είναι να ευνοείται το υπάρχον ανταγωνιστικό περιβάλλον και να εντείνονται οι κινήσεις κεφαλαίων.

Εν κατακλείδι, οι συνέπειες των αλληπαλλήλων αλλαγών στις οποίες υπόκεινται η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μακροοικονομικό επίπεδο επηρεάζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την παρεχόμενη ποιότητα των λογιστικών πληροφοριών από τη σκοπιά των οικονομικών μονάδων έχοντας ανεξερεύνητα για τη στιγμή αποτελέσματα.

⁸¹ Francis, J., Olsson, P., & Schipper, K. (2006). Earnings quality. *Foundations and Trends in Accounting*, 1, 1–85.

⁸² S. Peltzman, (1976), Toward a more general theory of regulation, *The Journal of Law and Economics*, 19 (1976), pp. 211–240.

2.8. Η Επιρροή του Νομικού - Κανονιστικού Περιβάλλοντος και των Δυνάμεων της Αγοράς

Οι Burgstahler et al., (2006)⁸³, υποστηρίζουν ότι η διαχείριση των κερδών είναι λιγότερο διαδεδομένη σε χώρες με μεγάλες και εξαιρετικά ανεπτυγμένες αγορές μετοχών από ό, τι στις οικονομίες με τραπεζικό προσανατολισμό. Ομοίως και Ball, Kothari, and Robin (2000) και οι Ball et al., (2003) υποστηρίζουν ότι σε χώρες προσανατολισμένες στην αγορά, ο μεγάλος αριθμός των μετόχων δημιουργεί μια υψηλή ζήτηση για τη λογιστική ποιότητα, ιδιαίτερα για πιο έγκαιρη ενσωμάτωση των οικονομικών αποτελεσμάτων στον τομέα των λογιστικών κερδών. Αντίθετα, στις τραπεζικά προσανατολισμένες χώρες, η ζήτηση για τα λογιστικά δεδομένα υψηλής ποιότητας είναι χαμηλότερη, επειδή οι ασυμμετρία πληροφόρησης είναι πιθανό να επιλυθεί μέσω ιδιαίτερης σχέσης με τη διοίκηση.

Συμφώνα με τον Kothari (2000)⁸⁴, η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης δεν επηρεάζεται μόνο από την ποιότητα των λογιστικών προτύπων που εφαρμόζονται, αλλά και από θεσμικούς παράγοντες που επηρεάζουν την προσφορά και ζήτηση χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Οι προεξέχοντες παράγοντες περιλαμβάνουν την εταιρική διακυβέρνηση (corporate governance), το νομικό σύστημα και την παρουσία και επιβολή νόμων που υπερασπίζονται την προστασία των επενδυτών και των προτύπων γνωστοποίησης. Ο Kothari θεωρεί ότι η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης θα είναι υψηλή, εάν: οι εταιρίες ανήκουν σε μετόχους με έντονη διασπορά και χαρακτηριστικά ατομικισμού, οι νόμοι προστασίας των επενδυτών είναι υψηλής ποιότητας, η επιβολή των νόμων είναι επαρκής και το νομικό σύστημα ανήκει στο εθιμικό δίκαιο (common law).

Στην βιβλιογραφία υπάρχουν αρκετοί δείκτες μέτρησης του Νομικού περιβάλλοντος και των Δυνάμεων της Αγοράς οι οποίοι αναπτύχθηκαν κατά καιρούς από διάφορους ερευνητές.

Ένα διαδεδομένο μέτρο προστασίας των επενδυτών είναι ο δείκτης ANTIDIR (anti-director rights index) όπως αναπτύχθηκε από τους La Porta, Lopez-de-Silanes, and

⁸³D. Burgstahler, L. Hail, C. Leuz, The importance of reporting incentives: Earnings management in European private and public firms, *The Accounting Review*, 81 (2006), pp. 983–1016

⁸⁴ Kothari, S.P. (2000). The role of financial reporting in reducing financial risks in the market. Federal Reserve Bank of Boston, Conference Series, Proceedings, 89-112. Available on the internet at: http://www.bostonfed.org/economic/conf/conf44/cf44_6.pdf

Shleifer (1998)⁸⁵. Ο δείκτης δείχνει τα δικαιώματα ενός μετόχου στην εκάστοτε χώρα όπου δραστηριοποιείται και το επίπεδο της νομικής προστασίας που απολαμβάνει. Ο δείκτης αυτός παίρνει τιμές από μηδέν μέχρι έξι⁸⁶. Οι μεγαλύτερες τιμές του δείκτη μαρτυρούν ότι ο εκάστοτε μέτοχος μιας εταιρείας έχει περισσότερα επιχειρηματικά δικαιώματα και επομένως ενεργεί μέσα σε ένα πιο αναπτυγμένο επιχειρησιακό περιβάλλον.

Επειδή ο δείκτης αυτός εκπονήθηκε στη δεκαετία του '90, οι τιμές του δεν μπορούν να συλλάβουν τις δυναμικές επιπτώσεις των σημαντικών ρυθμιστικών αλλαγών συνήθως χρησιμοποιείται ο ισχυρός δείκτης προστασίας των επενδυτών INVPRO (Investor Protection index) που αναπτύχθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται κάθε χρόνο, και είναι ο μέσος όρος των τριών δεικτών μέτρησης⁸⁷.

Επιπρόσθετα προκειμένου να ελέγξει αν η ισχυρότερη επιβολή του νόμου περιορίζει τη διαχείριση των κερδών, συνήθως χρησιμοποιούνται: α) ο δείκτης ENFORC (Public enforcement index)⁸⁸, επιτυγχάνοντας μια επικαιροποιημένη εκτίμηση και β) ο δείκτης Δικαίου (RULLAW) που επίσης αναπτύχθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα και αντανακλά στην εμπιστοσύνη που έχουν οι άνθρωποι στους κανόνες της κοινωνίας και το νομικό σύστημα.

Επιπλέον, για την μέτρηση της επίδρασης των χαρακτηριστικών της εταιρικής διακυβέρνησης στην λογιστική ποιότητα χρησιμοποιείται ο δείκτης των Aggarwal et al., (2007)⁸⁹. Οι συγγραφείς χρησιμοποίησαν την εκτίμηση της Εταιρικής Διακυβέρνησης όπως παρέχετε από το Institutional Shareholder Services, και κατασκεύασαν δύο δείκτες ποιότητας της εταιρικής διακυβέρνησης σε εθνικό επίπεδο.

⁸⁵ R. La Porta, F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer, Law and finance, Journal of Political Economy, 106 (1998), pp. 1113–1155

⁸⁶ Οι La Porta et al. αναφέρουν στην έρευνά τους τον Anti-director Index. Στο δείκτη προστίθεται μια μονάδα αν: (1) Οι μέτοχοι μπορούν να στείλουν με πληρεξούσιο την ψήφο τους στην εταιρεία, (2) οι μέτοχοι δεν υποχρεούνται να καταβάλουν το μερίδιο τους πριν τη γενική συνέλευση των Κύριων Μετόχων, (3) επιτρέπεται η συσσωρευτική ψηφοφορία και η μερική εκπροσώπηση της μειοψηφίας, (4) υπάρχει μηχανισμός καταπιεσμένων μειονοτήτων, (5) το ελάχιστο ποσοστό που μπορεί να κατέχει ένας μέτοχος για να συγκαλέσει Συμβούλιο Μεγάλων Μετόχων είναι μικρότερο ή ίσο του 10% και (6) Οι μέτοχοι έχουν δικαίωμα προτίμησης που μπορεί να αναιρεθεί μόνο από ψηφοφορία των μετόχων.

⁸⁷ Σύμφωνα με τους La Porta et al. (1998) ο δείκτης InvPro υπολογίζεται ως η μέση βαθμολογία σε τρεις νομικές μεταβλητές: (1) η αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος (2) εκτίμηση του κράτους δικαίου και (3) ο δείκτης διαφθοράς. Οι τρεις μεταβλητές κυμαίνονται από μηδέν έως δέκα.

⁸⁸ Ο δείκτης αναπτύχθηκε από τους La Porta et al. (2006) και ισούται με τον αριθμητικό μέσο όρο των δεικτών: (1) supervisor characteristics index (2) rule-making power index (3) investigative powers index (4) orders index και (5) criminal index.

⁸⁹ R. Aggarwal, I Erel, R. STULZ, R. Williamson, Do U.S. firms have the best corporate governance? A cross-country examination of the relation between corporate governance and shareholder wealth, Working paper, European Corporate Governance Institute (2007)

Ακόμη, για την τεκμηρίωση της επίδρασης της δομής αγοράς κεφαλαίων στην λογιστική συμπεριφορά των εταιρειών, συνήθως χρησιμοποιούνται ως μέτρα της σχετικής σημασίας των τραπεζών και των αγορών στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ο δείκτης MKIMP2 (index of the degree of stock market orientation of the country's financial system) και ο δείκτης MKIMP1 (Mean rank across three variables: stock market capitalisation held by minorities/GNP, number of listed domestic firms/population, number of IPOs/population). Ο δείκτης MKIMP2 είναι ένας συνδυασμός μέτρων, όπως του μεγέθους, της δραστηριότητας, και της αποτελεσματικότητας των κεφαλαιαγορών και αναπτύχθηκε από τους Demirgüç-Kunt και Levine (1999)⁹⁰. Μια υψηλή τιμή για το δείκτη σημαίνει ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας βασίζεται περισσότερο στη χρηματοδότηση προσανατολισμένη στην αγορά από ό, τι στην τραπεζική χρηματοδότηση⁹¹.

Τέλος το 2003 οι Leuz et al., συνέθεσαν σε ένα δείκτη τρία μεγέθη⁹² μέτρησης της σημασίας της χρηματιστηριακής αγοράς σε μια οικονομία τον δείκτη MKIMP1. Ουσιαστικά ο δείκτης μετρά τον βαθμό προσανατολισμού του χρηματιστηρίου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας.

2.9. Υποδείγματα εντοπισμού χειραγώγησης κερδών

Στην βιβλιογραφία αρκετοί μελετητές όπως οι McNichols (2000)⁹³, Stolowy και Breton (2004)⁹⁴ και Dechow et al., (2010)⁹⁵, κατατάσσουν τα μοντέλα εντοπισμού της χειραγώγησης των κερδών σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει την χρήση των διαφοροποιούμενων δεδουλευμένων (DeAngelo, 1986, Jones, 1991, Dechow et al., 1995, Kothari et al., 2005). Η δεύτερη περιλαμβάνει υποδείγματα που

⁹⁰ A. Demirguc-Kunt, R. Levine, Bank-based and market-based financial systems: Cross-country comparisons. Policy Research Working Paper 2143, The World Bank (1999)

⁹¹ Στην χρηματοδότηση προσανατολισμένη στην αγορά, οι εταιρείες προτιμούν την άντληση κεφαλαίων από την αγορά ενώ στην περίπτωση της τραπεζικής χρηματοδότησης οι τράπεζες είναι οι κύριοι πάροχοι της χρηματοδότησης της εταιρείας

⁹² Οι τρεις δείκτες αναπτύχθηκαν από τους La Porta, Lopez-de-Silanes, Shleifer, and Vishny (1997), και είναι: (1) stock market capitalisation held by minorities/GNP, (2) number of listed domestic firms/population, (3) number of IPOs/population.

⁹³ McNichols, M. (2000), "Research design issues in earnings management studies", Journal of Accounting and Public Policy, Vol.19, No 4-5, p.313-345

⁹⁴ Stolowy, H., Breton, G., (2004), "Accounts manipulation: a literature review and proposed conceptual framework", Review of Accounting and Finance Vol.3, p.5-65.

⁹⁵ Dechow, P. M., Ge, W., Larson, Schrand C. (2010), "Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences", Journal of Accounting and Economics, Vol.50, No2-3, p.344-401

χρησιμοποιούν συγκεκριμένα δεδουλευμένα (McNichols et al., 1988)⁹⁶ και τέλος τα υποδείγματα που ερευνούν τις στατιστικές ιδιότητες των κερδών για τον εντοπισμό της χειραγώγησης των κερδών μέσω της κατανομής συχνοτήτων (Burgstahler και Dichev, 1997)⁹⁷.

Ειδικότερα μελετητές, μεταξύ των οποίων είναι οι Botsari και Meeks (2008)⁹⁸, Jones (1991) και Dechow et al., (1995), ασχολήθηκαν με τον εντοπισμό των discretionary accruals όσον αφορά τη διαπίστωση της χειραγώγησης του αποτελέσματος, δηλαδή των δεδουλευμένων που είναι στη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης. Τα λογιστικά δεδουλευμένα (accruals) είναι ένας από τους πιο διαδεδομένους τρόπους εντοπισμού χειραγώγησης.

Με βάση την βιβλιογραφία τα συνολικά δεδουλευμένα προσδιορίζονται (βλ. McNichols and Wilson, 1988, Botsari and Meeks, 2008):

- *Συνολικά Δεδουλευμένα = Δημοσιευμένα Καθαρά Κέρδη - Λειτουργικές Ταμειακές Ροές*
- *Συνολικά Δεδουλευμένα = Μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα (normal accruals) + διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα (discretionary accruals)*

Τα μη κανονικά δεδουλευμένα δεν υπαγορεύονται από επιχειρησιακές συνθήκες, αλλά υπόκεινται στη διακριτική ευχέρεια των διοικήσεων και είναι ενδεικτικά του βαθμού διαχείρισης των δημοσιευμένων κερδών (Charitou et al., 2007)⁹⁹.

Αντίθετα, τα διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα υπόκεινται στην διακριτική ευχέρεια των διοικήσεων και ως εκ τούτου το ύψος τους είναι ενδεικτικό του βαθμού στον οποίο τα δημοσιευμένα κέρδη είναι ωραιοποιημένα.

Τέλος, έχουν αναπτυχθεί αρκετά υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης (linear regression), που στοχεύουν στην απομόνωση και εντοπισμό των μη κανονικών από τα κανονικά δεδουλευμένα. Μη κανονικά ή διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα θεωρούνται το μη ερμηνεύσιμο υπόλοιπο (κατάλοιπα) των συνολικών δεδουλευμένων.

⁹⁶ McNichols, Maureen F. and Peter G. Wilson. (1988), "Evidence of earnings management from the provision for bad debts", Journal of Accounting Research, Vol.26, No 3 (Supplement), p. 1-40.

⁹⁷ Burgstahler D. and Eames M., 2006, Management of Earnings and Analysts' Forecasts to Achieve Zero and Small Positive Earnings Surprises, Journal of Business Finance and Accounting 33, 633-652.

⁹⁸ Botsari A. and Meeks G., 2008, Do Acquirers Manage Earnings Prior to a Share for Share Bid?, Journal of Business Finance & Accounting 35, 633-670.

⁹⁹ Charitou, A., Lambertides, N., & Trigeorgis, L. (2007). Earnings behaviour of financially distressed firms: The role of institutional ownership. Abacus, 43 (3), 271-296.

Εν συνεχεία παρουσιάζονται συνοπτικά τα πιο ευρέως χρησιμοποιούμενα υποδείγματα της διεθνούς βιβλιογραφίας.

❖ **Υπόδειγμα Healy (1985)**¹⁰⁰

Ο Healy (1985) εξετάζει την χειραγώγηση του αποτελέσματος εκτιμώντας τα μέσα συνολικά δεδουλευμένα (αποπληθωρισμένα με το σύνολο του ενεργητικού της προηγούμενης χρήσης)¹⁰¹.

Το υπόδειγμα διαφοροποιείται από τις περισσότερες μελέτες διότι προβλέπει ότι συμβαίνει συστηματική χειραγώγηση του αποτελέσματος σε κάθε περίοδο. Τα μέσα συνολικά δεδουλευμένα για την περίοδο εκτίμησης αντιπροσωπεύουν το μέτρο των non-discretionary accruals.

Το υπόδειγμα των συνολικών δεδουλευμένων που δεν οφείλονται σε αποφάσεις της διοίκησης είναι το ακόλουθο:

$$NDA_t = \Sigma TA_{t-1} / T_t$$

❖ **Υπόδειγμα DeAngelo (1986)**¹⁰²

Η DeAngelo (1986) θεωρεί ότι τα μη διαφοροποιημένα δεδουλευμένα είναι ίσα με τα συνολικά δεδουλευμένα της προηγούμενης περιόδου (τ-1) αποπληθωρισμένα με το σύνολο του ενεργητικού της προηγούμενης περιόδου (τ-2). Δηλαδή θεωρείτε ότι είναι σταθερά από περίοδο σε περίοδο καθώς στον υπολογισμό των πρώτων διαφόρων των συνολικών δεδουλευμένων υποθέτοντας ότι έχουν μηδενική αξία.

Έτσι, το μοντέλο της DeAngelo για τα non-discretionary accruals είναι το ακόλουθο:

$$NDA_t = TA_{t-1} / A_{t-2}$$

Το μοντέλο της DeAngelo μπορεί να θεωρηθεί ως ειδική περίπτωση του μοντέλου του Healy στην οποία η περίοδος εκτίμησης για τα non-discretionary accruals περιορίζεται στην παρατήρηση της προηγούμενης χρήσης. Αν τα non-discretionary

¹⁰⁰ Healy, P. M. (1985), 'The effects of bonus scheme on accounting decisions', *Journal of Accounting & Economics*, 7(1 SRC - GoogleScholar), 85-107.

¹⁰¹ Ο αποπληθωρισμός με το σύνολο ενεργητικού του προηγούμενου έτους εξασφαλίζει ομοιογένεια με τις μεταβλητές των discretionary accruals, που για να παραχθούν έγινε πάλι αποπληθωρισμός με το ίδιο στοιχείο.

¹⁰² DeAngelo, L. E. (1986) 'Accounting numbers as market valuation substitutes: A study of management buyouts of public stockholders', *Accounting Review*, 400-420.

accruals είναι σταθερά διαχρονικά και τα discretionary accruals έχουν ένα μηδενικό μέσο στην περίοδο εκτίμησης, τότε τα δύο μοντέλα μετρούν τα non-discretionary accruals χωρίς σφάλμα. Αν, όμως, τα non-discretionary accruals μεταβάλλονται από περίοδο σε περίοδο, τότε και τα δύο μοντέλα θα τείνουν να μετρούν τα non-discretionary accruals με σφάλμα. Αν τα non-discretionary accruals ακολουθούν μια διαδικασία λευκού θορύβου γύρω από ένα σταθερό μέσο, τότε το μοντέλο του Healy θεωρείται το πιο κατάλληλο. Αν, όμως, τα non-discretionary accruals ακολουθούν τυχαίο περίπατο, τότε το μοντέλο της DeAngelo (1986) θεωρείται το πιο κατάλληλο.

Εμπειρικά στοιχεία προτείνουν ότι τα συνολικά δεδουλευμένα είναι στάσιμα στα επίπεδα και προσεγγίζουν μια διαδικασία λευκού θορύβου (Dechow, 1994). Η υπόθεση ότι τα non-discretionary accruals είναι σταθερά είναι απίθανο να είναι εμπειρικά περιγραφική.

Ο Kaplan (1985)¹⁰³ σημειώνει ότι η φύση της λογιστικής διαδικασίας των δεδουλευμένων υπαγορεύει ότι το επίπεδο των non-discretionary accruals θα πρέπει να μεταβάλλεται σε απάντηση των μεταβολών των οικονομικών συνθηκών.

❖ Υπόδειγμα Jones (1991)¹⁰⁴

Η Jones (1991) προτείνει ένα μοντέλο που προσπαθεί να ελέγξει την επίδραση των μεταβολών των οικονομικών συνθηκών μιας εταιρείας στα non-discretionary accruals.

Το μοντέλο της Jones για τα non-discretionary accruals την περίοδο υπό εξέταση είναι:

$$NDA_t = \alpha_1(1/A_{t-1}) + \alpha_2(\Delta REV_t/A_{t-1}) + \alpha_3(PPE_t/A_{t-1})$$

Μια βασική υπόθεση της Jones είναι ότι τα έσοδα είναι non-discretionary, δηλαδή δεν μπορούν να υποστούν χειραγώγηση από τη διοίκηση. Αν όμως, τα κέρδη χειραγωγούνται μέσω των εσόδων, τότε το μοντέλο της Jones θα χάνει ένα κομμάτι στον υπολογισμό των discretionary accruals, αφού θα έχει αποκλείσει ένα μέρος των κερδών που υπόκεινται στην χειραγώγηση και τα discretionary accruals δεν θα υπολογίζονται σωστά.

¹⁰³ Kaplan R., 1985, Comments on Paul Healy: Evidence on the Effect of Bonus Schemes on Accounting Procedure and Accrual Decisions, *Journal of Accounting and Economics* 7, 109-113.

¹⁰⁴ Jones, J. J. (1991) 'Earnings management during import relief investigations', *Journal of accounting research*, 193-228.

❖ **The Industry Model (1991)** ¹⁰⁵

Το μοντέλο αυτό χρησιμοποιήθηκε από τους Dechow και Sloan (1991). Όπως το μοντέλο της Jones, έτσι και το Industry Model δεν στηρίζεται στην υπόθεση ότι τα non-discretionary accruals είναι σταθερά διαχρονικά. Υποθέτει όμως ότι η μεταβολή στους παράγοντες των non-discretionary accruals είναι κοινοί στις εταιρείες του ίδιου κλάδου.

Το Industry Model έχει ως εξής:

$$NDA_t = \beta_1 + \beta_2 \text{median}_j (TA_t / A_{t-1})$$

Η αποτελεσματικότητα αυτού του υποδείγματος έγκειται στον υπολογισμό των discretionary accruals αφού αφαιρεθεί η διακύμανση των non-discretionary accruals που είναι κοινή για τις επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου

❖ **Το τροποποιημένο μοντέλο Jones (1995)**

Οι Dechow et. al. (1995)¹⁰⁶ παρουσίασαν το τροποποιημένο μοντέλο της Jones το οποίο θέλησε να εξαλείψει την τάση του μοντέλου της Jones να υπολογίζει τα discretionary accruals με σφάλμα όταν υπάρχει χειραγώγηση στα έσοδα.

Συγκεκριμένα, το σφάλμα στην μέτρηση των discretionary accruals που παρουσιάζει το μοντέλο της Jones είναι η αδυναμία ότι δεν συμπεριλαμβάνεται στα discretionary accruals το ποσό εκείνο που προέρχεται από την χειραγώγηση των εσόδων. Στο τροποποιημένο μοντέλο, τα non-discretionary accruals εκτιμώνται ως εξής:

$$NDA_t = a_1(1/A_{t-1}) + a_2((\Delta REV_t - \Delta REC_t) / A_{t-1}) + a_3(PPE_t / A_{t-1})$$

Η υπόθεση στην οποία στηρίζεται το μοντέλο αυτό είναι πως όλες οι μεταβολές των πωλήσεων επί πιστώσει από τη μία χρήση στην άλλη είναι αποτέλεσμα χειραγώγησης αποτελεσμάτων από τη διοίκηση και αυτό γιατί, σύμφωνα με τους Dechow et al. (1995), είναι ευκολότερο να χειραγωγήσει κάποιος τα κέρδη μέσω της αναγνώρισης εσόδων από πωλήσεις με πίστωση από ότι μέσω της αναγνώρισης εσόδων από πωλήσεις τοις μετρητοίς. Με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίζεται η αδυναμία του μοντέλου της Jones σύμφωνα με το οποίο οι πωλήσεις θεωρούνται ότι δεν υπόκεινται σε χειραγώγηση σύμφωνα με τη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης.

¹⁰⁵ Dechow, P. M. and Sloan, R. G. (1991) 'Executive incentives and the horizon problem: An empirical investigation', *Journal of Accounting and Economics*, 14(1), 51-89.

¹⁰⁶ Dechow, P. M., Sloan, R. G. and Sweeney, A. P. (1995) *Detecting Earnings Management*, Wiley.

❖ **Η προσέγγιση των Dechow και Dichev (2002)**¹⁰⁷

Μια διαφορετική προσέγγιση εφάρμοσαν οι Dechow και Dichev (2002) στην εργασία τους. Θεώρησαν την αντιστοίχιση των δεδουλευμένων με τις ταμειακές ροές ως πρωταρχικής σημασίας και για αυτό τον λόγο δημιούργησαν ένα υπόδειγμα δεδουλευμένων ως συνάρτηση των τωρινών, των παρελθοντικών και των μελλοντικών ταμειακών ροών της επιχείρησης, επειδή τα δεδουλευμένα εμπεριέχουν μελλοντικές ταμειακές εισπράξεις ή πληρωμές και αναστρέφονται όταν τα μετρητά που είχαν προηγουμένως αναγνωριστεί στα δεδουλευμένα εισπράττονται ή πληρώνονται.

Επικεντρώθηκαν πιο πολύ στα βραχυπρόθεσμα δεδουλευμένα του κεφαλαίου κίνησης και δεν επιχείρησαν να ερμηνεύσουν τα μακροπρόθεσμα δεδουλευμένα και τη σχέση τους με τις ταμειακές ροές. Το μοντέλο τους υπολογίζεται ως σύμφωνα με την εξίσωση:

$$\Delta WC = b_0 + b_1CFO_{t-1} + b_2CFO_t + b_3CFO_{t+1} + \varepsilon_t$$

❖ **Kothari, Leone and Wasley Model (2005)**¹⁰⁸

Οι Kothari et al. (2005) εισήγαγαν ένα εναλλακτικό υπόδειγμα με σκοπό την ενίσχυση της ερμηνευτικής ικανότητας των μοντέλων Jones και Modified Jones.

Το συγκεκριμένο μοντέλο εισάγει την αποδοτικότητα των στοιχείων του ενεργητικού (ROA) ως ανεξάρτητη μεταβλητή για την εκτίμηση των διαφοροποιούμενων δεδουλευμένων.

$$ACC_{it} = \alpha_0 + \alpha_1(1/ASSETS_{it-1}) + \alpha_2(\Delta SALES_{it}/ASSETS_{it-1}) + \alpha_3(PPE_{it}/ASSETS_{it-1}) + \alpha_4(ROA_{it} \text{ (or } ROA_{it-1}) / ASSETS_{it-1}) + u_{it}$$

Οι Kothari et. al. (2005) συμπεριλάμβανε την απόδοση του ενεργητικού στο μοντέλο γιατί θεώρησαν ότι τα διακριτά λογιστικά δεδουλευμένα της εταιρείας επηρεάζονται από την τρέχουσα ή την παρελθούσα απόδοσή της.

Τα υποδείγματα των discretionary accruals που εμπεριέχουν την απόδοση ενισχύουν τη αξιοπιστία των ερευνών σχετικά με τη χειραγώγηση κερδών, όταν

¹⁰⁷ Dechow, P. M. and Dichev, I. D. (2002) 'The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors', *The accounting review* 77s1, 35-59.

¹⁰⁸ Kothari S., Leone A. and Wasley C, 2005, Performance matched discretionary accrual measures, *Journal of Accounting and Economics* 39, 163-197

υποτίθεται πως η χειραγώγηση δε μεταβάλλεται με τη μεταβολή της απόδοσης ή όταν οι εταιρείες δεν αναμένεται να έχουν χειραγωγήσεις τα κέρδη τους.

❖ **Ball and Shivakumar Model (2006)** ¹⁰⁹

Οι Ball και Shivakumar (2006) εξέτασαν το ρόλο των δεδουλευμένων στην ασύμμετρα έγκαιρη αναγνώριση των κερδών και ζημιών. Αναφέρουν ότι ο μεγάλος ρόλος της λογιστικής των δεδουλευμένων είναι η αναγνώριση των κερδών και των ζημιών πριν από την πραγματοποίηση της πραγματικής ταμειακής ροής που προκαλούν.

Τα κέρδη και οι ζημίες μπορούν να θεωρηθούν ως οι ταμειακές ροές της τρέχουσας περιόδου πλέον οποιαδήποτε αναθεώρηση στην παρούσα αξία αναμενόμενων μελλοντικών ταμειακών ροών.

Η έγκαιρη αναγνώριση των κερδών και ζημιών πετυχαίνεται εν μέρει με τα δεδουλευμένα επειδή αφορά εκείνο το κομμάτι των προσδοκιών για τις μελλοντικές ταμειακές ροές πριν από την πραγματική πραγματοποίησή τους. Έτσι, υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ των δεδουλευμένων και των ταμειακών ροών από λειτουργικές δραστηριότητες. Αυτό συμβαίνει επειδή αναθεωρήσεις στις ταμειακές ροές της τρέχουσας περιόδου είναι πιθανό να σχετίζονται θετικά με αναθεωρήσεις στις αναμενόμενες μελλοντικές ταμειακές ροές. Αν οι ταμειακές ροές της τρέχουσας περιόδου αυξάνονται ή μειώνονται, οι αναμενόμενες μελλοντικές ταμειακές ροές είναι πιθανό να μειώνονται ή να αυξάνονται επίσης. Συνεπώς, η έγκαιρη αναγνώριση των αναμενόμενων μελλοντικών ταμειακών ροών απαιτεί την αναγνώριση δεδουλευμένων που έτσι συσχετίζονται θετικά με τις μεταβολές στις τρέχουσες ταμειακές ροές. Έτσι, η ασύμμετρα έγκαιρη αναγνώριση των κερδών και ζημιών εισάγει μια ασυμμετρία στη σχέση μεταξύ δεδουλευμένων και ταμειακών ροών, γιατί οι ζημίες είναι πιο πιθανό να αναγνωρίζονται έγκαιρα, ενώ τα κέρδη να περιμένουν μέχρι να πραγματοποιηθούν μετρητοίς.

Για να εξετάσουν την υπόθεση της ασυμμετρίας στη σχέση μεταξύ των δεδουλευμένων και των ταμειακών ροών της τρέχουσας περιόδου, εκτίμησαν εναλλακτικές μορφές της γενικής γραμμικής παλινδρόμησης:

¹⁰⁹Ball, R. and Shivakumar, L. (2006), 'The role of accruals in asymmetrically timely gain and loss recognition', *Journal of accounting research*, 207-242.

$$ACC_t = a_0 + a_1 * X_t + a_2 * VAR_t + a_3 * DVAR_t + a_4 * DVAR_t * VAR_t + v_t$$

Διαπίστωσαν ότι ενσωματώνοντας την ασύμμετρη αναγνώριση των κερδών και ζημιών αυξάνεται η κατανόηση των λογιστικών δεδουλευμένων.

❖ **Dechow, Hutton, Kim, and Sloan Model (2012)**¹¹⁰

Η Dechow, Hutton, Kim, και Sloan (2012) προτείνουν μία καινούργια μέθοδο για την διάκριση της χειραγώγησης των κερδών με τα μοντέλα που χρησιμοποιούν τους λογαριασμούς δεδουλευμένων, βασίζοντας την υπόθεσή τους ότι η χειραγώγηση των κερδών που θα αποτυπωθεί στο λογαριασμούς δεδουλευμένων θα αντιστραφεί σε μία μελλοντική περίοδο.

Σύμφωνα με την ερευνά τους, η ενσωμάτωση της πρότασης τους στα υφιστάμενα μοντέλα τους μπορεί να αυξήσει την αποτελεσματικότητα τους κατά 40% ενώ οδηγεί σε λιγότερα σφάλματα που οφείλονται από παραλειπόμενες μεταβλητές.

Το μοντέλο που χρησιμοποιούν είναι το παρακάτω:

$$WC_ACC_{i,t} = a + bPART_{i,t} + \sum_k f_k X_{k,i,t} + e_{i,t}$$

Πρέπει να επισημανθεί ότι στο μοντέλο των Dechow έχει ασκηθεί κριτική γιατί το μοντέλο αποτυγχάνει να διακρίνει την περίοδο που οι λογαριασμοί των δεδουλευμένων δεν επηρεάζονται από την χειραγώγηση, ενώ προϋποθέτει ότι ο ερευνητής θα γνωρίζει την περίοδο που θα έχουμε την αντιστροφή.

Οι Teoh, Welch και Wong (1998a)¹¹¹ πρότειναν τον διαχωρισμό των λογαριασμών σε μακροπρόθεσμους και βραχυπρόθεσμους ή τρέχοντες. Οι βραχυπρόθεσμοι λογαριασμοί αλληλεπιδρούν με τα στοιχεία του βραχυπρόθεσμου ενεργητικού και τις υποχρεώσεις, ενώ οι μακροπρόθεσμοι με τα στοιχεία του μακροπρόθεσμου ενεργητικού. Έχει υποστηριχθεί ότι οι λογαριασμοί των βραχυπρόθεσμων “accruals” παρέχουν περισσότερες ευκαιρίες για επηρεασμό των οικονομικών καταστάσεων από ότι οι μακροπρόθεσμοι. Ακόμη, οι βραχυπρόθεσμοι λογαριασμοί βοηθούν στην μεταφορά κερδών από την παρούσα χρήση σε μελλοντικές.

Εν κατακλείδι στην βιβλιογραφία παρουσιάστηκαν εναλλακτικά μοντέλα που χρησιμοποιούνται για να διαπιστωθεί αν υπάρχει χειραγώγηση του αποτελέσματος.

¹¹⁰ Dechow, P. M., Hutton, A. P., Kim, J. H. and Sloan, R. G. (2012) 'Detecting earnings management: A new approach', *Journal of Accounting Research*, 50(2 SRC - GoogleScholar), 275-334.

¹¹¹ Teoh, S. H., Welch, I. and Wong, T. J. (1998a), 'Earnings management and the underperformance of seasoned equity offerings', *Journal of Financial economics*, 50(1), 63-99.

Όλα τα μοντέλα θεωρούνται ότι παράγουν λογικά και καλά προσδιορισμένα αποτελέσματα για ένα τυχαίο δείγμα.

Ωστόσο, μεταξύ των διάφορων μοντέλων, οι Dechow et. al., (1995) αναφέρουν ότι τα μοντέλα της Jones (1991) είναι ουσιωδώς πιο ισχυρά από άλλα μοντέλα στο να εντοπίσει χειραγώγηση μέσω εσόδων και προβλέψεων από επισφάλειες.

Σύνοψη κεφαλαίου

Αναντίρρητα, τα IFRS αν και αποτελούν ένα κατασταλτικό μηχανισμό που προσδίδει αξιοπιστία στις εταιρίες που τα έχουν υιοθετήσει, οι πραγματοποιηθείσες έρευνες έδειξαν ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν κάτω από το πρίσμα της επινοητικής λογιστικής. Επιπρόσθετα, η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων επηρεάζεται από το οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον και επιδεινώνεται από τις ασταθείς οικονομικές συνθήκες με άμεσο αντίκτυπο στην κεφαλαιαγορά.

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες που έχουν εμφανιστεί περιπτώσεις παραπλάνησης του επενδυτικού κοινού μέσω δημοσίευσης ανακριβών στοιχείων από εταιρίες εισηγμένες στο Χ.Α.Α. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα οι ως σήμερα γνωστές παραποιήσεις είχαν στόχο κυρίως τη μείωση των κερδών και της αντίστοιχης φορολογίας, μέσω διόγκωσης των εξόδων. Πλέον όμως τα κίνητρα δεν είναι μόνο η είσοδος των επιχειρήσεων στο Χρηματιστήριο, και φορολογική ελάφρυνση, αλλά ένας συνδυασμός προσπαθειών που εστιάζουν στην αύξηση των εσόδων και ταχεία ανάπτυξή τους σε νέες αγορές.

Η επισκόπηση της ειδικής αρθρογραφίας ανέπτυξε τις διάφορες πτυχές που καταδεικνύουν τα IFRS και την παγκοσμίως διάχυτη άποψη, πως οι επιχειρήσεις καταρτίζουν τις οικονομικές τους καταστάσεις ανάλογα με τον επιθυμητό στόχο. Τα φαινόμενα παραποιήσεων που εντοπίζονται στις οικονομικές καταστάσεις είναι απόρροια δυσμενών συνθηκών, θεσμικών ελλείψεων και αδυναμιών. Συμπεραίνεται ότι παρά τις προσπάθειες ενίσχυσης της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης με την υιοθέτηση και εφαρμογή των διεθνών προτύπων οι επιχειρήσεις καταφέρνουν να εκμεταλλευτούν την ευελιξία τους και να εφεύρουν νέες πρακτικές.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζεται η συνολική εικόνα της δημιουργικής λογιστικής και του earnings management, των μεροληπτικών παραγόντων, τις συνήθεις πρακτικές και μεθόδους, καθώς και το πλέγμα κινήτρων που οδηγούν σε χειραγώγηση

μεγεθών. Ο κύκλος αυτός θα εμπλουτιστεί με την πολυπλοκότητα και ελαστικότητα των IFRS και τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν στις διεθνείς λογιστικές πρακτικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΩΡΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Εισαγωγικά

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η ανάλυση της σχέσης της επινοητικής λογιστικής με το Earnings Management και η παρουσίαση των αιτίων που συμβάλουν στην δημοσιοποίηση ανακριβών στοιχείων. Επιπλέον κατονομάζονται οι πρακτικές που εφαρμόζονται από τις επιχειρήσεις προκειμένου να πετύχουν τους επιθυμητούς στόχους. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση μιας δέσμης ευνοϊκών IFRS που ωθούν τις διοικήσεις των εταιρειών σε πρακτικές χειραγώγησης στοχεύοντας στην ολοκληρωμένη παρουσίαση της έκτασης της ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

3.1. Επινοητική Λογιστική

Στην διεθνή βιβλιογραφία παρατηρείτε ότι υπάρχει πλήρης διαφωνία των ειδικών ως προς το τι συνιστά την «δημιουργική λογιστική». Οι περισσότερες απόψεις συγκλίνουν στο ότι πρόκειται για την διαδικασία υιοθέτησης λογιστικών πρακτικών που μπορεί να ακολουθούν μπορεί και όχι τους εκάστοτε λογιστικούς κανόνες αλλά σίγουρα αποκλίνουν από το πνεύμα και την ουσία αυτών. Αξιοσημείωτο είναι πως όχι μόνο οι επιχειρήσεις αλλά και οι κυβερνήσεις αρκετών κρατών επιδίδονται σε άσκηση δημιουργικής λογιστικής προκειμένου να ωραιοποιήσουν τα μακροοικονομικά μεγέθη των οικονομιών τους .

Το πεδίο εφαρμογής της δημιουργικής λογιστικής αποτελεί το περιεχόμενο όλων των οικονομικών καταστάσεων: του ισολογισμού, της κατάστασης λογαριασμού αποτελεσμάτων, της κατάστασης μεταβολών των ίδιων κεφαλαίων, της κατάστασης ταμειακών ροών και των σημειώσεων. Βεβαίως θα πρέπει να ειπωθεί πως δεν θα γινόταν αναφορά στο φαινόμενο δημιουργικής λογιστικής αν ο σχεδιασμός των παραπάνω καταστάσεων ήταν ιδεατός. Υπό αυτό το πρίσμα, η διαδικασία σύνθεσης τους στο τέλος της εκάστοτε χρήσης, μπορεί να αποτελεί και ένα όχημα της δημιουργικής λογιστικής για κάποιους που δεν θέλουν να εμφανίσουν την αληθινή εικόνα μιας επιχείρησης.

Οι παραποιήσεις στις λογιστικές καταστάσεις μπορεί να δημιουργηθούν από διάφορες αιτίες. Όταν οι λογιστικοί κανόνες και αρχές είναι άκαμπτοι δεν λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες που μπορεί να προκύψουν στα πλαίσια της επιχειρηματικής πρακτικής. Από την άλλη μεριά, η άσκηση κρίσης από τα διοικητικά στελέχη προκειμένου να λυθεί η ακαμψία του λογιστικού συστήματος μπορεί να λειτουργεί με σκοπό την εξυπηρέτηση προσωπικών τους συμφερόντων.

Αναντίρρητα, οι στρεβλώσεις της λογιστικής συνιστούν αποκλίσεις της λογιστικής πληροφόρησης από την υποκειμενική πραγματικότητα. Οι κύριες μέθοδοι δημοσιοποίησης διαστρεβλωμένων στοιχείων που συναντάμε στην βιβλιογραφία είναι: η χειραγώγηση κερδών, η επιλογή λογιστικών μεθόδων (Godfrey et al, 2002)¹¹², το επίπεδο συμμόρφωσης και χρονοδιάγραμμα υιοθέτησης υποχρεωτικών λογιστικών προτύπων (Leuz et al., 2003)¹¹³, το επίπεδο γνωστοποιήσεων χρηματοοικονομικής και μη χρηματοοικονομικής πληροφορίας (Hope, 2004)¹¹⁴, η αναγνώριση και επικαιρότητα αναγνώρισης των λογιστικών στοιχείων (Einhorn, 2005)¹¹⁵ και το μάνατζμεντ εντυπωσιασμού (Ball & Shivakumar, 2005).¹¹⁶ Οι προαναφερόμενες μέθοδοι αποτελούν μόνο ένα κομμάτι του πάζλ που συνθέτει η επινοητική λογιστική με συνεχή εξέλιξη και διαφοροποίηση, οδηγώντας το εύρος της να τείνει στο άπειρο.

3.2. Ο Συνδεδειγμένος Κρίκος με το Earnings Management

Ο δείκτης επιτυχίας μιας επιχείρησης είναι τα υψηλά κέρδη. Εν ολίγοις, τα υψηλότερα κέρδη ενισχύουν τη διαμόρφωση καλής φήμης της επιχείρησης και αντικατοπτρίζουν την ποιότητα της διαχείρισής τους. Ως εκ τούτου, η επιτυχία της επιχείρησης μετριέται σε όρους κέρδους. Τα κέρδη είναι το ζωτικό στοιχείο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Αντανακλούν τον βαθμό που η εταιρεία ασχολείται με δραστηριότητες της προστιθέμενης αξίας και σηματοδοτούν την άμεση κατανομή των πόρων στην κεφαλαιαγορά. Η ικανότητα της εταιρείας να παράγει

¹¹² Godfrey, J., Mather, P., & Ramsay, A. (2003). Earnings and impression management in financial reports: The case of CEO changes. *ABACUS*, 39(1), 95-123

¹¹³ Leuz, C., Nanda, D., & Wysocki, P. (2003). Earnings management and investor protection: An international comparison. *Journal of Financial Economics*, 69 (3), 505-527.

¹¹⁴ Hope, O.K. (2004). Variations in the financial reporting environment and earnings forecasting. *Journal of International Management and Accounting*, 15(1), 21-43.

¹¹⁵ Einhorn, E. (2005). The nature of the interaction between mandatory and voluntary disclosures. *Journal of Accounting Research*, 43(4), 593-621.

¹¹⁶ Ball, R., & Shivakumar, L. (2005). Earnings quality in UK private firms: Comparative loss recognition timeliness. *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), 83-128.

κέρδος μελλοντικά, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στον καθορισμό της τιμής μετοχής της (θεωρητικά η αξία της μετοχής της δεν είναι τίποτα άλλο παρά η παρούσα αξία των μελλοντικών κερδών). Οι εταιρείες με περιορισμένες προοπτικές κερδών έχουν συνήθως χαμηλότερες τιμές μετοχών από εκείνες με καλές προοπτικές (Rahman et al., 2013)¹¹⁷.

Οι επενδυτές, έχοντας περιορισμένη ή και καθόλου πρόσβαση στην εσωτερική πληροφόρηση, πρέπει να βασιστούν κατά κύριο λόγο σε δημόσια στοιχεία για να λάβουν αποφάσεις αναφορικά με την αγοραπωλησία μετοχών. Οι περιοδικές και ετήσιες ανακοινώσεις κερδών εξυπηρετούν αυτό το σκοπό και θεωρούνται ως η επικρατέστερη πηγή πληροφόρησης για τους επενδυτές. Άλλωστε τα κέρδη αποτελούν έναν περιληπτικό και άμεσο δείκτη οικονομικής απόδοσης (Dechow, 1994)¹¹⁸. Γίνεται κατανοητό ότι η αποτελεσματικότητα της αγοράς βασίζεται στην πληροφορία που ρέει στις αγορές κεφαλαίων.

Με δεδομένη τη σημαντικότητα των κερδών μιας εταιρείας δεν είναι καθόλου αξιοπερίεργο ότι η διαχείριση και η δημοσιοποίηση τους έχει δεσπόζουσα σημασία για την ίδια την εταιρεία. Αυτό ειρηνεύει το λόγο, για τον οποίο κάθε στέλεχος χρειάζεται να κατανοεί την επίδραση των λογιστικών επιλογών, ώστε να λαμβάνει τις καλύτερες πιθανές αποφάσεις για μια εταιρεία. Με άλλα λόγια, κάθε στέλεχος πρέπει να μάθει να διαχειρίζεται τα κέρδη.

Είναι προφανές ότι οι χρηματοοικονομικές, επενδυτικές και λειτουργικές αποφάσεις των διοικητικών στελεχών μπορούν να επηρεάσουν τα κέρδη, άρα και την εικόνα της οικονομικής μονάδας. Σημαντικό σημείο αναφοράς όμως, είναι ότι η διοίκηση προβαίνει στην άσκηση κρίσης εκμεταλλευόμενη την ευελιξία του λογιστικού συστήματος, προκειμένου να επιτευχθούν προσωπικοί στόχοι. Τα διοικητικά στελέχη μπορούν να επιτύχουν κέρδη από την εφαρμογή λογιστικών επιλογών και πρακτικών ή μέσω λειτουργικών αποφάσεων. Ομοίως, και όταν τα διοικητικά στελέχη χρησιμοποιούν τη λογιστική τους κρίση για να σημάνουν εσωτερική πληροφόρηση σχετικά με τη μελλοντική απόδοση της εταιρίας. Συνεπώς είναι προφανές ότι η

¹¹⁷ Md. Musfiqur Rahman Mohammad Moniruzzaman Md. Jamil Sharif, Techniques, Motives and Controls of Earnings Management International Journal of Information Technology and Business Management 29th March 2013. Vol.11 No.1

¹¹⁸ Dechow, P.M. (1994). Accounting earnings and cash flows as measures of firm performance: The role of accounting accruals. Journal of Accounting and Economics, 18, 3-42.

δημιουργική λογιστική και το earnings management αποτελούν μια νέα μορφή κινδύνου στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία και το χρηματοοικονομικό σύστημα.

Η διαχείριση κερδών δε θεωρείται πάντοτε προβληματική. Αποτελεί μια διαδικασία εκτίμησης των δεδουλευμένων και συστηματικών επιλογών της λογιστικής των δεδουλευμένων, που λαμβάνονται μέσα στα όρια των IFRS (GAAP). Οπότε θα πρέπει πάντα να διαχωρίζονται από την παραπλανητική πληροφόρηση. Η διαχείριση των δεδουλευμένων είναι προβληματική μόνο αν τα κίνητρα είναι καιροσκοπικά ενώ δεν έχει σημασία στο πλαίσιο της υπόθεσης των αποτελεσματικών αγορών (efficient market hypothesis) (Bao & Bao, 2004)¹¹⁹.

3.3. Η έννοια του Earnings management

Η Διαχείριση των κερδών είναι «Η υπό κρίση της διοίκησης παρουσίαση οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης με τέτοιο τρόπο ώστε, χωρίς να παραβιάζονται οι λογιστικοί κανόνες και πρότυπα, να παραπλανούνται οι ενδιαφερόμενοι για την πραγματική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης» Healey & Wahlen (1999).

Ο Martin Sankey¹²⁰, αναλυτής CS First Boston Inc επισημαίνει : «Η διαχείριση των κερδών είναι μια καλά ενορχηστρωμένη πρακτική των εταιρειών, στο σωστό timing, καταφέρνοντας να εξομαλύνει τις προσκρούσεις κερδών και ζημιών αλλά κυρίως να αποφευχθεί η πτώση μεγάλων κολοσσών, έχοντας πάντα στο πλευρό της "ένα σχετικά επιθετικό επαγγελματία" της διαχείριση των εσόδων της».

Το φαινόμενο του «earning management» είναι διάχυτο στις επιχειρήσεις και έχει χρησιμοποιηθεί ένας μεγάλος αριθμός φράσεων¹²¹ για να περιγράψουν τις δραστηριότητες αυτές. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει ένα επίσημο πρότυπο ή ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν όρους με διαφορετικούς τρόπους και διαφορετικό βαθμό εκτίμησης με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η διάκριση μεταξύ της νόμιμης και παράνομης διαχείρισης των κερδών.

¹¹⁹ Bao, B.H., & Bao, D.H. (2004). Income smoothing, earnings quality and firm valuation. Journal of Business, Finance & Accounting, 31(9) & (10), 1525-1557.

¹²⁰ Biger "GE's Glowing Numpers" above n.5

¹²¹ Συνήθως συναντάμε στην βιβλιογραφία: income smoothing, accounting hocus-pocus, financial statement management, the numbers game, aggressive accounting, reengineering the income statement, juggling the books, creative accounting, financial statement manipulation, accounting magic, borrowing income from the future, financial shenanigans, window dressing and accounting alchemy

Είναι εμφανές, ότι είναι δύσκολο να πλαισιωθεί ένας χρήσιμος ορισμός για ένα τόσο ευρύ θέμα όπως το «earning management». Οι διαφορετικοί ορισμοί έχουν ταξινομηθεί ως white, gray and black. Η white διαχείριση κερδών αυξάνει τη διαφάνεια των εκθέσεων και βασίζεται στη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης να εκμεταλλεύεται την ευελιξία των λογιστικών προτύπων προκειμένου να παρουσιάζει την ιδιωτική πληροφόρηση στις μελλοντικές ταμιακές ροές της επιχείρησης. Η black περιλαμβάνει την έννοια της απάτης και της εσκεμμένης παραπλάνησης και είναι η πρακτική της χρήσης trick που να μειώνουν τη διαφάνεια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τέλος, η grey αφορά την παραποίηση των καταστάσεων μέσα στα όρια της συμμόρφωσης των προτύπων και είναι η επιλογή της κατάλληλης λογιστικής πολιτικής που είτε μεγιστοποιεί τη χρησιμότητα της διοίκησης είτε την οικονομική της αποτελεσματικότητα (Ronen & Yaari, 2008).¹²²

Ο ορισμός της διαχείρισης των κερδών περιγράφει λογικές και κατάλληλες πρακτικές που αποτελούν μέρος μιας οργανωμένης διαχείρισης και προσφέρουν αξία στους μετόχους. Η διαχείριση των κερδών επιτυγχάνεται κυρίως με ενέργειες διαχείρισης που καθιστούν ευκολότερο να επιτευχθούν τα επιθυμητά επίπεδα κέρδους. Άλλοτε μέσω ‘λογιστικών επιλογών’ μεταξύ IFRS/GAAP (πχ η επιχείρηση να επιλέξει μια εθελοντική πρόωρη υιοθέτηση ενός νέου λογιστικού προτύπου ή να περιμένει δύο χρόνια μέχρι την έκδοση του νέου λογιστικού προτύπου) ή μέσω ‘λειτουργικών αποφάσεων ή οικονομικής διαχείρισης των κερδών’ (πχ να εφαρμόσει μια ειδική έκπτωση ή πρόγραμμα για την αύξηση των πωλήσεων κοντά στο τέλος του τριμήνου, όταν οι στόχοι των εσόδων δεν τηρούνται ή να επενδύσουν σε νέο εξοπλισμό ή τη μίσθωση συμπληρωματικών εργαζόμενων) (Lev, 1998)¹²³.

Οι πρακτικές Διαχείρισης των κερδών μπορούν να διακριθούν σε (Patell & Wolfson, 1981)¹²⁴:

- **ex ante** : αφορούν λογιστικούς χειρισμούς τη παρούσα χρονική στιγμή με σκοπό να την εξομάλυνση και σταθερή ανάπτυξη των μελλοντικών κερδών.

¹²²Joshua Ronen, Varda Yaari (2008). Definition of Earnings Management. Volume 3 of the series Springer Series in Accounting Scholarship pp 25-38.

¹²³ Lev (1998), "On the Usefulness of Earnings," above, n. 1. Ziv, A. "Discussion of 'Earnings Management and the Revelation Principle'." Review of Accounting Studies, 3, pp: 35-40.

¹²⁴ James M. Patell and Mark A. Wolfson (1981). The Ex Ante and Ex Post Price Effects of Quarterly Earnings Announcements Reflected in Option and Stock Prices. *Journal of Accounting Research* Vol. 19, No. 2 (Autumn, 1981), pp. 434-458

- *ex post* : αφορούν προσπάθεια αντιμετώπισης μείωσης των κερδών μέσω λογιστικών επιλογών που ενισχύουν την τρέχουσα απόδοση των δημοσιευμένων κερδών και αναβάλλουν την αρχική μείωση.

Σε γενικές γραμμές, η διαχείριση έχει τρεις διαστάσεις κοσμητικής διαχείρισης¹²⁵, που περιλαμβάνουν την *επιθετικότητα κερδών* (*earnings aggressiveness*), *τη αποφυγή ζημιών* (*loss avoidance*) και την *εξομάλυνση κερδών* (*earnings smoothing*). Η επιθετικότητα των κερδών είναι το αντίθετο του λογιστικού συντηρητισμού (*accounting conservatism*) και περιλαμβάνει κίνητρα των διαχειριστών για μεροληπτική και υπεραισιόδοξη εκτίμηση κερδών (Kothari & Robin, 2000)¹²⁶. Η αποφυγή ζημιών περιλαμβάνει τη σκόπιμη διαχείριση των αποτελεσμάτων εταιριών με ζημίες, με σκοπό τη δημοσιοποίηση μικρού κέρδους (Burgstahler & Dichev, 1997)¹²⁷. Τέλος, η εξομάλυνση κερδών ορίζεται ως η διαδικασία χειρισμού του χρόνου δημοσίευσης των κερδών, ώστε η ροή των δημοσιευμένων αποτελεσμάτων να είναι πιο ομαλή. Παράλληλα δίδεται προσοχή ώστε να μην υπάρχει σημαντική αύξηση των δημοσιευμένων κερδών σε μακροπρόθεσμη βάση. Οι διαχειριστές λαμβάνουν μέτρα για να αυξήσουν τα κέρδη όταν είναι σχετικά χαμηλά και να μειώσουν τα κέρδη όταν είναι σχετικά υψηλά (Bao & Bao, 2004)¹²⁸.

Ο Richard Rockwood (2002)¹²⁹, δημοσίευσε μια λίστα με τις κόκκινες σημαίες (List of accounting Red Flags) προκειμένου οι επενδυτές να ενημερωθούν για τις πιο διαδεδομένες τεχνικές ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Η λίστα αυτή αποκάλυπτε στην ουσία τις κινήσεις των εταιρειών που προμηνύουν την αλλοίωση λογιστικών μεγεθών. Οι πιο επιτυχημένες και διεθνώς αποδεκτές τεχνικές διαχείρισης κερδών μπορούν να χωριστούν σε 12 κατηγορίες (Rahman et al., 2013)¹³⁰. Εν συντομία οι πιο γνωστές, νομότυπες, τεχνικές από κάθε κατηγορία είναι:

- Τεχνικές “Cookie jar reserve”.
- Τεχνικές “Big Bath”.

¹²⁵ Κοσμητική διαχείριση είναι ένα δυνητικό αποτέλεσμα του εύρους των εφαρμογών της λογιστικής των δεδουλευμένων.

¹²⁶ Ball, R., Kothari, S., & Robin, A. (2000). The effect of international institutional factors on properties of accounting earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 29, 1-51.

¹²⁷ Burgstahler, D., & Dichev, I. (1997). Earnings management to avoid earnings decreases and losses. *Journal of Accounting and Economics*, 24 (1), 99-126.

¹²⁸ Bao, B.H., & Bao, D.H. (2004). Income smoothing, earnings quality and firm valuation. *Journal of Business, Finance & Accounting*, 31(9) & (10), 1525-1557.

¹²⁹ www.FocusInvestor.com

¹³⁰ Rahman, M., Moniruzzaman, M., Sharif, J., (2013). Techniques, Motives and Controls of Earnings Management. *Journal of Advanced Social Research*;Jan2013, Vol. 3 Issue 1, p.65.

- Τεχνικές “Big bet on the future”.
- Τεχνικές “Shrink the ship”.
- Εμπλουτισμός του επενδυτικού χαρτοφυλακίου - “Flushing”.
- Απαλλαγή από προβληματικές εταιρείες - “Throw out a problem child”.
- Τεχνική αλλαγής των GAAP - “Introducing new standard”.
- Απόσβεση, υποτίμηση και εξάντληση - “Amortization, Deprecion and Depletion”.
- Πώληση/επανεκμίσθωση και τεχνικές ανταλλαγής περιουσιακών στοιχείων - “Sale/Leaseback”.
- Κατάταξη λειτουργικών έναντι μη λειτουργικών κερδών - “Operating versus non operating Income”.
- Πρόωρη αποπληρωμή χρεών - “Early Retirement of Debt”.
- Η χρήση των παραγώγων - “Use of Derivatives”.

Οι στρατηγικές αυτές εφαρμόζονται από τα στελέχη αρκετά συχνά είτε συνδυαστικά ή μια εξ αυτών, σε διάφορα χρονικά διαστήματα προκειμένου να πετύχουν μακροπρόθεσμους σκοπούς.

Ο Μηχανισμός του Earnings Management

Η διαχείριση κερδών είναι μια πραγματικότητα που οι περισσότεροι χρήστες δέχονται απρόθυμα. Οι λόγοι άσκησης της κυμαίνονται γύρω από τα κίνητρα ικανοποίησης των εκάστοτε προσδοκιών. Συνήθης προσδοκίες είναι η αύξηση αμοιβών των ανωτέρων στελεχών ως ανταμοιβή των δημοσιευμένων κερδών, η αύξηση της τιμής της μετοχής καθώς και η άσκηση πιέσεων στην κυβέρνηση για την χορήγηση επιδοτήσεων. Εντούτοις, μέσω της ανασκόπησης της αρθρογραφίας τα κίνητρα κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες (Healy & Wahlen, 1999)¹³¹:

- **Κίνητρα εκ συμβολαίων.** Τα κέρδη, όπως και άλλα οικονομικά στοιχεία, χρησιμοποιούνται ευρέως σε άμεσες και έμμεσες συμβάσεις, για την ευθυγράμμιση των κινήτρων της διοίκησης και των εξωτερικών συμβαλλόμενων φορέων (πχ ρήτρες εξωτερικού δανεισμού, bonus στελεχών κλπ).
- **Ρυθμιστικά.** Τα ρυθμιστικά κίνητρα για διαχείριση κερδών προκύπτουν όταν τα δημοσιευμένα κέρδη φέρονται να επηρεάζουν τις ενέργειες των ρυθμιστικών

¹³¹ Healy, P.M., & Wahlen, J. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13, 365-383

αρχών ή των κυβερνητικών φορέων (πχ αποφυγή προσέλευσης της προσοχής των αρχών, μείωση πολιτικού κόστους, λήψη επιδοτήσεων, διαμάχη με συνδικαλιστικές ενώσεις, φοροδιαφυγή κλπ).

- **Κεφαλαιαγοράς.** Τα κίνητρα κεφαλαιαγοράς προκύπτουν όταν οι διαχειριστές προσπαθούν να επηρεάσουν την αντίληψη των συμμετεχόντων στις κεφαλαιαγορές για την αγοραία αξία της εταιρίας, αυξάνοντας συνήθως τα δημοσιευμένα κέρδη κατά τον επιθυμητό στόχο (πχ εξαγορές, επιρροή στην τιμή μετοχής, μείωση κόστους κεφαλαίου, σύγκληση προβλέψεων οικονομικών αναλυτών, μείωση επιχειρηματικού κινδύνου κλπ).

Η οικονομική ετερογένεια μεταξύ χωρών επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το επίπεδο χειραγώγησης. Η κλιμάκωση των πρακτικών διαχείρισης των κερδών ενισχύεται από διαφόρους θεσμικούς παράγοντες όπως: οι δομές ιδιοκτησίας, οι επενδυτικές ευκαιρίες, το χρηματοπιστωτικό σύστημα, ο βαθμός προστασίας των επενδυτών, η πολιτική επιρροή στο εθνικό λογιστικό σύστημα, η συμμόρφωση των φορολογικών και λογιστικών νόμων, η οικονομική ανάπτυξη, η μακρο-οικονομική σταθερότητα, και η παραλλαγή στην σύνθεση της βιομηχανίας (Tylsch, 2009)¹³².

Επιπρόσθετα, οι χώρες διαφέρουν στον τρόπο που διοχετεύουν τα κεφάλαια στις επενδυτικές ευκαιρίες, στον τρόπο που προστατεύουν τους επενδυτές καθώς και στον τρόπο που μειώνουν την ασυμμετρία στην πληροφόρηση μεταξύ αυτών που δανείζουν και αυτών που χρηματοδοτούνται.

Σε ένα ανοιχτό σύστημα όπως αυτό της Μεγάλης Βρετανίας, οι εταιρίες στηρίζονται κυρίως στο δημόσιο δανεισμό ή στα Χρηματιστήρια για την απόκτηση κεφαλαίων. Η εταιρική ιδιοκτησία έχει μεγάλη διασπορά και οι επενδυτές δεν έχουν αρκετά μεγάλη πρόσβαση στην πληροφόρηση. Ωστόσο, προστατεύονται από ρητά συμβόλαια και εκτεταμένα δικαιώματα επενδυτών, υποστηριζόμενα από το νομικό σύστημα. Ο δημόσιος δανεισμός και οι χρηματιστηριακές αγορές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον έλεγχο αυτών που βρίσκονται εντός εταιρίας. Συνεπώς, η δημόσια πληροφόρηση σχετικά με την εταιρία είναι κρίσιμη αφού επιτρέπει στους επενδυτές να ελέγξουν τις χρηματοοικονομικές απαιτήσεις και να ασκήσουν τα δικαιώματά τους.

¹³² Tylsch, R. (2009). Real economic activity and earnings management from a cross-country perspective. Erasmus University Rotterdam. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1765/15573>

Οι ανοικτές οικονομίες με τις μεγάλες χρηματιστηριακές αγορές, τη μεγάλη διασπορά στην ιδιοκτησία, τα ισχυρά δικαιώματα των επενδυτών και την πολύ καλή νομική προστασία (π.χ. Η.Π.Α. και Μεγάλη Βρετανία) εμφανίζουν το μικρότερο βαθμό χειραγώγησης. Αντίθετα, οι κλειστές οικονομίες με λιγότερο ανεπτυγμένες χρηματιστηριακές αγορές, με συγκεντρωμένη ιδιοκτησία, αδύναμα συμφέροντα μετόχων και με αδύναμο νομοθετικό πλαίσιο, εμφανίζουν το υψηλότερο επίπεδο. Η καλύτερη νομική προστασία των επενδυτών συνεπάγεται με περιορισμό της ευχέρειας χειραγώγησης. Οι χώρες που έχουν ισχυρότερη προστασία, αναμένεται να θεσπίσουν και να επιβάλλουν νόμους οι οποίοι περιορίζουν το Earnings Management στη λογιστική πληροφόρηση.

Εν αντιθέσει με τα κίνητρα και τους παράγοντες που ευνοούν την χειραγώγηση, τονίζονται και παράγοντες που περιορίζουν τη χρήση του “earning management”. Οι εν λόγω παράγοντες είναι η δομή ιδιοκτησίας, η δύναμη του εσωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων, η εσωτερική διακυβέρνηση (ιδιαίτερα την ύπαρξη της επιτροπής έλεγχου και κάποιων χαρακτηριστικών του διοικητικού συμβουλίου, όπως το μέγεθος και ο διαχωρισμός των λειτουργιών μεταξύ επικεφαλής και ανώτερου διοικητικού στελέχους) και η ποιότητα του εξωτερικού έλεγχου. Ωστόσο, πέραν των παραγόντων που παρακινούν ή περιορίζουν το “earnings management”, υπάρχουν και συνέπειες. Όπως παραδείγματος χάριν η απόρροια παραποίησης κερδών από μια εισηγμένη εταιρεία, όπου πρώτου γίνει προσφορά της μετοχής στο χρηματιστήριο, οι επενδυτές αναγνωρίζουν εκ των προτέρων τι έχει συμβεί την ημερομηνία της δημοσιοποίησης.

Η ποιότητα των κερδών είναι μια πολυδιάστατη έννοια διότι ο τρόπος μέτρησης της εξαρτάται από το ερώτημα το οποίο τίθεται από τον εκάστοτε ερευνητή. Οι πιο πολλές έρευνες στη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με την εκτίμηση του φαινομένου της χειραγώγησης των κερδών στηρίζονται κυρίως σε τρεις μεθοδολογίες. Η πρώτη μεθοδολογία βασίζεται στη μελέτη των δεδουλευμένων, η οποία είναι και η επικρατέστερη και χωρίζεται σε δύο κατηγορίες: α) τα aggregate accruals

(διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα)¹³³ και β) τα specific accruals (ειδικά δεδουλευμένα)¹³⁴.

Η δεύτερη μέθοδος σχετίζεται με τις λογιστικές επιλογές και η τρίτη αφορά μελέτη της κατανομής συχνότητων των κερδών. Με τη μέθοδο των λογιστικών επιλογών αποφεύγονται τα μαθηματικά μοντέλα και η εκτίμηση της χειραγώγησης των κερδών γίνεται μέσω των πρακτικών που υιοθετούνται από τα Διοικητικά Στελέχη. Στην τελευταία μέθοδο δεν γίνεται καμία εκτίμηση των abnormal accruals (μη κανονικών δεδουλευμένων) και οι ερευνητές επιχειρούν να εξετάσουν αν υπάρχουν ασυνέχειες στην κατανομή των κερδών γύρω από ένα συγκεκριμένο σημείο. Αποτελεί περισσότερο έλεγχο της εμφάνισης του earning management.

Η χειραγώγηση κερδών μπορεί να εξυπηρετεί συμφέροντα και να εκπληρώνει προσδοκίες εντούτοις ενέχει και υψηλό κόστος. Στο κόστος συγκαταλέγεται η αρνητική επίδραση στη φήμη της διοίκησης, μείωση της ικανότητα της διοίκησης να μεταφέρει τις πληροφορίες στις χρηματοπιστωτικές αγορές λόγω παραβιάσεων του παρελθόντος, την αύξηση των αμοιβών των ελεγκτών για πρόσθετες εργασίες ελέγχου ή για τον αυξημένο κίνδυνο ελέγχου, την επίδραση επί του φορολογητέου εισοδήματος και της πιθανότητας ενός φορολογικού ελέγχου.

IFRS και Earnings Managment

Η εμπιστοσύνη της κεφαλαιαγοράς στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης και τη διοίκηση των επιχειρήσεων είναι υψίστης σημασίας για την πρόοδο της οικονομίας. Η δημιουργία και εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων είναι ένα σημαντικό βήμα προς την παροχή αξιόπιστης και διεθνώς συγκρίσιμης λογιστικής πληροφόρησης.

Τα Διεθνή Πρότυπα επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα λογιστικά μεγέθη και οι διάφοροι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι αποτιμώνται και λογίζονται, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντικείμενο διαχείρισης και ελέγχου. Συνεπώς, η χρήση λογιστικών προτύπων και συστημάτων, που προάγουν την παροχή αξιόπιστης

¹³³Τα ευρέως χρησιμοποιούμενα Aggregate accrual models : Το υπόδειγμα Ronen and Sadan (1981), Healy(1985), DeAngelo(1986), Jones(1991), Το κλαδικό υπόδειγμα Industry Model (1991), modified Jones (1995), The forward-looking model of Dechow, Richardson and Tuna (2003), Cash-flows Dechow and Dichev (2002), Kang and Sivaramakrishnan (1995), Kothari et al, Leone, Wasley (2005).

¹³⁴Το ευρέως χρησιμοποιούμενο Specific accrual models είναι το υπόδειγμα McNichols and Wilson (1988).

πληροφόρησης, διευκολύνει τη δημιουργία χρηματοοικονομικής πειθαρχίας, περιορίζει το ενδεχόμενο παραποίησης της χρηματοοικονομικής εικόνας των επιχειρήσεων και ενισχύει την εμπιστοσύνη της αγοράς στο χρηματοοικονομικό και εποπτικό σύστημα. Αντιθέτως, η ανεπαρκής και ελλιπής πληροφόρηση μπορεί να καταλήξει σε αστάθεια και αβεβαιότητα στην αγορά κεφαλαίων. Η αποτελεσματικότητα της κεφαλαιαγοράς, καθώς και η ουσιαστική επικοινωνία μεταξύ επιχειρήσεων και μετόχων, δανειστών και επενδυτικού κοινού βασίζονται κατά πολύ στην ποιότητα και το περιεχόμενο των λογιστικών προτύπων.

Ωστόσο, η επίδραση των διεθνών πρότυπων όσο αφορά τον περιορισμό της χειραγώγησης των κερδών αμφιταλαντεύεται καθώς οι εμπειρικές μελέτες δεν είναι αρκετά σαφείς.

Ορισμένες μελέτες εντοπίζουν αποδείξεις των IFRS που σχετίζονται με τον περιορισμό του Earnings Management ενώ άλλες μελέτες καταδεικνύουν ότι Earnings Management έχει ενταθεί μετά την υιοθέτηση των IFRS, κυρίως στην Ευρώπη. Το βάρος των ευθηνών πέφτει στην ευελιξία των λογιστικών χειρισμών και στην μεγαλύτερη ευχέρεια που προσφέρουν τα IFRS σε σύγκριση με τα εγχώρια πρότυπα. Επιπρόσθετος, η μετάβαση από ένα σύστημα που βασίζεται σε κανόνες σε σύστημα που βασίζεται σε αρχές συνεπάγεται με αυξημένο βαθμό επαγγελματικής κρίσης.

Ταυτόχρονα, άλλοι ερευνητές δεν εντοπίζουν καμία διαφορά στην έκταση του Earnings Management κατά τη σύγκριση των IFRS και των εθνικών πρότυπων. Παρά την έλλειψη συμφωνίας σχετικά με την επίδραση των IFRS στο Earnings Management η ακαδημαϊκή συγκλίνουσα άποψη έγκειται σε άλλα χαρακτηριστικά. Η ύπαρξη ισχυρών θεσμών, η υψηλή επιβολή του νόμου, η εταιρική διακυβέρνηση, η χαμηλή συγκέντρωση της ιδιοκτησίας και νομική προστασία των κεφαλαιαγορών είναι οι καθοριστικοί παράγοντες μείωσης του Earnings Management και περιορισμού της ικανότητας των διαχειριστών να νοθεύουν τα κέρδη, από ότι τα ίδια τα πρότυπα (Tort Luz, 2013)¹³⁵.

Οι κυριότερες αλλαγές που έφεραν τα IFRS αφορούν λογιστικές μεταβλητές και χρηματοοικονομικούς δείκτες που σχετίζονται άμεσα με την εταιρεία.

Τα κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία, οι υποχρεώσεις και τα ίδια κεφάλαια έχουν ουσιαστικά εντρυφήσει με αλλαγές, κυρίως στην μέθοδο αποτίμησης της εύλογης

¹³⁵ Tort Luz, P (2013): 'Earnings Management Under IFRS and PGC'. Revista de Contabilidade y Direccion, Vol.16, pp.161-185.

αξίας και στην ενοποίηση διαφορετικών μεταβλητών. Τα πάγια περιουσιακά στοιχεία και τα αποθέματα, από την άλλη πλευρά, έχουν υποστεί ασήμαντες αλλαγές, δεδομένου ότι οι μέθοδοι αποτίμησης δεν άλλαξαν ιδιαίτερα. Στο λογιστικό εισόδημα (έτσι όπως απεικονίζεται στις οικονομικές καταστάσεις) εισήχθησαν μεγάλες τροποποιήσεις που οφείλονται στην «εξυγίανση» των εσόδων - εξόδων και ειδικά στα έκτακτα στοιχεία.

Η είσοδος των IFRS άλλαξε τις ισορροπίες και η μετάβαση από τα «custom-made» πρότυπα άνοιξε περιθώρια για ευκαιριακές συμπεριφορές. Άλλωστε η εφαρμογή οποιουδήποτε λογιστικού προτύπου συνεπάγεται με υψηλό βαθμό επαγγελματικής κρίσης και χρήσης των ιδιωτικών πληροφοριών.

Ωστόσο τα IFRS παρέχουν στα στελέχη μεγαλύτερα περιθώρια διακριτικής ευχέρειας από τα παρωχημένα εγχώρια λογιστικά πρότυπα. Σε γενικές γραμμές, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα απαιτούν οι οικονομικές καταστάσεις να αποδίδουν την *πραγματική* και *ακριβή* (*true and fair*) εικόνα της χρηματοοικονομικής κατάστασης της επιχείρησης και των αποτελεσμάτων της. Στα πλαίσια αυτής της λογικής, δημιουργήθηκε η άποψη ότι, οι λογιστικές αρχές και πρακτικές που επιβάλλονται από το νόμο μπορούν να εγκαταλειφθούν εξαιτίας της διαθεσιμότητας πολλών επιλογών ή με σκοπό την εξασφάλιση της "πραγματικής και ακριβούς εικόνας της κατάστασης της επιχείρησης".

Σε αρκετές περιπτώσεις το Earnings Management εκτινάχθηκε σε στοιχεία όπως η Φήμη και πελατεία, τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία (IAS 39), τα έξοδα έρευνας και ανάπτυξης, τα άυλα περιουσιακά στοιχεία (IAS 38), τα λογιστικά έσοδα (IAS 1), οι φόροι εισοδήματος (IAS 12) και η αποτίμηση ενσώματων ακινητοποιήσεων (IAS16). Κυριότερη αιτία υπήρξε η υψηλή ασάφεια και υποκειμενικότητα ή ακόμα και η πολυπλοκότητα. Μια άλλη γενεσιουργός αιτία είναι η αρχή της εύλογης αξίας, μια από τις κυριότερες αλλαγές των IFRS. Η έννοια της εύλογης αξίας εισέρχεται σχεδόν σε όλα τα πρότυπα, καλύπτοντας ένα σημαντικό αριθμό στοιχείων του Ενεργητικού και του Παθητικού. Η άμεση αναγνώριση των διαφορών στην εύλογη αξία ως κέρδος ή ζημία στα αποτελέσματα χρήσεως οδηγεί σε υψηλότερη μεταβλητότητα του ετήσιου αποτελέσματος και κατ' επέκταση αυξημένου Earnings Management.

Συμπερασματικά υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των προτύπων και του Earnings Management. Κυρίως γιατί η κοινή χρήση κανόνων δεν αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για να δημιουργηθεί μια κοινή επιχειρηματική γλώσσα και η διαχείριση των κινήτρων

και των εθνικών θεσμικών παραγόντων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

3.4. Η Ωραιοποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων

Η γενικευμένη παγκόσμια οικονομική κρίση, σύμφωνα με τις εκθέσεις των μεγάλων ελεγκτικών εταιρειών καθώς και της Ένωσης Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης (Association of Certified Fraud Examiners - ACFE), ωθεί τις επιχειρήσεις διεθνώς στο να διαπράττουν ολοένα και περισσότερα οικονομικά εγκλήματα τα οποία επιφέρουν μεγαλύτερο οικονομικό κόστος από τα κοινά. Οι επιχειρήσεις στην προσπάθεια τους να επιβιώσουν ένεκα των δυσμενών συνθηκών που επικρατούν στην οικονομία (αύξηση της ανεργίας, μείωση της αγοραστικής δύναμης, μείωση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες) έχουν ως συνέπεια μείωση των πωλήσεων. Ως επακόλουθο αυτού είναι η συρρίκνωση των λειτουργικών αποτελεσμάτων και της ρευστότητάς τους.

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων έγκειται στην “**εσκεμμένη διαστρέβλωση** της οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης μέσω της **σκόπιμης ανακρίβειας** ή **παράλειψης** οικονομικών μεγεθών¹³⁶ ή γνωστοποιήσεων στις οικονομικές καταστάσεις προκειμένου να **εξαπατήσουν** τους χρήστες αυτών”¹³⁷.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων δεν οφείλεται στην εσφαλμένη καταγραφή συναλλαγών λόγω π.χ. απροσεξίας του λογιστή αλλά αντιθέτως εμπεριέχει το στοιχείο του δόλου με σκοπό την παραπλάνηση του επενδυτικού κοινού προς όφελος της επιχείρησης. Ομοίως, η “**απάτη Διαχείρισης**” θεωρείται συνώνυμη με τη οικονομική απάτη επειδή η παραγωγή και παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων είναι ευθύνη της διοικήσεως, η οποία σχεδόν πάντα έχει γνώση του γεγονότος¹³⁸.

Η νόθευση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αποτελεί εύλογη συνέπεια του υφιστάμενου επιχειρηματικού ανταγωνισμού καθώς και της επίτευξης ανέφικτων στόχων οι οποίοι θέτονται από την διοίκηση της επιχείρησης.

¹³⁶ Ποσών ή αξιών του ενεργητικού ή παθητικού, πωλήσεων, κερδών, υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών.

¹³⁷ https://www.cga-pdnet.org/non_verifiableproducts/articlepublication/finstatfraud/finstatfraud_p1.pdf

¹³⁸ Στο ΔΕΠ 240 η παραποίηση ορίζεται ως η εκούσια εσκεμμένη ενέργεια που πραγματοποιείται από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτων προκειμένου να παρουσιαστούν ψευδώς οι Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις της επιχείρησης.

Ως εκ τούτου, είναι σημαντική η κατανόηση της εμπλοκής των ατόμων σε απάτες των οικονομικών καταστάσεων. Η κλασική θεωρία της απάτης εξηγεί τους λόγους που ένα μεμονωμένο άτομο εμπλέκεται σε οικονομική κατάσταση απάτης. Αυτή η θεωρία προτείνει την ύπαρξη τριών βασικών αντιλήψεων ή cognitions που επηρεάζουν τις επιλογές των ατόμων στο να συμμετέχουν σε απάτη. Αυτοί οι τρεις παράγοντες συχνά αναπαρίσταται ως ένα τρίγωνο και αποτελούνται από τρόπο που αντιλαμβάνονται την πίεση, την ευκαιρία, και τον εξορθολογισμό (Albrecht et al., 2015)¹³⁹.

Το πρώτο στοιχείο του τριγώνου της απάτης είναι η **πίεση**. Η πίεση αναφέρεται στις εσωτερικές ή εξωτερικές δυνάμεις που επηρεάζουν την συμπεριφορά ενός ατόμου, όπως η ένταση και η επιμονή που του ασκείται (Pinder, 1998)¹⁴⁰. Σε ένα βασικό επίπεδο, τα κίνητρα ή πίεση ξεκινούν με την επιθυμία να εκπληρωθούν οι βασικές του ανάγκες, όπως τροφή, στέγη, αναγνώριση, οικονομικά μέσα, κ.λπ. Τέτοιες οι επιθυμίες οδηγούν σε συμπεριφορές που το άτομο πιστεύει ότι θα οδηγήσουν στην εκπλήρωση αυτών των αναγκών.

Όσο αφορά την απάτη των οικονομικών καταστάσεων, το κίνητρο ή πίεση που βιώνετε από το δράστη συχνά σχετίζεται με τις πιθανές αρνητικές εκβάσεις των εκθέσεων σε σχέση με την πραγματική οικονομική απόδοση της επιχείρησης. Δηλαδή, οι οικονομικές καταστάσεις που χρησιμοποιούνται από τους μετόχους για τη μέτρηση της απόδοσης της επιχείρησης σε σχέση με τις προσδοκίες. Ομοίως τα αποτελέσματα που έχουν σημαντική επίδραση στην τιμή μετοχής, η ασφάλεια απασχόλησης των διευθυντικών στελεχών και χρηματικές αποζημιώσεις. Έτσι, τα κορυφαία στελέχη αισθάνονται τεράστια πίεση για να καλύψουν ή να υπερκαλύψουν τις προσδοκίες των επενδυτών.

Το δεύτερο στοιχείο του τριγώνου της απάτης είναι η **ευκαιρία**. Οι δράστες πρέπει να αντιληφτούν ότι υπάρχει μια ρεαλιστική ευκαιρία για να διαπράξουν την απάτη χωρίς να αντιμετωπίσουν σοβαρές συνέπειες. Η ευκαιρία είναι να αντιληφθεί ένα άτομο ότι υπάρχει μια μέθοδος τέλεσης απάτης που είναι μη ανιχνεύσιμη. Ένα πρόσωπο που αντιλαμβάνεται μια εύλογη ευκαιρία για απάτη συνήθως αισθάνεται ότι δεν θα τον πιάσουν ή θα είναι απίθανο οποιαδήποτε αδικοπραγία να

¹³⁹ Albrecht, C., Holland, D., Malagueño, R. et al. The Role of Power in Financial Statement Fraud Schemes Journal of Business Ethics, November 2015, Volume 131, Issue 4, pp 803–813.

¹⁴⁰ Pinder, C. C. (1998). *Motivation in work organizations*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

αποδειχθεί. Μόλις γίνει αντιληπτή μια τέτοια ευκαιρία, είναι πολύ πιθανό να εξετάσει το ενδεχόμενο να κινήσει ανήθικες ενέργειες. Φυσικά, οι μέτοχοι ή τα διοικητικά συμβούλια προσπαθούν να μειώσουν την αντίληψη των ευκαιριών μέσα από συστήματα και ελέγχους (π.χ. διαδικασίες ελέγχου) που καθιστώντας πιο δύσκολο να διαιωνίσει μια απάτη. Ωστόσο, μερικοί άνθρωποι, ιδιαίτερα στελέχη με σημαντική θέση, μπορεί να υποθέσουν ότι μπορούν να χειριστούν και να ελέγξουν το περιβάλλον με τέτοιο τρόπο ώστε να μειώνει την πιθανότητα ανίχνευσης.

Ο *Εξορθολογισμός* είναι το τρίτο στοιχείο του τριγώνου. Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν την πρόθεση να είναι ειλικρινείς και ηθικοί. Έτσι, ακόμη και η εξέταση για διάπραξη δόλιων πράξεων οδηγεί σε σημαντική γνωστική ασυμφωνία. Εκλογικεύουν λοιπόν την απάτη και παράλληλα προσπαθούν να βρουν έναν τρόπο να συνδυάσουν την ανήθικη συμπεριφορά με τις βασικές αξίες. Έτσι, αναζητούν δικαιολογίες για τις σκέψεις, τις προθέσεις και τις συμπεριφορές τους ώστε να μπορούν οι ίδιοι να πείσουν ότι δεν παραβιάζουν τα ηθικά πρότυπα (Tsang, 2002)¹⁴¹. Τυπικές δικαιολογίες απάτης των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να περιλαμβάνουν απαντήσεις όπως: "Αυτή είναι η μόνη μας επιλογή," "Όλοι το κάνουν", "Θα είναι μόνο βραχυπρόθεσμα," ή "Είναι προς το συμφέρον της εταιρείας, των μετόχων ή των εργαζομένων. Τέτοιες εκλογικεύσεις έχουν ως στόχο να μειώσουν την ανήθικη αντίληψη ή να μετατοπίσουν την ισορροπία της εξίσωσης σε ένα πιο χρηστικό και γενικότερο καλό.

Η κλασική θεωρία της απάτης δείχνει ότι η απάτη είναι πιο πιθανό να λάβει χώρα όταν τα τρία στοιχεία γίνονται αντιληπτά από το δυνητικό δράστη. Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι η θεωρία στηρίζεται σε αντιλήψεις χωρίς να χρειάζεται οι πιέσεις και οι ευκαιρίες να είναι πραγματικές.

Σκιαγράφηση της Ωραιοποίησης

Οι βασικές συνιστώσες του προβλήματος της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων στηρίζονται στο μοντέλο "CRIME" που αναπτύχθηκε από τον Zabihollah Rezaee (2002)¹⁴² πάνω στο οποίο έχουν στηριχτεί αρκετές μεταγενέστερες έρευνες.

Συγκεκριμένα, ο Rezaee ισχυρίζεται ότι υπάρχουν πέντε αλληλεπιδραστικοί

¹⁴¹ Tsang, J. (2002). Moral rationalization and the integration of situational factors and psychological processes in immoral Behavior. *Review of General Psychology*, 6, 25–50

¹⁴² Rezaee, Z. (2002): "Financial statement fraud: prevention and detection". New York: Wiley. 2002.

παράγοντες που ευθύνονται για την εμφάνιση Παραποιημένων Οικονομικών Καταστάσεων, γνωστοί ως “CRIME”, προδίδοντας με αυτόν τον τρόπο τη μη νόμιμη βάση του φαινομένου. Ο όρος προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων:

- Cooks - Μάγειρες
- Recipes - Συνταγές
- Incentives - Κίνητρα
- Monitoring – Έλεγχος
- Results - Συνέπειες

Επικεντρώνοντας στους εν λόγω παράγοντες μπορούν να προσδιοριστούν τα αίτια και οι συνέπειες του φαινομένου, οι συμμετέχοντες σε αυτήν τη διαδικασία (λογιστές, ελεγκτές, στελέχη της διοίκησης κτλ), καθώς ο βαθμό ευθύνης τους.¹⁴³

➤ **Οι Μάγειρες - Cooks**

Πρόκειται για τα πρόσωπα που εμπλέκονται στις περιπτώσεις παραποίησης οικονομικών καταστάσεων και στην πλειοψηφία είναι υψηλόβαθμα στελέχη της διοίκησης. Πρόκειται για CEOs (Chief Executive Officers), CFOs (Chief Financial Officers), διευθυντές και πρόεδροι.

➤ **Οι Συνταγές (Recipes)**

Οι συνταγές αναφέρονται στις δυνητικές μορφές που μπορεί να εκλάβει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Από τις συχνότερες μορφές είναι η διαχείριση των κερδών. Η καταγραφή εικονικών συναλλαγών θεωρείται η πιο επιθετική μορφή δημιουργικής λογιστικής.

➤ **Τα Κίνητρα (Incentives)**

Η υιοθέτηση πρακτικών Creative Accounting και Earnings Management παρακινείται από κάποια κίνητρα. Τα κίνητρα αυτά είναι κυρίως οικονομικής φύσεως και σχετίζονται με προσέλκυση νέων επενδυτών, προβλήματα ρευστότητας κ.ά. Στο μοντέλο του, ο Rezaee σημειώνει ότι τα κίνητρα αυτά μπορεί να είναι και ‘ψυχωτικά’, δηλαδή η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων να οφείλεται στην συνήθη τάση (habitual criminal) ορισμένων στελεχών να καταστρώνουν και να εμπλέκονται σε δολοπλοκίες. Στα κίνητρα μπορούν να συμπεριληφθούν το ιδεολογικό υπόβαθρο και ο

εγωκεντρισμός της διοίκησης να δημιουργήσει ένα ισχυρό prestige καθιερώνοντας την επιχείρηση ηγέτιδα στον κλάδο που δραστηριοποιείται.

➤ **Η Επίβλεψη (Monitoring)**

Με τον όρο της επίβλεψης ο Rezaee αναφέρεται στην έκταση και ποιότητα του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου. Επιπλέον γίνεται προσπάθεια εντοπισμού των ευθυνών σε επίπεδο ελεγκτών αλλά και σε επίπεδο διοίκησης.

➤ **Οι Συνέπειες (Results)**

Στις συνέπειες περιγράφεται ο αντίκτυπος που έχει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων στις σχέσεις μεταξύ επιχείρησης επενδυτών, πιστωτών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Η σπίλωση του ονόματος οδηγεί σε έλλειψη αξιοπιστίας και συνεπώς σε πτώση της αξίας της μετοχής. Αυτό με την σειρά του οδηγεί σε ένταξη της εταιρίας σε καθεστώς επιτήρησης για μεγάλο χρονικό διάστημα. Υπάρχουν επίσης και περιπτώσεις επιβολής χρηματικών προστίμων όπως επίσης και ποινές φυλάκισης για τα εμπλεκόμενα στελέχη.

Διεθνής Έρευνες και Κλάδοι Εμφάνισης

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αγγίζει όλους τους κλάδους των επιχειρήσεων αν και οι μεγαλύτερες επιπτώσεις παρατηρούνται στους κλάδους: αξιοποίησης ακινήτων (real estate), στη βιομηχανία, στις τράπεζες, στις εταιρίες πετρελαιοειδών, στον κατασκευαστικό κλάδο, στις μεταφορές, στον κλάδο υγείας, στην αεροδιαστημική, στον τομέα άμυνας, στον τομέα λογισμικού ακόμα της ψηφιακής οικονομίας. Οι πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής υιοθετούνται από τις επιχειρήσεις με σκοπό να βελτιώσουν ή να ισχυροποιήσουν την θέση τους στοχεύοντας στην προσέλκυση νέων κεφαλαίων. Οι ισχυροί κολοσσοί ως γνώστες επί του θέματος, διαθέτουν την απαραίτητη εξειδίκευση για μια ‘ανώδυνη’ παραποίηση αλλά και μια γενικότερη απορρόφηση των ζημιών και των συνεπειών στην περίπτωση αποκάλυψης των ατασθαλιών τους (Spathis, 2002)¹⁴⁴.

Η διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων εισχωρεί όχι μόνο στις εταιρίες του ιδιωτικού τομέα αλλά και στο δημόσιο καθώς και σε εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Οι παράγοντες που συναινούν σε αυτό το γεγονός είναι το κοινωνικό

¹⁴⁴ Spathis, Charalambos T. (2002), "Detecting false financial statements using published data: some evidence from Greece." *Managerial Auditing Journal* 17.4, pp. 179-191

πρόσωπο της εταιρίας που απωθεί κάθε είδους καχυποψία περί της αξιοπιστίας του οργανισμού. Όπως το κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης που επικρατεί μεταξύ των στελεχών, εταιρίας και κράτους, οι πιο χαλαροί λογιστικοί έλεγχοι και η έλλειψη επιχειρηματικής και χρηματοοικονομικής εμπειρίας (Greenle et al., 2007)¹⁴⁵.

Η Deloitte¹⁴⁶ και συγκεκριμένα το δικαστικό της τμήμα Deloitte Forensic Center, δημοσίευσε το 2009 την τρίτη έκδοση της έρευνας με θέμα “Ten things about financial statement fraud” η οποία προσεγγίζει το φαινόμενο της παραποίησης των ΧΟΚ. Ειδικότερα, η σχετική έρευνα βασίζεται σε 1.700 εκθέσεις (Accounting and Auditing Enforcement Releases-AAERs) οι οποίες εκδόθηκαν από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ (Security and Exchange Commission – SEC) την χρονική περίοδο των ετών 2000 – 2008 και από τις οποίες (μετά την εξέτασή τους) εντέλει χρησιμοποιήθηκαν 430 AAERs που αφορούσαν 392 εταιρείες. Για την διεξαγωγή και παρουσίαση της έρευνας οι ελεγχόμενες εταιρείες διαχωρίστηκαν σε εννέα κλάδους και οι πρακτικές παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων κατανεμήθηκαν σε δώδεκα κατηγορίες.

Αναλυτικότερα, τα ευρήματα της έρευνας κατά την εξέταση 1.501 περιπτώσεων παραποίησης οι οποίες αναφέρονται στο δείγμα των 430 AAERs, έδειξαν ότι ο κλάδος επιχειρήσεων Τεχνολογίας, Μέσων Ενημέρωσης και Τηλεπικοινωνιών κατέχει την πρωτιά με 550 κρούσματα παραποίησης και ακολουθεί ο κλάδος των Καταναλωτικών Προϊόντων & Υπηρεσιών και Βιομηχανίας Τροφίμων με 438 περιπτώσεις.

Επιπλέον ο κλάδος των επιχειρήσεων Τεχνολογίας, Μέσων Ενημέρωσης και Τηλεπικοινωνιών παρουσιάζει μια αισθητή μείωση στην παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων από το 36% του έτους 2007 στο 30% του έτους 2008 ενώ αντίθετα ο κλάδος των Καταναλωτικών Προϊόντων & Υπηρεσιών και Βιομηχανίας Τροφίμων αυξάνει τα ποσοστά του επί του συνόλου από το 21% στο 29%. Τέλος, οι κλάδοι των Χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και της Υγείας παρουσιάζουν αύξηση στην απάτη από το 13% και 8% στο 18% και 12% αντίστοιχα.

¹⁴⁵ Greenlee, J., M. Fisher, T. Gordon and E. Keating (2007): “An investigation of fraud in non – profit organizations : occurrences and deterrents”, Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, Vol.36, No.4, pp.676-694

¹⁴⁶ Ten Things About Bankruptcy and Fraud, 2008.A Review of Bankruptcy Filings. Deloitte Forensic Center. Available at: http://www.deloitte.com/assets/DcomUnitedStates/Local%20Assets/Documents/us_dfc_tenthingsaboutbankruptcy_24_112008.pdf

Αξιοσημείωτο είναι σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα, ότι ευθύνονται σε ποσοστό 68% τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη (γενικοί και οικονομικοί διευθυντές, λογιστές κ.α.), ενώ το υπόλοιπο 32% αποτελείται από άτομα των λοιπών τμημάτων (παραγωγή, πωλήσεις κ.α.) της επιχείρησης που δεν σχετίζονται με τα οικονομικά δρώμενα της.

Τέλος, η Fitch Group, ένας παγκόσμιος ηγέτης στον τομέα παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών με δραστηριότητες σε περισσότερες από 30 χώρες, στα πλαίσια του ερευνητικού της πεδίου, το 2012, πραγματοποίησε σχετική έρευνα για την παγκόσμια λογιστική χειραγώγηση και πως αυτή λαμβάνεται υπόψη στην ανάλυση του πιστωτικού κινδύνου. Στην έρευνα τους παρουσίασαν τις Μεθόδους Λογιστικής Χειραγώγησης ανά τομέα. Στο παράρτημα Α της μελέτης μας παραθέτουμε τον σχετικό πίνακα με τα αποτελέσματα όπως καταγράφηκαν το 2011 στις παγκόσμιες αγορές.¹⁴⁷

Κίνητρα Παραποιήσεων

Ιστορικά το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων συνδέεται με πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους (Σπαθής, 2002). Οι Bayou και Reinstei (2001)¹⁴⁸ αναφέρουν ότι για τη διερεύνηση του φαινομένου πρέπει να ληφθούν υπόψη η φύση του οικονομικού συστήματος, τα συστατικά στοιχεία της λογιστικής απάτης, το περιβάλλον καθώς και οι δομές της κοινωνίας. Ένα οικονομικό περιβάλλον σε περίοδο κρίσης, με έντονο το στοιχείο του παγκόσμιου ανταγωνισμού, όπως είναι η οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα, είναι το περιβάλλον που ευνοεί τις απάτες. Αυτό προκύπτει από την μεγάλη πίεση που ασκείται στους επικεφαλείς των εταιρειών για να παρουσιάσουν στοιχεία ανάπτυξης και να κρύψουν στοιχεία χρέους.

Τα οικονομικά κίνητρα είναι πλέον συνήθη χωρίς όμως να αποκλείονται και άλλου είδους κίνητρα όπως ψυχωτικά εγωκεντρικά ή ιδεολογικά. Εντούτοις τα βασικότερα κίνητρα αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων ανά κατηγορία είναι:

α) Κίνητρα της Κεφαλαιαγοράς:

- *Η πίεση των χρηματοοικονομικών αναλυτών:* Η διοίκηση των επιχειρήσεων έχει κίνητρο να παραποιήσει τις οικονομικές της καταστάσεις ώστε να εμφανίζει ότι

¹⁴⁷ Accounting Manipulation Why, How, What to Look Out For and How to Adjust Special Report, 2012, by Fitch, Inc., Fitch Ratings Ltd. and its subsidiaries.

Available at: <https://consultgenesis.files.wordpress.com/2012/02/accounting-manipulation-fitch-ratings.pdf>

¹⁴⁸ Bayou E. and Reinstein A. (2001), "A systematic view of fraud explaining its strategies, anatomy and process", *Critical Perspectives In Accounting*, Vol.12, 383- 403.

επιτυγχάνει τα προβλεπόμενα από τους αναλυτές αποτελέσματα (Jones, 2011)¹⁴⁹. Στην αντίθετη περίπτωση η αντίδραση της αγοράς είναι δυσμενείς.

- *Η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο Αξιών:* Οι τιμή της μετοχής μιας εισηγμένης επιχείρησης καθορίζεται βάσει της προσφοράς και ζήτησης της αγοράς και συνεπώς βάσει των προσδοκιών των επενδυτών. Είτε πρόκειται για νεοεισαχθείσα επιχείρηση είτε για ήδη εισηγμένη, βασικότερα κριτήρια επένδυσης αποτελούν οι πρόσφατες επιδόσεις της. Επίσης πρόσθετα κριτήρια αποτελούν η δυνητική ανάπτυξη, οι κίνδυνοι που διαβλέποντε, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου υψηλής μόχλευσης καθώς και οι προοπτικές του εκάστοτε επιχειρησιακού κλάδου. Τα στελέχη έχοντας κίνητρο να πετύχουν όσο το δυνατό υψηλότερη τιμή μετοχών, παρεμβαίνουν και επηρεάζουν τα οικονομικά αποτελέσματα εφόσον αυτό κρίνεται σκόπιμο.
- *Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων:* Ο ανταγωνισμός κλίμακας αποτελεί συχνό κίνητρο παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων. Οι επιχειρήσεις μπορεί να επιθυμούν να “διογκώσουν” τα αποτελέσματα προκειμένου να ισχυροποιηθούν στον κλάδο τους και να ηγηθούν αυτού. Εντούτοις, κάποιες φορές οι επιχειρήσεις στην προσπάθεια τους να αποτρέψουν την είσοδο ανταγωνιστριών επιχειρήσεων, υποβαθμίζουν τα αποτελέσματα τους καταδεικνύοντας έτσι πως ο κλάδος δεν επιφέρει υψηλή κερδοφορία ούτε και προοπτικές ανάπτυξης.
- *Ο δανεισμός από Τράπεζες και πιστωτικά ιδρύματα:* Τα ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα στις οικονομικές καταστάσεις μαζί με ορισμένους δείκτες (χρηματοοικονομικής μόχλευσης, ρευστότητας, κυκλοφοριακής ταχύτητας αποθεμάτων, περιουσιακής κατάστασης κλπ) αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων (κεφάλαια κίνησης). Έτσι, οι οικονομικές μονάδες έχουν κάθε λόγο να παραποιήσουν τα οικονομικά τους στοιχεία προκειμένου να βελτιώσουν την πιστοληπτική τους ικανότητα και να διεκδικήσουν τα απαραίτητα δάνεια.
- *Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων:* Οι επιχειρήσεις αποβλέπουν κυρίως στην αύξηση των αποτελεσμάτων των εμπλεκόμενων οικονομικών μονάδων, με σκοπό την απόκτηση περισσότερων μετοχών από την συγχώνευση ή την εξαγορά αντίστοιχα. Γενικότερα, στις περιπτώσεις αυτές οι επιχειρήσεις καταβάλλουν

¹⁴⁹Jones (2011), “Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals”. Wiley & Sons.p.35.

προσπάθειες να βελτιώσουν την προβαλλόμενη εικόνα τους, αποκομίζοντας περισσότερο όφελος από την εκάστοτε ακολουθούμενη επενδυτική στρατηγική (Jones, 2011)¹⁵⁰.

- *Σταθερότητα των αποτελεσμάτων*: Οι επιχειρήσεις που παρουσιάζουν αστάθεια στα κέρδη τους είναι επιρρεπείς σε διακυμάνσεις των μετοχών τους και σε κάποιες περιπτώσεις και σε επιθετικές εξαγορές. Οι μεγάλες διακυμάνσεις στα κέρδη αντιμετωπίζονται από τους επενδυτές με μεγαλύτερη επιφύλαξη καθώς προϋποθέτουν την ανάληψη μεγαλύτερου ρίσκου και ωχριούν σε οργάνωση και διοίκηση συγκριτικά με εκείνες που παρουσιάζουν σταθερή εικόνα. Σε αυτή την περίπτωση το κίνητρο είναι να εφαρμόσουν πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων ώστε να επιτύχουν μια πιο ομαλοποιημένη εικόνα.
- *Η μερισματική πολιτική της επιχείρησης*: Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων προσπαθούν να διατηρήσουν μια σταθερά αυξανόμενη μερισματική πολιτική ώστε να διατηρήσουν τους μετόχους τους αντί να προβούν σε πώληση μετοχών, το οποίο θα οδηγούσε σε μείωση της τιμής μετοχής (Kasanen et al., 1994)¹⁵¹. Έτσι οι επιχειρήσεις προβαίνουν σε υποβάθμιση ή σε υπερτονισμό των αποτελεσμάτων ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χρήση. Με αυτό τον τρόπο διατηρούν σταθερό το ποσοστό των κερδών που διατίθεται ως μέρισμα στους μετόχους.

β) Κίνητρα συμβατικών υποχρεώσεων:

- *Δανειακές Συμβάσεις*: Πολλές από τις συμφωνίες που συνάπτει μια επιχείρηση για τη λήψη δανείων εμπεριέχουν όρους για συγκεκριμένα επίπεδα αποτελεσμάτων και οικονομικών δεικτών. Οι όροι αυτή ισχύουν καθ όλη τη διάρκεια η εξυπηρέτησης και αποπληρωμής του δανείου. Εάν οι όροι αθετηθούν από πλευρά της επιχείρησης, οι δανειστές δύναται να αυξήσουν το επιτόκιο δανεισμού ή να ζητήσουν την άμεση αποπληρωμή (Scholes et al., 1990)¹⁵². Τα στελέχη χρησιμοποιούν μεθόδους επηρεασμού των αποτελεσμάτων εναρμονίζοντας τα φαινομενικά αποτελέσματα με τους όρους της δανειακής σύμβασης προκειμένου να παραπλανήσουν τους δανειστές.

¹⁵⁰ Jones (2011). "Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals". Wiley & Sons, p.37

¹⁵¹ Kasanen, E., J. Kinnunen, and J. Niskanen (1994). Dividend-based earnings management: Empirical evidence from Finland. *Journal of Accounting and Economics* 22 (1–3): 283-312.

¹⁵² Scholes, M, Wilson, P., Wolfson, M., 1990. Tax planning, regulatory capital planning, and financial reporting strategy for commercial banks. *Review of Financial Studies* 3, 625-650.

- *Οι αμοιβές της διοίκησης:* Οι επιχειρήσεις συχνά συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με την οικονομική της επίδοση. Η πρακτική αυτή δημιουργεί ισχυρά κίνητρα στην διοίκηση να επηρεάσει τα οικονομικά αποτελέσματα, απολαμβάνοντας μεγαλύτερες αμοιβές. Σε περιόδους χαμηλών κερδών αυτά επηρεάζονται προς τα πάνω, ενώ σε περιόδους όπου τα κέρδη είναι μεγαλύτερα από το ανώτατο όριο (πάνω από το οποίο δεν δίνεται επιπλέον αμοιβή) τότε τα κέρδη επηρεάζονται προς τα κάτω (Healy, 1985)¹⁵³. Τα «επιπλέον» κέρδη, δεν παρέχουν στη διοίκηση πρόσθετη αμοιβή στην τρέχουσα περίοδο καθώς δεν απεικονίζονται λογιστικά και χρησιμοποιούνται στην επόμενη περίοδο (Healy, 1985)¹⁵⁴

γ) Κίνητρα της διοίκησης:

- *Η διατήρηση της διοικητικής θέσης των στελεχών:* Η διατήρηση θέσης μπορεί να αποτελέσει για ένα στέλεχος σημαντικό κίνητρο παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων. Άλλωστε, η μη ικανοποιητική πορεία των αποτελεσμάτων συνήθως, οδηγεί σε αντικαταστάσεις ή απολύσεις.
- *Ανέλιξη στην ιεραρχική πυραμίδα:* Ο συνδυασμός των προσωπικών φιλοδοξιών των στελεχών με την φιλοσοφία της επιχείρησης να επιβραβεύει όσους πετυχαίνουν τους στόχους που έχουν τεθεί, μπορεί να δημιουργήσει μια κατάσταση, στην οποία είναι πιθανόν κάποιοι εργαζόμενοι να κάνουν οτιδήποτε προκειμένου να προαχθούν σε μια καλύτερη θέση.
- *Μετοχές και Δικαιώματα Προαίρεσης Μετοχών (Shares and Share Options):* Πολλές φορές οι αμοιβές των στελεχών καθορίζονται μέσω της μεταβίβασης μετοχών ή δικαιωμάτων μετοχών. Δεδομένου ότι η τιμή της μετοχής μιας επιχείρησης αυξάνεται όσο παρουσιάζονται αξιολογα κέρδη, τα κίνητρα χειραγώγησης των κερδών ενισχύονται
- *Ο Κανόνας:* Η δημιουργική λογιστική υιοθετείται από την πλειοψηφία των επιχειρήσεων ανά τον κόσμο. Έως ένα βαθμό τα στελέχη το βρίσκουν αποδεκτό να χρησιμοποιούν τη δημιουργική λογιστική αφού είναι “ο κανόνας” για τις περισσότερες επιχειρήσεις. Η αγορά περιμένει ότι τα στελέχη χειραγωγούν τα

¹⁵³ Healy (1985) -“The effect of bonus schemes on accounting decisions” - Journal of Accounting And Economics.7,85-107.p. 106

¹⁵⁴ Healy (1985), The effect of bonus schemes on accounting decisions. Journal of Accounting and Economics, 7: 85-107.

οικονομικά στοιχεία προς όφελος τους, δημοσιοποιώντας αυθαίρετα υψηλά κέρδη αντί να προβαίνουν σε ενέργειες για να τα αυξήσουν (Watts and Zimmerman, 1986)¹⁵⁵. Δεδομένης αυτής της άποψης δεν είναι μεμπτό να ερμηνεύονται τα αποτελέσματα ωραιοποιημένα ως κάποιο βαθμό.

δ) Κίνητρα ρυθμιστικού πλαισίου:

- *Το ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου στον οποίο ανήκει η επιχείρηση:* Σε πολλές χώρες, και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α., υπάρχουν ρυθμίσεις για σημαντικούς κλάδους της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι ρυθμίσεις αυτές δημιουργούν κίνητρα στις διοικήσεις των επιχειρήσεων να επηρεάσουν τα στοιχεία του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης προκειμένου να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις των ρυθμιστικών αρχών (Julie et al., 1995)¹⁵⁶. Παραδείγματος χάρη, ο τραπεζικός κλάδος προϋποθέτει συγκεκριμένα επίπεδα κεφαλαιακής επάρκειας
- *Οι αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις:* Η υψηλή κερδοφορία μιας μονάδας την παροτρύνει να εφαρμόσει πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων. Οι πρακτικές αυτές εφαρμόζονται προκειμένου να αποφευχθεί η αναλυτική διερεύνησή από το κράτος ώστε εξακριβωθεί η ύπαρξη ή μη μονοπωλιακού καθεστώτος. Κίνητρο επίσης για τον επηρεασμό των οικονομικών αποτελεσμάτων έχουν και οι διοικήσεις των επιχειρήσεων που επιδιώκουν την είσπραξη κρατικών επιχορηγήσεων ή την αιτιολόγηση των επιχορηγήσεων που έχουν εισπράξει στο παρελθόν (Watts and Zimmerman, 1978)¹⁵⁷.
- *Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων:* Οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να μειώσουν τη φορολογική τους επιβάρυνση, μειώνουν τα κέρδη τους. Εξασφαλίζουν, μάλιστα, με αυτόν τον τρόπο και αρκετά κεφάλαια για την αυτοχρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων (Hermann and Inoue, 1996)¹⁵⁸. Συνηθισμένες πρακτικές αποτελούν η απόκρυψη πωλήσεων, η εμφάνιση αυξημένου κόστους αγοράς των εμπορευμάτων και πρώτων υλών, η εμφάνιση

¹⁵⁵ Watts, P.L. and Zimmerman, J.L. (1986), *Positive Accounting Theory*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey

¹⁵⁶ Julie H. Collins, Douglas A. Shackelford and James M. Wahlen, Bank Differences in the Coordination of Regulatory Capital, Earnings, and Taxes, *Journal of Accounting Research*, Vol. 33, No. 2 (Autumn, 1995), pp. 263-291

¹⁵⁷ Watts & Zimmeixnan, (1978), Discussion of “The Effects of Taxes, Agency Costs and Information Asymmetry on Earnings Management: A Comparison of Public and Private Firms”

¹⁵⁸ Hermann, D. and Inoue, T.: 1996 ‘Income smoothing and incentives by operating condition: an empirical test using depreciation changes in Japan’, *Journal of International Accounting Auditing and Taxation*, Vol. 5, Issue 2, pp.161-78.

εικονικών αγορών, η υποτίμηση των αποθεμάτων τέλους χρήσης κα (Baralexis, 2004)¹⁵⁹.

- *Οι Πολιτικές πιέσεις:* Οι εταιρίες προχωρούν σε παραποιήσεις ώστε να δημοσιεύσουν χαμηλότερα κέρδη σε περιόδους αυξημένης πολιτικής έκθεσης, μειώνοντας τον αρνητικό αντίκτυπο από τις επιπτώσεις της λειτουργίας τους στο περιβάλλον (πχ η μείωση των κερδών των πετρελαϊκών εταιρειών κατά την διάρκεια του πολέμου στον Κόλπο) (Patten, 2002)¹⁶⁰.

ε) Κίνητρα επιχειρησιακής κουλτούρας:

- *Ο βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός της επιχείρησης:* Οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να επιτύχουν τους βραχυπρόθεσμους τους στόχους της κερδοφορίας, υιοθετούν πολιτικές και πρακτικές που θέτουν σε κίνδυνο τη μακροχρόνια απόδοση της επιχείρησης
- *Μη ρεαλιστικοί προϋπολογισμοί και σχέδια δράσης:* Οι επιχειρήσεις καταρτίζουν ενίοτε μη ρεαλιστικούς ετήσιους προϋπολογισμούς και σχέδια δράσης με μοναδικό κίνητρο να δώσουν ώθηση τα διοικητικά στελέχη να πετύχουν πολύ υψηλούς στόχους. Στις περιπτώσεις αυτές, υπάρχει ο κίνδυνος οι διοικούντες να καταφύγουν σε πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων.
- *Το Μέγεθος της Επιχείρησης :* Όταν πρόκειται για πολυεθνικές εταιρίες η υιοθέτηση λογιστικών κανόνων που ευνοούν μειωμένα κέρδη αποδεικνύεται περισσότερο συμφέρουσα. Κι αυτό, καθώς τα χαμηλότερα κέρδη προκαλούν αύξηση των ταμιακών ροών, των τιμών των μετοχών μέσω της μειωμένης φορολογίας και του πολιτικού κόστους. Η συνδυασμένη αύξηση των ταμιακών ροών λόγω μείωσης των φόρων και του πολιτικού κόστους έχει ως αποτέλεσμα υψηλότερες τιμές μετοχών (υποθέτοντας ότι η κεφαλαιαγορά είναι αποτελεσματική¹⁶¹) (Rutledge, 1995)¹⁶².

¹⁵⁹ Baralexis, S. (2004). Creative accounting in small advancing countries: The Greek case. *Managerial Auditing Journal*, 19 (3), 440-461.

¹⁶⁰ Patten, D.M., 2002. The relation between environmental performance and environmental disclosure: A research note. *Accounting, Organizations and Society*, 27 (8): 763–773.

¹⁶¹ Σύμφωνα με την υπόθεση της αποτελεσματικής αγοράς, οι τιμές των μετοχών αντικατοπτρίζουν πλήρως κάθε σχετική και διαθέσιμη πληροφόρηση κατά τρόπο γρήγορο και αποτελεσματικό. Συνεπώς, οι τρέχουσα τιμή της μετοχής στην χρηματιστηριακή αγορά αντικατοπτρίζει πλήρως την πραγματική αξία του αξιογράφου.

¹⁶² Rutledge, R. 1995. Does management engage in the manipulation of the earnings? The case of SFAS 52. *Journal of International Accounting Auditing and Taxation*, 4 (1): 69-8

- *Κίνδυνος Χρεοκοπίας ή Κατάσχεσης:* Όταν οι επιχειρήσεις βρίσκονται στο κατώφλι της χρεοκοπίας ή της κατάσχεσης είναι πολύ πιθανότερο να καταφύγουν σε τεχνικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Μάλιστα η πιθανότητα παραποίησης τους αυξάνεται όσο πλησιάζουν στην οικονομική κατάρρευση (Σπαθής, 2002)¹⁶³.

Τα τελευταία χρόνια και με την Ελλάδα να έχει εισέλθει στην όγδοη διαδοχική χρονιά ύφεσης τα κίνητρα και οι στόχοι του φαινομένου της παραποίησης έχουν αλλάξει. Η διεύρυνση των ζημιών για την πλειοψηφία των εισηγμένων επιχειρήσεων σε συνδυασμό με τον υπερδανεισμό έχουν αυξήσει τον αριθμό των επιχειρήσεων που εμφανίζουν ή κινδυνεύουν να εμφανίσουν αρνητικά Ίδια Κεφάλαια. Επομένως, οι επιχειρήσεις εστιάζουν περισσότερο στη κάλυψη των ζημιών, του χρέους και στην εμφάνιση θετικών Ιδίων Κεφαλαίων. Με αυτό τον τρόπο αποφεύγουν την πτώχευση, καταφέρνουν να σταθεροποιήσουν τη τιμή μετοχής και αντλήσουν κεφαλαία από το χρηματιστήριο ή από τις τράπεζες με ευνοϊκούς όρους.

Πρακτικές Αλλοίωσης των Οικονομικών Καταστάσεων

Οι εταιρείες παίζουν παιχνίδια με την λογιστική τους εικόνα έχοντας υιοθετήσει την φιλοσοφία ότι τίποτα δεν είναι πιο σημαντικό από τους χρηματιστηριακούς δείκτες. Η φιλοσοφία αυτή ξεκινάει από την κορυφή των οικονομικών μονάδων θέτοντας ως κύριο εννοητικό της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων την διοίκηση.

Η επιρροή της διοίκησης στην ποιότητα των οικονομικών της καταστάσεων πραγματοποιείται συνήθως με τρεις τρόπους (Καζαντζής, 2006)¹⁶⁴:

1. *Ηθελημένη παραβίαση λογιστικού προτύπου.* Ενώ, δηλαδή, έχει θεσπιστεί ένα πρότυπο που καθορίζει τον τρόπο αντιμετώπισης ενός λογιστικού θέματος, η διοίκηση το παραβλέπει και εφαρμόζει δικούς της κανόνες ώστε να παρουσιάζει την εικόνα που επιθυμεί. Η αντιμετώπιση αυτή, αγγίζει τα όρια της απάτης και δεν τιμωρείται μόνο από τους συμμετέχοντες στην αγορά αλλά και από τα όργανα της Πολιτείας.

¹⁶³ Σπαθής Χ. (2002), Εμπειρική Διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων, Λογιστής 570, σελ 1286 - 1294

¹⁶⁴ Καζαντζής, Χ.Ι. (2006), Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος. Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα

2. Δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης. Όταν υπάρχουν κενά από το πλαίσιο των λογιστικών προτύπων, δηλαδή έλλειψη πρότυπου που να ρυθμίζει ένα συγκεκριμένο λογιστικό θέμα.
3. Υποκειμενισμός και άσκηση κρίσης από την πλευρά της διοίκησης. Όταν υπάρχουν περιθώρια επιλογών εκ των προτύπων στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων.

Με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία, στα φαινόμενα παραποίησης οικονομικών καταστάσεων χρησιμοποιούνται οι επιμέρους τύποι απάτης:

Εικονικά έσοδα: Η κατηγορία των εικονικών εσόδων περιλαμβάνει τις τεχνικές που έχουν στόχο κυρίως τη διόγκωση του πραγματικού μεγέθους των εσόδων και κατά συνέπεια, του πραγματικού κέρδους. Η πρακτική αυτή βελτιώνει μια σειρά δεικτών όπως της αποδοτικότητας των συνολικών κεφαλαίων (καθαρά κέρδη / συνολικό Ενεργητικό), του καθαρού περιθωρίου κέρδους (καθαρά κέρδη / κύκλος εργασιών) και της αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων (καθαρά κέρδη/ συνολικά Ίδια Κεφάλαια) (Ντζανάτος, 2008)¹⁶⁵.

Χρονικές διαφορές: Στη λογιστική ο χρόνος καθορίζει πολύ βασικά ζητήματα, όπως το χρονικό σημείο αναγνώρισης εσόδων ή εξόδων, ζημίας ή κέρδους. Επίσης ο χρόνος είναι σημαντική έννοια καθώς πολλές φορές, η επιλογή της χρονικής στιγμής αναγνώρισης είναι αυθαίρετη και κρύβει προθέσεις παραποίησης.

Ακατάλληλες αποτιμήσεις: Μία ακόμη βασική διαδικασία της λογιστικής είναι η αποτίμηση, καθώς καθορίζει την αξία με την οποία θα εμφανιστούν διάφοροι λογαριασμοί στις οικονομικές καταστάσεις. Κατά τη διενέργεια των αποτιμήσεων μπορούν να γίνουν διάφοροι χειρισμοί προς αύξηση ή μείωση της αξίας των ανωτέρω λογαριασμών. Συχνά εφαρμόζονται τεχνικές που έχουν στόχο την αύξηση της αξίας των στοιχείων του Ενεργητικού και μείωση της αξίας των στοιχείων του Παθητικού ώστε να βελτιώσουν ορισμένους δείκτες ιδιαίτερης σημασίας (δείκτης ρευστότητας, κυκλοφοριακής ταχύτητας των κατηγοριών του Ενεργητικού και του Παθητικού).

Απόκρυψη υποχρεώσεων/εξόδων: Η κατηγορία αυτή τεχνικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων μέσω απόκρυψης υποχρεώσεων και εξόδων, όπως χρεών, ζημιών και δανείων. Η διαφορά της κατηγορίας αυτής από την προηγούμενη είναι ότι τα μεγέθη δεν εμφανίζονται καθόλου στις οικονομικές καταστάσεις ενώ στην

¹⁶⁵ Ντζανάτος Δημήτριος, «Τα διεθνή λογιστικά πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές τους από τα ελληνικά» βιβλίο πρώτο, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008

περίπτωση των αποτιμήσεων εμφανίζονται σε κατάλληλα ωραιοποιημένες αξίες. Η απόκρυψη αυτών των λογιστικών μεγεθών αποσκοπεί στην ωραιοποίηση των καταστάσεων και των δεικτών, κυρίως, της κεφαλαιακής διάρθρωσης, της δανειακής επιβάρυνσης και φερεγγυότητας. Οι χρήστες της δημοσιευμένης οικονομικής πληροφόρησης είναι δύσκολο να ανακαλύψουν αυτή τη μορφή απάτης καθώς δεν δίνεται κανένα στοιχείο για την ύπαρξη των λογαριασμών αυτών, όπως πχ μία ζημιά από καταστροφή ανασφάλιστων εμπορευμάτων.

Ακατάλληλες γνωστοποιήσεις: Οι γνωστοποιήσεις των πληροφοριών αποτελούν βασικό χαρακτηριστικό των Διεθνών Προτύπων. Οι γνωστοποιήσεις έχουν τεράστια και ουσιώδη σημασία, την οποία γνωρίζουν οι συντάκτες των καταστάσεων. Συχνά εκ προθέσεως, οι συντάκτες παραλείπουν να γνωστοποιήσουν γεγονότα ή δίνουν ελλιπείς και ψευδείς πληροφορίες. Κατά συνέπεια οι απαιτήσεις για γνωστοποιήσεις που επιβάλλουν τα πρότυπα, ικανοποιούνται μόνο κατά ένα ποσοστό και πολλά πράγματα αφήνονται στην πρωτοβουλία των επιχειρήσεων.

Οι Πυλώνες

Ο Schilit στο ετήσιο συνέδριο του CFA (Chartered Financial Analyst) στην Βοστώνη τον Μάιο του 2010, παρουσίασε τις πρακτικές παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων οι οποίες αναφέρονται αναλυτικά στο βιβλίο του κατηγοριοποιούνται σε επτά 'πυλώνες' ως εξής (Schilit, 2010)¹⁶⁶:

- ❖ **Αναγνώριση (λογιστικοποίηση) εσόδων προτού καταστούν δεδουλευμένα**
 - Αναγνώριση εσόδων πριν την ολοκλήρωση της παροχής τους.
 - Αναγνώριση εσόδων τα οποία δεν σχετίζονται με τις συμβάσεις που έχουν υπογραφεί.
 - Αναγνώριση εσόδων πριν γίνουν αποδεκτά από τους πελάτες.
 - Αναγνώριση εσόδων σε περίπτωση αβέβαιης πληρωμής των πελατών λόγω πιστοληπτικής ικανότητας.
- ❖ **Αναγνώριση εικονικών εσόδων είτε από διογκωμένες συναλλαγές είτε από συναλλαγές που στερούνται οικονομικής υπόστασης**

¹⁶⁶ Schilit, H., 2010. Financial Shenanigans: Detecting Accounting Gimmicks That Destroy Investments. The 2010 CFA Institute Annual Conference. Available at: <http://www.cfapubs.org/doi/pdfplus/10.2469/cp.v27.n4.1>

- Χαρακτηρισμός της λήψης δανείου (πχ term) και ταυτόχρονης ανάληψης μετρητών από αυτό ως έσοδο (π.χ. από πώληση περιουσιακού στοιχείου).
 - Αναγνώριση (λογιστικοποίηση) εσόδων από επενδύσεις περιλαμβάνοντας τα στον κύκλο εργασιών ή από επιστροφές ή χορηγούμενες εκπτώσεις προμηθευτών.
 - Εμφάνιση εσόδων κατά την συγχώνευση επιχειρήσεων
- ❖ **Αύξηση εσόδων από μη επαναλαμβανόμενα ή έκτακτα κέρδη καθώς ή μη βιώσιμες δραστηριότητες.**
- Αύξηση εσόδων από επενδυτικές δραστηριότητες προερχόμενες από μείωση των λειτουργικών εξόδων.
 - Αύξηση εσόδων από πώληση δολίως υποτιμημένων περιουσιακών στοιχείων.
 - Αύξηση εσόδων από αναδιάρθρωση των λογαριασμών του Ισολογισμού.
 - Μη διενέργεια προβλέψεων για εισπραχθέντα έσοδα (προκαταβολές πελατών) με αποτέλεσμα την καταγραφή τους στα έσοδα.
- ❖ **Μετατόπιση των τρεχουσών δαπανών σε προγενέστερες ή μεταγενέστερες περιόδους.**
- Παγιοποίηση δαπανών (π.χ. μεταφορά τους στις ασώματες ακινητοποιήσεις).
 - Μείωση ή αύξηση αξίας απογραφής των αποθεμάτων.
 - Μη ορθός υπολογισμός αποσβέσεων παγίων περιουσιακών στοιχείων.
 - Αποφυγή διενέργειας προβλέψεων για ανείσπρακτες απαιτήσεις ή απομειωμένες επενδύσεις
- ❖ **Απόκρυψη δαπανών και μείωση των ζημιών χρήσεως.**
- Μη καταγραφή δαπανών ή υποχρεώσεων.
 - Δημιουργία εικονικών εσόδων.
 - Εμφάνιση αποθεματικών αμφιβόλου προέλευσης.
- ❖ **Μετατόπιση τρεχόντων εσόδων σε μεταγενέστερη χρήση.**
- Μεταφορά των εσόδων στο παθητικό (αποθεματικά)
 - Η λογιστική των παραγών και η μεταβλητότητα των επιτοκίων τους
- ❖ **Μεταφορά μελλοντικών δαπανών στην τρέχουσα χρήση.**
- Διενέργεια επιπλέον αποσβέσεων παγίων περιουσιακών στοιχείων.
 - Καταγραφή και λογιστικοποίηση μη δεδουλευμένων εξόδων

Η ενδελεχής ανάλυση των τρόπων χειρισμού των λογαριασμών καθιστά φανερό ότι η συνεχώς αυξανόμενη πολυπλοκότητα των επιχειρηματικών συναλλαγών σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα του μελλοντικού περιβάλλοντος και των επιχειρηματικών συνθηκών αποτελούν ένα πρόσθετο γεγονός που διευκολύνει τις συνθήκες που οδηγούν στη διάπραξη ενός λογιστικού εγκλήματος.

Τεχνικές και Λογιστικοί Χειρισμοί

Οι μέθοδοι που ακολουθούνται για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι πολυάριθμες και ποικίλες. Αυτό οφείλεται στην εγγενή ευελιξία της λογιστικής. Κάθε ομάδα λογαριασμών αποτελείται από εκατοντάδες υποκατηγορίες εσόδων, εξόδων, περιουσιακών στοιχείων, απαιτήσεων, υποχρεώσεων, κεφαλαίων κ.ο.κ. Για κάθε κατηγορία λογαριασμών ακολουθούνται διαφορετικές πολιτικές αντιμετώπισης οι οποίες και μπορούν να διαφοροποιηθούν και να προσαρμοστούν ώστε να συμβαδίζουν με τα επιθυμητά οικονομικά αποτελέσματα. Παρακάτω παρατίθενται ομαδοποιημένες σε ευρείς κατηγορίες οι βασικοί τύποι χειρισμού των οικονομικών καταστάσεων (De la Torre, 2009)¹⁶⁷.

❖ Χειρισμός στην Αναγνώριση Εσόδων

Η πιο συνήθης τακτική δημιουργικής λογιστικής είναι η κατά βούληση ερμηνεία ή παρερμηνεία του πότε μία πώληση ή είσπραξη είναι πραγματική. Οι μηχανισμοί αυτοί είναι άλλοτε εντελώς παράνομοι και άλλοτε αποτελούν απόρροια εκμετάλλευσης των “γκρίζων”¹⁶⁸ περιοχών της λογιστικής, ερμηνεύοντας τες με διαφορετικό τρόπο όταν προκύπτει το θέμα της αναγνώρισης εσόδων και εξόδων.

Ο χρόνος αναγνώρισης των εσόδων: Τα έσοδα αναγνωρίζονται όταν καθίστανται δεδουλευμένα και όχι όταν εισπράττονται (σύμφωνα με τα IFRS ισχύει η ουσία πάνω από τον νομικό τύπο). Η καταχώρηση σε δεδουλευμένη βάση επιτρέπει τη βελτίωση του περιθωρίου κέρδους κατά το πρώτο έτος και συνεπώς των καθαρών κερδών, αλλά μείωση των μελλοντικών κερδών. Η τεχνική εφαρμόζεται όταν οι εταιρείες

¹⁶⁷ Ignacio de la Torre (2009), *Creative Accounting Exposed*, London, Palgrave Macmillan

¹⁶⁸ Ο Levit (1998) ορίζει τη διαχείριση κερδών «ως μια γκριζα περιοχή, όπου η λογιστική διαστρέφεται και οι αναφορές κερδών αντανάκλουν τις επιθυμίες της διοίκησης παρά την πραγματική οικονομική απόδοση της επιχείρησης».

ενδιαφέρονται να βελτιώσουν την παρούσα εικόνα των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων.

Μεταφορά του κινδύνου: Η πώληση πραγματοποιείται όταν μεταφέρονται τα ουσιαστικά οφέλη και οι κίνδυνοι που απορρέουν από την κυριότητα των αγαθών, διαφορετικά δε θεωρείται πώληση. Για παράδειγμα, όταν μια οικονομική μονάδα δίνει τη δυνατότητα στους εμπόρους να διανέμουν τα αγαθά της και να της τα επιστρέψουν εφόσον δεν πουληθούν, τότε δεν μπορεί να θεωρήσει ως έσοδο όσα εμπορεύματα δόθηκαν στους εμπόρους αλλά μόνο όσα θα πουληθούν από αυτούς (ο κίνδυνος παραμένει στην ιδιοκτήτρια εταιρία και δε μεταφέρεται στους εμπόρους). Αν τελικά αναγνωριστεί ως έσοδο, έχουμε προσωρινή αύξηση του κύκλου εργασιών της εταιρίας.

Μέθοδος ποσοστού ολοκλήρωσης: Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται από κατασκευαστικές εταιρίες ή γενικότερα σε μακροπρόθεσμες συμβάσεις έργου. Το ποσοστό ολοκλήρωσης μπορεί να υπολογισθεί με βάση το ποσοστό του κόστους που πραγματοποιήθηκε και αφορά την εργασία που πραγματοποιήθηκε σε σχέση με τα αναμενόμενα συνολικά κόστη (παρελθοντικά και μελλοντικά) που απαιτούνται για την ολοκλήρωση του έργου. Συνήθως οι πληρωμές και οι προεισπράξεις των πελατών δεν αντανακλούν στο ποσοστό του έργου που έχει εκτελεσθεί. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν εταιρίες με σύντομο κύκλο παραγωγής που χρησιμοποιούν τη μέθοδο αυτή για να αναγνωρίζουν μη δεδουλευμένα έσοδα, τα οποία ουσιαστικά είναι έσοδα επόμενων χρήσεων.

Λογιστική των δεδουλευμένων : Το βασικό της μειονέκτημα της δεδουλευμένης βάσης είναι πολυπλοκότητα και σε αρκετές περιπτώσεις απαιτείται εκτίμηση και εικασία εκ μέρους των συντακτών των οικονομικών καταστάσεων. Οι λογιστές και οι διαχειριστές των εταιριών μπορούν να πειραματιστούν με το χρόνο και να επωφεληθούν από τις εναλλακτικές διαδικασίες των δεδουλευμένων, καταφέροντας να μεταφέρουν χρονικά την αναγνώριση του εσόδου ή εξόδου. Ο στόχος είναι να επηρεάσουν τα κέρδη αυξητικά ή μειωτικά σε μια περίοδο, και στις επόμενες περιόδους να αναστρέψουν την επίδραση των δεδουλευμένων που έχουν διαχειριστεί. Για παράδειγμα, μπορούν να καθυστερήσουν ή να επιταχύνουν την αναγνώριση εσόδου μεταξύ των λογιστικών χρήσεων, καθορίζοντας το χρόνο που θα περάσει στην κυριότητα του αγοραστή. Η τεχνική αυτή ονομάζεται 'cutoff manipulation', δηλαδή μεταφορά της αναγνώρισης εσόδου για λίγες μέρες στο παρελθόν ή στο μέλλον αποσκοπώντας στη μεταφορά σε

διαφορετική λογιστική χρήση (Nelson et al., 2003)¹⁶⁹. Ένας άλλος τρόπος διαχείρισης των δεδουλευμένων περιλαμβάνει την αναγνώριση εσόδου πριν την οριστικοποίηση της συναλλαγής. Επίσης, μπορεί να γίνει διαχείριση στην κατανομή του μέρους του εσόδου που αφορά στην τρέχουσα χρήση, όταν πχ ένα προϊόν ή μια υπηρεσία παραδίδεται τμηματικά σε περισσότερες από μια λογιστικές χρήσεις.

Πρώιμη αναγνώριση εσόδων: Όταν ένα συμβόλαιο είναι πολυμερές, τότε η εταιρία που το συνέταξε υποχρεούται, εκτός από την παράδοση του προϊόντος, να παράσχει υπηρεσίες κατά τα επόμενα έτη, είτε για τυχόν βελτιώσεις, είτε προς επισκευή του προϊόντος. Οπότε, στην τιμή συμπεριλαμβάνονται, η τιμή πώλησης του προϊόντος και ένα τίμημα προς την πιθανή μελλοντική παροχή υπηρεσιών, ή αλλιώς εγγύηση του προϊόντος. Τέτοια συμβόλαια είναι ιδιαίτερος εύκολο να χρησιμοποιηθούν από τις εταιρίες για να αυξήσουν τα έσοδα, αυξάνοντας την αξία του προϊόντος και μειώνοντας την αξία των υπηρεσιών. Με αυτό τον τρόπο καταφέρνουν να αυξήσουν τα κέρδη τη χρονική στιγμή που υπογράφεται το εκάστοτε συμβόλαιο.

Αναγνώριση τραπεζικών εσόδων: Είναι σύνηθες για τις χρηματοοικονομικές εταιρίες να πραγματοποιούν κέρδη από συναλλαγές χρηματοοικονομικών μέσων δηλαδή από τόκους, μερίσματα ή από τη διαφορά της αξίας των χρηματοοικονομικών μέσων κ.λπ.. Το ζητούμενο σε αυτή την περίπτωση είναι πότε αναγνωρίζεται το έσοδο, και αν υπάρχει. Κάποια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα το αναγνωρίζουν στο τέλος κάθε διαχειριστικής χρήσης, ανεξάρτητα αν το συμβόλαιο έχει λήξει, ενώ άλλα, όταν το συμβόλαιο λήξει. Και οι δύο μέθοδοι είναι νόμιμες, με τη διαφορά ότι στην πρώτη περίπτωση έχουμε πρώιμη αναγνώριση εσόδων και παροδική βελτίωση της εικόνας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Αναγνώριση της έκπτωσης του κόστους ως έσοδο: Σε πολλές περιπτώσεις εμπορικών επιχειρήσεων, δίνεται από τους προμηθευτές το κίνητρο της έκπτωσης, εφόσον πετύχουν κάποιο συγκεκριμένο ύψος πωλήσεων, είτε σε μορφή δωρεάν εμπορεύματος, είτε με μείωσης του πιστωτικού τους λογαριασμού. Αυτές οι εκπτώσεις πρέπει να εμφανίζονται ως μείωση στο κόστος πωληθέντων. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις εταιριών που τις αναγνώριζαν ως έσοδα και νωρίτερα από ότι κανονικά θα έπρεπε. Σε κάθε περίπτωση, αυτού του είδους η αντιμετώπιση των εκπτώσεων θεωρείται παράνομη από την Επιτροπή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB).

¹⁶⁹ Nelson, M., Elliott, J., & Tarpley, R. (2003). How are earnings managed? Examples from auditors. Accounting Horizons, Supplement, 17-35.

Συμφωνίες Ανταλλαγής: Οι συμφωνίες ανταλλαγής ή swaps αποτελούν ουσιαστικά μια συναλλαγή ανταλλαγής κατά την οποία δύο μέρη συμφωνούν να ανταλλάξουν δύο αντίθετες πράξεις σε προκαθορισμένες τιμές. Οι συμφωνίες αυτές βοηθούν τις επιχειρήσεις στην αντιμετώπιση χρηματοοικονομικών κινδύνων και συνάπτονται σε μη οργανωμένες αγορές, γεγονός που δίνει μεγάλη βαρύτητα στην πιστοληπτική ικανότητα των επιχειρήσεων. Η δημιουργική λογιστική δύναται να χρησιμοποιεί τα swaps αντιμετωπίζοντας τα ως πωλήσεις.

Η παραπλανητική χρηματοοικονομική αναφορά μπορεί να πραγματοποιηθεί με τις επιπλέον με τις ακόλουθες τεχνικές αναγνώρισης εσόδων (Λουμιώτης & Τζίφας, 2012)¹⁷⁰:

- Αναγνώριση εσόδων από παραγγελίες προϊόντων, όταν το εμπόρευμα δεν έχει σταλεί. πχ οι παραγγελίες του Ιανουαρίου αναγνωρίζονται ως πωλήσεις του Δεκεμβρίου, και τα παραστατικά εκδίδονται νωρίτερα.
- Πώληση εμπορευμάτων μέσω δανείων που χορηγούνται στους πελάτες σε επαναλαμβανόμενη βάση, ώστε να πληρώσουν για αυτά τα προϊόντα. Οι πωλήσεις αυτές καταλαμβάνουν μεγάλο ποσοστό επί των συνολικών πωλήσεων και στην ουσία οι εταιρίες επιτυγχάνουν να αγοράζονται τα προϊόντα τους από τους ίδιους.
- Επιτάχυνση της διαδικασίας πώλησης παρέχοντας υπερβολικά ευνοϊκούς όρους πληρωμών, με μεγάλη διάρκεια αποπληρωμής των τιμολογίων από τους πελάτες.
- Αναγνώριση εσόδων παρά το γεγονός ότι υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες για τη φερεγγυότητα των πελατών. Δηλαδή σύμφωνα με τη χρηματοοικονομικής τους κατάσταση, την ικανότητα αποπληρωμής ή την έλλειψη περιουσιακών στοιχείων ως εγγύηση. Στα Δ.Λ.Π. το έσοδο αναγνωρίζεται όταν ο πελάτης θεωρείται ικανός να αποπληρώσει το χρέος του ή έχει προσφύγει σε κάποιου είδους χρηματοδότηση.
- Αποστολή εμπορευμάτων σε πελάτες χωρίς να έχουν παραγγελθεί. Συνήθως, το “λάθος” ανακαλύπτεται την επόμενη χρήση από αυτήν που ενδιέφερε την εταιρία.
- Ενοικίαση αποθηκευτικών χώρων προς αποστολή εμπορευμάτων και αναγνώρισή τους ως πωλήσεις. Συνήθως, η τακτική αυτή έχει εφαρμογή όταν υπάρχει προφορική συμφωνία με πελάτες για μελλοντικές πωλήσεις.

¹⁷⁰ Λουμιώτης Ι., Τζίφας Β., 2012, Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής ΔΠΕ, Εκδόσεις:ΣΟΕΛ.

- Πραγματοποίηση διμερών συναλλαγών μεταξύ στρατηγικών συνεργατών.
- Αναγνώριση έκτακτων εσόδων ως κανονικά έσοδα όπως τα κέρδη πώλησης περιουσιακών στοιχείων.
- Έκδοση τιμολογίων σε εικονικούς πελάτες.
- Αναγνώριση εσόδων χωρίς συμφωνία αποπληρωμής των πελατών για το παραδιδόμενο προϊόν.

Οι εταιρίες επιλέγουν να εμφανίζουν έσοδα μη υπαρκτά, τουλάχιστον μια δεδομένη στιγμή καθώς δεν μπορούν να δεχθούν τη μείωση των εσόδων τους ως κάτι σχετικά μόνιμο. Αυτό το πράττουν στηριζόμενες στην υπεραισιοδοξία της βελτίωσης των εσόδων το επόμενο έτος και θεωρώντας ότι θα καταφέρουν να καλύψουν το κενό που έχουν δημιουργήσει.

Επιπρόσθετα, όταν οι αναλυτές προβλέπουν αύξηση της τιμής της μετοχής μιας εταιρίας, βάσει των δοθέντων στοιχείων από την εταιρία, τότε δημιουργείται πίεση στο να εμφανιστούν αποτελέσματα που θα αντανακλούν τις προβλέψεις των αναλυτών. Έτσι επιτυγχάνουν να σώσουν την κατάσταση παρούσα διαχειριστική χρήση, αλλά εις βάρος των μελλοντικών εσόδων και κερδών. Αξιοσημείωτο είναι ότι όταν τα Δ.Λ.Π. δίνουν τόσες δυνατότητες νόμιμης δημιουργικής λογιστικής που προκαλούν την εφαρμογή της.

❖ Χειρισμός των Πάγιων Περιουσιακών Στοιχείων

Υλικά ή Ενσώματα Πάγια: Με την έννοια ενσώματα πάγια χαρακτηρίζονται εκείνα τα υλικά αγαθά που αποκτάει η επιχείρηση με σκοπό να τα χρησιμοποιήσει ως μέσα δράσης κατά τη διάρκεια της ωφέλιμης ζωής τους (Γκίνογλου κα., 2008)¹⁷¹.

Ένας τρόπος παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων που μπορούν να εφαρμόσουν οι επιχειρήσεις για να πετύχουν αύξηση του αποτελέσματός τους, είναι η αύξηση είτε της προβλεπόμενης ωφέλιμης ζωής είτε της υπολειμματικής αξίας των κτιρίων και των μηχανημάτων.

Με την εφαρμογή αυτής της τεχνικής επιτυγχάνεται αφ' ενός μείωση του συντελεστή απόσβεσης και αφ' ετέρου μείωση της έντασης των αποσβέσεων, έτσι παρουσιάζονται αυξημένα αποτελέσματα χρήσης κατά την επιθυμία της διοίκησης

¹⁷¹ Γκίνογλου Δ., Ταχυνάκης Π. Μωυσή Σ. & Γκίνογλου Ε. (2008), «Λογιστική Παρακολούθηση της Αναπροσαρμογής της Αξίας των Πάγιων Περιουσιακών Στοιχείων: Η περίπτωση των Ελληνικών Επιχειρήσεων»

(Nelson, Elliott, & Tarpley 2002, Dechow και Skinner, 2000, Pourciau 1993, Defond και Jiambalvo 1994).

Επιπρόσθετα, ένας άλλος τρόπος υποκειμενικής διαχείρισης του αποτελέσματος συμβαίνει όταν οι επιχειρήσεις αποφύγουν τη χρέωση των απαραίτητων εξόδων απομείωσης παλιού και άχρηστου εξοπλισμού μηδενικής αξίας, κτιρίων απαξιωμένων ή με σημαντικές φθορές και άχρηστων πια στην παραγωγική διαδικασία. Με την αποφυγή χρέωσης, οι επιχειρήσεις καταφέρνουν να μη χρεώνουν τα αποτελέσματα χρήσης με το ποσό από τις αναλογούσες ζημιές και εμφανίζουν αυξημένα κέρδη σε σχέση με εκείνα που θα είχαν στην πραγματικότητα.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι, οι αποσβέσεις αποτελούν ένα μη ταμειακό έξοδο και προσδιορίζουν την αξία των περιουσιακών στοιχείων σε βάθος χρόνου. Αποτελούν έναν από τους βασικούς τρόπους με τους οποίους μπορεί να μεταβληθεί το αποτέλεσμα της χρήσης αφού επηρεάζει τόσο τα κέρδη στην κατάσταση των αποτελεσμάτων χρήσης όσο και το σύνολο των παγίων στον ισολογισμό και κατ' επέκταση σημαντικούς χρηματοοικονομικούς δείκτες (δείκτης Ρευστότητας, Δανειακής Επιβάρυνσης, ROI κοκ). Οι αποσβέσεις ενός παγίου εξαρτώνται τόσο από ωφέλιμη ζωή του, όσο και από την τελική του αξία, δεδομένου ότι τα πάγια μπορεί να ανατιμηθούν. Ίσως η απλούστερη μέθοδος αλλαγής του ποσού της απόσβεσης είναι η επιμήκυνση της ζωής του παγίου.

Η διαχείριση των αποσβέσεων μέσω της δημιουργικής λογιστικής μπορεί να επιφέρει αύξηση ή μείωση των κερδών ανάλογα με το επιθυμητό αποτέλεσμα. Όταν χρειάζεται να αυξηθούν τα κέρδη οι αποσβέσεις μοιράζονται σε περισσότερες οικονομικές χρήσεις αφού έχουν προηγηθεί προβλέψεις για μεγαλύτερη ωφέλιμη ζωή του παγίου από την αναμενόμενη. Στην αντίθετη περίπτωση, η επιχείρηση παρουσιάζει αυξημένες αποσβέσεις αποδίδοντάς το γεγονός σε μία σημαντική μείωση της αγοραίας αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου, σε μια σημαντική αλλαγή στην έκταση ή στον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται το περιουσιακό στοιχείο, μια πρόβλεψη που δηλώνει ότι θα παρουσιαστούν συνεχόμενες ζημιές άμεσα σχετιζόμενες με το συγκεκριμένο πάγιο ή λόγω της χρήσης αυξημένων συντελεστών παραγωγής.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους Βελέντζας κα., (2011)¹⁷², οι υποκειμενικές κρίσεις που χαρακτηρίζουν τη διαδικασία διαγραφής μακροχρόνιων περιουσιακών στοιχείων προσφέρουν ευκαιρίες για διαχείριση με τις ακόλουθες πρακτικές:

- Επιλογή μεθόδου διαγραφής. Μερικές από τις μεθόδους δίνουν τη δυνατότητα λογιστικοποίησης μεγαλύτερων εξόδων στην τρέχουσα χρήση από ότι σε άλλες.
- Επιλογή χρόνου διαγραφής. Η ωφέλιμη ζωή ενός μακροχρόνιου στοιχείου μπορεί να είναι μικρότερη από την πραγματική.
- Υπολογισμός υπολειμματικής αξίας, για να προγραμματιστεί το σωστό ποσό των ετήσιων αποσβέσεων.
- Αλλαγή της ιδιότητας των περιουσιακών στοιχείων, από λειτουργικό σε μη λειτουργικό, οπότε έτσι πλέον δεν χρειάζεται να γίνεται απόσβεση.

Τέλος, κάποιες χώρες όπως στο Ηνωμένο Βασίλειο και γενικά στην Ε.Ε. επιτρέπεται η παρέκκλιση από την εγγραφή στην οποία τα ενσώματα πάγια περιουσιακά στοιχεία εγγράφονται με το κόστος κτήσης. Στο ηνωμένο Βασίλειο, στις μη εισηγμένες εταιρίες τους επιτρέπεται να επανεκτιμούν, εάν το θέλουν, περιοδικώς τα γήπεδα και τις ιδιοκτησίες τους. Αυτές οι επανεκτιμήσεις σε γενικές γραμμές αυξάνουν τη αξία του πάγιου στοιχείου και μέσω αυτής το ενεργητικό του ισολογισμού. Υπάρχει φυσικά ένα στοιχείο υποκειμενικότητας σε τέτοιες επανεκτιμήσεις οι οποίες ανοίγουν την πόρτα στην δημιουργική λογιστική¹⁷³.

Πάγια υπό κατασκευή: Μερικές επιχειρήσεις ενώ έχουν ήδη ολοκληρώσει την ιδιοκατασκευή ενός παγίου περιουσιακού στοιχείου, δεν μεταφέρουν το λογαριασμό «Πάγια υπό κατασκευή» στον αντίστοιχο λογαριασμό του Παγίου και καθ αυτών τον τρόπο δεν υποχρεωμένες να διενεργήσουν αποσβέσεις. Το επακόλουθο είναι να εμφανίζονται υψηλότερα των κανονικών κέρδη και επιπλέον να ωραιοποιείται η συνολική εικόνα του ισολογισμού τους.

Ασώματες Ακίνητοποιήσεις και Έξοδα Πολυετούς Απόσβεσης: Κάποιες επιχειρήσεις μεταφέρουν τα δεδουλευμένα έξοδα χρήσεως στο λογαριασμό “Ασώματες ακίνητοποιήσεις και έξοδα πολυετούς απόσβεσης” του πάγιου ενεργητικού, παραβιάζοντας τις λογιστικές αρχές του δεδουλευμένου εξόδου αλλά και της αρχής

¹⁷²Βελέντζας, Γ., Καρτάλης, Ν., Μπρώνη Γ., (2011). Εσωτερικός Έλεγχος Επιχειρήσεων για την πρόληψη, τον εντοπισμό και τη διερεύνηση οικονομικής απάτης, Θεσσαλονίκη.

¹⁷³ Rutherford, B. A. (1999) 'Creative compliance and behaviour in response to mandatory changes in accounting policy: Three cases from pre-Dearing Britain', Accounting History, 4(1), 31-58.

της αυτοτέλειας των χρήσεων. Η εν λόγω μεταφορά αποσκοπεί στην εμφάνιση αυξημένων κερδών.

Συμμετοχές (χρεόγραφα για μακροπρόθεσμη τοποθέτηση): Καταρχάς πρέπει να σημειωθεί ότι οι μετοχές που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών, αποτιμούνται, σύμφωνα με τον νόμο στη μικρότερη τιμή μεταξύ της τιμής κτήσεως και της μέσης χρηματιστηριακής τιμής του τελευταίου μήνα της χρήσεως. Οι επιχειρήσεις αποτιμώντας τις συμμετοχές τους, στην μέση χρηματιστηριακή τιμή, δεδομένης της τιμής κτήσεως, δύναται να παρουσιάσουν ζημίες αποτίμησης οι οποίες και θα αποσβεστούν σε 5 έτη. Εάν όμως επιλέξουν να πραγματοποιήσουν την αποτίμηση στην τιμή κτήσεως, παραβιάζοντας τον νόμο, τότε λογικό είναι ότι δεν θα δείχνουν τις ζημίες που έχουν στην πραγματικότητα υποστεί και συνεπώς θα έχουν μια βελτιωμένη εικόνα του αποτελέσματος χρήσεως και του ισολογισμού της.

Επίσης, έχει παρατηρηθεί η μεταφορά των συμμετόχων στα χρεόγραφα (Κυκλοφορούν Ενεργητικό), προκειμένου να βελτιώσουν τους δείκτες ρευστότητάς. Η μεταφορά αυτή επηρεάζει και το δείκτη αποδοτικότητας (ROI¹⁷⁴) μιας και τα χρεόγραφα δεν αποτελούν υποστηρικτικό στοιχείο των πωλήσεων και δεν περιλαμβάνονται στο Λειτουργικό Ενεργητικό, όπως οι συμμετοχές. Εφόσον, με τον τρόπο αυτό μειώνεται ο παρανομαστής ROI (μέσος όρος Λειτουργικού Ενεργητικού), η επιχείρηση θα εμφανίζει αυξημένη αποδοτικότητα.

Μακροπρόθεσμες Απαιτήσεις: Οι επιχειρήσεις μπορούν να μεταφέρουν το μεγαλύτερο μέρος των εν λόγω απαιτήσεων στις Βραχυπρόθεσμες, ώστε να βελτιωθεί ο δείκτης της άμεσης ρευστότητας¹⁷⁵ ή η ποιότητα γενικά του Ενεργητικού. Στην περίπτωση αυτή το ύψος του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης μένει αναλλοίωτο.

Άυλα ή Ασώματα Πάγια: Τα ασώματα πάγια στοιχεία αποσβένονται, σύμφωνα με τον νόμο, σε 10 έτη. Εκτός κι αν, σύμφωνα με τον νόμο, δεν προκύπτει συμβατικά από την αρχική συμφωνία οικονομική διάρκεια ζωής διαφορετική των δέκα (10) ετών, οπότε και ο συντελεστής διαμορφώνεται ως το πηλίκο «1 διά έτη διάρκειας ζωής δικαιώματος». Σε περίπτωση δικαιωμάτων που θεμελιώθηκαν πριν από την έναρξη

¹⁷⁴ Ο δείκτης αποδοτικότητας ROI χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της απόδοσης μιας επιχείρησης ή μιας επένδυσης. Υπολογίζεται από την διαφορά του κέρδους μιας επένδυσης από το κόστος της προς το κόστος της επένδυσης και το αποτέλεσμα εκφράζεται ως ποσοστό.

¹⁷⁵ Ο δείκτης γενικής ρευστότητας μας δείχνει αν η επιχείρηση με τα ρευστά που έχει στην διάθεση της, είναι σε θέση να καλύψει τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της ανά πάσα στιγμή. Ο δείκτης είναι άσος με το άθροισμα κυκλοφορούντων και διαθέσιμων προς τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις

ισχύος της διάταξης, για την αναπόσβεστη αξία (εναπομείνασα αξία) ως διάρκεια δικαιώματος λαμβάνεται η υπολειπόμενη διάρκεια του δικαιώματος. Στην περίπτωση αυτή οι επιχειρήσεις προχωρούν σε χειραγώγηση κερδών αλλάζοντας απλά το διενεργούμενο χρόνο απόσβεσης. Έτσι, εάν αποφασιστεί, παρά τη συνήθη τακτική, να αποσβεστεί ένα άυλο πάγιο σε 5 έτη αντί σε 10, τότε θα βελτιωθεί η χρηματοοικονομική κατάσταση των αποτελεσμάτων χρήσεως.

Διόγκωση της Υπεραξίας: Η υπεραξία μιας επιχείρησης προκύπτει από τη διαφορά που τυχόν παρατηρείται μεταξύ του κόστους επένδυσης (σε μια πιθανή εξαγορά της), δηλαδή του χρηματικού αντιτίμου στο οποίο συμφωνείται η συναλλαγή και της εσωτερικής αξίας απόκτησης, δηλαδή της λογιστικής αξίας στην οποία αποτιμάται βάσει των βιβλίων της (εφαρμόζοντας το ποσοστό συμμετοχής στα Ίδια Κεφάλαιά της). Η υπεραξία αυτή μπορεί να προκύπτει από πιθανώς υποτιμημένα ή υπερτιμημένα στοιχεία του Ενεργητικού ή και των Υποχρεώσεων, ή να οφείλεται στην υπεραξία απόκτησης, δηλαδή τη φήμη και πελατεία.

Οι κανονισμοί αντιμετώπισης της υπεραξίας στις οικονομικές καταστάσεις διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Βάσει του IASB, η υπεραξία λογιστικοποιείται και μένει στον Ισολογισμό εκτός και αν υποστεί απομείωση της αξίας της. Στην περίπτωση που η υπεραξία μεγιστοποιηθεί τότε, αυξάνεται η συνολική αξία του ενεργητικού στον Ισολογισμό και κατ' επέκταση αυξάνεται η αξία της επιχείρησης σε περίπτωση εξαγοράς (Jones, 2011)¹⁷⁶.

Ο στόχος με τη χειραγώγηση της υπεραξίας, λοιπόν, είναι η μεγιστοποίηση της κατά την εξαγορά και η μετέπειτα προσπάθεια απομείωση της. Με την πάροδο του χρόνου, η υπεραξία ελαττώνεται αντανακλώντας το γεγονός ότι η υπηρεσιακή δυναμικότητα της μειώνεται.

Σε μερικές περιπτώσεις, η αξία της υπεραξίας μπορεί να φαίνεται ότι δεν μειώνεται κατά τη διάρκεια του χρόνου λόγω του ότι η δυνατότητα για οικονομικά οφέλη που αγοράστηκε αρχικά, αντικαθίστανται σταδιακά από την δυνατότητα για οικονομικά οφέλη που απορρέουν από μεταγενέστερες ενισχύσεις της υπεραξίας. Με άλλα λόγια, η υπεραξία που αγοράστηκε αντικαθίσταται από εσωτερικώς δημιουργούμενη υπεραξία. Το IAS 38 "άυλα περιουσιακά στοιχεία", απαγορεύει την καταχώρηση της εσωτερικώς δημιουργούμενης υπεραξίας ως ένα περιουσιακό στοιχείο.

¹⁷⁶ Jones M. (2011), Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals

Συνεπώς, είναι ορθό ότι η υπεραξία να αποσβένεται πάνω σε μια συστηματική βάση κατά τη διάρκεια της ορθής εκτίμησης της ωφέλιμης ζωής της Η ωφέλιμη ζωή της υπεραξίας είναι πάντοτε περιορισμένη. Η αβεβαιότητα δικαιολογεί την εκτίμηση της ωφέλιμης ζωής της υπεραξίας με σύνεση, αλλά δεν δικαιολογεί εκτίμηση μιας ωφέλιμης ζωής που είναι φανταστικά βραχεία (IAS 22 αντικαταστάθηκε IFRS 3).

Διόγκωση της Αξίας Εμπορικού Σήματος και Άλλων Άυλων Περιουσιακών Στοιχείων: Το εμπορικό σήμα καθώς και άλλα άυλα περιουσιακά στοιχεία (εμπορικό όνομα, πατέντες, λογότυπα, λογισμικό, τεχνογνωσία) αποτελούν ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα για τη λογιστική. Επωνυμίες όπως πχ η “Coca Cola” και η “Guinness” είναι εξαιρετικά πολύτιμες. Ωστόσο, δεν καταγράφονται στους λογαριασμούς βάσει των διεθνών προτύπων.

Οι υποστηρικτές της συμπερίληψης της αξίας της επωνυμίας θεωρούν πως απεικονίζεται πιο σωστά η αξία της επιχείρησης, ενώ, αντίθετη άποψη αποτελεί, πως η αξία της επωνυμίας είναι υποκειμενική και δεν υπάρχει λόγος να καταχωρείται στις οικονομικές καταστάσεις αφού μόνο τις ωραιοποιεί (Langendijk, 2004)¹⁷⁷.

Αναπροσαρμογή της Αξίας των Παγίων Περιουσιακών Στοιχείων: Σε μερικές χώρες, όπως στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι μη εισηγμένες επιχειρήσεις επιτρέπεται να επανεκτιμούν τα πάγια περιουσιακά τους στοιχεία. Αυτές οι αναπροσαρμογές της αξίας των περιουσιακών τους στοιχείων, κατά κανόνα αυξάνουν τη συνολική αξία της εταιρικής ιδιοκτησίας, και ως εκ τούτου του ενεργητικού στον Ισολογισμό. Η υποκειμενικότητα της επανεκτίμησης αυτής αφήνει ελεύθερο το πεδίο για την εφαρμογή δημιουργικής λογιστικής (Jones, 2011)¹⁷⁸.

Mark to market - Λογιστική της Εύλογης Αξίας: Η αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων από τις επιχειρήσεις αποτελεί ένα δύσκολο πρόβλημα προς επίλυση. Γίνεται ιδιαίτερος περίπλοκο σε σύνθετες και ενεργές αγορές. πχ η αποτίμηση των σύνθετων συμβάσεων με τη μέθοδο της εύλογης αξίας μπορεί να σχηματίσει μη πραγματοποιηθέντα κέρδη και ζημίες (Jones, 2011).

❖ Χειρισμός των Εξόδων

Κεφαλαιοποίηση Λειτουργικών Εξόδων: Η κεφαλαιοποίηση των λειτουργικών εξόδων (έξοδα διαφήμισης, έρευνας και ανάπτυξης, επισκευών και συντήρησης) είναι μία

¹⁷⁷ Langendijk H.(2004), Parmalat Finanziaria : A Case of Manipulating Financial Statements through Fraud, Netherlands

¹⁷⁸ Jones M. (2011), Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals

συνήθης τακτική της δημιουργικής λογιστικής. Η τεχνική αυτή βασίζεται στην υποκειμενική αντίληψη αναγνώρισης μιας ταμειακής εκροής ως έξοδο ή ως επένδυση.

Το κατά τα άλλα το υπάρχον δίλημμα ξεκαθαρίζει μέσω του “χρυσού κανόνα” της αναγνώρισης εξόδων. Όταν από την ταμειακή εκροή αναμένεται να εισπραχτούν τα προβλεπόμενα κέρδη εντός 12 μηνών (διαχειριστική χρήση) τότε καταχωρείται ως έξοδο, ενώ αν οι ταμειακές εισροές αναμένονται σε μεγαλύτερο διάστημα, αναγνωρίζονται ως επένδυση. Το γεγονός της ταμειακής εκροής δεν αλλάζει, αλλά ο τρόπος καταχώρησής έχει επιρροή στην παρουσίαση της προόδου των εταιρειών. Αυτό έχει ως συνέπεια, οι ταμειακές εκροές που δεν είναι προφανές σε ποια κατηγορία ανήκουν, των εξόδων ή της επένδυσης, να εμφανίζονται, στη “γκρίζα περιοχή”, και να γίνονται αντικείμενα δημιουργικής λογιστικής.

Στην μία περίπτωση έχουμε αναγνώριση εξόδων και μείωση των αποτελεσμάτων χρήσης και των καθαρών κερδών ενώ στην άλλη περίπτωση, δηλαδή της καταχώρησής τους ως επένδυση, έχουμε αναγνώριση περιουσιακού στοιχείου, αύξηση του ενεργητικού και αυξημένα κέρδη προ φόρων και τόκων (EBITDA). Σε αυτή την περίπτωση, όπως και σε πολλές άλλες, η κατάσταση ταμειακών ροών αποτελεί το καλύτερο μέσο ανακάλυψης τέτοιων δημιουργικών λογιστικών χειρισμών (De la Torre, 2009)¹⁷⁹.

Προβλέψεις: Οι προβλέψεις που εμφανίζονται στον Ισολογισμό είναι υποχρεώσεις που απεικονίζουν πιθανές μελλοντικές ταμειακές εκροές (De la Torre, 2009)¹⁸⁰. Σύμφωνα με το IAS 37 (Προβλέψεις, ενδεχόμενες υποχρεώσεις και ενδεχόμενες απαιτήσεις), οι προβλέψεις χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες.

Η πρώτη κατηγορία αφορά τις μελλοντικές ζημίες, και εκτιμάται πως η κατάσταση αυτή θα συνεχιστεί και κατά συνέπεια θα υπάρξουν μελλοντικές εκροές για την κάλυψη των ζημιών. Οι εκτιμήσεις αυτές δε λογίζονται σαν προβλέψεις αλλά απομειώνουν τα περιουσιακά στοιχεία, καθώς αναμένονται αρνητικές ταμειακές ροές (IAS 36).

Η Δεύτερη κατηγορία είναι οι προβλέψεις για επαχθείς συμβάσεις, δηλαδή, προβλέψεις συμβάσεων που εκτιμάται πως θα δεν αποδώσουν τα αναμενόμενα και θα υπάρξει τελικά εκροή. Η πρόβλεψη αυτή λογίζεται άμεσα στα αποτελέσματα.

Η τρίτη κατηγορία είναι οι προβλέψεις αναδιάρθρωσης, δηλαδή, όταν οι επιχειρήσεις επιθυμούν να προβούν σε αναδιρθρώσεις κάποιων τομέων, θα

¹⁷⁹ Ignacio de la Torre (2009), *Creative Accounting Exposed*, London, Palgrave Macmillan (pg. 86-88)

¹⁸⁰ Ignacio de la Torre (2009), *Creative Accounting Exposed*, London, Palgrave Macmillan (pg. 86-88)

δημιουργήσουν προβλέψεις για τα πιθανά ειδικά έξοδα ή κάποια πιθανή μείωση εσόδων που θα προκύψει. Οι προβλέψεις αυτές λογίζονται, εφόσον πληρούν κάποιες προϋποθέσεις (Ντζανάτος, 2008)¹⁸¹.

Με βάση τα Δ.Λ.Π., για να λογιστεί μία πρόβλεψη στα αποτελέσματα, πρέπει να υπάρχει νόμιμη δέσμευση που να μπορεί να αποτιμηθεί αξιόπιστα. Αλλιώς καταχωρείται σαν ενδεχόμενη υποχρέωση.

Οι προβλέψεις μεταφέρονται στα αποτελέσματα χρήσης (εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις του προτύπου), και οι διακυμάνσεις του λογαριασμού στο Παθητικό εμφανίζονται ως εκταμίευση. Αν οι εταιρείες θεωρήσουν πως το ύψος των προβλέψεων υπερβαίνει αυτό που είναι απαραίτητο, οι προβλέψεις μπορούν να μειωθούν δημιουργώντας κέρδος ή και το αντίστροφο. Η πολυπλοκότητα αυτού του λογαριασμού, είναι το σημείο που εκμεταλλεύεται η δημιουργική λογιστική. Έτσι, για παράδειγμα μπορεί καταγραφούν προβλέψεις το πρώτο έτος και το δεύτερο έτος, προκαλώντας σημαντική διαφορά στα κέρδη από χρόνο σε χρόνο.

Η υποκειμενική αναγνώριση και μείωση των προβλέψεων είναι επομένως ένας βασικός παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη, εφόσον θα προσδιορίσει ένα τμήμα της ανάπτυξης των εταιρικών κερδών. Οι προβλέψεις χρησιμοποιούνται για να προσαρμόσουν την εμπορική αξία των αποθεμάτων και των εισπρακτέων λογαριασμών. Πιο συγκεκριμένα, τα πρότυπα υποχρεώνουν την εμφάνιση προβλέψεων όταν η λογιστική αξία των αποθεμάτων υπερβαίνει την εμπορική. Ενώ για τους εισπρακτέους λογαριασμούς, όταν οι εισπρακτέοι λογαριασμοί είναι περισσότεροι από αυτούς θεωρείται ότι μπορούν να εισπραχθούν, λαμβάνοντας υπόψη και τις αναμενόμενες οφειλές. Και στις δύο περιπτώσεις μπορεί εύκολα να εισχωρήσει η υποκειμενικότητα, με αποτέλεσμα να καταγράφονται προβλέψεις υπέρ του δέοντος.

Οι προβλέψεις έχουν πέσει θύμα της δημιουργικής λογιστικής αρκετές φορές. Ενδεικτικά αυτό συμβαίνει όταν οι εταιρείες δέχονται μεγάλες πιέσεις της αγοράς και προκειμένου να ανταποκριθούν στις εκτιμήσεις των αναλυτών, μειώνουν τους λογαριασμούς προβλέψεων ώστε να αγγίζουν τα αναμενόμενα κέρδη. Άλλες εταιρείες επιλέγουν να αυξήσουν τις προβλέψεις τις “καλές χρονιές” σαν “αποθεματικά” για πιθανές “δύσκολες” μελλοντικές χρονιές. Επίσης, αυξημένες προβλέψεις δύναται να εμφανιστούν λίγο πριν την εξαγορά μια οικονομικής μονάδος. Η εμπορική αξία της

¹⁸¹ Ντζανάτος Δ. (2008), Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές τους, Βιβλίο πρώτο, Αθήνα, Καστανιώτη (σελ. 392)

εξαγορασθείσας εταιρίας μειώνεται, αυξάνοντας την υπεραξία (Φ&Π), η οποία αποσβένεται σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από τα αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία.

Το IAS 37 στην προσπάθειά του να περιορίσει τις πρακτικές δημιουργικής λογιστικής πάνω στη λογιστική των προβλέψεων, έχει ορίσει κάποια μέτρα/προϋποθέσεις:

Το πρότυπο απαγορεύει τις προβλέψεις για την κάλυψη μελλοντικών ενεργειών αναδιάρθρωσης, και περιορίζει σε μεγάλο βαθμό αυτές τις αξιολογούμενες περιπτώσεις. Το πρότυπο απαγορεύει τις “big bath” προβλέψεις, δηλαδή γενικές και αόριστες προβλέψεις για μελλοντικά γεγονότα που αντιμετωπίζονται ως έκτακτα αποτελέσματα. Οι προβλέψεις που δημιουργούνται λίγο πριν από κάποια εξαγορά καθώς ή μελλοντικών επισκευών απαγορεύονται. Ενώ οι προβλέψεις για περιβαλλοντικούς κινδύνους καταχωρούνται γραμμικά και όχι σταδιακά. Το πρότυπο αυξάνει τις προβλέψεις που θα πρέπει να καταχωρούνται πριν από προβλέψιμες μελλοντικές ζημίες (De la Torre, 2009)¹⁸².

Αναβαλλόμενη Φορολογία: Σύμφωνα με τα Δ.Λ.Π., αν εμφανίζεται διαφορά ανάμεσα στις φορολογικές καταστάσεις και τις καταστάσεις με τα Δ.Λ.Π., τότε πρέπει να λογίζονται αναβαλλόμενοι φόροι.

Ουσιαστικά η αναβαλλόμενη φορολογία εμφανίζεται όταν υπάρχει χρονική διαφορά μεταξύ της αναγνώρισης του φόρου και της στιγμής που θα πληρωθεί και είναι συνήθως αποτέλεσμα της ανισότητας της χρηματοοικονομικής λογιστικής και της φορολογικής λογιστικής. Για παράδειγμα, όταν οι εταιρίες εμφανίζουν προβλέψεις αναδιάρθρωσης με σκοπό να καλύψουν αναμενόμενες μελλοντικές αποζημιώσεις προσωπικού, βάσει χρηματοοικονομικής λογιστικής, θα καταχωρηθεί ως έξοδο, αλλά βάσει φορολογικής λογιστικής, θα αναγνωριστεί ως έξοδο όταν καταστεί δεδουλευμένο. Το πρόβλημα είναι προσωρινό και μόλις η χρηματοοικονομική και φορολογική λογιστική συμπέσουν αυτές οι απαιτήσεις ή υποχρεώσεις εξαφανίζονται.

Πολλές φορές αυτές οι απαιτήσεις προκύπτουν ως συνέπεια ζημιών για φορολογική κάλυψη, αν αναμένεται ότι θα αντισταθμιστούν με μελλοντικά εισοδήματα. Σε αυτή την περίπτωση η ζημία αφαιρείται από το ποσό που αποτελεί την φορολογική κάλυψη, δημιουργώντας φορολογικό εισόδημα, χωρίς πραγματική ταμειακή εισροή. Το

¹⁸² Ignacio de la Torre (2009), *Creative Accounting Exposed*, London, Palgrave Macmillan (pg. 88)

πρόβλημα είναι πως το ύψος των απαιτήσεων αυτών είναι εντελώς υποκειμενικό και για να αναγνωριστούν πρέπει να υπάρχει ισχυρή πιθανότητα να δημιουργηθεί αρκετό εισόδημα ώστε να χρησιμοποιήσει τη φορολογική κάλυψη πριν η φορολογική αρνητική βάση λήξει. Η περίοδος αυτή εξαρτάται από την εθνική φορολογική νομοθεσία.

Συνοψίζοντας, παρ' όλο που το φορολογικό ισοζύγιο στα κέρδη και ζημίες χρήσεως είναι κανονικά αρνητικό, μειώνοντας τα κέρδη προ φόρων, πολλές εταιρίες εμφανίζουν θετικά υπόλοιπα φόρων σαν να έχουν εισπράξει από το δημόσιο. Φυσικά δεν εισπράττουν χρήματα, αλλά εταιρίες που εμφανίζουν ζημία μειώνουν το ποσό, αναμένοντας την φορολογική κάλυψη η οποία αναγνωρίζει απώλεια χρημάτων. Όταν πραγματοποιηθεί η εισπραξη, μπορεί να αντισταθμίσει προηγούμενες ζημίες και να μην πληρωθεί φόρος μέχρι οι συσσωρευμένες ζημίες να διαγραφούν (De la Torre, 2009)¹⁸³.

Ένας επενδυτής, μέτοχος, ή γενικότερα χρήστης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, κατά την ανάλυση των αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων, πρέπει να λαμβάνει υπόψη ότι αυτές οι απαιτήσεις μπορεί ποτέ να μη ρευστοποιηθούν ή συμψηφιστούν. Επιπλέον, εφόσον καθίσταται δυνατό, θα πρέπει να εξετάζονται τα στοιχεία του ενεργητικού ή παθητικού που αφορούν οι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις. Η εξέταση θα πρέπει επαληθεύει αν οι υπολογισμοί είναι λογικοί και αν αναμένεται μελλοντική κερδοφορία ώστε να συμψηφιστούν.

Μεταφορά Τόκων στο Κόστος Προϊόντος αντί του Κόστος Περιόδου: Ορισμένες επιχειρήσεις μεταφέρουν τόκους-έξοδα της χρήσεως στο κόστος προϊόντος και όχι στο κόστος περιόδου, όπως ορίζει ο νόμος. Έτσι βελτιώνουν την χρηματοοικονομική κατάσταση των αποτελεσμάτων χρήσης, εμφανίζοντας υψηλότερα κέρδη. Το κόστος προϊόντος είναι αυτό που ενσωματώνεται στο προϊόν, αποθεματοποιείται και επιβαρύνει το αποτέλεσμα χρήσεως μόνο όταν πουληθεί. Ενώ, το κόστος περιόδου είναι το κόστος που επιβαρύνει εξ' αρχής τα αποτελέσματα χρήσεως. Συνεπώς όταν επιθυμούν να εμφανιστούν μειωμένα κέρδη, τότε μπορεί να θεωρεί ως έξοδο κάποιο κόστος προϊόντος (πχ μισθός φύλακα).

❖ Χειρισμός Κυκλοφορούντος Ενεργητικού

Εμπορεύματα ή Έτοιμα προϊόντα: Τα αγαθά θεωρούνται πολύ ένας σημαντικός λογαριασμός και τυγχάνουν να είναι πολύ ευαίσθητα σε παραποιήσεις λόγω των

¹⁸³ Ignacio de la Torre (2009), *Creative Accounting Exposed*, London, Palgrave Macmillan (pg. 98-99)

ιδιομορφιών τους από τις διακυμάνσεις των τιμών ή των εναλλακτικών μεθόδων αποτίμησης καθώς και της δυσκολίας υπολογισμού των ποσοτήτων και των αξιών τους.

- Οι επιχειρήσεις μπορούν να βελτιώσουν τις οικονομικές τους καταστάσεις, αποτιμώντας τα πεπαλαιωμένα εμπορεύματα στην τιμή κτήσεως και όχι στην μικρότερη τιμή ρευστοποιήσεως τους. Με τον τρόπο αυτό, είναι σε θέση να μην εμφανίσουν τις πραγματοποιηθείσες ζημιές, εμφανίζοντας βελτιωμένο αποτέλεσμα, ενώ παράλληλα αυξάνουν και τον ισολογισμό τους με την εύρεση ενός τελικού αποθέματος μεγαλύτερο από ότι είναι στην πραγματικότητα. Θα πρέπει να σημειωθεί, πως με αυτόν τον τρόπο επηρεάζεται θετικά ο δείκτης γενικής ρευστότητας και αρνητικά ο δείκτης αποδοτικότητας (ROI), ενώ ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης δεν επηρεάζεται.

- Αλλαγή στην μέθοδο αποτίμησης των εμπορευμάτων, κυρίως σε προϊόντα που παρατηρείται αύξηση της τιμής τους. Η πράξη αυτή χειραγώγησης θα αποκαλυφθεί από τις παρατηρήσεις των ορκωτών ελεγκτών, όταν εξετάσουν τις εν λόγω χρηματοοικονομικές καταστάσεις για την εύρεση τέτοιων τυχών «τεχνασμάτων». Αν η επιχείρηση έχει πάρει τη σχετική άδεια για την αλλαγή της μεθόδου αποτίμησης των εμπορευμάτων της τότε ο ορκωτός ελεγκτής είναι υποχρεωμένος να αναγράψει στο πιστοποιητικό τις επιπτώσεις που επιφέρει αυτή η αλλαγή.

- Ένας άλλος τρόπος είναι η αποτίμηση όλων αποθεμάτων της στην τελευταία τιμή αγοράς. Έτσι, οι επιχειρήσεις, κυρίως οι μικρές, επιτυγχάνουν να αυξήσουν τον ισολογισμό και τα αποτελέσματα χρήσεως, αφού εμφανίζουν τελικό απόθεμα εμπορευμάτων μεγαλύτερο από το πραγματικό. Με αυτόν τον τρόπο επηρεάζεται θετικά ο δείκτης γενικής ρευστότητας της εταιρίας, όπως και ο δείκτης αποδοτικότητας αυτής (ROI), μιας και η ποσοστιαία αύξηση του αριθμητή (καθαρά κέρδη) είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία αύξηση του παρονομαστή αυτού του δείκτη (συνολικό λειτουργικό ενεργητικό).

- Υπάρχει και η περίπτωση της εικονικής ποσοτικής αύξησης της απογραφής μιας επιχείρησης ή καλύτερα του τελικού αποθέματος της, με σκοπό την καλύτερευση των καταστάσεων που παρουσιάζει.

- Αν εμφανίζονται εικονικές πωλήσεις σε συγγενικές επιχειρήσεις ή ακόμα σε ανύπαρκτες οικονομικές καταστάσεις, τότε οδηγούμαστε σε βελτίωση των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης, το ίδιο αποτέλεσμα θα έχουμε και με εικονική αγοραπωλησία του τελικού αποθέματος μεταξύ δύο ομοειδών επιχειρήσεων.

- Με την παρουσίαση πραγματοποιημένων προκαταβολών πωλήσεων, ως πωλήσεις της χρήσης και έτσι να ωραιοποιηθούν οι οικονομικές καταστάσεις.

- Μπορούν επίσης, να καταφεύγουν και στην υπερτιμολόγηση των πραγματοποιηθέντων πωλήσεών τους, παρά το γεγονός ότι αυτό θα σημαίνει την καταβολή μεγαλύτερου φόρου εισοδήματος. Και αυτό γιατί η πληρωμή ενός ποσού μπορεί να υπολείπεται σε σημασία και σπουδαιότητα ενός άλλου σκοπού της επιχείρησης, που για την επίτευξη του η εταιρία δέχεται να υποστεί αυτό το χρηματικό τίμημα.

- Άλλος τρόπος είναι η μη εμφάνιση εκ μέρους των επιχειρήσεων ζημιών από ανασφάλιστα εμπορεύματα που έχουν καταστραφεί για διάφορους λόγους, όπως π.χ. η μη καλή συντήρηση τους, η παρέλευση αρκετού χρόνου κλπ.

Πελάτες – Απαιτήσεις – Γραμμάτια Εισπρακτέα: Υψηλού κινδύνου σε παραποιήσεις χαρακτηρίζονται και οι λογαριασμοί πελατών, απαιτήσεων και γραμματίων καθώς αποτελούν μέρος των σημαντικότερων περιουσιακών στοιχείων της οικονομικής μονάδας και με μεγάλη βαρύτητα στην καθαρή ρευστοποιήσιμη αξία.

- Οι οικονομικές καταστάσεις μπορούν να εμφανιστούν ωραιοποιημένες μέσω της μη διενέργειας των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις ή ακόμα και τη διενέργεια μειωμένου συντελεστή προβλέψεων για τις απαιτήσεις αυτές. Σύμφωνα με τον Ν.4172/2013 οι επιχειρήσεις μπορούν, εάν θέλουν, να διενεργήσουν προβλέψεις 50%,75%,100% για επισφαλείς απαιτήσεις διαστημάτων άνω 12, 18, 24 μηνών αντίστοιχα . Δεν μπορούν όμως να προχωρήσουν σε σωρευτική απόσβεση των πελατών τους που αδυνατούν να εξοφλήσουν τα χρέη τους, εάν προηγούμενους δεν έχουν πραγματοποιήσει προβλέψεις για το σκοπό αυτό.

- Παρόμοιος, μπορεί να μη γίνεται μεταφορά των πελατών μιας επιχείρησης στους επισφαλείς πελάτες, όταν έχει διενεργηθεί πρόβλεψη κατά τις προηγούμενες χρήσεις. Έτσι, βελτιώνεται ο ισολογισμός και πιο συγκεκριμένα η ποιότητα του κυκλοφορούντος ενεργητικού. Επίσης, βελτιώνεται ο δείκτης γενικής και ειδικής ρευστότητας της εταιρίας, όχι όμως και ο δείκτης αποδοτικότητας αυτής (ROI), καθώς τα μεγέθη από τα οποία εξαρτάται δεν επηρεάζονται.

- Ένας άλλος τρόπος έχει να κάνει με το λογαριασμό «Επίδικες Απαιτήσεις κατά Ελληνικού Δημοσίου». Ο λογαριασμός αυτός χρησιμοποιείται πχ όταν ένας υπάλληλος της εταιρίας κατόπιν ελέγχου ανακαλύψει μη καταχωρημένες πωλήσεις και επιβάλλει

όπως είναι λογικό κάποιο χρηματικό πρόστιμο. Η επιχείρηση, όμως, πληρώνοντας το ποσό αυτό με αντίστοιχη πίστωση του λογαριασμού «Ταμείο» χρεώνει το λογαριασμό «Επίδικες Απαιτήσεις κατά Ελληνικού Δημοσίου» με την αιτιολογία ότι όλο ή μέρος του ποσού θα διεκδικηθεί δικαστικώς και θα δικαιωθεί. Έτσι, κατορθώνει να βελτιώσει το κυκλοφορούν ενεργητικό και κατά συνέπεια τον ισολογισμό προς ίδιο όφελος.

- Επίσης, μπορεί να μην έχουν γίνει αποτιμήσεις απαιτήσεων σε ξένο νόμισμα που δημιουργούν ζημιά. Με αυτόν τον τρόπο, οι ζημιές δεν εμφανίζονται.

- Ακόμη ένας χειρισμός είναι ο διαχωρισμός των τόκων σε δεδουλευμένους και μη. Οι επιχειρήσεις προχωρώντας στον παραπάνω διαχωρισμό, θεωρούν ένα μέρος μόνο των τόκων αυτών να βαραίνει την εκάστοτε χρήση και συνεπώς αυξάνουν τα κέρδη τους κατά το υπόλοιπο ποσό που μεταφέρεται στην επόμενη χρήση. Η πράξη αυτή καταστρατηγεί τη βασική αρχή της συνέπειας στην εφαρμογή των λογιστικών μεθόδων ή αλλιώς την αρχή της πάγιας χρησιμοποίησης των ιδίων λογιστικών μεθόδων.¹⁸⁴ Εντούτοις, ο ν.4172/13 θέτει κάποιους περιορισμούς μη αναγνωρίσιμων τόκων.

❖ Χειρισμός των Υποχρεώσεων

Χρηματοδότηση Εκτός Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης: Η χρηματοδότηση εκτός κατάστασης χρηματοοικονομικής θέσης ή «Off balance sheet financing» αποτελεί μία από τις δυσκολότερες και πολυπλοκότερες μορφές δημιουργικής λογιστικής. Το κύριο αντικείμενο αυτής της μεθόδου είναι η απομάκρυνση των υποχρεώσεων από τον Ισολογισμό. Για παράδειγμα η σύναψη δανείου για αγορά ενός παγίου προϋποθέτει την αύξηση του ενεργητικού στον Ισολογισμό και την ταυτόχρονη αύξηση του παθητικού αφού γενάτε μια νέα υποχρέωση αποπληρωμής του δανείου.

Αναταξινόμηση Ξένων Κεφαλαίων ως Ίδια Κεφάλαια: Πρόκειται για ένα θέμα που έχει απασχολήσει πολύ κατά καιρούς τους ρυθμιστές. Ο λογαριασμός Ιδίων Κεφαλαίων αντιπροσωπεύει τα κεφάλαια των εταίρων. Τα ξένα κεφάλαια αποτελούν προϊόν εταιρικού δανεισμού. Ο λόγος μεταξύ των δύο είναι γνωστός ως μόχλευση. Οι επιχειρήσεις με υψηλό δείκτη μόχλευσης αντιμετωπίζουν αρκετά προβλήματα μεταξύ άλλων τους χρεωστικούς τόκους, την αντιμετώπιση τους από τους επενδυτές ως πιο

¹⁸⁴ Σύμφωνα με την αρχή της πάγιας χρήσης των ιδίων λογιστικών μεθόδων « οι μέθοδοι, κανόνες και αρχές που εφαρμόζονται από χρήση σε χρήση από μια επιχείρηση θα πρέπει να είναι οι ίδιες, γιατί αν δεν συμβαίνει αυτό , τότε οι πληροφορίες που περιέχονται σε χρονολογικές σειρές δε θα είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν από τους χρήστες, δεδομένου ότι τα μεγέθη δε θα είναι συγκρίσιμα»

“επικίνδυνες” αλλά και προβλήματα ρευστότητας και αποπληρωμής των ληφθέντων δανείων. Υπάρχουν πολλά κίνητρα αντιμετώπισης των ξένων κεφαλαίων ως ίδια. Ένας τομέας που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι τράπεζες είναι αυτός των μετατρέψιμων ομολογιακών δανείων. Το μετατρέψιμο ομολογιακό δάνειο μπορεί να είναι σταθερής ή κυμαινόμενης απόδοσης (*fixed or floating*) χρεόγραφο, το οποίο δίνει το δικαίωμα στον ομολογιούχο να μετατρέψει το ομολόγό του σε νέες μετοχές του Εκδότη. Διαρθρώνεται κατά τρόπο που να εξυπηρετεί την ταμειακή ροή και τις χρηματοδοτικές ανάγκες της εταιρίας, αποτελώντας ταυτόχρονα ένα σημαντικό επενδυτικό εργαλείο για τους ομολογιούχους. Η έκδοση ομολογιακού δανείου με μετατρέψιμες ομολογίες επιφέρει αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρίας που τελεί υπό την αίρεση της μετατροπής των ομολογιών σε μετοχές.

❖ Χειρισμός των Λειτουργικών Ταμιακών Ροών¹⁸⁵

Οι ταμειακές ροές αποτελούν ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο των χρηματοοικονομικών αναλυτών, γιατί επιτρέπουν τον εύκολο υπολογισμό των «Αδέσμευτων Ταμιακών Ροών» (*free cash flows*). Οι ATP μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την λήψη αποφάσεων σχετικά με την χρηματοδότηση νέων επενδύσεων, τη μερισματική πολιτική, την εξόφληση υποχρεώσεων, την αποτίμηση μετοχών και επιχειρήσεων. Η σημαντικότητα αυτή των ταμιακών ισχυροποιεί τους λόγους διάπραξης παραποιήσεων από τους φορείς των εταιριών.

Μεγιστοποίηση Λειτουργικών Ταμιακών Εισροών: Οι λειτουργικές ταμιακές ροές περιλαμβάνουν έσοδα που απορρέουν από τον κύκλο εργασιών της επιχείρησης. Όταν οι επιχειρήσεις πωλούν ένα πάγιο παρόλο που δημιουργείται ένα κέρδος αυτό δεν πρέπει συμπεριληφθεί στις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Τούτο διότι δεν αποτελεί ένα έσοδο το οποίο προέρχεται από τη συνήθη λειτουργία της επιχείρησης και είναι καλύτερα να καταχωρηθεί σαν έσοδο από επενδυτικές δραστηριότητες.

Ελαχιστοποίηση Λειτουργικών Ταμιακών Εκροών: Αντίστοιχα, οφείλουν να αντιμετωπίζονται και οι λειτουργικές ταμιακές εκροές της επιχείρησης. Συνεπώς εάν πχ πωληθεί ένα πάγιο και σχηματίσει ζημία, πρόκειται για μία μη λειτουργική ζημία και δεν πρέπει να συμπεριλαμβάνεται στις λειτουργικές ταμιακές εκροές.

❖ Ακατάλληλες και ανεπαρκής Γνωστοποιήσεις

¹⁸⁵ Jones M. (2011), Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals

Δήλωση της απάτης των Οικονομικών καταστάσεων δεν περιορίζεται μόνο σε αριθμούς. Μια εταιρεία μπορεί επίσης να παραποιεί την οικονομική της κατάσταση με ανακρίβειες, παραλείψεις γεγονότων και περιστάσεων πίσω από τους αριθμούς. Οι ακατάλληλες γνωστοποιήσεις μπορεί να λάβουν διάφορες μορφές, ιδίως, παραποιήσεις εκ προθέσεως ανακρίβειες ή και εσκεμμένες παραλείψεις σε:

- Περιγραφές της εταιρείας ή των προϊόντων της στις εκθέσεις ειδήσεων, συνεντεύξεις, ετήσιες εκθέσεις, ιστοσελίδες, κλπ .
- Συζητήσεις διαχείρισης, Πρακτικά και άλλα τμήματα μη-οικονομικής κατάστασης των ετήσιων εκθέσεων.
- Υποσημειώσεις των οικονομικών καταστάσεων.

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, η διοίκηση διαπράττει μια απάτη για τους αναγνώστες των οικονομικών καταστάσεων με το να μην τους παρέχει τις επαρκείς πληροφορίες που απαιτούνται για να λάβουν μια τεκμηριωμένη απόφαση σχετικά με την οικονομική κατάσταση της εταιρείας.

Οι Κόκκινες Σημαίες “Red Flags”

Η πιο συχνή αιτία αποτυχίας του εξωτερικού ελέγχου ώστε να διακρίνει τις παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις είναι η άγνοια του ορκωτού ελεγκτή λογιστή για τα προειδοποιητικά σημάδια ή αλλιώς τις ενδείξεις της λογιστικής απάτης. Παρακάτω παρατίθεται η κατάταξη των προειδοποιητικών ενδείξεων ξεκινώντας από αυτές με τη μεγαλύτερη σημασία για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης των οικονομικών καταστάσεων.

Προειδοποιητικές ενδείξεις - ‘Warnings Signals’ (Heiman-Hoffman et al., 1996)¹⁸⁶

- Τα διοικητικά στελέχη δεν είναι ειλικρινείς στους ελεγκτές ή αποφεύγουν να απαντήσουν σε ερωτήματα κατά τη διενέργεια του ελέγχου.
- Η προηγούμενη εμπειρία των ελεγκτών με τη διοίκηση έδειξε κάποιο βαθμό ανειλικρίνειας.
- Η διοίκηση δίνει υπερβολική έμφαση στην επίτευξη συγκεκριμένου ύψους κερδών ή άλλων ποσοτικών στόχων.
- Η διοίκηση έχει εμπλακεί σε διαμάχες με τους εξωτερικούς ελεγκτές, κυρίως σε σχέση με την επιθετική εφαρμογή λογιστικών αρχών που αυξάνουν τα κέρδη.

¹⁸⁶ Heiman-Hoffman, V.B., Morgan, K.P. & Patton, J.M. (1996), “The Warning Signs of Fraudulent Financial Reporting”, *Journal of Accountancy*, 182: 4, pp75-77

- Η ελεγχόμενη μονάδα έχει προβεί σε “*opinion shopping*”.
- Η στάση της διοίκησης απέναντι στη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι υπερβολικά επιθετική.
- Η ελεγχόμενη μονάδα έχει αδύναμο εσωτερικό σύστημα ελέγχου.
- Σημαντικά ποσοστά αποζημιώσεων της διοίκησης εξαρτώνται από την επίτευξη ποσοτικών στόχων.
- Η διοίκηση επιδεικνύει σοβαρή ασέβεια απέναντι σε θεσμικά όργανα.
- Οι λειτουργικές και χρηματοοικονομικές αποφάσεις της διοίκησης επιβάλλονται από ένα μόνο πρόσωπο ή από λίγα πρόσωπα που δρουν ομαδικά.
- Τα διοικητικά στελέχη τηρούν επιθετική στάση απέναντι στους ελεγκτές.
- Ανάλυση υπερβολικού κινδύνου από την διοίκηση.
- Ύπαρξη συχνών και σημαντικών συναλλαγών που ελέγχονται δύσκολα.
- Στελέχη κλειδιά έχουν παράλογη συμπεριφορά.
- Η ελεγχόμενη μονάδα είναι αρκετά αποκεντρωμένη χωρίς επαρκές σύστημα ελέγχου.
- Η ανανέωση διοικητικών στελεχών ή λογιστών είναι αρκετά συχνή.
- Το προσωπικό της επιχείρησης δείχνει έντονη δυσαρέσκεια κατά των ανώτερων στελεχών.
- Η διοίκηση πιέζει υπερβολικά τους ελεγκτές, κυρίως μέσα από τη σύνθεση των αμοιβών ή την επιβολή παράλογων προθεσμιών.
- Η κερδοφορία της ελεγχόμενης είναι ανεπαρκής ή ασυνήθιστη για τον κλάδο.
- Η ελεγχόμενη μονάδα αντιμετωπίζει δυσμενείς νομικές συνθήκες.
- Η διοίκηση επιδεικνύει υπερβολική ανησυχία για τη διατήρηση ή βελτίωση της εικόνας ή φήμης της επιχείρησης.
- Υπάρχουν αντίξοες συνθήκες στον κλάδο της επιχείρησης ή στο εξωτερικό του περιβάλλον.
- Το προσωπικό του λογιστηρίου δείχνει απειρία ή «χαλαρότητα» κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του.
- Η ελεγχόμενη μονάδα λαμβάνει μέρος σε μία ή περισσότερες συγκεκριμένες συναλλαγές που έχουν σημαντική επίδραση στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
- Η απειρία της διοίκησης.

- Ραγδαία ανάπτυξη της ελεγχόμενης μονάδας.
- Νέα ελεγχόμενη εταιρεία χωρίς παρελθόν ελέγχου ή ανεπαρκή πληροφόρηση από τον προηγούμενο ορκωτό ελεγκτή-λογιστή.
- Η ελεγχόμενη μονάδα υπόκειται σε σημαντικές συμβατικές δεσμεύσεις.
- Το λειτουργικό αποτέλεσμα της επιχείρησης είναι ευαίσθητο σε οικονομικούς παράγοντες (πληθωρισμός, επιτόκια, ανεργία κλπ.).
- Η ελεγχόμενη μονάδα πρόσφατα συμμετείχε σε σημαντικό αριθμό εξαγορών.
- Ταχεία και ανεξήγητη αύξηση του αριθμού των πωλήσεων ημέρας και των απαιτήσεων εκτός από τη διόγκωση των αποθεμάτων.
- Η εταιρεία διατηρεί συνεπή περιθώρια μικτού κέρδους, ενώ η βιομηχανία της αντιμετωπίζει πίεση τιμών.
- Μεγάλη συσσώρευση παγίων περιουσιακών στοιχείων
- Οι μέθοδοι απόσβεσης και οι εκτιμήσεις των περιουσιακών στοιχείων ωφέλιμης ζωής δεν αντιστοιχούν στο σύνολο του κλάδου.
- Μεγάλη συχνότητα συναλλαγών του συνδεδεμένου μέρους ή τρίτων, εκ των οποίων πολλές δεν προσθέτουν απτή αξία (πχ χρησιμοποιούνται για να κρύψουν το χρέος εκτός ισολογισμού).

Επιπρόσθετα, οι βασικές σχέσεις που πρέπει να ανησυχήσουν τους επενδυτές και τους ελεγκτές είναι: οι ταμειακές ροές που δε συσχετίζονται με τα κέρδη, οι εισπρακτέες απαιτήσεις που δε σχετίζονται με τα έσοδα, τα αποθεματικά που δε συσχετίζονται με στοιχεία του Ισολογισμού, οι εξαγορές χωρίς προφανή επιχειρηματικό σκοπό και τα κέρδη που με συνέπεια και ακρίβεια ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των αναλυτών.

Κλείνοντας αξίζει να αναφερθεί ότι οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές θεωρούν γενικά τους παράγοντες «συμπεριφοράς» ως πιο σημαντικές προειδοποιητικές ενδείξεις της λογιστικής απάτης από τους περιβαλλοντικούς παράγοντες. Η ανειλικρινή, εχθρική ή παράλογη συμπεριφορά της διοίκησης είναι ουσιαστικότεροι παράγοντες απ' ότι οι οικονομικές συνθήκες και το δυσμενές εξωτερικό περιβάλλον ή τα προβλήματα του κλάδου.

Η Ευελιξία των IFRS

Η εφαρμογή των διεθνών προτύπων επηρεάζει την ανάλυση της χρηματοοικονομικής πορείας και απόδοσης των επιχειρήσεων, την ποιότητα και σύνθεση της λογιστικής πληροφόρησης, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τις λογιστικές καταστάσεις και την επικοινωνία μεταξύ επιχειρήσεων, αναλυτών και επενδυτών.

Τα διεθνή πρότυπα επηρεάζουν συνολικά κάθε πλευρά της επιχειρηματικής δραστηριότητας, την παραγωγική διαδικασία, την κοστολογική και τιμολογιακή πολιτική, τη διαμόρφωση της επενδυτικής στρατηγικής, την αντιστάθμιση των χρηματοοικονομικών κινδύνων, το δανεισμό, την κερδοφορία και φορολόγηση των επιχειρήσεων, τον λογιστικό έλεγχο αυτών, τις συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων καθώς και το χαρακτήρα της διοίκησης των επιχειρήσεων γενικότερα (Grant Thornton, 2009)¹⁸⁷.

Τα Πρότυπα οφείλουν να δημιουργούν ένα ουσιαστικό και ασφαλές πλαίσιο για την παροχή έγκυρης και υψηλής ποιότητας λογιστικής πληροφόρησης και να προωθούν τη διαφάνεια και την αξιοπιστία της αποτύπωσης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Παρά την ευρεία χρήση του ως επιθυμητό χαρακτηριστικό της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, ο όρος «διαφάνεια των οικονομικών καταστάσεων» (Financial Reporting Transparency) είναι επισφαλής λόγω των εξεζητημένων χαρακτηριστικών των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης. Τα χαρακτηριστικά που επηρεάζουν την «διαφάνεια των οικονομικών καταστάσεων» είναι (Baralexix, 2004)¹⁸⁸:

❖ **Πλήθος γνωστοποιήσεων**

Ο Kranacher (2006)¹⁸⁹, αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η αναλυτικότητα των προτύπων προσφέρει ευκαιρίες για κατάχρηση. Οι Σημειώσεις (Notes) των οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν ένα μεγάλο πλήθος αναλυτικών γνωστοποιήσεων και μεγάλης έκτασης δεν είναι αναγνώσιμες από το μέσο επενδυτή, και μπορούν εύκολα να τον αποπροσανατολίσουν ή να τον παραπλανήσουν. Βεβαία με τα Δ.Λ.Π. δίνονται συνοπτικές πληροφορίες, απ' όπου ένας αναγνώστης που αρκείται στα βασικά μεγέθη μιας εταιρίας εύκολα μπορεί να αντλήσει αυτές τις πληροφορίες, χωρίς να υπεισέλθει σε λεπτομέρειες. Εντούτοις είναι αδιαμφισβήτητο, πως σε ότι

¹⁸⁷ Grant Thornton, Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, Τόμος Β', Γ' Έκδοση, 2009.

¹⁸⁸ Baralexix, S. (2004). Creative accounting in small advancing countries: The Greek case. *Managerial Auditing Journal*, 19 (3), 440-461

¹⁸⁹ Kranacher, M.-J. (2006), "Financial Statement Complexity: A Breeding Ground for Fraud", *The CPA Journal*, Sep2006, 76: 9, p80

αφορά στο επίπεδο πληροφόρησης προς τον αναγνώστη, είτε επενδυτής είναι, ή τράπεζα ή ελεγκτικοί μηχανισμοί, το πλαίσιο των Δ.Λ.Π. παρέχει υπερβολικά σημαντικότερη και αποτελεσματικότερη πληροφόρηση ασχέτως αν είναι δυσνόητη για τον μέσο αναγνώστη (Ντζανάτος, 2008)¹⁹⁰.

❖ Υποκειμενική κρίση

Σε γενικές γραμμές, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα απαιτούν οι οικονομικές καταστάσεις να αποδίδουν την πραγματική και ακριβή (true and fair) εικόνα της χρηματοοικονομικής κατάστασης της επιχείρησης και των αποτελεσμάτων της. Στα πλαίσια αυτής της λογικής, δημιουργήθηκε η άποψη ότι, οι λογιστικές αρχές και πρακτικές που επιβάλλονται από το νόμο μπορούν να εγκαταλειφθούν εξαιτίας της διαθεσιμότητας πολλών επιλογών ή για το σκοπό της εξασφάλισης της "πραγματικής και ακριβούς εικόνας της κατάστασης της επιχείρησης" (Boskin, 2005)¹⁹¹. Σε αρκετές περιπτώσεις, λοιπόν, η ελαστικότητα των λογιστικών κανόνων αφήνει περιθώρια επιλογών στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων, ενθαρρύνοντας τις πρακτικές δημιουργικής λογιστικής. Ο υποκειμενισμός και η άσκηση κρίσης από την πλευρά της διοίκησης δημιουργεί, αβεβαιότητα αναφορικά με την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων.

❖ Η Αρχή της Εύλογης Αξίας

Η έννοια της εύλογης αξίας διαπερνά σχεδόν όλα τα πρότυπα, αφού σε ένα σημαντικό αριθμό στοιχείων του Ενεργητικού και του Παθητικού, η αρχική αναγνώριση ή και μεταγενέστερες αποτιμήσεις γίνεται σε εύλογες αξίες. Ο ορισμός που δίδεται από τα διεθνή πρότυπα για την εύλογη αξία είναι: «... είναι το ποσό με το οποίο ένα στοιχείο του Ενεργητικού θα μπορούσε να ανταλλαχθεί ή ένα στοιχείο Υποχρεώσεων να διακανονισθεί, μεταξύ μερών που ενεργούν ενσυνείδητα και με τη θέλησή τους, στα πλαίσια μιας συναλλαγής που γίνεται με τους συνήθεις όρους της αγοράς».

Η εύλογη αξία με βάση το (IFRS 13) καθορίζει ότι αυτή προκύπτει με βάση την αξία πώλησης ενός περιουσιακού στοιχείου, βασιζόμενη σε αγοραία στοιχεία καθώς και

¹⁹⁰Ντζανάτος, Δ. (2008), Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές των Ελληνικών Προτύπων, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

¹⁹¹Simunaci Boskin T. (2005), 'Does the global transition imply creativity in the accounting?', Proceedings of the 6th International Conference of the Faculty of Management Koper, Congress Centre Bernardin, Slovenia, 24–26 November 2005: "Managing the Process of Globalisation in New and Upcoming EU Members"

το πότε αποτιμάτε. Ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο ή υποχρέωση καταχωρείται αρχικά στην εύλογη αξία (σε κάποιες περιπτώσεις περιλαμβάνονται και τυχόν έξοδα συναλλαγής). Γενικά, η αρχική εύλογη αξία μπορεί να προσδιοριστεί σχετικά εύκολα και αξιόπιστα, αφού συνήθως είναι η τιμή της συναλλαγής.

Οι πρεσβευτές της έννοιας της «εύλογης αξίας» ισχυρίζονται ότι η αποτίμηση στοιχείων του Ενεργητικού/Παθητικού σε εύλογες αξίες και η αναγνώριση στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσεως των αλλαγών στην εύλογη αξία, καθιστούν τις οικονομικές καταστάσεις πιο σχετικές για τη λήψη αποφάσεων.

Εντούτοις, ελεγκτές και λογιστές εκτιμούν ότι η εφαρμογή της μπορεί να δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα, και να έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση οικονομικών καταστάσεων που δεν αντανακλούν την πραγματικότητα. Οι πολέμιοι της «εύλογης αξίας» ισχυρίζονται ότι, ιδιαίτερα στην περίπτωση απουσίας ενεργούς αγοράς, οι εκτιμήσεις των εύλογων αξιών είναι υποκειμενικές και, συνεπώς, μη αξιόπιστες (Ferguson, 2008)¹⁹². Έπειτα, η χρήση της υποκειμενικής κρίσης για την εκτίμηση της εύλογης αξίας μπορεί να βλάψει τη συγκρισιμότητα και την αρμονία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Elad, 2004)¹⁹³.

Η «ευέλικτη» αυτή έννοια μπορεί να υποβαθμίσει την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, να δυσχεράνει το έργο των ελεγκτών, να δημιουργήσει σύγχυση, ακόμη και να αποτελέσει μέσο για οικονομικές απάτες (George, Michael St Clair, 2007)¹⁹⁴. Επίσης, η άμεση αναγνώριση των διαφορών στην εύλογη αξία ως κέρδος ή ζημία στα αποτελέσματα χρήσεως οδηγεί σε υψηλότερη μεταβλητότητα του ετήσιου αποτελέσματος και κατ' επέκταση, σε αυξημένο κίνδυνο για τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Lefter & Roman, 2007)¹⁹⁵.

Πρότυπα που αναφέρονται στην εύλογη αξία

Όπως προαναφέρθηκε, η έννοια της εύλογης αξίας διαπερνά σχεδόν όλα τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, εφόσον η αρχική αναγνώριση ή και οι μεταγενέστερες αποτιμήσεις σε εύλογες αξίες αφορούν σημαντικό αριθμό των στοιχείων του

¹⁹² Ferguson, L.H. (Mar2008), "Like it or not fair value is here to stay", Financial Executive, 24: 2, pp.54-57

¹⁹³ Elad, C. (2004), "Fair Value Accounting in the Agricultural Sector: Some Implications for International Accounting Harmonization", European Accounting Review, 13: 4, pp.621-641

¹⁹⁴ St. Clair-George, M. (2007), "Why fair value needs felling", Accountancy Magazine, May2007, 139: 1365, pp.80-81

¹⁹⁵ Lefter, V. & Roman, A.G. (2007), "IAS 41 Agriculture: Fair Value Accounting", Theoretical and Applied Economics, no.5 / 2007

Ενεργητικού και του Παθητικού. Τα IAS και IFRS που έχουν εκδοθεί έως σήμερα και αναφέρονται στην εύλογη αξία είναι συνοπτικά τα εξής (Schipper, 2005 , Raananen και Lin, 2009 και Ball et al., 2015)¹⁹⁶:

- IAS 16 Ενσώματες ακινητοποιήσεις (Property, Plant & Equipment)
- IAS 17 Μισθώσεις (Leases)
- IAS 18 Έσοδα (Revenue)
- IAS 19 Παροχές σε εργαζόμενους (Employee benefits)
- IAS 20 Λογιστική των κρατικών επιχορηγήσεων και γνωστοποίηση της κρατικής υποστήριξης (Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance)
- IAS 26 Λογιστικός χειρισμός και γνωστοποιήσεις που πρέπει να γίνονται από τα Ταμεία Συντάξεων (Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans)
- IAS 27 Ενοποιημένες και απλές οικονομικές καταστάσεις (Consolidated and Separate Financial Statements)
- IAS 28 Λογιστική επενδύσεων σε συγγενείς επιχειρήσεις (Investments in Associates)
- IAS 31 Συμμετοχές σε Κοινοπραξίες (Interests in Joint Ventures)
- IAS 32 Χρηματοοικονομικά Μέσα: Γνωστοποίηση και Παρουσίαση (Financial Instruments: Disclosure and Presentation)
- IAS 38 Ασώματες Ακινήτοποιήσεις (Intangible Assets)
- IAS 39 Χρηματοοικονομικά Μέσα: Αναγνώριση και Αποτίμηση (Financial Instruments: Recognition and Measurement)
- IAS 40 Επενδύσεις σε ακίνητα (Investment Property)
- IAS 41 Γεωργία (Agriculture)
- IFRS 1 Πρώτη εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (First-time Adoption of International Financial Reporting Standards)
- IFRS 2 Παροχές που Εξαρτώνται από την Αξία των Μετοχών (Sharebased Payment)
- IFRS 3 Συνενώσεις Επιχειρήσεων (Business Combinations)

¹⁹⁶[http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ySBHzad_rfwJ:www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/comitologie/rps/2012/D020962-01/COM-AC_DRC\(2012\)D020962-01\(ANN3\)_EL.doc+&cd=3&hl=el&ct=clnk&gl=gr&client=firefox-b-ab](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ySBHzad_rfwJ:www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/comitologie/rps/2012/D020962-01/COM-AC_DRC(2012)D020962-01(ANN3)_EL.doc+&cd=3&hl=el&ct=clnk&gl=gr&client=firefox-b-ab)

- IFRS 4 Ασφαλιστήρια Συμβόλαια (Insurance Contracts)
- IFRS 7 Χρηματοοικονομικά Μέσα Γνωστοποιήσεις (Financial Instruments: Disclosures)

Αν και τα IFRS είναι προσανατολισμένα στην εκτίμηση της ουσίας των συναλλαγών, καθώς και τον αντικατοπτρισμό της οικονομικής πραγματικότητας, η Εύλογη αξία αποτελεί έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους των IFRS, όπου η ιστορία μας έχει δείξει ότι αυτή η λογιστική βάση που υπόκειται σε χειραγώγηση.

3.5. IAS/IFRS -Creative Accounting

Η υιοθέτηση και εφαρμογή των IFRS αποσκοπεί να φέρει ομοιομορφία στις οικονομικές καταστάσεις σε ολόκληρο τον κόσμο, προσφέροντας στους χρήστες συγκρισιμότητα πληροφοριών. Δυστυχώς, η προσαρμογή σε ένα σύστημα που βασίζεται αρχές φαίνεται να δημιουργεί λιγότερη ομοιομορφία, καθώς καθίσταται αδύνατο να γνωρίζουμε την υποκειμενικότητα που κρύβεται πίσω από τους αριθμούς, και τους παράγοντες που λήφθηκαν υπόψη. Τα πράγματα περιπλέκονται περισσότερο όταν οι χώρες ανά τον κόσμο προσθέτουν τις δικές τους εξαιρέσεις από IFRS.

Όπως γίνεται αντιληπτό η συγκρισιμότητα και η αξιοπιστία επισκιάζεται από την υποκειμενικότητα, ελαστικότητα και πολυπλοκότητα των προτύπων, καθώς ορισμένες αρχές IFRS προσφέρουν περισσότερες ευκαιρίες για απάτη. Σύμφωνα με τα IFRS, οι εταιρείες μπορεί να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα έσοδα πιο γρήγορα, να ελαχιστοποιήσουν ή να καθυστερήσουν αυξήσεις ή μειώσεις των στοιχείων του ενεργητικού κλπ. Οι διαχειριστές και τα στελέχη μπορούν να χειριστούν τα οικονομικά στοιχεία προς όφελος της εταιρείας χρησιμοποιώντας υπερβολικά επιθετική ή ανέντιμη κρίση.

Στην παρούσα ενότητα παραθέτετε μια δέσμη από IAS/IFRS που αποδειχτεί ότι οδηγούν σε μεγαλύτερη εξομάλυνση των λογιστικών μεγεθών.

- **IAS 16 Ενσώματες ακινητοποιήσεις -Property, Plant & Equipment**

Στις ενσώματες ακινητοποιήσεις, οι αλλαγές που επέφεραν τα Δ.Λ.Π., είχαν ως αποτέλεσμα την άνθιση των παραποιήσεων. Το πλαίσιο για τα ενσώματα πάγια, όπως

θα δούμε παρακάτω, ήταν εκτεταμένο και αρκετά πλήρες (Ντζανάτος, 2008)¹⁹⁷ και το νομοθετικό πλαίσιο δεν άφηνε περιθώρια “δημιουργικότητας”.

Η “ελευθερία” που δίνεται στις εταιρίες να καθορίζουν το συντελεστή απόσβεσης και την ωφέλιμη ζωή του παγίου, αλλά και το δικαίωμα της αναπροσαρμογής του παγίου, έως και κάθε χρόνο, μπορεί να αποτελέσουν τα εργαλεία παραποιήσεων. Πολλές φορές οι συντελεστές αποσβέσεων, μπορεί να είναι πολύ μικροί και η ωφέλιμη διάρκεια ζωής των παγίων, αφύσικα μεγάλη. Συνεπώς πρέπει να εξετάζονται τα ποσοστά των αποσβέσεων, πάντα σε σχέση με τη βαρύτητα που έχουν στη συγκεκριμένη εταιρία. Με την εφαρμογή των Δ.Λ.Π. δεν πρέπει να θεωρούνται δεδομένα τα στοιχεία που παρουσιάζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, όσον αφορά τις ενσώματες ακινητοποιήσεις, αλλά πρέπει να εξετάζεται η πιθανότητα τα αποτιμημένα πάγια να είναι υπερτιμημένα, η αξιοπιστία των αποτιμητών, οι μέθοδοι που χρησιμοποίησαν, οι παραδοχές που εφάρμοσαν, κ.λπ..

Η υποκειμενική μεταχείριση των αποσβέσεων των στοιχείων του ενεργητικού, παρ’ ότι δεν αντιπροσωπεύουν εκροή μετρητών για την εταιρεία, είχε ως αποτέλεσμα παρόμοια πάγια στοιχεία να έχουν διαγραφεί σε διαφορετικές χρονικές περιόδους και σε διαφορετικές τιμές σε διαφορετικές χώρες. Η μεταβλητή που χρησιμοποιείται περισσότερο για να αλλάξει το μέγεθος της απόσβεσης είναι η εκτίμηση της υπολειμματικής αξίας ενός αγαθού. Το αποσβεστέο μέγεθος είναι αποτέλεσμα της αξίας κτήσεως μείον την υπολειμματική αξία και η υπολειμματική αξία μετράται σαφώς υποκειμενικά. Λόγω της χαλαρότητας της λογιστικής η διάρκεια της απόσβεσης του ενεργητικού μπορεί επίσης να διαφέρει σημαντικά. Σε γενικές γραμμές, επιμήκυνση της ωφέλιμης ζωής των στοιχείων του ενεργητικού ή αύξηση της υπολειμματικής αξίας τους μπορεί να συνεπάγεται μικρότερη επιβάρυνση απόσβεσης. Αυτό αντανακλάται σε μεγαλύτερα κέρδη και περισσότερα αναγνωρισμένα περιουσιακά στοιχεία. Πράγμα που μπορεί να συνεπάγεται με κίνδυνο να απομειωθεί η αξία των περιουσιακών στοιχείων αν οι ελεγκτές θεωρήσουν ότι η λογιστική αξία υπερβαίνει την πραγματική. Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την ανίχνευση καταχρηστικής χρήσης της απόσβεσης είναι η διαίρεση των εξόδων απόσβεσης από τα αποσβεσμένα στοιχεία του ενεργητικού και η σύγκριση του με ποσοστά άλλων εταιρειών του κλάδου (De la Torre, 2009)¹⁹⁸.

¹⁹⁷ Ντζανάτος Δ. (2008), Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές τους, Βιβλίο πρώτο, Αθήνα, Καστανιώτη (σελ. 199)

¹⁹⁸ Ignacio de la Torre (2009), Creative Accounting Exposed, London, Palgrave Macmillan (pg. 88)

Οι μέθοδοι αποτίμησης των ενσώματων ακινητοποιήσεων, μετά την αρχική καταχώρηση είναι δύο: α) η Μέθοδος του Κόστους κατά το οποίο μετά την αρχική αναγνώριση το υλικό πάγιο στοιχείο λογιστικοποιείται στο κόστος του μειωμένο κατά τις συσσωρευμένες αποσβέσεις και ζημίες απομείωσης¹⁹⁹, και β) η Μέθοδος της αναπροσαρμογής κατά την οποία το πάγιο αποτιμάται στην εύλογη αξία κατά την ημέρα αναπροσαρμογής μειωμένη κατά τις μεταγενέστερες συσσωρευμένες αποσβέσεις και ζημίες απομείωσης (Γκίνογλου κ.α., 2008)²⁰⁰.

Έτσι, όταν μία εταιρία επιθυμεί να εμφανίσει τα κέρδη της αυξημένα δε θα επιλέξει το μοντέλο επανεκτίμησης, αλλά το μοντέλο κόστους, ούτως ώστε οι αποσβέσεις να υπολογίζονται πάνω στο ιστορικό κόστος. Δηλαδή, το ιστορικό κόστος μεγαλύτερο από την αναπροσαρμοσμένη αξία, άρα μικρότερες αποσβέσεις και συνάμα περισσότερα κέρδη. Ενώ, όταν μια εταιρία επιθυμεί να παρουσιάζει μία ισχυρή Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης και χαμηλό δείκτη δανείων προς Ίδια Κεφάλαια, τότε επιλέγει το μοντέλο της αναπροσαρμογής των παγίων δημιουργώντας αποθεματικό από την επανεκτίμηση.²⁰¹

▪ IAS 17 Μισθώσεις - Leases

Μίσθωση είναι μία συμφωνία βάσει της οποίας ο εκμισθωτής μεταβιβάζει στον μισθωτή το δικαίωμα χρήσης ενός περιουσιακού στοιχείου για μία συμφωνημένη χρονική περίοδο με αντάλλαγμα μία πληρωμή ή μία σειρά πληρωμών. Το IAS 17 ορίζει ότι “Κατά την έναρξη της μισθωτικής περιόδου, ο μισθωτής οφείλει να αναγνωρίσει στον ισολογισμό την χρηματοδοτική μίσθωση ως περιουσιακό στοιχείο και αντ' αυτού και μια υποχρέωση”. Το αναφερόμενο ποσό ισούται με την εύλογη αξία του μισθίου ή αν είναι χαμηλότερη, την παρούσα αξία των ελάχιστων μισθωμάτων. Η αναφερόμενη ποσότητα πρέπει να καθορίζεται κατά την έναρξη της μίσθωσης. Το προεξοφλητικό επιτόκιο που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της παρούσας αξίας των ελάχιστων μισθωμάτων είναι το τεκμαρτό επιτόκιο της μίσθωσης. Ο μισθωτής μπορεί να

¹⁹⁹http://www.globaltraining.gr/media/GLOBAL/TOMOI%20SAMPLE%20PAGES/TOMOS%20A/DLP16_YLIKAPAGIASTOIXEIAENERGITIKOU.pdf

²⁰⁰Γκίνογλου Δ., Ταχυνάκης Π. Μωϋσή Σ. & Γκίνογλου Ε. (2008), «Λογιστική Παρακολούθηση της Αναπροσαρμογής της Αξίας των Πάγιων Περιουσιακών Στοιχείων: Η περίπτωση των Ελληνικών Επιχειρήσεων»

²⁰¹http://www.globaltraining.gr/media/GLOBAL/TOMOI%20SAMPLE%20PAGES/TOMOS%20A/DLP16_YLIKAPAGIASTOIXEIAENERGITIKOU.pdf

προσθέσει οποιαδήποτε αρχικά άμεσα κόστη για την αναγνωρισμένη ποσότητα του περιουσιακού στοιχείου.

Οι οικονομικές συνέπειες των μισθώσεων μπορεί να δημιουργήσουν ένα ισχυρά κίνητρο στους διαχειριστές να ταξινομήσουν μια μίσθωση ως λειτουργική²⁰² και όχι ως χρηματοδοτική. Η Ταξινόμηση από τις χρηματοδοτικές μισθώσεις στις λειτουργικές έχει τις ακόλουθες επιπτώσεις στις οικονομικές καταστάσεις του μισθωτή (Tang, Owan, 2009)²⁰³:

- Με την αναγνώριση του περιουσιακού στοιχείου κατά την έναρξη της μίσθωσης, να αυξάνει το ποσό που αναφέρεται στα μη κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία, και μειώνει τον δείκτη απόδοσης ενεργητικού.
- Αναγνωρίζοντας την παρούσα αξία του συνόλου των μελλοντικών μισθωμάτων ως υποχρέωση, αυξάνει το ποσό που αναφέρεται στις μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις. Αυτό με τη σειρά του επηρεάζει αρνητικά το δείκτη χρέους, τον δείκτη ρευστότητας και φερεγγυότητας.
- Αναγνωρίζοντας το σύνολο των μελλοντικών μισθωμάτων ως υποχρέωση, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε υπέρβαση του ορίου των συμβολαίων χρέους, προκαλώντας τα χρέη να γίνουν άμεσα απαιτητό.
- Οι συσσωρευμένες αποσβέσεις και τόκοι έξοδα μπορεί να υπερβαίνουν τις πληρωμές ενοικίου, μειώνοντας έτσι κέρδη.
- Οι αποσβέσεις και οι τόκοι έξοδα πιθανόν να μην εκπίπτουν, άρα αύξηση των κερδών.

Η εσφαλμένη ταξινόμηση είναι ένας τύπος δόλια χρηματοοικονομικής πληροφόρησης οδηγώντας τις εταιρείες να υποτιμήσουν τα χρέη τους και να εμφανίσουν τα κέρδη τους καλύτερα από ότι θα έπρεπε.

▪ **IAS 12 Φόροι Εισοδήματος - Income Taxes**

Το πρότυπο καθορίζει τον λογιστικό χειρισμό τόσο των τρεχουσών, όσο και των μελλοντικών φορολογικών συνεπειών που θα προκύψουν από την μελλοντική ανάκτηση (ή διακανονισμό) της λογιστικής αξίας στοιχείων του ενεργητικού (ή

²⁰² Λειτουργική Μίσθωση: Είναι μία μίσθωση που δεν είναι χρηματοδοτική.

²⁰³Tang, Owan (2009), Accounting Implications for Lease Classification in Acquiring Transportation Assets, Hong Kong Polytechnic University. pp 418-426.
available at: https://www.polyu.edu.hk/lms/ICMS/Papers/IFSPA09-Papers/10_L007.pdf

υποχρεώσεων) που αναγνωρίζονται στον Ισολογισμό μίας επιχείρησης, τις συναλλαγές και άλλα οικονομικά γεγονότα της τρέχουσας χρήσης που αναγνωρίζονται στις οικονομικές καταστάσεις μίας επιχείρησης. Επίσης, στο IAS 12 αναπτύσσονται οι έννοιες της τρέχουσας και της αναβαλλόμενης φορολογίας και οι κανόνες υπολογισμού και αναγνώρισής τους. Ακόμη, το IAS 12 καθορίζει και τις πληροφορίες σχετικά με τους φόρους εισοδήματος που θα πρέπει να περιλαμβάνονται στις Επεξηγηματικές Σημειώσεις των οικονομικών καταστάσεων (Grant Thornton, 2006)²⁰⁴.

Το IAS 12 ορίζει ότι ο φόρος εισοδήματος αποτελεί έξοδο της χρήσης και πρέπει να βαρύνει τα αποτελέσματα της χρήσης που αφορά. Επίσης, ο φόρος εισοδήματος υπολογίζεται επί του λογιστικού αποτελέσματος αφού ληφθούν υπόψη οι μόνιμες διαφορές μεταξύ λογιστικής και φορολογικής βάσης.

Το ύψος των αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων συνήθως δημιουργεί προβλήματα σε σχέση με τη δυνατότητα των εταιρειών να τις ανακτήσουν ή να τις ρευστοποιήσουν, οδηγώντας σε λανθασμένες εκτιμήσεις από τους χρηστές των οικονομικών καταστάσεων (πιθανόν η διοίκηση να γνωρίζει ότι δεν θα τις ανακτήσουν ποτέ). Επίσης, η εκτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού ή του παθητικού που αφορούν οι αναβαλλόμενοι φόροι ενδέχεται να μην έχουν εκτιμηθεί σε λογική βάση.

Προς καλύτερη κατανόηση των αναβαλλόμενων φόρων, αν μια εταιρία καταχωρήσει ένα έσοδο, το οποίο όμως θα φορολογηθεί μελλοντικά, τότε το κέρδος που εμφανίζεται είναι μεγαλύτερο από το φορολογητέο κέρδος. Η μελλοντική υποχρέωση που δημιουργείται, ο φόρος που θα καταβληθεί μελλοντικά δηλαδή, θα χρεωθεί ως έξοδο για φόρους και θα πιστωθεί ως υποχρέωση για αναβαλλόμενους φόρους. Αντίστοιχα μπορεί να δημιουργηθεί και μια φορολογική απαίτηση αν έχει δημιουργηθεί ζημία που δεν αναγνωρίζεται φορολογικά, αλλά αναμένεται να συμψηφιστεί στο μέλλον (Ντζανάτος, 2008)²⁰⁵.

▪ IAS 18 Έσοδα - Revenues

²⁰⁴Grant Thornton, 2006, "Οι επιπτώσεις των I.F.R.S. κατά την πρώτη εφαρμογή τους στις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιρίες". Διαθέσιμο:

http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_mc1_1_01/01/2006_140328

²⁰⁵Ντζανάτος Δ. (2008), Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές τους, Βιβλίο πρώτο, Αθήνα, Καστανιώτη (σελ. 167-168)

Τα έσοδα είναι καθοριστικός παράγοντας της απόδοσης του Οργανισμού, ως γνωστόν το κέρδος είναι δείκτης οργανωτικής απόδοσης. Το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο, καθορίζει τα κριτήρια αναγνώρισης των εσόδων στις Οικονομικές Καταστάσεις. Σε γενικές γραμμές, τα έσοδα πρέπει να αναγνωρίζονται, όταν πιθανολογείται ότι μελλοντικά οικονομικά οφέλη θα εισρεύσουν στην η επιχείρηση και ότι αυτά τα οφέλη μπορεί να επιμετρηθούν με αξιοπιστία. Το πρότυπο καλύπτει τα έσοδα από την πώληση αγαθών, παροχή υπηρεσιών και τη χρήση από τρίτους των στοιχείων ενεργητικού της οντότητας που αποδίδουν τόκους, δικαιώματα εκμετάλλευσης και μερίσματα. Τα έσοδα, πρέπει να αποτιμούνται στην εύλογη αξία του εισπραχθέντος ή εισπρακτέου ανταλλάγματος. Για τον υπολογισμό της εύλογης αξίας λαμβάνονται υπόψη και τυχόν εμπορικές εκπτώσεις και εκπτώσεις επί του τζίρου που παραχωρούνται από τον πωλητή.

Η χρήση της εύλογης αξίας εισάγει μια επιπλέον πρακτική αλλοίωσης των στοιχείων και ειδικά σε ένα τόσο σημαντικό κονδύλι όπως αυτό των εσόδων που έχει άμεσο αντίκτυπο στην χρηματιστηριακή αξία της επιχείρησης.²⁰⁶

Η υποκειμενικότητα εκτίμησης της εύλογης αξίας, η επιλογή της λογιστικής πολιτικής, καθώς και η χρήση τεχνητών συναλλαγών με αναγνώριση εσόδων, συνήθως χρησιμοποιούνται για την άσκηση δημιουργικής λογιστικής.

Η Διοίκηση εκμεταλλευομένη την δικαιοδοσία που προσφέρει το πρότυπο, ιδιαίτερα της εύλογης αξίας μπορεί αλλάξει την εικόνα της εταιρείας για την επίτευξη των στόχων των μετόχων. Έτσι, επηρεάζοντας τα κόστη ή τα έσοδα που αναλήφθηκαν ή πρόκειται να αναληφθούν, μπορεί να μεταβληθεί ο συνολικός κύκλος εργασιών, τα Μικτά Αποτελέσματα, τα καθαρά κέρδη και ένα πλήθος δεικτών που συνδέονται με αυτά. Τούτο μπορεί να επιτευχθεί πχ δημιουργώντας αυξημένες ζημίες στην παρούσα χρήση (λόγο υποτιμημένης εκτίμησης των συναλλαγών των πωλήσεων ή υπερεκτίμησης των συναλλαγών των εξόδων που συνδέονται με τα έσοδα) και αυξημένα κέρδη σε μελλοντικές χρήσεις ή και το αντίθετο.

▪ IAS 19 Παροχές σε εργαζόμενους - Employee benefits

Το πρότυπο καθορίζει τη λογιστική απεικόνιση και τις γνωστοποιήσεις που θα χρειαστεί να διενεργηθούν για τις παροχές του εργοδότη στους εργαζομένους, εκτός

²⁰⁶Oriol, Amat: Journal of Economic Literature classification: M41.Creative Accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues

εκείνων στις οποίες εφαρμόζεται το IFRS 2 (Παροχές που Εξαρτώνται από την Αξία των Μετοχών). Σύμφωνα με το IAS 19, οι παροχές σε εργαζομένους χωρίζονται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες (IAS 19)²⁰⁷:

- Βραχυχρόνιες παροχές σε εργαζομένους.
- Παροχές λόγω λήξης της εργασιακής σχέσης.
- Παροχές μετά τη λήξη της απασχόλησης.
- Άλλες μακροχρόνιες παροχές σε εργαζομένους.

Έτσι, με βάση το πρότυπο, στις περιπτώσεις συμμετοχής εταιρειών στο «ταμείο» υπεσχημένων παροχών, θα πρέπει να αναγνωρίζεται με μορφή πρόβλεψης η υποχρέωση που αναλογεί. Δεν αρκεί, όμως, μόνο η νομική υποχρέωση για διενέργεια πρόβλεψης αλλά και η τυχόν ηθική και εμπράγματη υποχρέωση που υπάρχει και απορρέει από την πρακτική που ακολουθεί η εταιρεία για αυτό το σκοπό. Επίσης, το IAS 19 ορίζει ότι το ποσό της πρόβλεψης για μελλοντικές υπεσχημένες παροχές πρέπει να υπολογίζεται με αναλογιστική μελέτη, σε κάθε ημερομηνία σύνταξης ισολογισμού και μόνο με την μέθοδο της “προεξοφλημένης πιστωτικής μονάδας”, και τη χρήση προεξοφλητικού επιτοκίου απόδοσης ομολόγου υψηλής ποιότητας και ρευστότητας

Η αναλογιστική μέθοδος που προβλέπεται, πχ για την επιμέτρηση των συνταξιοδοτικών δαπανών μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη εξομάλυνση EBITDA. Καταλυτικό ρόλο έχουν οι τοπικοί GAAP, στην θεσπίσει αυστηρών κανόνων διενέργειας των εν λόγω προβλέψεων. Συνήθως όμως, τα τοπικά πρότυπα δεν διέπονται από κανόνες για τη λογιστική των παροχών σε εργαζόμενους, παρά μόνο για τις συντάξεις (Tort Luz, 2013)²⁰⁸.

▪ **IAS 40 Επενδύσεις σε Ακίνητα - Investment Property**

Το IAS 40 καθορίζει τον λογιστικό χειρισμό που θα πρέπει να ακολουθείται για τα ακίνητα που κατέχουν ή ενοικιάζουν οι επιχειρήσεις με χρηματοδοτική μίσθωση, και τα οποία δεν χρησιμοποιούνται για παραγωγικές δραστηριότητες. Συνήθως πρόκειται για ακίνητα τα όποια είτε αποφέρουν εισόδημα μέσω της μίσθωσής τους, είτε κατέχονται για ενίσχυση κεφαλαίου. Το IAS 40 πραγματεύεται τον τρόπο αποτίμησης μίας

²⁰⁷ www.logistis.gr/files/DLP/dlp19.doc

²⁰⁸ Tort Luz, P (2013): ‘Earnings Management Under IFRS and PGC’. Revista de Contabilidade y Direccion, Vol.16, pp.161-185.

επένδυσης σε ακίνητα και καθορίζει τις απαιτούμενες γνωστοποιήσεις που θα πρέπει να περιλαμβάνονται στις Επεξηγηματικές Σημειώσεις (Grant Thornton, 2006)²⁰⁹.

Η αρχική αποτίμηση της επένδυσης πρέπει να γίνεται στο κόστος της, συμπεριλαμβανομένων και των εξόδων της συναλλαγής, ενώ η μεταγενέστερη αποτίμηση γίνεται είτε με τη μέθοδο της εύλογης αξίας, είτε με τη του μέθοδο κόστους. Το IAS 40 ορίζει την εύλογη αξία ως το ποσό για το οποίο ένα περιουσιακό στοιχείο θα μπορούσε να ανταλλαγεί μεταξύ δύο μερών που ενεργούν με τη θέλησή τους σε μία αντικειμενική συναλλαγή. Το γεγονός αυτό επιτρέπει στις επιχειρήσεις να ανατιμήσουν περιοδικά επιλεγμένα μακροχρόνια στοιχεία του ενεργητικού και τα ακίνητα που κατέχονται για επενδύσεις στην εύλογη αξία, με άμεσο αντίκτυπο στα έξοδα αποσβέσεων και τα κέρδη (Tort Luz, 2013)²¹⁰.

▪ **IAS 39 Χρηματοοικονομικά Μέσα - Financial instruments (measurement and recognition)**

Το IAS 39 καθορίζει τις λογιστικές πολιτικές που πρέπει να ακολουθούνται για την αναγνώριση και αποτίμηση των χρηματοοικονομικών απαιτήσεων και υποχρεώσεων και ορισμένων συμβολαίων αγοράς ή πώλησης μη χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Η οικονομική οντότητα αναγνωρίζει ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο ή μια χρηματοοικονομική υποχρέωση, όταν και μόνο όταν καθίσταται ένας εκ των συμβαλλόμενων του χρηματοοικονομικού μέσου. Η αναγνώριση και αποτίμηση των προτύπων δύναται με δυο τρόπους: α) την μέθοδο του λογιστικού διακανονισμού (εύλογη αξία) και β) την μέθοδο λογιστικής συναλλαγής.

Το πρότυπο αυξάνει την ευχέρεια που προσφέρει η εύλογη αξία σε σχέση με τα τοπικά πρότυπα. Ωστόσο, το σημαντικότερο επιχείρημα είναι οι τιμές της ενεργού αγοράς που δεν είναι άμεσα διαθέσιμες ή δεν υπάρχουν για τα περισσότερα πάγια περιουσιακά στοιχεία και πολλά είδη χρηματοπιστωτικών μέσων (π.χ., τιτλοποιημένων δανείων ή απαιτήσεων), επιτρέποντας μεγαλύτερη ευχέρεια μέσω της χρήσης της

²⁰⁹ Grant Thornton, 2006, "Οι επιπτώσεις των I.F.R.S. κατά την πρώτη εφαρμογή τους στις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιρίες". Διαθέσιμο:

http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_mc1_1_01/01/2006_140328

²¹⁰ Tort Luz, P (2013): 'Earnings Management Under IFRS and PGC'. Revista de Contabilidade y Direccion, Vol.16, pp.161-185.

εύλογης αξίας και της δυσκολίας υπολογισμού του πραγματικού επιτοκίου²¹¹. Ακόμη είναι πιθανό πολλές επιχειρήσεις να θέλουν να εμφανίσουν μια καλή εικόνα και να μην αναγνωρίσουν οποιαδήποτε επιπλέον ζημία απομείωσης πχ μιας καθαρής επένδυση σε συγγενή εταιρία.

Ο Ball (2006) υποστηρίζει ότι, όταν οι αγορές κεφαλαίου είναι μη ρευστοποιήσιμες, οι διευθυντές ασκούν μεγαλύτερη διακριτική ευχέρεια ως προς την επιμέτρηση της εύλογης αξίας. Όταν οι εύλογες αξίες υπολογίζονται χρησιμοποιώντας υποκειμενικά μοντέλα αποτίμησης, οι διαχειριστές μπορούν να επηρεάσουν τις εκτιμήσεις μέσα από τις επιλογές των μοντέλων και των παραμέτρων, ανοίγοντας έτσι το πόρτα για μεγαλύτερη διαχείριση των κερδών (Tort Luz, 2013)²¹².

Αναπόφευκτα η πολυπλοκότητα των κανόνων που διέπονται από παρόν πρότυπο οδηγεί σε διαφορετικές ερμηνείες των κριτηρίων εκλεξιμότητας σε ότι αφορά την εύλογη αξία.

▪ 36 Απομείωση Αξίας Περιουσιακών Στοιχείων - Impairment of assets

Το IAS 36 έχει εφαρμογή κυρίως στην λογιστική αντιμετώπιση της υποτίμησης των ασώματων περιουσιακών στοιχείων, της υπεραξίας και των παγίων στοιχείων. Κάθε επιχείρηση θα πρέπει να διαπιστώνει κατά την ημερομηνία του Ισολογισμού αν και κατά πόσο υπάρχει ένδειξη απομείωσης της αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου. Σε περίπτωση ύπαρξης τέτοιας ένδειξης οι επιχειρήσεις θα πρέπει να εκτιμούν το ανακτήσιμο ποσό του περιουσιακού στοιχείου. Επίσης θα πρέπει να εξετάζουν αν και κατά πόσο υπάρχει ένδειξη για την απομείωση της αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου και να συνεκτιμούν τόσο εξωτερικές όσο και εσωτερικές πηγές πληροφόρησης. Σε περίπτωση που η ανακτήσιμη αξία του περιουσιακού στοιχείου είναι μικρότερη από την λογιστική του αξία, τότε θα πρέπει να αναγνωρίζει την σχετική ζημία.

Η ίδια ανησυχία του IAS 39 μεταφέρετε και στο παρόν πρότυπο το οποίο υστερεί από ελέγχους απομείωσης των στοιχείων του ενεργητικού καθώς δεν διέπονται από κανονιστικές διατάξεις. Έτσι ο έλεγχος απομείωσης μακροπρόθεσμων περιουσιακών στοιχείων καταγράφεται μόνο όταν οι απομειώσεις κρίνονται μόνιμες (Tort Luz,

²¹¹ Πέραν της αναγνώρισης και αποτίμησης όλα έσοδα και έξοδα αναγνωρίζονται στα αποτελέσματα χρήσης με βάση το πραγματικό επιτόκιο απόδοσης.

²¹² Tort Luz, P (2013): 'Earnings Management Under IFRS and PGC'. Revista de Contabilidade y Direccion, Vol.16, pp.161-185.

2013)²¹³. Επίσης έχει παρατηρηθεί πολλές φορές η αύξηση των ασώματων ακινητοποιήσεων και ιδιαίτερα των δικαιωμάτων σε σχέση με τον έλεγχο τυχόν μείωσης της αξίας τους. Η ωραιοποίηση της εικόνας των οικονομικών καταστάσεων οδηγεί σε αύξηση την αξία της επιχείρησης.

▪ **IAS 38 Άυλα περιουσιακά στοιχεία - Intangible assets**

Το IAS 38 καθορίζει τα κριτήρια που πρέπει να ικανοποιούνται προκειμένου ένα στοιχείο να αναγνωριστεί ως άυλο στοιχείο του ενεργητικού στις οικονομικές καταστάσεις. Παράλληλα, καθορίζει τον χειρισμό για τη μετέπειτα λογιστική τους αντιμετώπιση, καθώς και τις γνωστοποιήσεις που πρέπει να περιλαμβάνονται. Τα άυλα περιουσιακά στοιχεία μόλις αναγνωριστούν και καταχωρηθούν στα βιβλία της επιχείρησης σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, αποτιμώνται με την μέθοδο του κόστους ή με την μέθοδο της αναπροσαρμογής (εύλογη αξία).

Τα άυλα περιουσιακά στοιχεία αποτελούν το επίκεντρο του σύγχρονου οικονομικού περιβάλλοντος, καθώς η συνεισφορά τους στην αξία της επιχείρησης είναι καθοριστική και η επιρροή στις Δημοσιευμένες καταστάσεις των επιχειρήσεων αλλά και στην μεγιστοποίηση της αξίας τους αρκετά υψηλή. Η σπουδαιότητα τους γίνεται αμέσως αντιληπτή αν κατανοηθεί πως η μη ορθή χρήση τους θα δώσει παραπλανητικά αποτελέσματα στους εξωτερικούς χρηστές. Το πρότυπο είναι πιθανό να οδηγήσει σε παραποιημένα οικονομικά αποτελέσματα στις περιπτώσεις που υπερεκτιμηθεί η αξία τους, τα άυλα είναι ανύπαρκτα, μη τήρηση του συστηματικού τρόπου κατανομής των αποσβέσεων, κεφαλαιοποίηση κόστους έρευνας και ανάπτυξης ακόμα και όταν τα τοπικά GAAP, επιτρέπουν την πλήρη εξοδopoίηση αυτών. Αν ληφθεί ως παράδειγμα η πλήρη εξοδopoίηση των εξόδων E&A κατά την περίοδο που πρόεκυψαν, ενώ το κόστος ανάπτυξης (από το οποίο αναμένεται να προκύψουν μελλοντικά οικονομικά οφέλη) να κεφαλαιοποιηθεί και να αποσβεστεί σε μεγαλύτερη χρονική περίοδο, αυτό οδηγεί στην βελτίωση των EBITDA και των περιθώρια τους.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι πολλές φορές αναγνωρίζονται αυξημένα ποσά υπεραξίας που έχουν προκύψει από εξαγορές, ενώ η γνωστοποίηση των μεθόδων ελέγχου της αξίας αυτής είναι ανεπαρκής. Πολλές εταιρείες αναφέρουν ότι διενεργούν ελέγχους χωρίς, ωστόσο, παρέχουν επαρκείς πληροφορίες. Ακόμα λιγότερες είναι οι

²¹³ Tort Luz, P (2013): ‘Earnings Management Under IFRS and PGC’. Revista de Contabilidad y Direccion, Vol.16, pp.161-185.

εταιρείες οι οποίες τελικά επιβαρύνουν τα αποτελέσματα τους με ζημιές υπεραξίας διατηρώντας με αυτό το τρόπο το επίπεδο αποτελεσμάτων σταθερό ή αποτρέποντας την μείωση τους. Τέλος το IAS 39 δεν απαιτεί έλεγχο απομείωσης της υπεραξίας ή άλλων άυλων περιουσιακών στοιχείων με τη ζωή άνω των 20 ετών (Tort Luz, 2013)²¹⁴.

- **IAS 37 Προβλέψεις, Ενδεχόμενες Υποχρεώσεις και Ενδεχόμενες Απαιτήσεις - Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets**

Ο σκοπός του IAS 37 είναι να εξασφαλίσει ορθά κριτήρια καταχώρησης και βάσεις αποτίμησης, που εφαρμόζονται για τις προβλέψεις, τις ενδεχόμενες υποχρεώσεις και τις ενδεχόμενες απαιτήσεις. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην κατανόηση της ειδοποιού διαφοράς μεταξύ των εννοιών της πρόβλεψης και της ενδεχόμενης υποχρέωσης. Επίσης το πρότυπο καθορίζει και τις απαιτούμενες γνωστοποιήσεις. Ως πρόβλεψη ορίζεται μια υποχρέωση αβέβαιου χρόνου ή ποσού, η οποία προκύπτει από γεγονότα του παρελθόντος, τα οποία αναμένεται να προκαλέσουν εκροή πόρων. Ως ενδεχόμενη υποχρέωση ορίζεται η πιθανή δέσμευση, που προκύπτει από γεγονότα του παρελθόντος και θα πραγματοποιηθεί αν συμβούν αβέβαια μελλοντικά γεγονότα.

Καθίσταται σαφές ότι το IAS 37 παρέχει ένα σοβαρό βαθμό υποκειμενικής κρίσης, και μπορεί να επηρεάσει εύκολα την εικόνα των κερδών. Η ευελιξία στα κριτήρια αναγνώρισης, καθώς και η εκτίμηση υποκειμένων παραμέτρων βοηθάει τους διευθυντές να συμμετέχουν σε στρατηγικές διαχείρισης κερδών, εμφανίζοντας έτσι μια ψευδής εικόνα για τα οικονομικά μεγέθη του ισολογισμού, τόσο των απαιτήσεων όσο και των υποχρεώσεων (Zicke and Czermin, 2014)²¹⁵ Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διατάξεις που να ασχολούνται επί του θέματος περά από τους περιορισμούς που έχουν δοθεί από τα τοπικά GAAP με τον Ν.4172/2013 και αφορούν τις προβλέψεις επισφαλών απαιτήσεων.

Εν κατακλείδι συμπεραίνεται ότι τα IAS/IFRS έχουν αρκετά τρωτά σημεία που μπορεί να εκμεταλλευτούν οι διοικήσεις και οι φορείς ώστε να σκηνοθετήσουν το κατάλληλο σκηνικό παρουσίασης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

²¹⁴Tort Luz, P (2013): 'Earnings Management Under IFRS and PGC'. Revista de Contabilidade y Direccion, Vol.16, pp.161-185.

²¹⁵Zicke, Julia and Czermin, Sven, The Discretionary Use of Provisions – Evidence from Germany (October 31, 2014). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2517375> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2517375>

3.6. Εθνικό Πλαίσιο και Εμπλεκόμενοι Φορείς

Στην παρούσα ενότητα παρατίθεται μια διαφορετική οπτική γωνία κάτω από την οποία εκθέτεται η συμβολή των εθνικών μοτίβων και εμπλεκόμενων θεσμών στην παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Παράλληλα κατανέμεται μερίδιο ευθύνης σε παράγοντες, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση, η πολιτική και οι ελεγκτικές εταιρίες.

Εντούτοις το εν λόγω περιεχόμενο αποτελεί μια απλή ένδειξη της συμπαιγνίας που δύναται να ευδοκιμήσει σε χώρες με αδύναμα και πολυνομικά συστήματα όπως δηλαδή η Ελλάδα.

Η Κρίση των Χρηματοπιστωτικών Αγορών

Η χρηματοπιστωτική κρίση φανέρωσε σε όλο της το μεγαλείο τις αδυναμίες, την πολυπλοκότητα και την αλληλεξάρτηση που υπάρχει στη σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα. Η εν εξελίξει κρίση δεν θα μπορούσε να αφήσει ανέπαφους θεσμούς, να καταστρατηγήσει αρχές και ανατρέψει θεωρίες. Αν και το μέγεθος και οι συνολικές επιπτώσεις της παραμένουν ακόμη άγνωστες, το βέβαιο είναι ότι στον απόηχο της είχε σημαντικές συνέπειες στο επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας.

Τα κυριότερα ευρήματα στη βιβλιογραφία προσφέρουν απόψεις, οι οποίες χωρίς αμφιβολία εγείρουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, προκειμένου να κατανοηθεί η συμπεριφορά των επιχειρήσεων σε περιόδους οικονομικής δυσχέρειας. Η εκδοχή αυτή ενισχύεται προκαλώντας την ανάγκη να ερευνηθεί ως προς την εμφάνιση και τις διαστάσεις των πρακτικών διαχείρισης εν μέσω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Αρκετά ενδιαφέρουσες είναι απόψεις ακαδημαϊκών που σχετίζονται με τις επιπτώσεις του οικονομικού περιβάλλοντος στις πρακτικές διαχείρισης ιδιαίτερα σε περιόδους ύφεσης. Εντούτοις οι διεξαχθείσες έρευνες είναι αρκετά ασαφείς όσον αφορά τον όγκο τον οποίο καταλαμβάνουν καθώς και ύπαρξης θετικής συσχέτισης μεταξύ των κρίσεων και των πρακτικών διαχείρισης.

Προηγούμενες μελέτες τεκμηριώνουν την ύπαρξη διαχείρισης κερδών σε ακραίες καταστάσεις, καθώς οι εταιρίες συμμετέχουν σε αυτές όταν βιώνουν οικονομικές δυσκολίες (Charitou et al., 2007)²¹⁶. Επίσης έχει παρατηρηθεί κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής ύφεσης, οι διαχειριστές να στρέφονται προς τη διαχείριση κερδών για να

²¹⁶ Charitou, A., Lambertides, N., Trigeorgis, L., Earnings behaviour of financially distressed firms: The role of institutional ownership. *Abacus*, 43, pp. 271-296, 2007

επιτύχουν επαναδιαπραγμάτευση του χρέους με καλύτερους όρους δανεισμού. Παράλληλα οι διαχειριστές συνειδητοποιούν ότι η αγορά ανέχεται κακές αποδόσεις στο συγκεκριμένο διάστημα αποτρέποντας τους, έτσι από κάθε πρόθεση χειραγώγησης (Saleh και Ahmed, 2005)²¹⁷.

Από μια άλλη σκοπιά, οι διαχειριστές είναι πιθανότερο να εμπλακούν σε λογιστικούς χειρισμούς, κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής άνθησης εν αντίθεση με την ύφεση (Strobl, 2013)²¹⁸. Στις περιόδους οικονομικής άνθησης, οι διευθυντές έχουν υπερβολική αυτοπεποίθηση, και τείνουν να συμμετέχουν περισσότερο σε πρακτικές λογιστικής χειραγώγησης (Schrand και Zechman, 2012)²¹⁹.

Εντούτοις, κατά την διάρκεια μια κρίσης οι διαχειριστές έχουν λόγους να εμπλακούν σε δραστηριότητες χειραγώγησης εξαιτίας της μειωμένης απόδοσης των επιχειρήσεων και των χαμηλότερων απολαβών που λαμβάνουν. Αυτό μπορεί να λειτουργήσει σαν ένα ισχυρό κίνητρο ώστε να ακολουθήσουν ένα πεδίο εφαρμογής απόκρυψης της πραγματικής απόδοσης των εταιρειών.

Εν κατακλείδι μέχρι σήμερα έχουν διεξαχθεί πολύ λίγες μελέτες που αφορούν την εξερεύνηση των κινήτρων των επιχειρήσεων και των διαχειριστών σε περιόδους κρίσης. Ένα άλλο επιχείρημα υπέρ μπορεί να είναι τα αμφίβολα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί μέχρι τώρα στη βιβλιογραφία όταν ασχολείται με τον αντίκτυπο των μακροοικονομικών συνθηκών στις πρακτικές διαχείρισης κερδών.

Με βάση λοιπόν τη βιβλιογραφία, τα αποτελέσματα είναι ασαφή, δεδομένου ότι είναι ασαφές εάν οι οικονομικές κρίσεις έχουν τη δυνατότητα να υποκινήσουν τις επιχειρήσεις να χειραγωγήσουν τα κέρδη τους ή απλά να αναφέρουν αμερόληπτα και συντηρητικά κέρδη.

Ο Ρόλος των Ελεγκτικών

Οι ελεγκτικές εταιρείες που σήμερα είναι «τέσσερις μεγάλες» μέχρι και τη δεκαετία του '80 ήταν «οκτώ μεγάλες». Το 2001 μετά από μια σειρά εξαγορών και συγχωνεύσεων έγιναν πέντε. Η πέμπτη, η Arthur Andersen, κατέρρευσε μαζί με τον

²¹⁷ Saleh, N.M., Ahmed, K., Earnings management of distressed firms during debt renegotiation. *Accounting and Business Research*, 35, pp. 69-86, 2005

²¹⁸ Strobl, G., Earnings Manipulation and the Cost of Capital. *Journal of Accounting Research*, 51(2), pp. 449-473, 2013

²¹⁹ Schrand, C.M., Zechman, S.L.C., Executive overconfidence and the slippery slope to fraud. *Journal of Accounting and Economics*, 53, pp. 311-329, 2012

αμερικανικό ενεργειακό κολοσσό της Enron το 2002 όταν θεωρήθηκε ένοχη για την εξωραϊσμένη εικόνα των λογιστικών της βιβλίων. Οι ευθύνες της ελεγκτικής εταιρείας, όπως καταλογίστηκαν από την αμερικανική δικαιοσύνη ήταν τόσο σοβαρές ώστε ο ένδοξος κύκλος της τερματίστηκε μαζί με της Enron.

Δικαίως λοιπόν η αποκάλυψη του σκανδάλου της Enron έπληξε τις ελεγκτικές εταιρείες γενικότερα, καθώς έγινε εμφανές ότι το ελεγκτικό έργο απέτυχε στο στόχο του, δηλαδή την παρουσίαση της πραγματικής εικόνας των αποτελεσμάτων και της χρηματοοικονομικής θέσης της εταιρίας.

Έκτοτε έχουν δει το φως της δημοσιότητας μια σειρά από άλλα, πολύ σοβαρά σκάνδαλα, που επιβεβαιώνουν ότι ο έλεγχος των λογιστικών καταστάσεων είναι μια πολύ σοβαρή εργασία για να ανατεθεί στον ιδιωτικό τομέα.

Τα σκάνδαλα όμως δεν ανήκουν στο παρελθόν. Σύμφωνα με τη 13^η παγκόσμια έρευνα απάτης της Ernst & Young το 2014 στην οποία συμμετείχαν 2.700 διευθυντικά στελέχη, 1 στους 10 αναφέρει ότι στην επιχείρησή τους έλαβε χώρα μία σημαντική απάτη τα τελευταία 2 χρόνια, ενώ 42% των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι η εταιρία τους δωροδοκεί τρίτους για να διατηρήσει και να διευρύνει τις επαγγελματικές της δραστηριότητες (Ριζούλης, 2016)²²⁰.

Όλα αυτά επιβεβαιώνουν την αγεφύρωτη σύγκρουση συμφέροντος που υπάρχει στο ελεγκτικό έργο όσο αυτό είναι στα χέρια του ιδιωτικού τομέα και η κάθε επιχείρηση πληρώνει για να ελεγχθεί. Είναι γεγονός ότι είναι φύση αδύνατο ο έλεγχος να είναι αυστηρώς και αμερόληπτος όταν οι ελεγκτικές εταιρείες γνωρίζουν πως η κατά γράμμα εφαρμογή του νόμου σε μια επιχείρηση σημαίνει πως για την επόμενη διαχειριστική περίοδο θα χάσουν τον πελάτη.

Θύτες και συνένοχοι βρίσκονται σε ένα σχέδιο ιδιωτικοποίησης των πάντων που παρότι αποδεικνύεται συνεχώς διάτρητο και αιτία ενδογενούς αποσταθεροποίησης, εξακολουθεί να αντιμετωπίζεται ως μονόδρομος, προς το τεράστιο όφελός τους.

Συνεπώς, γεννάται θέμα αξιοπιστίας των στοιχείων, καθώς οι πιστωτές των επιχειρήσεων, κυρίως τράπεζες δεν εμπιστεύονται τις αξίες που προσδιορίζονται από τα αμφιβόλου αξιοπιστίας κριτήρια ακόμα και αυτά των IFRS. Μάλιστα, σχεδόν το σύνολο των πιστωτικών ιδρυμάτων αποτιμά και θα συνεχίσει να αποτιμά τα

²²⁰ Βάϊος Α. Ριζούλης (2016), Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής, Partner ΣΟΛ ΑΕ, Τάσεις και Εξελίξεις στο Ελεγκτικό Επάγγελμα From Chariots of Fire To Sustainable growth Από τα μονοπάτια της φωτιάς στην αέναη ανάπτυξη. Available at: <http://www.accountancygreece.gr>

περιουσιακά στοιχεία των δανειοδοτούμενων επιχειρήσεων με βάση τα δικά τους κριτήρια.

Εν κατακλείδι, σε χώρες όπως η Ελλάδα όπου το κράτος δεν έχει κυρίαρχο ρόλο, όπως και θα έπρεπε, το φαινόμενο της παραποίησης μπορεί πιο εύκολα να ευδοκιμήσει και να αναπαραχθεί.

Η Προστασία Επενδυτών

Η οικονομική κρίση, για πολλούς αναλυτές είχε ως βασικό αίτιο την “κερδοσκοπία”. Τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων κάποιων εταιριών, με σκοπό τη μεγιστοποίηση των κερδών, και κατά συνέπεια των δικών τους μόνους, εφαρμόζαν τακτικές διοίκησης της επιχείρησής που σε βάθος χρόνου ζημίωναν τους μετόχους. Οι διαδοχικές καταρρεύσεις εταιριών τα τελευταία χρόνια, με την ταυτόχρονη αποκάλυψη σκανδάλων που οδήγησαν σε αυτό το αποτέλεσμα, έφεραν στο προσκήνιο τη σημασία της εταιρικής διακυβέρνησης.²²¹

Μερικοί από τους κανόνες της εταιρικής διακυβέρνησης ορίζονται από την σχετική νομοθεσία, όπως για παράδειγμα τον Κανονισμό Συμπεριφοράς Εισηγμένων Εταιριών της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, τον Ν.3016/2002, τον Ν.3693/2008, τον Ν.3884/2010 και τον Ν.2190/1920, αλλά σε μεγάλο βαθμό βασίζονται στο εθιμικό δίκαιο και την απλή λογική της «χρηστής διαχείρισης».²²²

Στην Ελλάδα, ο Νόμος 3016/2002, επιβάλλει τη συμμετοχή μη εκτελεστικών και ανεξάρτητων μη εκτελεστικών μελών στα ΔΣ των ελληνικών εισηγμένων εταιριών, τη θέσπιση και τη λειτουργία μονάδας εσωτερικού ελέγχου και την υιοθέτηση εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας.²²³ Έτσι έχοντας κάνει σημαντικά βήματα στην βελτίωση του πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης, πολλές από τις βέλτιστες πρακτικές που ακολουθούνται από επιχειρήσεις και οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό δεν έχουν υιοθετηθεί από τις Ελληνικές επιχειρήσεις.

Παρόλο που έχει συντελεσθεί σημαντική βελτίωση στην εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών παρατηρείται η έλλειψη υιοθέτησης μεθοδολογίας αναγνώρισης και διαχείρισης των επιχειρηματικών κινδύνων.

²²¹ Η εταιρική Διακυβέρνηση είναι ένα πλέγμα κανόνων που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των μελών του διοικητικού συμβουλίου της εταιρίας, των διευθυντικών στελεχών που έχουν επιφορτιστεί με την ευθύνη της καθημερινής λειτουργίας της, και των μετόχων που αποτελούν τους ιδιοκτήτες της.

²²² <http://www.jp-avax.gr/jp/default.aspx?pid=298&CTID=289>

²²³ <http://www.help.gr/investor-relations/corporate-governance/>

Μια σημαντική παράλειψη του Νόμου 3016/02 κρίνεται η απουσία της υποχρέωσης αναφοράς των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών ως προς την στρατηγική διαχείρισης των αναγνωρισμένων κινδύνων προς τους μετόχους, το λοιπό επενδυτικό κοινό και τον κάθε ενδιαφερόμενο για την επιχείρηση (stakeholders). Εντούτοις, ένας μεγάλος αριθμός εταιρειών δημοσιοποιεί τέτοιου είδους αναφορές, συνήθως επιλεκτικές, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν διασφαλίζουν τους μετόχους ως προς την επάρκεια των σχετικών αποφάσεων και ως προς την ορθότητα και πληρότητα των αναγνωρισμένων κινδύνων.

Παρά την βελτίωση που συντελέστηκε στα συστήματα εσωτερικού ελέγχου από την εισαγωγή του Νόμου 3016/02 περί εταιρικής διακυβέρνησης, δεν φαίνεται να λειτουργεί το κατάλληλα θεσμοθετημένο πλαίσιο λειτουργίας ενίσχυσης του. Αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στον οικογενειακό χαρακτήρα πολλών εισηγμένων στο ΧΑΑ επιχειρήσεων και οργανισμών, οι οποίες διοικούνται κυρίως βάσει πρακτικών που έχουν επιβληθεί από τις διοικήσεις άτυπα με χαρακτήρα εθιμικού δικαίου.

Ειδικά για την ανάπτυξη εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας η οποία επιβάλλεται από τον Νόμο 3016 περί εταιρικής διακυβέρνησης διαπιστώνεται ασάφεια του νόμου ως προς το αναλυτικό περιεχόμενο αυτών, γεγονός που είχε σαν αντίκτυπο οι επιχειρήσεις στην συντριπτική πλειοψηφία τους να αντιλαμβάνονται τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας με διαφορετική οργάνωση, δομή και περιεχόμενο.

Η ίδια η επιτροπή κεφαλαιαγοράς υστερεί στον ελεγκτικό της ρόλο δίνοντας έμφαση στην πρόληψη παρά στην καταστολή προκειμένου να διαφυλάξει το επενδυτικό κοινό από τυχόν ενέργειες που δεν διασφαλίζουν τα συμφέροντα του.²²⁴

Είναι σαφές από τα προαναφερόμενα ότι οι ευκαιριακές συμπεριφορές παρατηρούνται εντονότερα σε κοινωνίες όπως της Ελλάδας που πολλές φορές συναινούν στην θέσπιση μέτρων υπέρ των ισχυρών ή και την αποφυγή τους. Άλλωστε η αντίληψη ότι διαφθορά είναι ένα πολιτισμικό φαινόμενο και μεταδίδεται από γενιά σε γενιά επισφραγίζεται με τα αποτελέσματα της 14ης Παγκόσμιας Έρευνας για την Απάτη. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή παρατηρήθηκε υψηλό επίπεδο διαφθοράς των ελληνικών επιχειρήσεων έναντι της υπόλοιπης Δυτικής Ευρώπης. Η απόκλιση που παρατηρείται και μια σειρά άλλων στοιχείων της έρευνας φανερώνουν τουλάχιστον μια διαφορετική νοοτροπία, η οποία οφείλεται πιθανώς και σε συγκυριακούς παράγοντες. Η

²²⁴ Άρθρο «Η Εταιρική Διακυβέρνηση και τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου στις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών επιχειρήσεις» Δρ. Ανδρέα Γ. Κουτούπη

μακρόχρονη οικονομική ύφεση βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό ερμηνείας για τη σχετική ανοχή που παρατηρείται σε πρακτικές απάτης ως μέσον επιβίωσης των εταιρειών.

Συνοψίζοντας, τα προβλήματα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης υφίστανται διότι η Επιτροπή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB) δεν συμβαδίζει με το μεταβαλλόμενο επιχειρηματικό στίβο και επιτρέπει την τυπική χρήση της κρίσης. Τα προβλήματα αυτά μπορούν να ταξινομηθούν ως προβλήματα αναγνώρισης και μέτρησης. Παράλληλα με τις θεσμικές ελλείψεις η ποικιλομορφία στην ευελιξία των λογιστικών κανόνων που εμπεριέχουν τα IFRS, αυξάνει τον κίνδυνο διάβρωσης των λογιστικών μεγεθών και προβάλλει όλες τις δυσλειτουργίες αναιρώντας, τους θεωρητικά «απαράβατους κανόνες».

Στην κοινότητα των επενδυτών, τα παραπάνω ενδεχόμενα μπορεί να δημιουργήσουν προβλήματα και αβεβαιότητα όσον αφορά τη διαμόρφωση επενδυτικών προγραμμάτων και χαρτοφυλακίων. Η έλλειψη συγκρισιμότητας και η εφαρμογή διαφορετικών λογιστικών μεθόδων μπορεί να οδηγήσουν τους επενδυτές στο να αναθεωρήσουν τις επενδυτικές επιλογές και κατευθύνσεις (Whittington, 2005)²²⁵.

Στο επόμενο κεφάλαιο ακολουθεί εμπειρική διερεύνηση επί του θέματος στοχεύοντας στην ανάδειξη της επίδρασης των IFRS στην ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και τη μέτρηση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στους λογιστικούς χειρισμούς. Η μελέτη θα ολοκληρωθεί παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας και εν συνεχεία η ανάπτυξη όλων των παραγόντων που υπονομεύουν την εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων.

²²⁵ Whittington Geoffrey, 2005, "The adoption of International Accounting Standards in the European Union", *European Accounting Review*, Vol.14, No.1, pp.127-153

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ

Εισαγωγικά

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας διαφωτίζει αρκετές πτυχές της αλλοίωσης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και των ιδιαίτερων λόγων που η διαχείριση κερδών λαμβάνει δεσπόζουσας προσοχής από τους ακαδημαϊκούς. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των μελετών είναι ότι δεν λαμβάνεται υπόψη το μακροοικονομικό περιβάλλον της επιχείρησης, δηλαδή οι γενικές οικονομικές συνθήκες παραμένουν σταθερές ή υποτίθεται ότι δεν θα επηρεάσουν τα κίνητρα για τη διαχείριση των εσόδων.

Η παρούσα εμπειρική έρευνα έχει σκοπό να διερευνήσει αυτήν την επίδραση των σημαντικών μεταβολών στο οικονομικό περιβάλλον, συγκρίνοντας τις πρακτικές διαχείρισης των ευρωπαϊκών χωρών κατά την περίοδο 2010-2015.

Τα τελευταία χρόνια, η Ευρώπη έχει πληγεί σοβαρά από την οικονομική κρίση του 2008-2009 και κατά συνέπεια, οι μακροοικονομικές συνθήκες επηρεάζουν την χειραγώγηση κερδών και αναμένεται παρατηρηθούν σημαντικές διαφορές στο μέγεθος της διαχείρισης μεταξύ της περιόδου επέκτασης της. Στο πλαίσιο αυτό η Ευρώπη αποτελεί την καταλληλότερη επιλογή, καθόσον από το 2005, οι ευρωπαϊκές εισηγμένες εταιρείες πρέπει να συμμορφώνονται με τα ΔΠΧΠ.

4.1. Μεθοδολογία

Στην παρούσα ανάλυση προκειμένου να ελεγχτεί εάν οι επιχειρήσεις παρουσιάζουν ασυνήθιστη συμπεριφορά διαχείρισης κερδών κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής αναταραχής, χρησιμοποιούνται πρότυπες τεχνικές εξομάλυνσης εισοδήματος και δεδουλευμένων.

Η μεθοδολογία που ακολουθείτε συνδέεται άμεσα με την έννοια των δεδουλευμένων, καθώς η χειραγώγηση κερδών σχετίζεται σε πολλές περιπτώσεις με την χρήση ή την διαχείριση των δεδουλευμένων, τα οποία στην διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται ως accruals. Από αυτήν, λοιπόν, τη σκοπιά διαχωρίζονται τα συνολικά δεδουλευμένα (total accruals-TA) σε εκείνα στα οποία η διοίκηση δεν μπορεί να επέμβει (non-discretionary accruals, NDA) και σε εκείνα που βρίσκονται στη διακριτική ευχέρεια και δηλώνουν χειραγώγηση (discretionary accruals-DA). Η

απομόνωση των μη κανονικών δεδουλευμένων γίνεται χρησιμοποιώντας την προσέγγιση της γραμμικής παλινδρόμησης στο εκάστοτε υπόδειγμα.

Στο πρώτο στάδιο χρησιμοποιούνται δύο μετρήσεις ανίχνευσης της εξομάλυνσης εισοδήματος και ακολουθούν δύο μοντέλα σε δεδουλευμένη βάση τα οποία αποτελούν μέτρα ποιότητας.

Μέτρα εντοπισμού (Filip and Raffournier, 2014)²²⁶

Το πρώτο μέτρο εντοπισμού εξομάλυνσης εισοδήματος έχει προσαρμοστεί από Leuz, Nanda, και Wysocki (2003)²²⁷ όπου ισχυρίζονται ότι η εξομάλυνση κερδών φανερώνει το εύρος στο οποίο τα λογιστικά πρότυπα, οι μηχανισμοί εποπτείας ή τα νομικά συστήματα δίνουν τη δυνατότητα στις διοικήσεις να μειώσουν με τεχνητό τρόπο τη μεταβλητότητα των κερδών για να επωμιστούν κάποια οφέλη της κεφαλαιαγοράς. Συγκεκριμένα το μέγεθος για τη μέτρηση της εξομάλυνσης κερδών ορίζεται ως η τυπική απόκλιση των λειτουργικών ταμειακών ροών προς την τυπική απόκλιση των κερδών $\sigma(\text{CFO})/\sigma(\text{EARN})$. Σε περίπτωση εξομάλυνσης του εισοδήματος, η μεταβλητότητα των κερδών (όπως μετράται από την τυπική απόκλιση του καθαρού εισοδήματος) θα πρέπει να είναι μικρότερη από τη μεταβλητότητα των ταμειακών ροών.

Οι αλλαγές στο βραχυπρόθεσμο χρέος εξαιρούνται από την αρχή των δεδουλευμένων εσόδων διότι αφορούν την χρηματοδότηση πράξεων, σε αντίθεση με τις λειτουργικές δραστηριότητες. Αν μια επιχείρηση δεν αναφέρει πληροφορίες σχετικά με τους φόρους που καταβάλλονται ή το βραχυπρόθεσμο χρέος, τότε μεταβολή στις δύο μεταβλητές υποτίθεται ότι είναι μηδέν.

Σύμφωνα με τους Dechow et al. (2010), όσο υψηλότερες τιμές παίρνει ο λόγος $\sigma(\text{CFO}) / \sigma(\text{EARN})$ τόσο περισσότερη εξομάλυνση κερδών πραγματοποιείται από τη διοίκηση και συνεπώς τόσο περισσότερο μειώνεται η ποιότητα τους. Την ίδια άποψη εκφράζουν και οι Leuz et al. (2003) καθώς αναφέρουν πως υψηλές τιμές αυτού του μεγέθους φανερώνουν ότι, οι διοικήσεις εκμεταλλεύονται περισσότερο τη διακριτική τους ευχέρεια προκειμένου να εξομαλύνουν τα κέρδη, μειώνοντας έτσι και την ποιότητα τους.

²²⁶ Andrei Filip and Bernard Raffournier (2014), Financial Crisis And Earnings Management: The European Evidence, The International Journal of Accounting, 2014, vol. 49, issue 4, pages 455-478.

²²⁷ Leuz, C., D. Nanda, and P.D. Wysocki (2003). Earnings management and investor protection: An international comparison. Journal of Financial Economics, 69, pp. 505-527.

Όσον αφορά στη σχέση μεταξύ μεταβολής των συνολικών δεδουλευμένων και της μεταβολής των λειτουργικών ταμειακών ροών, οι Leuz et al. (2003) αναφέρουν πως οι διοικήσεις μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη διακριτική τους ευχέρεια προκειμένου να αποκρύψουν οικονομικές διαταραχές στις ταμειακές ροές. Έτσι για παράδειγμα μπορούν να επιταχύνουν την αναγνώριση μελλοντικών εσόδων ή να καθυστερήσουν την εμφάνιση τρέχοντος κόστους με σκοπό την απόκρυψη μιας χαμηλής απόδοσης. Ακόμα μπορούν να εμφανίσουν μειωμένη τυχόν τρέχουσα απόδοση με σκοπό τη δημιουργία αποθεματικών για το μέλλον.

Σε κάθε περίπτωση, τα λογιστικά δεδουλευμένα αμβλύνουν τις διαταραχές των ταμειακών ροών έχοντας ως αποτέλεσμα μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ των μεταβολών των συνολικών δεδουλευμένων και των λειτουργικών ταμειακών ροών. Οι μεγάλες τιμές της συσχέτισης αυτής εκφράζουν, εξομάλυνση των κερδών ώστε τελικά να μην αντικατοπτρίζεται η πραγματική οικονομική απόδοση.

Το δεύτερο μέτρο ένδειξης της εξομάλυνσης εισοδήματος λαμβάνεται επίσης από τους Leuz et al. (2003). Αντιπροσωπεύει τη συσχέτιση Spearman μεταξύ των διακυμάνσεων των συνολικών δεδουλευμένων και των διακυμάνσεων των ταμειακών ροών από λειτουργικές δραστηριότητες Corr (ΔACC, ΔCFO).

Οι Skinner and Myers (2007)²²⁸ αναφέρουν πως η απευθείας εξέταση της συσχέτισης δεδουλευμένων και ταμειακών ροών αποτελεί τρόπο ελέγχου της εξομάλυνσης κερδών. Ισχυρίζονται πως η σχέση αυτή πρέπει να είναι περισσότερο αρνητική για εταιρείες των οποίων οι διοικήσεις χειρίζονται τα δεδουλευμένα ώστε να εξομαλύνουν τα κέρδη. Ωστόσο οι διοικήσεις στην προσπάθεια τους αυτή συχνά επιτυγχάνουν μια λιγότερο αρνητική ή ακόμα και θετική συσχέτιση δεδουλευμένων και ταμειακών ροών.

Εάν τα δεδουλευμένα χειραγωγούνται, η απόλυτη τιμή της συσχέτισης τους με τις ταμειακές ροές θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα υψηλή. Ως δεδουλευμένα ορίζεται η διαφορά μεταξύ των καθαρών εσόδων και των ταμειακών ροών από λειτουργικές δραστηριότητες. Όπως και στην προηγούμενη έρευνα (Ball και Shivakumar, 2000, Barth et al., 2008 και Lang et al., 2006), ερμηνεύουν μια υψηλή αρνητική συσχέτιση ως απόδειξη εξομάλυνσης. Για λόγους συνέπειας της παρουσίασης και της ερμηνείας, ο

²²⁸ Myers, J., Myers, L. and D. Skinner, 2007, Earnings Momentum and earnings management, Journal of Accounting, Auditing and Finance 22, 249-284.

συντελεστής Spearman πολλαπλασιάζεται με -1, έτσι ώστε υψηλότερες μετρήσεις κλίμακας (scores) να αντανakλούν υψηλότερο επίπεδο εξομάλυνσης εισοδήματος.

Η δεδουλευμένη βάση και τα λειτουργικά συστατικά των ταμειακών ροών υπολογίζονται όπως στην προηγούμενη εξίσωση και η συσχέτιση υπολογίζεται πάνω στο σύνολο των επιχειρήσεων της κάθε χώρας.

Μοντέλα ποιότητας discretionary accruals

Το πρώτο υπόδειγμα ποιότητας των discretionary accruals που χρησιμοποιείται βασίζεται στο τροποποιημένο μοντέλο Jones όπως παρουσιάστηκε από τους Kothari et al (2005). Αν και έχουν αναπτυχθεί διαφορετικά μοντέλα για την ανίχνευση της διαχείρισης των κερδών, το μοντέλο Jones (1991), και το τροποποιημένο μοντέλο Jones κρίνονται τα καταλληλότερα για τον προσδιορισμό των discretionary accruals.

Σύμφωνα με τους Kothari et al. (2005) επιχειρείτε μια σύγκριση μεταξύ των ελέγχων που γίνονται με χρήση των παραδοσιακών μέτρων των discretionary accruals, όπως είναι το μοντέλο της Jones και το τροποποιημένο μοντέλο της Jones και εκείνων που χρησιμοποιούν discretionary accruals τα οποία εμπεριέχουν την απόδοση (performance-matched discretionary accruals).

Το υπόδειγμα περιλαμβάνει ένα μέτρο απόδοσης στο τροποποιημένο μοντέλο της Jones (Dechow et al., 1995), την απόδοση του συνόλου του ενεργητικού (Return On Assets-ROA) του τρέχοντος ή προηγούμενου έτους. Ελέγχοντας καταυτόν τον τρόπο τις επιπτώσεις στις αποδόσεις των επιχειρήσεων από την χειραγώγηση κερδών.

Η απόδοση του συνόλου του ενεργητικού δείχνει τι ποσοστό του ενεργητικού μετατρέπεται σε καθαρά κέρδη. Ιδανικά είναι επιθυμητό η τιμή του δείκτη να αυξάνεται διαχρονικά.

Υπόδειγμα 1.

$$ACC_{jt} = \alpha_0 + \alpha_1 1/A_{jt-1} + \alpha_2 (\Delta REV_{jt} - \Delta REC_{jt}) + (1) \alpha_3 PPE_{jt} + \alpha_4 ROA_{jt} + \zeta_{jt}$$

Ουσιαστικά το υπόδειγμα έχει σαν απώτερο σκοπό του να προσδιοριστεί η έκταση του σφάλματος μέτρησης που μπορεί να είναι ακούσια (λόγω της επιχειρηματικής δραστηριότητας) ή εκούσια (λόγω της διαχείρισης των κερδών).

Η διακύμανση του σφάλματος μέτρησης μπορεί να θεωρηθεί ως ένα αντίστροφο μέτρο ποιότητας της λογιστικής των δεδουλευμένων (Dechow και Dichev, 2002, Francis et al., 2005 και Rajgopal και Venkatachalam, 2011). Συνεπώς, η πρώτη

ένδειξη διαφοροποιημένων δεδουλευμένων, αντιπροσωπεύεται από την τυπική απόκλιση των καταλοίπων στο τροποποιημένο μοντέλο Jones (Kothari et al., 2005). Έτσι μια χαμηλή τυπική απόκλιση των καταλοίπων, αντανακλά σε υψηλή ποιότητα δεδουλευμένων και χαμηλό επίπεδο διαχείρισης κερδών

Το δεύτερο υπόδειγμα ποιότητας χρησιμοποιήθηκε από τους Jones, Krishnan, και Melendrez (2008)²²⁹. Είναι εμπνευσμένο από τους Larcker και Richardson (2004), οι οποίοι πρόσθεσαν στο μοντέλο Jones δύο επιπλέον ανεξάρτητες μεταβλητές που συσχετίζονται με μέτρα των απροσδόκητων δεδουλευμένων. Το δείκτη book-to-market ο οποίος χρησιμεύει ως μέτρο (proxy) για την αναμενόμενη ανάπτυξη των εργασιών της επιχείρησης και τις ταμειακές ροές εκμετάλλευσης ως καλύτερο μέτρο απόδοσης.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι η αξία της εταιρείας (book-to-market ratio) είναι ένας επιπλέον παράγοντας που εξηγεί την απόδοση των μετοχών. Οι μετοχές με υψηλό book-to-market ratio θεωρούνται ότι είναι υποτιμημένες, ενώ μετοχές με χαμηλό book-to-market ratio θεωρούνται υπερτιμημένες. Ειδικότερα εάν η τιμή του δείκτη είναι πάνω από 1 τότε οι μετοχές είναι υποτιμημένες και αν είναι μικρότερο από το 1, οι μετοχές είναι υπερτιμημένες.

Υπόδειγμα 2.

$$ACC_{jt} = \alpha_0 + \alpha_1 1/A_{jt-1} + \alpha_2 (\Delta REV_{jt} - \Delta REC_{jt}) + (2) \alpha_3 PPE_{jt} + \alpha_4 BM_{jt} + \alpha_5 CFO_{jt} + \zeta_{jt}$$

Το υπόδειγμα αυτό εστιάζει στο ότι οι αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις αναμένεται να έχουν μεγάλο ύψος δεδουλευμένων, όχι απαραίτητος λόγω ευκαιριακών διευθυντικών συμπεριφορών

Ομοίως και σε αυτό το υπόδειγμα τα μη τυποποιημένα κατάλοιπα εκφράζουν ένα εναλλακτικό μέγεθος (proxy) προσδιορισμού των διαφοροποιημένων δεδουλευμένων. Η τυπική απόκλιση αυτών των καταλοίπων είναι το μέτρο της ποιότητας των δεδουλευμένων. Έτσι μια χαμηλή τυπική απόκλιση των καταλοίπων, αντανακλά σε υψηλή ποιότητα δεδουλευμένων και χαμηλό επίπεδο διαχείρισης κερδών.

Το τελευταίο υπόδειγμα ποιότητας βασίζεται στη σύγχρονη εκδοχή των Dechow και Dichev (2002), όπως τροποποιήθηκε από τον McNichols (2002)²³⁰ και τους Francis

²²⁹Jones, K.L., G.V. Krishnan, and K.D. Melendrez (2008). Do models of discretionary accruals detect actual cases of fraudulent and restated earnings? An empirical Analysis. Contemporary Accounting Research, 25, pp. 499-531

²³⁰McNichols, M. (2002). Discussion of The quality of accruals and earnings: the role of accrual estimation errors. The Accounting Review, 77, pp. 61-69.

et al. (2005). Η McNichols (2002), προσθέτει τη μεταβλητή της μεταβολής των εσόδων, σε μια προσπάθεια να αντικατοπτριστεί η απόδοση της επιχείρησης, καθώς και η μεταβλητή των ενσώματων παγίων (PPE), το οποίο διευρύνει την ερμηνευτική ικανότητα του υποδείγματος στα δεδουλευμένα περιλαμβάνοντας τις αποσβέσεις.

Ορισμένες πρόσφατες μελέτες (Chen et al., 2011 , Core et al., 2008 , Jones et al., 2008, Kim και Qi, 2010) εφαρμόζουν το πρότυπο αυτό για την αξιολόγηση των δεδουλευμένων ως μέτρο της ποιότητας των κερδών, υποστηρίζοντας ότι οι προσωρινές προσαρμογές στα δεδουλευμένα έγιναν για τη καλύτερη μέτρηση της συνολικής απόδοσης της επιχείρησης.

4.2. Σχεδιασμός έρευνας

Total Accruals και Discretionary Accruals

Τα υπολογισθέντα μη κανονικά δεδουλευμένα (discretionary accruals) είναι η διαφορά μεταξύ των πραγματικών συνολικών δεδουλευμένων και των εκτιμώμενων τιμών των δεδουλευμένων των υποδειγμάτων. Προσδιορίζονται από τη μεταβολή των ανεξάρτητων μεταβλητών των υποδειγμάτων με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι για την εν λόγω ανάλυση τα συνολικά δεδουλευμένα υπολογίστηκαν βάση την προσέγγιση των ταμειακών ροών (cash flow approach), που προτείνεται από τους Hribar και Collins (2002) ως μια εναλλακτική μέθοδος του ισολογισμού (balance sheet approach).

Με την μέθοδο των ταμειακών ροών τα συνολικά δεδουλευμένα είναι η διαφορά των συνολικών κερδών μείον τις ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες:

$$\text{Total Accruals} = \text{NI} - \text{CFO}$$

Όπου:

NI: Net Income, δηλαδή καθαρά κέρδη.

CFO: Cash flow from operations, δηλαδή ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες

Οι Hribar και Collins (2002) ωστόσο βρήκαν ότι η μέθοδος αυτή μπορεί να οδηγήσει σε σφάλματα μέτρησης στην εκτίμηση των δεδουλευμένων, λόγω έλλειψης σωστής διάρθρωσης ανάμεσα στις αλλαγές των λογαριασμών κεφαλαίου κίνησης και το τμήμα εσόδων και εξόδων που θεωρείται δεδουλευμένο στην κατάσταση

αποτελεσμάτων χρήσης. Έτσι, οι ερευνητές πρότειναν την προσέγγιση των ταμειακών ροών, όπου τα συνολικά δεδουλευμένα υπολογίζονται με βάση το υπόδειγμα :

$$TA_{jt} = (EARN_{jt} - CFO_{jt}) / A_{jt-1}$$

Όπου:

$EARN_{jt}$: Λειτουργικό εισόδημα (operating income) για την εταιρεία j και το έτος t.

CFO_{jt} : Λειτουργική ταμειακή ροή για την εταιρεία j και το έτος t.

Σημειώνεται ότι όλες οι μεταβλητές της εξίσωσης διαιρέθηκαν με το σύνολο του ενεργητικού της προηγούμενης χρήσης (lagged total assets) για τη μείωση της ετεροσκεδαστικότητας.

Υποδείγματα - Accruals quality

Το πρώτο υπόδειγμα ποιότητας των discretionary accruals που χρησιμοποιείται βασίζεται στο τροποποιημένο μοντέλο Jones όπως παρουσιάστηκε από τους Kothari et al. (2005).

$$ACC_{jt} = \alpha_0 + \alpha_1 1/A_{jt-1} + \alpha_2 (\Delta REV_{jt} - \Delta REC_{jt}) + \alpha_3 PPE_{jt} + \alpha_4 ROA_{jt} + \zeta_{jt} \quad (1)$$

ACC_{jt} : Τα μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα σε χρόνο t αποπληθωρισμένα με το σύνολο του ενεργητικού της προηγούμενης χρήσης

ΔREV_{jt} : Έσοδα πωλήσεων στο έτος t μείον έσοδα στο έτος t-1

ΔREC_{jt} : Οι απαιτήσεις/οι λογαριασμοί εισπρακτέοι στο έτος t μείον απαιτήσεις στο έτος t-1

PPE_{jt} : Σύνολο ενσώματων παγίων στο έτος t (πριν την αφαίρεση των αποσβέσεων)

ROA_{jt} (or_{it-1}) : Η απόδοση του ενεργητικού στο έτος t ή t-1 για την εταιρεία i

A_{jt-1} : Σύνολο του ενεργητικού στο τέλος της προηγούμενης χρήσης t-1 χρησιμοποιείται ως αποπληθωριστής έτσι ώστε να μειωθεί η ετεροσκεδαστικότητα στα κατάλοιπα).

$\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$: Οι χαρακτηριστικοί παράμετροι της κάθε εταιρείας.

Η μεταβλητή απόδοση του συνόλου του ενεργητικού εκτιμάτε με βάση την προσέγγιση:

ROA= Net Income/Assets δηλαδή ο λόγος των καθαρών κερδών προς το σύνολο του ενεργητικού (η προσέγγιση αυτή προτιμάτε για να λαμβάνει καλύτερη p-value έναντι της εναλλακτικής).

Οι παράμετροι α_1 , α_2 , α_3 για κάθε εταιρεία εκτιμώνται με το ακόλουθο μοντέλο στην περίοδο εκτίμησης:

$$TA_{jt} / A_{jt-1} = \alpha_1(1/A_{jt-1}) + \alpha_2(\Delta REV_{jt}/A_{jt-1} - \Delta REC_{jt}/A_{jt-1}) + \alpha_3(PPE_{jt}/A_{jt-1}) + \alpha_4 ROA_{jt}/A_{jt-1} + u_{jt}$$

Όπου α_1 , α_2 , α_3 είναι οι εκτιμήσεις των παραμέτρων με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων. Η μεταβλητή T.A. είναι τα συνολικά δεδουλευμένα (total accruals) της χρήσης t (Κέρδη προ Φόρων - Σύνολο Λειτουργικών Ταμειακών Ροών) αποπληθωρισμένα με το σύνολο του ενεργητικού του προηγούμενου έτους και u_{jt} (διαταρακτικός όρος) είναι τα κατάλοιπα τα οποία αναπαριστούν το διαφοροποιούμενο τμήμα των συνολικών δεδουλευμένων. Επιπρόσθετα, ο αποπληθωρισμός με το σύνολο του ενεργητικού προσπαθεί να μειώσει την ετεροσκεδαστικότητα στα κατάλοιπα.

Τα διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα προκύπτουν από την αφαίρεση των κανονικών δεδουλευμένων από τα συνολικά σύμφωνα με την παρακάτω εξίσωση:

$$EDA_{jt} = TA_{jt} / A_{jt-1} - [\alpha_1(1/A_{jt-1}) + \alpha_2(\Delta REV_{jt}/A_{jt-1} - \Delta REC_{jt}/A_{jt-1}) + \alpha_3(PPE_{jt}/A_{t-1}) + \alpha_4(ROA_{jt}/A_{t-1}) + u_{jt}]$$

Εντούτοις ακολουθώντας τις προηγούμενες έρευνες (Filip 2014, Francis et al., 2006) η ποιότητα των δεδουλευμένων (accruals proxie) ορίζεται ως την τυπική απόκλιση των καταλοίπων παλινδρόμησης στο τροποποιημένο μοντέλο Jones $\sqrt{\sigma^2}(u_j)$ όπου u είναι ο εκτιμητής. Έτσι μια χαμηλή τυπική απόκλιση των καταλοίπων, αντανακλά σε υψηλή ποιότητα δεδουλευμένων και χαμηλό επίπεδο διαχείρισης κερδών.

Σύμφωνα με τους Francis et al., 2006, η ικανότητα των κερδών να προβλέπουν το μέγεθος τους μελλοντικά αποτελεί μέτρο της ποιότητας των κερδών. Η ιδιότητα αυτή προσεγγίζεται χρησιμοποιώντας την τυπική απόκλιση των καταλοίπων της

προηγούμενης παλινδρόμησης, και βάση των αποτελεσμάτων οι μεγάλες τιμές δηλώνουν χαμηλή ποιότητα κερδών και το αντίθετο.

Το δεύτερο μοντέλο ποιότητας που εφαρμόζεται, χρησιμοποιήθηκε από τους Jones, Krishnan, και Melendrez (2008)²³¹. Το οποίο προσθέτει δύο επιπλέον ανεξάρτητες μεταβλητές στο υπόδειγμα της Jones.

$$ACC_{jt} = \alpha_0 + \alpha_1 1/A_{jt-1} + \alpha_2 (\Delta REV_{jt}/A_{jt-1} - \Delta REC_{jt}/A_{jt-1}) + \alpha_3 PPE_{jt}/A_{jt-1} + \alpha_4 BM_{jt}/A_{jt-1} + \alpha_5 CFO_{jt}/A_{jt-1} + \zeta_{jt} \quad (2)$$

Όπου:

CFO_{jt}: Ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες αποπληθωρισμένα με το σύνολο του ενεργητικού της προηγούμενης χρήσης

BM_{jt}: Η λογιστική αξία προς την χρηματιστηριακή αξία της εταιρείας j για το έτος t.

$$\text{Book to Market} = \frac{\text{Book Value of Firm}}{\text{Market Value of Firm}}$$

Η Λογιστική αξία είναι η καθαρά θέση των εταιρειών όπως εμφανίζεται στον ισολογισμό ενώ η αγοραία αξία είναι η κεφαλαιοποίηση της εταιρείας όπως προσδιορίζεται από την αγορά. Η λογιστική αξία (book value) υπολογίζεται ως εξής: περιουσιακά στοιχεία μείον τις υποχρεώσεις, ονομάζεται ορισμένες φορές «καθαρά περιουσιακά στοιχεία» (net assets). Το ενεργητικό και παθητικό είναι κατάλοιπα συναλλαγών που προέρχονται κυρίως από προηγούμενες λειτουργικές, επενδυτικές και χρηματοοικονομικές δραστηριότητες. Επειδή η λογιστική αξία αντανακλά το παρελθόν, συχνά θεωρείται πιο σχετική για εταιρίες που δεν έχουν σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης ή αναμένεται να ρευστοποιηθούν.

Οι παράμετροι α_1 , α_2 , α_3 για κάθε εταιρεία εκτιμώνται όπως προαναφέρθηκε και στο προηγούμενο υπόδειγμα στην περίοδο εκτίμησης:

$$TA_{jt}/A_{jt-1} = \alpha_1(1/A_{jt-1}) + \alpha_2(\Delta REV_{jt}/A_{jt-1} - \Delta REC_{jt}/A_{jt-1}) + \alpha_3(PPE_{jt}/A_{jt-1}) + \alpha_4 BM_{jt} + \alpha_5 CFO_{jt}/A_{jt-1} + u_{jt}$$

²³¹Jones, K.L., G.V. Krishnan, and K.D. Melendrez (2008). Do models of discretionary accruals detect actual cases of fraudulent and restated earnings? An empirical Analysis. Contemporary Accounting Research, 25, pp. 499-531

Όπου a_1, a_2, a_3 είναι οι εκτιμήσεις των παραμέτρων με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων. Η μεταβλητή T.A. είναι τα συνολικά δεδουλευμένα (total accruals) της χρήσης t αποπληθωρισμένα με το σύνολο του ενεργητικού του προηγούμενου έτους και u_{jt} (διαταρακτικός όρος) είναι τα κατάλοιπα τα οποία αναπαριστούν το διαφοροποιούμενο τμήμα των συνολικών δεδουλευμένων.

Παρατηρείται ότι σε όλες τις παραλλαγές αυτών των υποδειγμάτων, μια χαμηλή τιμή υποδεικνύει υψηλή ποιότητα των δεδουλευμένων και κατά συνέπεια χαμηλό επίπεδο της διαχείρισης κερδών.

Επιπλέον όλες οι παλινδρομήσεις πραγματοποιήθηκαν με διορθωμένα ως προς την ετεροσκεδαστικότητα σφάλματα (Heteroscedasticity robust standard errors), έτσι ώστε να εκτιμηθεί η παλινδρόμηση με προστασία από την ετεροσκεδαστικότητα που ίσως υπάρχει στα κατάλοιπα.

Εξομάλυνση Κερδών - Income Smoothing

Η ποιότητα των κερδών είναι μια πολυδιάστατη έννοια που επηρεάζεται από πλήθος παραγόντων. Προκειμένου λοιπόν να μελετηθεί όσο το δυνατόν καλύτερα και πιο σφαιρικά η ποιότητα των κερδών, δε χρησιμοποιούνται μόνο τα συνολικά δεδουλευμένα και τα discretionary accruals ως παράγοντες που την επηρεάζουν.

Συμπεριλαμβάνεται και η εξομάλυνση των κερδών ακολουθώντας την προσέγγιση grabbling σύμφωνα με την οποία η διοίκηση εξομαλύνει τα κέρδη με σκοπό να αποκρύψει πληροφορίες και να εξασφαλίσει ιδιωτικά οφέλη, επιδρώντας έτσι αρνητικά στην ποιότητα τους (Amiram et al., 2012)²³². Οπότε η εξομάλυνση συνεπάγεται μεγαλύτερο κίνδυνο.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο τρόπος μέτρησης της εξομάλυνσης των κερδών βάση δύο μεγεθών που έχουν επικρατήσει στη διεθνή βιβλιογραφία και που εφαρμόζονται στην παρούσα μελέτη.

a. Τυπική απόκλιση λειτουργικών ταμειακών ροών προς τυπική απόκλιση κερδών- $\sigma(\text{CFO})/\sigma(\text{EARN})$.

Η μέτρηση του εν λόγω μεγέθους προκύπτει χρησιμοποιώντας τα καθαρά κέρδη όπως αναγράφονται στην αρχή της κατάστασης ταμειακών ροών (EARN) ως το στοιχείο των κερδών όσον αφορά στον παρανομαστή και τις λειτουργικές ταμειακές

²³² Amiram, D. and Owens, E., 2012, Private benefits extraction and the opposing effects of income smoothing on private debt contracts, Working paper, SSRN-Social Science Research Network.

ροές (CFO) στον αριθμητή. Τόσο ο αριθμητής όσο και ο παρονομαστής του λόγου είναι αποπληθωρισμένοι με το σύνολο του ενεργητικού της προηγούμενης χρήσης (lagged total assets), δηλαδή έχει τη μορφή σ (CFO/σύνολο ενεργητικού προηγούμενης χρήσης)/ σ (EARN/σύνολο ενεργητικού προηγούμενης χρήσης).

$$\text{Smooth}_{it} = \frac{\sigma(\text{CFO}_{it}/\text{TotalAssets}_{it-1})}{\sigma(\text{Earn}_{it}/\text{TotalAssets}_{it-1})}$$

Η ταμειακή ροή από λειτουργικές δραστηριότητες (CFO) ορίζεται ως εξής:

$$\text{CFO}_{it} = \text{NI}_{it} - \text{ACC}_{it}$$

Όπου:

NI: Net Income, δηλαδή καθαρά κέρδη για την εταιρεία j και το έτος t.

ACC_{it}: Τα μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα για την εταιρεία j και το έτος t.

Απαιτούνται τουλάχιστον 3 έτη για τον υπολογισμό της μεταβλητής αυτής, οπότε στην προκειμένη λαμβάνει τιμές για 6 έτη (από το 2010 ως το 2015). Οι μεγαλύτερες τιμές του λόγου αυτού δηλώνουν περισσότερη εξομάλυνση κερδών και συνεπώς μεγαλύτερη μείωση της ποιότητας τους (Dechow et al., 2010).

b. Συντελεστής συσχέτισης κατά Pearson μεταξύ μεταβολής συνολικών δεδουλευμένων και μεταβολής λειτουργικών ταμειακών ροών - Corr (ΔACC, ΔCFO).

Για τη μέτρηση αυτής της μεταβλητής χρησιμοποιείται η μεταβολή των συνολικών δεδουλευμένων ΔACC και η μεταβολή των ταμειακών ροών από λειτουργικές δραστηριότητες ΔCFO. Και τα δύο αυτά μεγέθη είναι αποπληθωρισμένα με το σύνολο του ενεργητικού της προηγούμενης χρήσης (lagged total assets) δηλαδή η μεταβλητή έχει τη μορφή Corr (ΔACC / σύνολο ενεργητικού προηγούμενης χρήσης, ΔCFO / σύνολο ενεργητικού προηγούμενης χρήσης). Ο υπολογισμός έγινε ανά 6 έτη .

Σύμφωνα με τους Leuz et al., (2003) όσο μεγαλύτερες τιμές (larger magnitude) λαμβάνει ο συντελεστής τόσο περισσότερη εξομάλυνση κερδών δηλώνει οπότε και περισσότερη μείωση της ποιότητας τους. Συνεπώς ως μέτρο εξομάλυνσης ο συντελεστής συσχέτισης σχετίζεται αρνητικά με την ποιότητα κερδών.

Επίσης ο αποπληθωρισμός με το σύνολο ενεργητικού του προηγούμενου έτους εξασφαλίζει ομοιογένεια με τις μεταβλητές των discretionary accruals, που για να παραχθούν έγινε πάλι αποπληθωρισμός με το ίδιο στοιχείο.

Εκτίμηση του αντίκτυπου της Οικονομικής Κρίσης

Με βάση την επισκόπηση της βιβλιογραφίας οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης ενδέχεται να επηρεάζουν την συμπεριφορά των επιχειρήσεων και να παρέχουν κίνητρα στους διαχειριστές να χειραγωγήσουν τα κέρδη είτε προς πάνω είτε προς τα κάτω. Στο πλαίσιο διερεύνησης αυτής της εκδοχής έπεται διαχωρισμός του δείγματος σε θετικά και αρνητικά διαφοροποιημένα δεδουλευμένα (discretionary accruals). Ο χαρακτηρισμός μιας παρατήρησης ως θετικό ή αρνητικό discretionary accruals (εταιρεία/έτος), προκύπτει εάν τα μη τυποποιημένα κατάλοιπα είναι αντίστοιχα θετικά ή αρνητικά σε όλα τα υποδείγματα εκτίμησης δεδουλευμένων.

Τα αποτελέσματα αυτά υποδεικνύουν την ύπαρξη (ή όχι) συνδέσμου μεταξύ των μακροοικονομικών συνθηκών στις οποίες δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις καθώς και το επίπεδο της διαχείρισης κερδών.

Ταυτόχρονα έτσι ώστε να εξεταστεί εις βάθος αυτή η συσχέτιση, χρησιμοποιείται η προσέγγιση της γραμμικής παλινδρόμησης των τεσσάρων ετήσιων μετρήσεων διαχείρισης κερδών σε σχέση με το ρυθμό αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ). Οπότε υπολογίζουμε τον εξής τύπο:

$$EM_{kt} = \alpha_0 + \alpha_1 GROWTH_{kt} + \zeta_{kt}$$

Όπου

EM_{kt} : Διαχείριση κερδών μετρήσιμη για την χώρα k κατά το έτος t .

$GROWTH_{kt}$: Ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ της χώρας k κατά το έτος t (source: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

Στο υπόδειγμα πραγματοποιείται έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας τόσο για το μέσο στο σύνολο του δείγματος όσο και για τους μέσους κάθε χρονιάς ξεχωριστά όσο για τις αντίστοιχες διαμέσους. Οι έλεγχοι που χρησιμοποιούνται για τους μέσους είναι έλεγχος t -test.

4.3. Επιλογή του Δείγματος και Συλλογή δεδομένων

Όπως έχει αναφερθεί τα λογιστικά πρότυπα επηρεάζουν τη συμπεριφορά διαχείρισης των κερδών των επιχειρήσεων, ως εκ τούτου η μελέτη επικεντρώνεται σε

κράτη μέλη της ΕΕ που υιοθέτησαν αυτό το σύνολο υψηλών προτύπων ποιότητας (ΔΠΧΠ) σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1606/2002.²³³

Το δείγμα της ανάλυσης προήλθε από 14 κράτη μέλη της ΕΕ που εφαρμόζουν τα ΔΠΧΠ από το 2005. Η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο δεν συγκαταλέγονται στο δείγμα ενώ, η Ελβετία και η Νορβηγία έχουν προστεθεί παρόλο που δεν είναι μέλη της ΕΕ, αλλά επειδή εξέδωσαν κανονισμούς οι οποίοι απαιτούν τη χρήση των ΔΠΧΠ σε όλες τις εισηγμένες εταιρείες μπορούν να συμπεριληφθούν. Μετά από την εφαρμογή της διαδικασίας αυτής, προέκυψε το δείγμα των 2692 επιχειρήσεων που προέρχονται από τις 14 χώρες με διαθέσιμα σχετικά στοιχεία στο Worldscope.

Προκειμένου να αποφευχθεί η ασάφεια, ο πρώτος περιορισμός του δείγματος αφορά εταιρείες που ανήκουν στον κλάδο των τραπεζών, ασφαλίσεων, ασφαλίσεων ζωής, χρηματοοικονομικών, ακίνητης περιουσίας και τέλος εκείνες που δεν ανήκουν σε κάποιο κλάδο συγκεκριμένα (unclassified). Η αιτία αποκλεισμού των χρηματοοικονομικών εταιρειών είναι ότι το περιβάλλον τους, όπως π.χ. ρυθμιστικό καθεστώς, δομή εσωτερικής διακυβέρνησης, αλλά και οι διαδικασίες χειρισμού των δεδουλευμένων διαφέρουν από εκείνα των βιομηχανικών.

Επιπλέον δεν έχει καταγραφεί στη βιβλιογραφία η αποτελεσματικότητα του μοντέλου Jones (modified-Jones) όσον αφορά στον εντοπισμό των δεδουλευμένων των χρηματοοικονομικών εταιρειών (Botsari and Meeks, 2008). Οι υπόλοιποι κλάδοι εταιρειών αποκλείστηκαν διότι οι προϋποθέσεις δημοσίευσης των οικονομικών τους καταστάσεων διαφέρουν από αυτές των εμποροβιομηχανικών.

Στην συνέχεια, εξαιρέθηκαν από την έρευνα οι εισηγμένες εταιρείες για τις οποίες δεν υπήρχαν διαθέσιμα δεδομένα στη βάση Datastream/Worldscope καθώς και εταιρείες για τις οποίες δεν υπήρχαν δεδομένα για όλα τα υπό εξέταση έτη.

Επίσης για να εξασφαλιστεί η συγκρισιμότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, εξαιρέθηκαν από το δείγμα οι εταιρείες των οποίων οι παρατηρήσεις εμφάνιζαν αρνητική καθαρή θέση.

Τέλος για την εκτίμηση (cross-sectionally) των υποδειγμάτων ποιότητας απαιτούνται τουλάχιστον 20 παρατηρήσεις για κάθε κλάδο (διψήφιο κωδικό SIC), συνεπώς οι κλάδοι με λιγότερες από 20 παρατηρήσεις αποκλείστηκαν.

²³³Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Ιουλίου 2002, για την εφαρμογή διεθνών λογιστικών προτύπων.

Μετά από εφαρμογή της διαδικασίας αυτής, προέκυψε το τελικό δείγμα των 2200 εταιρειών. Στον Πίνακα 1 παρατίθεται η προαναφερθείσα διαδικασία περιορισμού του δείγματος.

Πίνακας 1. Διαδικασία παραγωγής του τελικού δείγματος

Πλήθος επιχειρήσεων από 14 χώρες	2692
(-)Τράπεζες , χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και unclassified	492
= Εταιρείες που περιλαμβάνονται στο δείγμα	2200
Παρατηρήσεις επιχειρήσεων περιόδου 2010-2015	16152
(-)Παρατηρήσεις επιχειρήσεων Τράπεζες , χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και unclassified	2952
(-)Παρατηρήσεις με ανεπάρκεια δεδομένων	6882
(-)Παρατηρήσεις με αρνητικά ίδια κεφάλαια	456
(-)Παρατηρήσεις από βιομηχανικούς κλάδους με λιγότερες από 20 παρατηρήσεις	180
= Τελικός αριθμός παρατηρήσεων	5682

Οι μετρήσεις (smooth1και smooth2) υπολογίζονται με τη συγκέντρωση όλων των παρατηρήσεων εντός μιας συγκεκριμένης περιόδου ή έτους. Τα μέτρα για την ποιότητα των δεδουλευμένων (JONES1, JONES2) λαμβάνονται σε δύο στάδια. Αρχικά η εκτίμηση των μη κανονικών δεδουλευμένων για κάθε μοντέλο πραγματοποιείται με τη συγκέντρωση όλων των παρατηρήσεων από όλες τις χώρες και τα έτη για τους ίδιους 2-ψήφιους κωδικούς SIC και κατόπιν ομαδοποιούνται ανά έτος.

Πίνακας 2. Κατανομή δείγματος ανά χώρα

Code	Freq.	Percent	Cum.
AUT	204	3.59	3.59
BEL	313	5.51	9.10
CZE	24	0.42	9.52
DNK	300	5.28	14.80
ESP	366	6.44	21.24
FIN	354	6.23	27.47
FRA	1,668	29.36	56.83
GRC	342	6.02	62.85
IRL	84	1.48	64.33
ITA	666	11.72	76.05
NLD	288	5.07	81.12
NOR	396	6.97	88.09
PRT	6	0.11	88.19
SWE	671	11.81	100.00
Total	5,682	100.00	

4.4. Εμπειρικά αποτελέσματα

Περιγραφική στατιστική δείγματος

Οι πίνακες 3 και 4 περιέχουν τα περιγραφικά στατιστικά και τους ελέγχους για διαφορά στους μέσους για τις συνεχείς μεταβλητές που χρησιμοποιούνται σε αυτή την έρευνα για την υπό εξέταση περίοδο των 6 ετών. Όλες οι μεταβλητές του Πίνακα 3 εκφράζονται σε εκατομμύρια ευρώ.

Πίνακας 3. Περιγραφική Στατιστική Μεταβλητών Δείγματος

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
TotalAssets	5682	5.57e+09	1.97e+10	828000	3.03e+11
REV	5682	3.98e+09	1.51e+10	0	3.62e+11
delta_REV	4733	5.87e+07	2.21e+09	-7.87e+10	5.76e+10
PPE	5682	1.79e+09	8.64e+09	0	1.68e+11
REC	5682	7.97e+08	2.92e+09	7000	5.88e+10
delta_REC	4733	2513583	4.30e+08	-1.18e+10	9.19e+09

Η μεταβλητή Total assets είναι το σύνολο του ενεργητικού. Η μεταβλητή REV (Revenues) αφορά τις καθαρές πωλήσεις (έσοδα). Αντιπροσωπεύει τις πωλήσεις και άλλα έσοδα εκμετάλλευσης μείον τις εκπτώσεις, τις επιστροφές και τις αποζημιώσεις. Η μεταβλητή delta_REV η μεταβολή των εσόδων μεταξύ τρέχοντος και προηγούμενου έτους. Η μεταβλητή REC (Receivables) είναι οι Εισπρακτέοι λογαριασμοί - Απαιτήσεις και αντιπροσωπεύει τα ποσά που οφείλονται στην εταιρεία από την πώληση αγαθών και υπηρεσιών επί πιστώσει. Ομοίως η μεταβολή των λογαριασμών εισπρακτέων μεταξύ τρέχοντος και προηγούμενου έτους είναι η μεταβλητή delta_REC. Τέλος η μεταβλητή PPE είναι τα ακίνητα, εγκαταστάσεις και εξοπλισμός πριν την αφαίρεση των αποσβέσεων (gross property, plant and equipment).

Στον Πίνακα 4 περιγράφονται τα στατιστικά στοιχεία για τα υπό εξέταση υποδείγματα καθόλη την διάρκεια της προς εξέταση περιόδου, προσφέροντας μία πιο συγκεντρωτική εικόνα των προς υπό εξέταση μεταβλητών.

Πίνακας 4. Περιγραφική στατιστική μεταβλητών υποδειγμάτων

Var	obs	Mean	Std. Dev	Min	Max
ACC	4734	-.0331629	.1021512	-2.364.969	1.361.543
d.REV-d.REC	4733	.0288353	.2104614	-3.764.704	7.321.943
PPE	4734	.2658684	.2333401	0	1.801.413
ROA	4734	-1.47e-10	8.58e-09	-2.23e-07	3.72e-07
BM	4734	6.77e-09	1.91e-08	8.14e-14	4.48e-07
CFO	4734	.0716835	.1115836	-1.074312	2.291024

Η μεταβλητή ACC είναι τα μη διαφοροποιούμενα δεδουλευμένα. Η μεταβλητή d.REV-d.REC είναι η διαφορά των εσόδων (πωλήσεων) και των απαιτήσεων ενεργητικού. Η μεταβλητή PPE είναι τα ακίνητα, εγκαταστάσεις και εξοπλισμός πριν την αφαίρεση των αποσβέσεων. Η μεταβλητή ROA είναι η απόδοση του συνόλου του ενεργητικού, δηλαδή ο λόγος των καθαρών κερδών προς το σύνολο του ενεργητικού. Η μεταβλητή BM είναι η λογιστική αξία προς την χρηματιστηριακή αξία της εταιρείας. Τέλος η μεταβλητή CFO είναι οι ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες. Όλες οι μεταβλητές είναι αποπληθωρισμένες με το σύνολο του ενεργητικού της προηγούμενης χρήσης.

Πιο αναλυτικά, στο δείγμα τα συνολικά δεδουλευμένα είναι κατά μέσο όρο αρνητικά (ACCmean -0,331629), υπονοώντας μια τάση για υποεκτίμηση των συνολικών δεδουλευμένων, που οδηγεί σε διαχείριση κερδών με πτωτική τάση. Επιπρόσθετα, στο ίδιο δείγμα, η μεταβλητή ROA (mean -1.47e-10) είναι αρνητική, ενώ οι μεταβλητές d.REV-d.REC (μέσος 0.288353), PPE (mean .2658684), BM (mean 6.77e-09) και η CFO (mean .0716835) είναι κατά μέσο όρο θετικές.

Συσχέτιση μεγεθών

Στον πίνακα 5 παρουσιάζεται ο συντελεστής συσχέτισης Pearson όλων των μεταβλητών που αναλύθηκαν παραπάνω.

Πίνακας 5. Πίνακας Συσχέτισης Pearson

	ACC_lagg	delta_REV	delta_REC	PPE	ROA	BM	CFO
ACC_lagg	1.0000						
delta_REV	0.0286	1.0000					
delta_REC	0.0341	0.4788	1.0000				
PPE	-0.0657	-0.0017	-0.0092	1.0000			
ROA	0.2058	0.0010	0.0008	0.0277	1.0000		
BM	-0.0103	-0.0092	-0.0020	-0.0433	-0.0468	1.0000	
CFO	-0.3421	0.0221	0.0082	0.0756	0.3240	-0.1150	1.0000

Αρχικά παρατηρείται μία αρνητική συσχέτιση του λόγου book-to-market σε σχέση με τα μη διαφοροποιημένα δεδουλευμένα (ACC), την διαφορά των εσόδων (delta_REV), την διαφορά των απαιτήσεων (delta_REC) και την απόδοση του ενεργητικού (ROA). Επίσης αρνητική συσχέτιση υπάρχει και μεταξύ της μεταβλητής PPE σε σχέση με τα μη διαφοροποιημένα δεδουλευμένα (ACC), την μεταβολή των εσόδων (delta_REV), και την μεταβολή των απαιτήσεων (delta_REC). Εντούτοις

προκύπτει μία θετική συσχέτιση της μεταβολής των απαιτήσεων (ΔREC) και της μεταβολής των εσόδων (ΔREV), με τα μη διαφοροποιημένα δεδουλευμένα (ACC). Τέλος οι ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες (CFO) σχετίζονται θετικά με την μεταβολή των εσόδων (ΔREV), την μεταβολή των απαιτήσεων (ΔREC), την απόδοση ενεργητικού (ROA) αλλά σχετίζονται αρνητικά με τα μη διαφοροποιημένα δεδουλευμένα (ACC) και τον λόγο book-to-market, γεγονός που μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση το συμπέρασμα ότι επικρατεί μία τάση χειραγώγησης των αποτελεσμάτων.

Επειδή δεν υπάρχει συντελεστής συσχέτισης μεγαλύτερος από 0,8, η πολυσυγγραμμικότητα (multicollinearity) δεν φαίνεται να δημιουργεί πρόβλημα στην πολυμεταβλητή ανάλυση (Judge et al., 1988).²³⁴

Εκτίμηση υποδειγμάτων ποιότητας (Jones 1 και Jones 2) για τον υπολογισμό των συνολικών Δεδουλευμένων

Η στατιστική παλινδρόμηση χρησιμοποιείται ώστε να μελετηθεί η σχέση μιας εξαρτημένης μεταβλητής με μία ή και περισσότερες ανεξάρτητες μεταβλητές, δηλαδή την εκτίμηση των συντελεστών παλινδρόμησης.

Μετά την ανάλυση συσχέτισης των μεταβλητών των υποδειγμάτων πραγματοποιήθηκαν αναλύσεις παλινδρομήσεων για όλες τις εταιρείες του δείγματος και για όλα τα έτη (pooled-panel data) με τη μέθοδο ελαχίστων τετραγώνων (Ordinary Least Squares- OLS) και με διορθωμένα ως προς την ετεροσκεδαστικότητα σφάλματα (Heteroscedasticity robust standard errors) έτσι ώστε να υπάρχει προστασία από ετεροσκεδαστικότητα που ίσως υπάρχει στα κατάλοιπα του υποδείγματος.

Οι ακόλουθοι πίνακες εξήχθησαν από το πρόγραμμα Stata και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των συντελεστών παλινδρόμησης όπως υπολογίστηκαν βάσει του μοντέλου Modified Jones, για 14 ευρωπαϊκές χώρες για τα έτη 2010-2015. Οι συντελεστές παλινδρόμησης των υποδειγμάτων a_0 , a_1 , a_2 , a_3 , a_4 , a_5 δείχνουν τη σχέση της εξαρτημένης μεταβλητής των συνολικών δεδουλευμένων (ACC) με τις ανεξάρτητες μεταβλητές $\Delta REC-\Delta REV$ (διαφορά εσόδων-πωλήσεων και των απαιτήσεων ενεργητικού), PPE (παγίων στοιχείων του ενεργητικού), ROA (της απόδοσης του

²³⁴ Judge, G.G., Hill, R.C., Griffiths, W.E., Lutkepohl, W.E., & Lee, T.C. (1988). Introduction to the theory and practice of econometrics (2nd edition). New York: John Wiley & Sons, Inc.

ενεργητικού), της BM (Book to Market) και των CFO (ταμειακών ροών από λειτουργικές δραστηριότητες). Η στατιστική σημαντικότητα των συντελεστών παλινδρόμησης αποδεικνύεται βάσει των τιμών T-statistic (t-stat) σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%.

Στη συνέχεια, από τις παλινδρομήσεις για τον υπολογισμό των total accruals, σύμφωνα με το μοντέλο modified Jones προκύπτουν οι ακόλουθοι πίνακες :

Πίνακας 6. Στατιστικά Αποτελέσματα παλινδρόμησης του μοντέλου Modified Jones 1 των Kothari et al (2005).

Source	SS	df	MS	Number of obs	4733
				F(4, 4728)	= 61.84
Model	2.45547453	4	.613868632	Prob > F	= 0.0000
Residual	46.932656	4728	.009926535	R-squared	= 0.0497
Total	49.3881305	4732	.010437052	Adj R-squared	= 0.0489
				Root MSE	= .09963
ACC_lagged~s	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf. Interval]
1/Lagged Assets	164220.9	87483.77	1.88	0.061	-7288.019 335729.9
d.REV-d.REC	.0187364	.0069139	2.71	0.007	.005182 .0322907
PPE	-.0304518	.00629	-4.84	0.000	-.0427891 -.0181146
ROA	2507863	172865.6	14.51	0.000	2168966 2846760
_cons	-.0263789	.002358	-11.19	0.000	-.0310018 -.0217561

Η πρώτη εμφανής παρατήρηση μελετώντας τον παραπάνω πίνακα είναι ότι η ερμηνευτική ικανότητα του πρώτου μοντέλου θεωρείται ασθενής, καθώς ο συντελεστής R-squared λαμβάνει την τιμή 4,97%. Επίσης, στο σύνολό τους οι ανεξάρτητες μεταβλητές είναι στατιστικά σημαντικές (εκτός από την PPE), με αποτέλεσμα να μην επηρεάζουν σημαντικά τα discretionary accruals.

Οι συντελεστές των μεταβλητών ROA και d.REV-d.REC έχουν θετικό πρόσημο και είναι στατιστικά σημαντικοί (ROA t-statistic 14.51 και probability 0,000, d.REV-d.REC t-statistic 2.71 και probability 0,007) για τα έτη 2010 και 2015, δηλαδή τα έτη μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης. Μια θετική τιμή στις μεταβλητές σημαίνει αύξηση της κερδοφορίας, σε όρους πωλήσεων, και προκύπτει ότι αυτή η περίοδος δεν επηρέασε την κερδοφορία και τον κύκλο εργασιών των εταιριών

σε σχέση με την χρηματοοικονομική καμπή των περιόδων 2008-2009 όπου οι αντίστοιχες μεταβλητές προβλέπονταν να είναι αρνητικές (Chen et al., 2010).²³⁵

Πίνακας 7. Στατιστικά Αποτελέσματα παλινδρόμησης του μοντέλου Modified Jones 2 των Jones, Krishnan, και Melendrez (2008).

Source	SS	df	MS	Number of obs		4733
				F(5, 4727)		= 151.13
Model	68.069.475	5	13.613.895	Prob > F		= 0.0000
Residual	42.581.183	4727	.009008078	R-squared		= 0.1378
				Adj R-squared		= 0.1369
				Root MSE		= .09491
ACC_lagged~s	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95% Conf.	Interval]
1/Lagged Assets	-548303.6	103506.6	-5.30	0.000	-751224.9	-345382.4
d.REV-d.REC	.0554522	.0066734	8,31	0.000	.0423693	.0685351
PPE	-.0253585	.0060112	-4.22	0.000	-.0371432	-.0135737
BM	21340.72	90621.02	0.24	0.814	-156318.7	199000.1
CFO	-.3424231	.0128061	-26.74	0.000	-.367529	-.3173172
_cons	.0001816	.0024347	0.07	0.941	-.0045915	.0049547

Με βάση τα αποτελέσματα του Πίνακα 7 παρατηρείται μια αύξηση της ερμηνευτικής ικανότητας του δευτέρου υποδείγματος καθώς ο συντελεστής R-squared ανέρχεται σε 13,78%. Επίσης, όλες οι μεταβλητές είναι στατιστικά ασήμαντες εκτός από την μεταβλητή d.REV-d.REC με t-statistic 8.31 και probability 0,000. Ομοίως και σε αυτό το υπόδειγμα ο συντελεστής της μεταβλητής d.REV-d.REC έχει θετικό πρόσημο και είναι στατιστικά σημαντικός για τα έτη 2010 και 2015, υποδεικνύοντας μια αύξηση της κερδοφορίας. Οι υπόλοιπες μεταβλητές θεωρούνται στατιστικά μη σημαντικές με αποτέλεσμα να μην επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα discretionary accruals.

Επιπλέον, και στα δύο υποδείγματα η πιθανότητα της στατιστικής F είναι κάτω από το 1% και συνεπώς η από κοινού επίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών πάνω στα discretionary accruals είναι στατιστικά σημαντική.

²³⁵ Chen, S., Sun, S.Y.J., & Wu, D. (2010). Client importance, institutional improvements, and audit quality in China: An office and individual auditor level analysis. *The Accounting Review*, 85 (1), 127-158.

4.5. Ανάλυση και Ερμηνεία Ευρημάτων

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η συγκρισιμότητα των εκτιμήσεων της εν λόγω έρευνας χρησιμοποιήθηκαν τα αποτελέσματα της προγενέστερης έρευνας των Felip και Raffarnier (2014)²³⁶. Οι ερευνητές εξέτασαν την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην χειραγώγηση κερδών για τα έτη πριν και μετά από το ξέσπασμα της (2006-2009) χρησιμοποιώντας τα ίδια μέτρα σύγκρισης που χρησιμοποιούνται στην παρούσα ερευνά.

Ο Πίνακας 8 εκθέτει οι τιμές των τεσσάρων μετρήσεων διαχείρισης κερδών για το ενοποιημένο δείγμα σε κάθε έτος μετά το 2010. Οι τιμές του 2010 στα εν λόγω υποδείγματα δεν εκτιμήθηκαν καθώς απαιτούνται στοιχεία του έτους 2009 τα οποία δεν διαθέσιμα στο εν λόγω δείγμα.

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα των δύο μέτρων εξομάλυνσης εισοδήματος (smooth1 και smooth2), παρατηρείται ένα παρόμοιο μοτίβο με τα αποτελέσματα της έρευνας των Felip και Raffarnier (2014). Οι ερευνητές βρίσκουν την χαμηλότερη τιμή για το έτος 2008 smooth1 (0,750) και για το έτος 2009 smooth1 (0,576), ενώ οι υψηλότερες τιμές είναι κατά το έτος 2007 (smooth1 = 1.015 και smooth2 = 0,685) με εμφανή σημάδια μείωσης κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης (2008-2009).

Τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων που παρατηρήθηκαν συμφώνα με την παρούσα έρευνα δείχνουν ότι η χαμηλότερη τιμή που λαμβάνουν τα μέτρα εκτίμησης smooth1 και smooth 2 είναι στο έτος 2011 (smooth1 = .8896277 και smooth2 = .5749929).

Οι παρατηρήσεις αυτές υποδηλώνουν μια ισχυρή μείωση στην εξομάλυνση εισοδήματος κατά την μετέπειτα περίοδο της οικονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά η μείωση διαρκεί λίγο και αρχίζει να επανέρχεται σχεδόν στα αρχικά επίπεδα που είχε παρατηρηθεί κατά το έτος 2007 προ κρίσης (smooth1 =1.015 και smooth2 = 0.625 σύμφωνα με την έρευνα των Felip και Raffarnier). Έτσι το 2015 η εξομάλυνση εισοδήματος όπως υπολογίστηκε με τα προαναφερόμενα μέτρα ανέρχεται σε smooth1 =1.171.44 smooth2 =.5639283.

²³⁶Felip A., Raffarnier B., 2014, Financial Crisis And Earnings Management: The European Evidence, The International Journal of Accounting. Volume 49, Issue 4, December 2014, Pages 455–478

Πίνακας 8. Μέτρηση Earnings management ανά περίοδο

year	JONES1	JONES2	smooth1	smooth2
2010
2011	.011841	.0367731	.8896277	.5749929
2012	.0152165	.034643	.9664368	.6341674
2013	.0128098	.0358177	.9387871	.5931849
2014	.0211653	.0394065	1.114142	.6081301
2015	.0401257	.0424547	1.171447	.5639283
Total	.0227796	.0379275	1.016115	.5948807

Smooth1 είναι η τυπική απόκλιση των λειτουργικών ταμειακών ροών προς την τυπική απόκλιση των κερδών σ(CFO)/σ(EARN). Smooth2 είναι η συσχέτιση Spearman μεταξύ των διακυμάνσεων των συνολικών δεδουλευμένων και των διακυμάνσεων των ταμειακών ροών από λειτουργικές δραστηριότητες Corp (ΔACC, ΔCFO), πολλαπλασιαζόμενο με μείον ένα. JONES1 είναι η τυπική απόκλιση των καταλοίπων από το τροποποιημένο μοντέλο Jones: $ACC_{jt} = \alpha_0 + \alpha_{11}/A_{jt-1} + \alpha_2 (\Delta REV_{jt} - \Delta REC_{jt}) + \alpha_3 PPE_{jt} + \alpha_4 ROA_{jt} + \zeta_{jt}$. JONES2 είναι η τυπική απόκλιση των καταλοίπων από το τροποποιημένο μοντέλο Jones: $ACC_{jt} = \alpha_0 + \alpha_{11}/A_{jt-1} + \alpha_2 (\Delta REV_{jt} - \Delta REC_{jt}) + (2) \alpha_3 PPE_{jt} + \alpha_4 BM_{jt} + \alpha_5 CFO_{jt} + \zeta_{jt}$.

Τα μέτρα ποιότητας των δεδουλευμένων απεικονίζονται στις στήλες JONES1 και JONES2 του πίνακα 8. Το έτος όπου παρατηρείται η υψηλότερη ποιότητα σε δεδουλευμένη βάση (δηλαδή, χαμηλότερη τυπική απόκλιση των καταλοίπων) είναι το έτος 2011 (JONES1) και το 2012 (JONES2). Η ποιότητα των δεδουλευμένων φαίνεται να αυξήθηκε κατά τα δύο αυτά χρόνια δεδομένου ότι υπάρχει μια μονότονη φθίνουσα πορεία των δεικτών διαχείρισης των κερδών από το 2011 έως το 2012. Για παράδειγμα, η αξία των JONES1 και JONES 2 είναι .011841 και .0367731 για το έτος 2011 και .0152165 και .034643 για το έτος 2012. Συγκριτικά με τα προ της κρίσης χρόνια, (Felip και Raffarnier, 2014) τα αντίστοιχα μεγέθη κυμαίνονταν σε 0,203 και 0,186 ενώ κατά την περίοδο της κρίσης μειώθηκαν σε 0,124 και 0,113 αντίστοιχα.

Συμπεραίνεται ότι η υφεσιακή περίοδος και η περίοδος που ακολούθησε έως και το 2012 ώθησε σε μια πτωτική τάση των δεικτών διαχείρισης κερδών με ταυτόχρονη βελτίωση της ποιότητας των δεδουλευμένων. Βέβαια εστιάζοντας πιο προσεκτικά στα εν λόγω μεγέθη παρατηρείται μια πολύ μικρή αύξηση στα μετέπειτα χρόνια έως το 2015, γεγονός που υπονοεί ενθάρρυνση της χειραγώγησης.

Σύμφωνα με τους Bertomeu και Magee (2011)²³⁷, η ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς φτάνει το μέγιστο της όταν η οικονομία είναι καλή, και μειώνεται καθώς οι οικονομικές συνθήκες είναι λιγότερο ευνοϊκές, και αυξάνεται πάλι, όταν η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση. Τα αποτελέσματά της παρούσας μελέτης εν μέρει συμβαδίζουν με αυτή την εικασία.

Από την σύγκριση των μέσων τιμών των δεικτών όλων των μετρήσεων διαχείρισης των κερδών κατά την περίοδο της κρίσης 2008-2009 παρατηρείται μια απότομη μείωση στα μετέπειτα χρόνια της κρίσης. Οι μέσες τιμές των δεικτών εξομάλυνσης εισοδήματος για την περίοδο 2008-2009 ήταν smooth1 και smooth2 0,810 και 0,600 (Felip και Raffarnier, 2014) και διαμορφώθηκαν σε 1.016115 και .5948807 αντίστοιχα για την περίοδο 2011-2015. Ομοίως, οι τιμές των δεδουλευμένων ως μέτρα ποιότητας ήταν 0,119 (JONES1) και 0,115 (JONES2) και μειώθηκαν σε .0227796 και .0379275.

Η σημαντική διαφορά προκύπτει στην μέση τιμή του δείκτη smooth1, δηλαδή από την τυπική απόκλιση των λειτουργικών ταμειακών ροών προς την τυπική απόκλιση των κερδών $\sigma(\text{CFO})/\sigma(\text{EARN})$, η οποία παρουσιάζει μια μικρή αύξηση. Ο μέσος όρος 2008-2009 ήταν 0.810 και για τα έτη 2011-2015 είναι 1.016115. Η διαφορά αυτή εκφράζει την επίδραση που ασκείτε από τις διοικήσεις για εξομάλυνση εισοδήματος καθώς εκμεταλλεύονται περισσότερο τη διακριτική τους ευχέρεια προκειμένου να εξομαλύνουν τα κέρδη, μειώνοντας έτσι και την ποιότητα τους ακόμα και σε λιγότερο ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες.

Είναι προφανές ότι περίοδος που ακολούθησε μετά το 2008 βελτίωσε την ποιότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Έτσι αν και η ευρωπαϊκή ένωση δεν έχει ξεπεράσει την περίοδο αναταραχής, σε σημαντικό βαθμό η ποιότητα ενισχύθηκε από την εφαρμογή των IFRS και τον επιθετικό συντηρητισμό των διαχειριστών.

Θετικά και αρνητικά discretionary accrual

Όπως έχει προαναφερθεί ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης στη διαχείριση των κερδών των επιχειρήσεων επηρεάζεται σημαντικά από τα κίνητρα της διοίκησης να χειραγωγήσουν τα κέρδη προς τα πάνω ή προς τα κάτω. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμος ο διαχωρισμός σε θετικά και αρνητικά διαφοροποιημένα δεδουλευμένα. Μια

²³⁷ Bertomeu and Magee, 2011, From low-quality reporting to financial crises: Politics of disclosure regulation along the economic cycle. *Journal of Accounting and Economics*, 52 (2011), pp. 209–227

παρατήρηση ορίζεται ως θετική ή αρνητική (discretionary accrual), εάν τα μη τυποποιημένα κατάλοιπα και στα δυο μοντέλα δεδουλευμένων είναι θετικά ή αρνητικά.

Πίνακας 9. Positive vs negative DA

	JONES1		JONES2	
<i>Positive DA</i>				
2011-2015	26	.0197812	249	.0339444
<i>Negative DA</i>				
2011-2015	3760	-.0332194	3537	-.0367599

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 9 επιβεβαιώνουν τα προηγούμενα ευρήματα ότι η διαχείριση των κερδών μειώνεται όταν οι οικονομικές συνθήκες δεν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές. Οι διαφορές που παρατηρούνται κατά την περίοδο 2011-2015 είναι θετικές και στατιστικά σημαντικές, ανεξάρτητα από τα διαφοροποιημένα δεδουλευμένα.

Σύμφωνα με τους Felip και Raffarnier, οι αντίστοιχες θετικές τιμές των JONES1 και JONES 2 για τα έτη 2008-2009 ήταν 0.650 και 0.645 ενώ οι αρνητικές 0.816 και 0.593. Οι συγγραφείς παρατήρησαν μια πιο έντονη μείωση στις επιχειρήσεις με θετικά διαφοροποιημένα δεδουλευμένα, δηλαδή, συμμετοχή στη διαχείριση των εσόδων όταν το εισόδημα αυξάνεται (Felip και Raffarnier, 2014). Οι επιχειρήσεις του είδους αυτού παρουσίασαν ένα υψηλότερο επίπεδο της διαχείρισης των κερδών κατά την περίοδο προ της κρίσης σε σύγκριση με εκείνες με αρνητικά διαφοροποιημένα δεδουλευμένα. Επίσης παρατήρησαν ότι το χάσμα αυτό μικραίνει κατά τη διάρκεια της κρίσης, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι επιχειρήσεις τείνουν να διαχειρίζονται τα κέρδη περισσότερο προς τα πάνω από ότι προς τα κάτω.

Εντούτοις τα αποτελέσματα των μετρήσεων της παρούσης επιβεβαιώνουν τα αποτελέσματα των Felip και Raffarnier, 2014 καθώς προκύπτει μια σημαντική μείωση στις επιχειρήσεις με θετικά διαφοροποιημένα δεδουλευμένα, μεταξύ των ετών 2011-2015 όπου τα θετικά διαφοροποιημένα δεδουλευμένα JONES 1 και JONES 2 είναι .0197812 και .0367599. Επίσης διαφορές μεταξύ των αρνητικών τιμών (JONES1 - .0332194 και JONES2 -.0367599) συμφωνούν ότι οι επιχειρήσεις διαχειρίζονται περισσότερο τα κέρδη προς τα πάνω από ότι προς τα κάτω. Τα συμπεράσματα ενισχύουν τα αποτελέσματα των μετρήσεων σε δεδουλευμένη βάση, ενώ τα

αποτελέσματα των μετρήσεων εξομάλυνσης εισοδήματος είναι λιγότερο συνεπείς και για το λόγο αυτό δεν συμπεριλήφθησαν.

Σχέση earnings management και economic growth

Τα αποτελέσματα του πίνακα 9 υποδηλώνουν την ύπαρξη σχέσης μεταξύ των μακροοικονομικών συνθηκών στις οποίες δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις και το επίπεδο της διαχείρισης κερδών. Όμως για να διερευνηθεί πιο βαθιά αυτή τη συσχέτιση, χρησιμοποιούνται οι τέσσερις ετήσιες μετρήσεις διαχείρισης κερδών σε σχέση με το ρυθμό αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ). Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 10 .

Πίνακας 10. Αποτελέσματα earnings managment και economic growth

	JONES 1	JONES 2	Smooth1	Smooth 2
intercept	-7.35	-7.72	10.54***	-0.35
	0.00	0.00	0.00	0.729
GROWTH	0.9***	0.77***	-0.66	-13.31
	(0.369)	(-0,441)	(-0,509)	(0.00)
N	84	84	84	84
F(1, 82)	0.81	0.60	0,44	0.12
R-squared	0.0098	0.0073	0.0053	0.0015

Αποτελέσματα παλινδρόμησης σχέσης Earnings managment και growth. Υπόδειγμα: $EM_{kt} = \alpha_0 + \alpha_1 GROWTH_{kt} + \zeta_{kt}$. EM_{kt} : earnings management metric of country k in year t, διαχείριση κερδών μετρήσιμη για την χώρα k κατά το έτος t. $GROWTH_{kt}$: growth rate of GDP of country k in year t (source: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)- ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ της χώρας k κατά το έτος t.

*, **, *** Υποδηλώνουν στατιστική σημαντικότητα σε 0,10, 0,05, και 0,01 αντίστοιχα t-statistics στοιχεία σε παρένθεση.

Στον Πίνακα 10 οι μετρήσεις ποιότητας (JONES1, JONES2) είναι θετικές, ενώ στην εξομάλυνση εισοδήματος (smooth 1, smooth 2) οι συντελεστές είναι αρνητικοί και στατιστικά ασήμαντοι. Τα μόνο μέτρα διαχείρισης κερδών τα οποία σχετίζεται θετικά με τον ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ είναι το JONES1 και το JONES2, παρόλα αυτά τα μέτρα δεν είναι στατιστικά σημαντικά.

Τα αποτελέσματα δεν είναι απολύτως συνεπή με την υπόθεση οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες επηρεάζουν αρνητικά τη διαχείριση των κερδών, ειδικότερα κατά την περίοδο επέκτασης από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης (Felip και

Raffarnier, 2014), αντιθέτως εμφανίζεται μικρή άνοδος στην διαχείριση των αποτελεσμάτων.

Η επίδραση του Earnings Management στην ΕΕ

Ο Πίνακας 5 αναφέρει τις τιμές των μετρήσεων διαχείρισης κερδών για κάθε χώρα την υπό εξέταση περίοδο 2011-2015.

Πίνακας 11. Η επίδραση ανά χώρα

CountryCode	SMOOTH1	SMOOTH2	JONES1	JONES2
AUT	1.16168	.746249	.0059593	.0185563
BEL	1.15827	.6417997	.0097778	.0511596
CZE	.9409254	.4	.0106711	.0350046
DNK	.5896983	.5977911	.0154488	.0466737
ESP	.9376714	.4977578	.007972	.0277417
FIN	.8210157	.5479836	.0093671	.0287413
FRA	1.31104	.6889755	.0101285	.0399208
GRC	.8453744	.7227897	.0094827	.0281323
IRL	1.149918	.5762637	.0085975	.0347033
ITA	.9580494	.6740734	.0088955	.0230266
NLD	.7934266	.4212235	.0296667	.0300634
NOR	.7626835	.4510719	.0578128	.0326151
PRT	.	.	.0008702	.0035401
SWE	.884691	.4702548	.0370396	.0521907
Total	1.016115	.572018	.0227796	.0379275

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 11 διακρίνεται ότι στις περισσότερες χώρες, τα ευρήματα είναι συνεπή με την προηγουμένως αναφερθείσα έρευνα, καθώς οι περισσότερες μετρήσεις διαχείρισης κερδών είναι χαμηλότερες στα μετέπειτα χρόνια της κρίσης. Ωστόσο, στην Αυστρία, το Βέλγιο, την Ιρλανδία και τη Γαλλία η εξομάλυνση του εισοδήματος, όπως συλλαμβάνεται από smooth1, αυξάνετε. Από την άλλη πλευρά, το smooth2 είναι θετικό και σημαντικό στις ίδιες χώρες και επιπλέον στην Νορβηγία. Όσον αφορά τα μέτρα δεδουλευμένης ποιότητας, όλες οι χώρες παρουσιάζουν σημαντικές μειώσεις.

Συμπερασματικά τα αποτελέσματα δείχνουν ότι, αν και υπάρχει μια γενική τάση προς σμίκρυνση της διαχείρισης κερδών σε δυσχερείς περιόδους, όμως η εξέλιξη αυτή διαφέρει από χώρα σε χώρα.

Οι διαφορές που αναφέρονται στο Πίνακα 11 δείχνουν ότι η διαχείριση των κερδών είναι ευαίσθητη στα χαρακτηριστικά της εκάστοτε χώρας. Όπως σημειώνουν οι Ball, Robin, και Wu (2003)²³⁸, οι πρακτικές χρηματοοικονομικής πληροφόρησης εξαρτώνται από τα κίνητρα των διαχειριστών που είναι υπεύθυνοι για την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων, καθώς και τα κίνητρα της αγοράς και των πολιτικών δυνάμεων της κάθε χώρας.

Μια κοινή διαπίστωση είναι ότι η διαχείριση των κερδών είναι πιο συχνή σε χώρες με χαμηλό επίπεδο προστασίας των επενδυτών. Το επιχείρημα αυτό βασίζεται στην ιδέα ότι η ισχυρή προστασία των επενδυτών περιορίζει την διάθεση για διαχείριση κερδών και ως εκ τούτου μειώνει τα κίνητρα συμμετοχής (Kinnunen & Koskela, 2003)²³⁹. Αντίθετα, όταν η προστασία των μετόχων είναι χαμηλή, τα κίνητρα για τη διαχείριση κερδών είναι αυξημένα.

Επιπλέον η διαχείριση των κερδών είναι λιγότερο διαδεδομένη σε χώρες με μεγάλες και εξαιρετικά ανεπτυγμένες αγορές μετοχών από ότι στις οικονομίες με τραπεζικό προσανατολισμό. Άλλωστε οι χώρες που είναι προσανατολισμένες στην αγορά, ο μεγάλος αριθμός των μετόχων δημιουργεί μια υψηλή ζήτηση για τη λογιστική ποιότητα και πιο έγκαιρη ενσωμάτωση των οικονομικών αποτελεσμάτων εν αντιθέσει με τις τραπεζικά προσανατολισμένες χώρες, όπου η ζήτηση για τα λογιστικά δεδομένα υψηλής ποιότητας είναι χαμηλότερη. Σε αυτές τις περιπτώσεις η ασυμμετρία πληροφόρησης είναι πιθανό να επιλυθεί μέσω ιδιαίτερης σχέσης με τη διοίκηση (Ball, Kothari, and Robin, 2000, Ball et al., 2003, Burgstahler et al., 2006²⁴⁰).

Σύνοψη αποτελεσμάτων

Ο πρωταρχικός στόχος αυτής της μελέτης ήταν να διερευνηθεί η επίδραση των μακροοικονομικών συνθηκών στους λογιστικούς χειρισμούς του εισοδήματος μέσω της ανάλυσης της συμπεριφοράς διαχείρισης κερδών των ευρωπαϊκών εισηγμένων εταιρειών κατά τη περίοδο 2010-2015. Το κύριο εύρημα είναι μια σημαντική μείωση

²³⁸ R. Ball, A. Robin, J.S. Wu, 2003, Incentives versus standards: Properties of accounting income in four East Asian countries. *Journal of Accounting and Economics*, 36 (2003), pp. 235–270

²³⁹ J. Kinnunen, M. Koskela 2003, Who is Miss World in cosmetic earnings management? A cross-national comparison of small upward rounding of net income numbers among eighteen countries. *Journal of International Accounting Research*, 2 (2003), pp. 39–68

²⁴⁰ D. Burgstahler, L. Hail, C. Leuz, The importance of reporting incentives: Earnings management in European private and public firms, *The Accounting Review*, 81 (2006), pp. 983–1016

στην εξομάλυνση του εισοδήματος και η βελτίωση της ποιότητας των δεδουλευμένων κατά μετέπειτα περίοδο της κρίσης.

Βέβαια αυτό το αποτέλεσμα έχει πολλές ερμηνείες. Κατ' αρχάς, είναι πιθανό οι διαχειριστές να έχουν λιγότερα κίνητρα να χειραγωγήσουν τα κέρδη σε μη ευνοϊκές περιόδους γεγονός που οφείλεται στην μεγαλύτερη ανοχή της αγοράς σε κακές αποδόσεις. Μπορεί επίσης να υποστηριχθεί ότι οι η αλλαγή στη συμπεριφορά των επιχειρήσεων ανταποκρίνεται στην ανάγκη για υψηλότερη ζήτηση έγκαιρων κερδών σε προβληματικές περιόδους.

Οι Ευρωπαϊκές χώρες είναι σχετικά ομοιογενής από οικονομική και πολιτική άποψη. Ανήκουν σε έναν βαθιά ολοκληρωμένο οικονομικό χώρο που χαρακτηρίζεται από την απουσία εσωτερικών εμπορικών φραγμών. Όλες οι χώρες της ΕΕ υπακούουν επίσης σε μια κοινή ρύθμιση που αποσκοπεί στο να ευνοήσει τον εσωτερικό ανταγωνισμό και τις κινήσεις κεφαλαίων. Από το 2005, όλες οι ευρωπαϊκές εισηγμένες επιχειρήσεις συμμορφώνονται με τα IFRS, όπου σύμφωνα με την βιβλιογραφία αποτελεί έναν παράγοντα που αναστέλλει τη διαχείριση των κερδών.

Παρότι παρατηρήθηκαν αρκετά κοινά στοιχεία, η ένταση της διαχείρισης των κερδών φαίνεται διαφέρει σημαντικά από τη μία χώρα στην άλλη. Τα εθνικά χαρακτηριστικά, όπως η επιβολή του νόμου, η ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, και η σημασία των χρηματοπιστωτικών αγορών μπορεί να εξηγήσει τις εν μέρει τις διαφορές μεταξύ χωρών στην εξομάλυνση του εισοδήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων παραμένει μέχρι και σήμερα ένα υπαρκτό πρόβλημα σε διεθνές επίπεδο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές καταβάλουν σημαντικές προσπάθειες ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα του συστήματος και η παρεχόμενη πληροφόρηση να είναι πιο αξιόπιστη και διαφανής.

Στην γηραιά ήπειρο η βελτίωση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης πραγματοποιήθηκε με την υιοθέτηση των υψηλών προτύπων ποιότητας (IFRS) σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1606/2002. Ο πυρήνας της εισαγωγής του ενιαίου πλαισίου λογιστικών κανόνων ήταν να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη συγκρισιμότητα, διαφάνεια και ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Ωστόσο, η επιβολή των IAS/IFRS δεν περιόρισε τις δυνατότητες για λογιστικά τεχνάσματα, και δημιούργησε αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα εξάλειψης του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάστηκαν τα σημαντικότερα θέματα γύρω από την έννοια της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, και εξετάστηκε ο βαθμός επιρροής των IFRS στην ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης και στις πρακτικές χειραγώγησης των αποτελεσμάτων. Το συμπέρασμα που διαπιστώθηκε συγκεντρώνοντας τα IAS/IFRS που έχουν αποδειχτεί ότι οδηγούν σε μεγαλύτερη εξομάλυνση των λογιστικών μεγεθών, είναι ότι η συγκρισιμότητα και η αξιοπιστία επισκιάζεται από την υποκειμενικότητα (εύλογη αξία), την ελαστικότητα (περιθώρια επιλογών στη λογιστική αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων) και την πολυπλοκότητα (πλήθος αναλυτικών γνωστοποιήσεων) των προτύπων.

Αδιαμφισβήτητα, λοιπόν, οι επιλογές που παραβιάζουν τα πρότυπα αποτελούν απάτη και πρακτικές του Earnings Management, όπως και οι συστηματικές επιλογές που γίνονται μέσα στα όρια των προτύπων.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτέλεσε ο βαθμός στον οποίο η διαχείριση κερδών είναι ευαίσθητη στις γενικές οικονομικές συνθήκες, και κατά πόσο η οικονομική κρίση αποτέλεσε κίνητρο ή έχει δημιουργήσει κατάλληλες συνθήκες για την κλιμάκωση των φαινομένων παραποίησης. Για το σκοπό αυτό, υπολογίσθηκαν

προτεινόμενα από τη διεθνή βιβλιογραφία μεγέθη τα οποία αξιολόγησαν την ποιότητα των κερδών σε 14 κράτη μέλη της ΕΕ που εφαρμόζουν τα IFRS από το 2005.

Το κυριότερο εύρημα είναι μια σημαντική μείωση στην εξομάλυνση του εισοδήματος και βελτίωση της ποιότητας των δεδουλευμένων κατά μετέπειτα περίοδο, το οποίο είναι συνεπές με τα αποτελέσματα προγενέστερων ερευνών.

Έπειτα παρατηρήθηκε ότι η εξομάλυνση εισοδήματος διαφέρει σημαντικά μεταξύ χωρών κυρίως λόγω των εθνικών χαρακτηριστικών, όπως η επιβολή του νόμου, η ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, και οι δυνάμεις των χρηματοπιστωτικών αγορών. Από τα αποτελέσματα προκύπτει μια αύξηση της ποιότητας των κερδών κατά την περίοδο επέκτασης της κρίσης και η οποία έγκειται από μια πλευρά στην ανάγκη για υψηλότερη ζήτηση έγκαιρων κερδών και από την άλλη στην στάση των διαχειριστών οι οποίοι στην προσπάθεια να αντιμετωπίσουν την ύφεση, ακολουθούν ένα πιο επιθετικό συντηρητισμό και μείωση της προβλεψιμότητας των κερδών.

Η μελέτη συνεισφέρει στη λογιστική και οικονομική βιβλιογραφία καθώς ενισχύει την περιορισμένη προηγούμενη έρευνα που εξετάζει τις συνέπειες μιας κακής οικονομικής κατάστασης, όπως η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση σε σχέση με την ποιότητα των κερδών. Επίσης συγκεντρώνει και παρέχει ισχυρές αποδείξεις για ένα μεγάλο αριθμό IAS/IFRS που χρησιμοποιούνται σε πρακτικές χειραγώγησης αποτελεσμάτων. Τέλος τα ευρήματα της παρούσας μελέτης δίνουν το έναυσμα στους φορείς χάραξης πολιτικής και στις ρυθμιστικές αρχές να κατανοήσουν τις επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης στην ποιότητα των κερδών και να προετοιμάσουν λογιστικούς κανόνες που θα μειώνουν τη χειραγώγηση των αποτελεσμάτων και παράλληλα θα αυξάνουν την ποιότητα κατά τη διάρκεια οικονομικών αναταραχών.

Σε συνέχεια της παραπάνω μελέτης, ως θέμα για μελλοντική έρευνα θα ήταν ενδιαφέρον να εξεταστούν οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και σε άλλες πτυχές ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Ιδιαίτερα, η συγκριτική εξέταση των καθοριστικών παραγόντων και συνεπειών στην ποιότητα των κερδών κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης και στην περίοδο ανάκαμψης της οικονομίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία-Αρθρογραφία

- Βαΐος Α. Ριζούλης (2016), Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής, Partner ΣΟΛ ΑΕ, Τάσεις και Εξελίξεις στο Ελεγκτικό Επάγγελμα From Chariots of Fire To Sustainable growth Από τα μονοπάτια της φωτιάς στην αέναη ανάπτυξη. Available at: <http://www.accountancygreece.gr>
- Βελέντζας, Γ., Καρτάλης, Ν., Μπρώνη Γ., (2011). Εσωτερικός Έλεγχος Επιχειρήσεων για την πρόληψη, τον εντοπισμό και τη διερεύνηση οικονομικής απάτης, Θεσσαλονίκη.
- Γεωργίου, Άθως. 2003, Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, Εκδόσεις Σάκουλας Α.Ε
- Γκίνογλου Δ., Ταχυνάκης Π. Μωϋσή Σ. & Γκίνογλου Ε. (2008), «Λογιστική Παρακολούθηση της Αναπροσαρμογής της Αξίας των Πάγιων Περιουσιακών Στοιχείων: Η περίπτωση των Ελληνικών Επιχειρήσεων»
- Καζαντζής, Χ.Ι. (2006), Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος. Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, Εκδόσεις Business Plus, Αθήνα
- Κόντος Γ., Χρηματοοικονομική Λογιστική, Σύμφωνα με τα Διεθνή και τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, Εκδόσεις Διπλογραφία, 2015.
- Λουμιώτης Ι, Τζίφας Β., 2012, Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής ΔΠΕ, Εκδόσεις:ΣΟΕΛ.
- Νεγκάκης Ι. Χρήστος, Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς- Θεωρία και Εφαρμογές, 2015.
- Ντζανάτος, Δ. (2008), Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές των Ελληνικών Προτύπων, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
- Πατατούκας Κ. και Παπάκη Ν.(2011), “Η ωραιοποίηση των ισολογισμών βλάπτει σοβαρά”, Κέρδος Online.
- Σιώτης Θεοχάρης (2006), Χρηματοοικονομική Λογιστική, Εκδόσεις Μπαρμπουνάκης, 2006.
- Σπαθής Χ. (2002), Εμπειρική Διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων, Λογιστής 570, σελ 1286 - 1294
- Φίλος Λ. Ιωάννης, «Γνωστοποιήσεις στο προσάρτημα σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα», Λογιστής, Φεβρουάριος 2002

- Grant Thornton, 2006, "Οι επιπτώσεις των I.F.R.S. κατά την πρώτη εφαρμογή τους στις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιρίες". Διαθέσιμο: http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_mc1_1_01/01/2006_140328
- Grant Thornton, Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, Τόμος Β', Γ' Έκδοση, 2009.
- Άρθρο «Η Εταιρική Διακυβέρνηση και τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου στις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών επιχειρήσεις» Δρ. Ανδρέα Γ. Κουτούπη

Αγγλική Βιβλιογραφία-Αρθρογραφία

- Accounting Manipulation Why, How, What to Look Out For and How to Adjust Special Report, 2012, by Fitch, Inc., Fitch Ratings Ltd. and its subsidiaries. Available at: <https://consultgenesis.files.wordpress.com/2012/02/accounting-manipulation-fitch-ratings.pdf>
- Aggarwal R., I Erel, R. STULZ, R. Williamson, Do U.S. firms have the best corporate governance? A cross-country examination of the relation between corporate governance and shareholder wealth, Working paper, European Corporate Governance Institute (2007)
- Ahmad N.A.-Zaluki, K. Campbell, A. Goodacre (2011), Earnings management in Malaysian IPOs: the east Asian crisis, ownership control, and post-IP performance, Int. J. Account., 46 (2) (2011), pp. 111–157
- Ahmed Riahi- Belkaoui, (2003) "Intellectual capital and firm performance of US multinational firms: A study of the resource- based and stakeholder views", Journal of Intellectual Capital, Vol. 4 Iss: 2, pp.215-226
- Ahmed, A., Neel, M. and Wang, D. (2013). Does Mandatory Adoption of IFRS Improve Accounting Quality? Preliminary Evidence. Contemp Account Res, 30(4), pp.1344-. 1372.
- Ahmed, Anwer S. and Neel, Michael J. and Wang, Dechun, (2013). Does Mandatory Adoption of IFRS improve Accounting Quality? Preliminary Evidence (July 25, 2012). Contemporary Accounting Research 30 (4) (2013): 1344-1372. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1502909>.

- Albrecht, C., Holland, D., Malagueño, R. et al. The Role of Power in Financial Statement Fraud Schemes *Journal of Business Ethics*, November 2015, Volume 131, Issue 4, pp 803–813.
- Amat, O., Blake J. & Dowds J. (Dec1999), "The Ethics of Creative Accounting", *Economics Working Paper 349*, Department of Economics and Business, Universitat Pompeu Fabra.
- Amiram, D. and Owens, E., 2012, Private benefits extraction and the opposing effects of income smoothing on private debt contracts, *Working paper*, SSRN-Social Science Research Network.
- Ball R., A. Robin, J.S. Wu, 2003, Incentives versus standards: Properties of accounting income in four East Asian countries. *Journal of Accounting and Economics*, 36 (2003), pp. 235–270
- Ball R., X. Li, L. Shivakumar, (2015), Contractibility and Transparency of Financial Statement Information Prepared Under IFRS: Evidence from Debt Contracts Around IFRS Adoption, *Journal of Accounting Research*, Volume 53, Issue 5, 1, December 2015, Pages 915-963.
- Ball, R. (2006) International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors, *Accounting and Business Research*, International Accounting Policy Forum, pp. 5–27.
- Ball, R., & Shivakumar, L. (2005). Earnings quality in UK private firms: Comparative loss recognition timeliness. *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), 83-128.
- Ball, R. and Shivakumar, L. (2006), 'The role of accruals in asymmetrically timely gain and loss recognition', *Journal of accounting research*, 207-242.
- Ball, R., Kothari, S., & Robin, A. (2000). The effect of international institutional factors on properties of accounting earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 29, 1-51.
- Bao, B.H., & Bao, D.H. (2004). Income smoothing, earnings quality and firm valuation. *Journal of Business, Finance & Accounting*, 31(9) & (10), 1525-1557.
- Baralexis, S. (2004). Creative accounting in small advancing countries: The Greek case. *Managerial Auditing Journal*, 19 (3), 440-461

- Barth, M., Landsman, W. and Lang, M. (2008) International Accounting Standards and accounting quality, *Journal of Accounting Research*, 46(3), pp. 467–498.
- Bartov, E., Goldberg, S. and Kim, M. (2005) Comparative value relevance among German, U.S. and international accounting standards: a German stock market perspective, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 20(2), pp. 95–119.
- Bayou E. and Reinstein A.(2001), “A systematic view of fraud explaining its strategies , anatomy and process”, *Critical Perspectives In Accounting*, Vol.12, 383- 403.
- Bertomeu J., R. Magee, (2011),From low-quality reporting to financial crises: Politics of disclosure regulation along the economic cycle, *Journal of Accounting and Economics*, 52 (2011), pp. 209–227.
- Biger “GE’s Glowing Numpers” above n.5
- Botsari A. and Meeks G., 2008, Do Acquirers Manage Earnings Prior to a Share for Share Bid?, *Journal of Business Finance & Accounting* 35, 633-670.
- Brown W.D., H. He, K. Teitel, (2006),Conditional conservatism and the value relevance of accounting earnings: An international study,*European Accounting Review*, 15 (2006), pp. 605–626
- Burgstahler D. and Eames M., (2006), Management of Earnings and Analysts’ Forecasts to Achieve Zero and Small Positive Earnings Surprises, *Journal of Business Finance and Accounting* 33, 633-652.
- Burgstahler, D., & Dichev, I. (1997). Earnings management to avoid earnings decreases and losses. *Journal of Accounting and Economics*, 24 (1), 99-126.
- Burgstahler, L. Hail, C. Leuz (2006),The importance of reporting incentives: Earnings management in European private and public firms,*The Accounting Review*, 81 (2006), pp. 983–1016
- Bushman, R.M., Piotroski, J.D. & Smith A.J. (May2004), "What Determines Corporate Transparency", *Journal of Accounting Research*, 42: 2, pp.207-252
- Callao , S., & Jarne , J. (2010). Have IFRS Affected Earnings Management in the European Union. *Accounting in Europe*, 7 (2), pp. 159-189

- Capkun Vedran, Dan Collins, Thomas Jeanjean,(2016), The effect of IAS/IFRS adoption on earnings management (smoothing): A closer look at competing explanations, *Journal of Accounting and Public Policy*, Volume 35, Issue 4, July–August 2016, Pages 352–394.
- Capkun, Vedran and Collins, Daniel W. and Jeanjean, Thomas,(2013) The Effect of IAS/IFRS Adoption on Earnings Management (Smoothing): A Closer Look at Competing Explanations, *Journal of Accounting and Public Policy*, Forthcoming. Available at SSRN:<http://ssrn.com/abstract=1850228>
- Carmona, S. and Trombetta, M. (2008) On the global acceptance of IAS/IFRS accounting standards: the logic and implications of the principles-based system, *Journal of Accounting and Public Policy*, 27, pp. 455–461.
- Charitou, A., Lambertides, N., & Trigeorgis, L. (2007). Earnings behaviour of financially distressed firms: The role of institutional ownership. *Abacus*, 43 (3), 271-296.
- Chen, S., Sun, S.Y.J., & Wu, D. (2010). Client importance, institutional improvements, and audit quality in China: An office and individual auditor level analysis. *The Accounting Review*, 85 (1), 127-158.
- Choi, F.D.S. and Meek,(2005) *G. International Accounting*, 5th edition, Prentice-Hall.
- Christensen, H. B., E. Lee, M. Walker, and C. Zeng. ‘Incentives or Standards: What Determines Accounting Quality Changes Around IFRS Adoption?’ *European Accounting Review* 24 (2015): 31-61.
- Collins Julie H., Douglas A. Shackelford and James M. Wahlen, Bank Differences in the Coordination of Regulatory Capital, Earnings, and Taxes,*Journal of Accounting Research*, Vol. 33, No. 2 (Autumn, 1995), pp. 263-291
- Dao, T.H. P. (2005) Monitoring compliance with IFRS: some insights from the French regulatory system, *Accounting in Europe*, 2, pp. 107–135.
- Daske, H. and Gebhardt, G. (2006) International Financial Reporting Standards and experts’ perceptions of disclosure quality, *Abacus*, 42(3/4), pp. 461–498.

- DeAngelo, L. E. (1986) 'Accounting numbers as market valuation substitutes: A study of management buyouts of public stockholders', *Accounting Review*, 400-420.
- Dechow, P. M. and Dichev, I. D. (2002) 'The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors', *The accounting review* 77s1, 35-59.
- Dechow, P. M. and Sloan, R. G. (1991) 'Executive incentives and the horizon problem: An empirical investigation', *Journal of accounting and Economics*,14(1), 51-89.
- Dechow, P. M., Ge, W., Larson, Schrand C. (2010), "Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences", *Journal of Accounting and Economics*, Vol.50, No2-3, p.344-401
- Dechow, P. M., Hutton, A. P., Kim, J. H. and Sloan, R. G. (2012) 'Detecting earnings management: A new approach', *Journal of Accounting Research*, 50(2 SRC - GoogleScholar), 275-334.
- Dechow, P. M., Sloan, R. G. and Sweeney, A. P. (1995) *Detecting Earnings Management*, Wiley.
- Dechow, P.M. (1994). Accounting earnings and cash flows as measures of firm performance: The role of accounting accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 18, 3-42.
- Demircuc-Kunt, R. Levine, Bank-based and market-based financial systems: Cross-country comparisons. Policy Research Working Paper 2143, The World Bank (1999)
- Ding, Y., Hope, O.-K., Jeanjean, T. and Stolowy, H. (2007) Differences between domestic accounting standards and IAS: measurement, determinants and implications, *Journal of Accounting and Public Policy*, 26, pp. 1–38.
- Dooley, D.V. (2002), "Financial Fraud: Accounting Theory and Practice", *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, Vol.8 (Symposium), pp.53-88
- Einhorn, E. (2005). The nature of the interaction between mandatory and voluntary disclosures. *Journal of Accounting Research*, 43(4), 593-621.
- Elad, C. (2004), "Fair Value Accounting in the Agricultural Sector: Some Implications for International Accounting Harmonization", *European Accounting Review*, 13: 4, pp.621-641

- Estima Isabel Maria Costa Lourenço, Manuel Emílio Mota de Almeida Delgado Castelo Branco (2015), Main Consequences of IFRS Adoption: Analysis of Existing Literature and Suggestions for Further Research, *Rev. contab. finanç.* vol.26 no.68 São Paulo May/Aug. 2015 Epub July 10, 2015, <http://dx.doi.org/10.1590/1808-057x201500090>.
- Ewert, R. , and A Wagenhofer, 2005, Economic effects of tightening accounting standards to restrict earnings management, *Accounting Review* 80, 1101-1124.
- Felip A., Raffarnier B., 2014, Financial Crisis And Earnings Management: The European Evidence, *The International Journal of Accounting*. Volume 49, Issue 4, December 2014, Pages 455–478
- Ferguson, L.H. (Mar2008), "Like it or not fair value is here to stay", *Financial Executive*, 24: 2, pp.54-57
- Firth, M., Rui, O.M. and Wu, W. (2011), “Cooking the books: Recipes and costs of falsified financial statements in China”, *Journal of Corporate Finance*, 17(2), pp. 371390
- Francis, I. Hasan, Q. Wu, (2013), The benefits of conservative accounting to shareholders: evidence from the financial crisis, *Account. Horiz.*, 27 (2) (2013), pp. 319–346
- Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2004). Costs of equity and earnings attributes. *The Accounting Review*, 79, 967–1010.
- Francis, J., Olsson, P., & Schipper, K. (2006). Earnings quality. *Foundations and Trends in Accounting*, 1, 1–85.
- Gherai, D.S., Balaciu, D.E. (2011), From creative accounting practices and enron phenomenon to the current financial crisis. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 13(1), 34-41
- Godfrey, J., Mather, P., & Ramsay, A. (2003). Earnings and impression management in financial reports: The case of CEO changes. *ABACUS*, 39(1), 95-123
- Gowthorpe, C. & Amat, O. (Mar 2005), "Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro-Manipulation", *Journal of Business Ethics*, 57: 1, pp.55-64

- Greenlee KJ, Harrison JF (2005). Respiratory changes throughout ontogeny in the tobacco hornworm caterpillar, *Manduca sexta*. *J Exp Biol.* 2005;208:1385–1392.
- Greenlee, J., M. Fisher, T. Gordon and E. Keating (2007): “An investigation of fraud in non – profit organizations : occurrences and deterrents”, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol.36, No.4, pp.676-694
- Healy (1985), The effect of bonus schemes on accounting decisions. *Journal of Accounting and Economics*, 7: 85-107.
- Healy, P.M. & Wahlen, J.M. (1999), “A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting”, *Accounting Horizons*, 13: 4, pp365-383
- Heiman-Hoffman, V.B., Morgan, K.P. & Patton, J.M. (1996), “The Warning Signs of Fraudulent Financial Reporting”, *Journal of Accountancy*, 182: 4, pp75-77
- Hermann, D. and Inoue, T.: 1996 ‘Income smoothing and incentives by operating condition: an empirical test using depreciation changes in Japan’, *Journal of International Accounting Auditing and Taxation*, Vol. 5, Issue 2, pp.161-78.
- Hope, O.K. (2004). Variations in the financial reporting environment and earnings forecasting. *Journal of International Management and Accounting*, 15(1), 21-43.
- Howard Schilit (2002), “Financial Shenanigans: How to Detect Accounting Gimmicks & Fraud in Financial Reports”
- Iatridis, G. and Joseph, N. (2005) A conceptual framework of accounting policy choice under SSAP 20, *Managerial Auditing Journal*, 20(7), pp. 763–778
- Ignacio de la Torre (2009), *Creative Accounting Exposed*, London, Palgrave Macmillan
- Jeanjean, T. and Stolowy, H. (2008) Do accounting standards matter? An exploratory analysis of earnings management before and after IFRS adoption, *Journal of Accounting and Public Policy*, 27, pp. 480–494

- Jenkins D.S., G.D. Kane, U. Velury, (2009), Earnings conservatism and value relevance across the business cycle, *Journal of Business Finance and Accounting*, 36 (2009), pp. 1041–105.
- Jones (2011). “Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals”. Wiley & Sons. p.37
- Jones, J. J. (1991) 'Earnings management during import relief investigations', *Journal of accounting research*, 193-228.
- Jones, K.L., G.V. Krishnan, and K.D. Melendrez (2008). Do models of discretionary accruals detect actual cases of fraudulent and restated earnings? An empirical Analysis. *Contemporary Accounting Research*, 25, pp. 499-531
- Joshua Ronen, Varda Yaari (2008). Definition of Earnings Management. Volume 3 of the series Springer Series in Accounting Scholarship pp 25-38.
- Judge, G.G., Hill, R.C., Griffiths, W.E., Lutkepohl, W.E., & Lee, T.C. (1988). *Introduction to the theory and practice of econometrics* (2nd edition). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Kaplan R., 1985, Comments on Paul Healy: Evidence on the Effect of Bonus Schemes on Accounting Procedure and Accrual Decisions, *Journal of Accounting and Economics* 7, 109-113.
- Kasanen, E., J. Kinnunen, and J. Niskanen (1994). Dividend-based earnings management: Empirical evidence from Finland. *Journal of Accounting and Economics* 22 (1–3): 283-312.
- Kinnunen J., M. Koskela 2003, Who is Miss World in cosmetic earnings management? A cross-national comparison of small upward rounding of net income numbers among eighteen countries. *Journal of International Accounting Research*, 2 (2003), pp. 39–68
- Kothari S., Leone A. and Wasley C, 2005, Performance matched discretionary accrual measures, *Journal of Accounting and Economics* 39, 163-197
- Kothari, S.P. (2000). The role of financial reporting in reducing financial risks in the market. Federal Reserve Bank of Boston, Conference Series, Proceedings, 89-112. Available on the internet at: http://www.bostonfed.org/economic/conf/conf44/cf44_6.pdf

- Kousenidis D.V., A.C. Ladas, C.I. Negakis (2013), The effects of the European debt crisis on earnings quality, *Int. Rev. Financ. Anal.*, 30 (2013), pp. 351–362
- Kranacher, M.-J. (2006), “Financial Statement Complexity: A Breeding Ground for Fraud”, *The CPA Journal*, Sep2006, 76: 9, p80
- Kranacher, M.-J., Riley, R. A., and Wells, J. T. (2011). *Forensic Accounting and Fraud Examination*. In M.-J. Kranacher, R. A. Riley, & J. T. Wells, *Forensic Accounting and Fraud Examination*. United States of America: John Wiley & Sons, Inc. 408-445.
- Kutan, A., Muradoglu, G., & Sudjana, B. (2012). IMF programs, financial and real sector performance, and the Asian crisis. *Journal of Banking and Finance*, 36, 164–182.
- La Porta R., F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer, Law and finance, *Journal of Political Economy*, 106 (1998), pp. 1113–1155
- Langendijk H.(2004), *Parmalat Finanziaria : A Case of Manipulating Financial Statements through Fraud*, Netherlands
- Lefter, V. & Roman, A.G. (2007), "IAS 41 Agriculture: Fair Value Accounting", *Theoretical and Applied Economics*, no.5 / 2007
- Leuz, C., D. Nanda, and P.D. Wysocki (2003). Earnings management and investor protection: An international comparison. *Journal of Financial Economics*, 69, pp. 505-527.
- Lev (1998), "On the Usefulness of Earnings," above, n. 1. Ziv, A. "Discussion of 'Earnings Management and the Revelation Principle'." *Review of Accounting Studies*, 3, pp: 35-40.
- Madray, J.R. (May2008), "The Trend toward Fair Value Accounting", *Journal of Financial Service Professionals*, 62: 3, pp.16-18
- McNichols, M. (2000), “Research design issues in earnings management studies”, *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol.19, No 4-5, p.313-345
- McNichols, Maureen F. and Peter G. Wilson. (1988), “Evidence of earnings management from the provision for bad debts”, *Journal of Accounting Research*, Vol.26, No 3 (Supplement), p. 1-40.
- Md. Musfiqur Rahman Mohammad Moniruzzaman Md. Jamil Sharif, *Techniques, Motives and Controls of Earnings Management*, International

Journal of Information Technology and Business Management 29th March 2013.
Vol.11 No.1

- Michael and Gounopoulos, Dimitrios and Pulm, Jannis (2013), IFRS Adoption and Management Earnings Forecasts of Australian IPOs. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2199034>
- Myers, J., Myers, L. and D. Skinner, 2007, Earnings Momentum and earnings management, *Journal of Accounting, Auditing and Finance* 22, 249-284.
- Nelson, M., Elliott, J., & Tarpley, R. (2003). How are earnings managed? Examples from auditors. *Accounting Horizons, Supplement*, 17-35.
- Nobes, C. (2006) The survival of international differences under IFRS: towards a research agenda, *Accounting and Business Research*, 36(3), pp. 233–245
- Oriol, Amat: *Journal of Economic Literature* classification: M41.Creative Accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues
- Ormrod, P. and Taylor, P. (2004) The impact of the change to International Accounting Standards on debt covenants: a UK perspective, *Accounting in Europe*, 1, pp. 71–94
- Patell James M. and Mark A. Wolfson (1981). The Ex Ante and Ex Post Price Effects of Quarterly Earnings Announcements Reflected in Option and Stock Prices. *Journal of Accounting Research*. Vol. 19, No. 2 (Autumn, 1981), pp. 434-458
- Patten, D.M., 2002. The relation between environmental performance and environmental disclosure: A research note. *Accounting, Organizations and Society*, 27 (8): 763–773.
- Peltzman S., (1976), Toward a more general theory of regulation, *The Journal of Law and Economics*, 19 (1976), pp. 211–240.
- Persakis Anthony, George Emmanuel Iatridis, (2015), Earnings quality under financial crisis: A global empirical investigation, *Journal of Multinational Financial Management*, Volume 30, March 2015, Pages 1–3.
- Pinder, C. C. (1998). *Motivation in work organizations*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

- Q. Li, H. Wang, X. Rong (2013), Firm earnings persistence over the business cycle: evidence from listed companies in China, *China Account. Financ. Rev.*, 15 (4) (2013), pp. 166–203
- Rahman, M., Moniruzzaman, M., Sharif, J., (2013). Techniques, Motives and Controls of Earnings Management. *Journal of Advanced Social Research*; Jan 2013, Vol. 3 Issue 1, p.65.
- Rezaee, Z. (2002): “Financial statement fraud: prevention and detection”. New York: Wiley. 2002.
- Rezaee Zabihollah, Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud, *Critical Perspectives on Accounting* ,Volume 16, Issue 3, April 2005, Pages 277–298
- Rezaee, Zabihollah and Davani, Hossein, Does Financial Reporting Fraud Recognize Borders. Evidence from Bank Fraud in Iran (July 21, 2013). *Journal of Forensic & Investigative Accounting* Vol. 5, Issue 2, July - December, 2013. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2469020>
- Rutherford, B. A. (1999) 'Creative compliance and behaviour in response to mandatory changes in accounting policy: Three cases from pre-Dearing Britain', *Accounting History*, 4(1), 31-58.
- Rutledge, R. 1995. Does management engage in the manipulation of the earnings? The case of SFAS 52. *Journal of International Accounting Auditing and Taxation*, 4 (1): 69-8
- Ryszard Kamiński (2014) Creative Accounting Does not Need to Equal Falsification of Accounts, *Poland, Economics World*, ISSN 2328-7144 April 2014, Vol. 2, No. 4, 272-280
- Saleh, N.M., Ahmed, K., Earnings management of distressed firms during debt renegotiation. *Accounting and Business Research*, 35, pp. 69-86, 2005
- Schilit, H., 2010. Financial Shenanigans: Detecting Accounting Gimmicks That Destroy Investments. The 2010 CFA Institute Annual Conference. Available at: <http://www.cfapubs.org/doi/pdfplus/10.2469/cp.v27.n4.1>
- Scholes, M, Wilson, P., Wolfson, M., 1990. Tax planning, regulatory capital planning, and financial reporting strategy for commercial banks. *Review of Financial Studies* 3, 625-650.

- Schrand, C.M., Zechman, S.L.C., Executive overconfidence and the slippery slope to fraud. *Journal of Accounting and Economics*, 53, pp. 311-329, 2012
- Shah, S., Butt S., Tariq, Y.B. (2011), Use or abuse of creative accounting techniques, *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 2(6), 531-536.
- Simunaci Boskin T. (2005), ‘Does the global transition imply creativity in the accounting?’, *Proceedings of the 6th International Conference of the Faculty of Management Koper, Congress Centre Bernardin, Slovenia, 24–26 November 2005: “Managing the Process of Globalisation in New and Upcoming EU Members”*
- Sorkin, A.R. 2010. Pulling Back the Curtain on Fraud Inquiries, *The New York Times* (December 6, 2010).
- Spathis, Charalambos T. (2002), "Detecting false financial statements using published data: some evidence from Greece." *Managerial Auditing Journal* 17.4, pp. 179-191
- St. Clair-George, M. (2007), "Why fair value needs felling", *Accountancy Magazine*, May2007, 139: 1365, pp.80-81
- Stalebrink O.J., J. Sacco (2005), “Rationalization of financial Statement fraud in government: An Austrian perspective”, *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 18, No. 4, pp.489–507
- Stolowy, H., Breton, G., (2004), “Accounts manipulation: a literature review and proposed conceptual framework”, *Review of Accounting and Finance* Vol.3, p.5–65.
- Strobl G., (2013), Earnings manipulation and the cost of capital, *J. Account. Res.*, 51 (2) (2013), pp. 449–473
- Tang, Owan (2009), *Accounting Implications for Lease Classification in Acquiring Transportation Assets*, Hong Kong Polytechnic University. pp 418-426. Available at: https://www.polyu.edu.hk/lms/ICMS/Papers/IFSPA09-Papers/10_L007.pdf
- Ten Things About Bankruptcy and Fraud, 2008. A Review of Bankruptcy Filings. Deloitte Forensic Center. Available

at:http://www.deloitte.com/assets/DcomUnitedStates/Local%20Assets/Documents/us_dfc_tenthingsaboutbankruptcy_24112008.pdf

- Teoh, S. H., Welch, I. and Wong, T. J. (1998a), 'Earnings management and the underperformance of seasoned equity offerings', *Journal of Financial economics*, 50(1), 63-99.
- Tort Luz, P (2013): 'Earnings Management Under IFRS and PGC'. *Revista de Contabilidade y Direccion*, Vol.16, pp.161-185.
- Tsang, J. (2002). Moral rationalization and the integration of situational factors and psychological processes in immoral Behavior. *Review of General Psychology*, 6, 25–50
- Tylsch, R. (2009). Real economic activity and earnings management from a cross-country perspective. Erasmus University Rotterdam. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1765/15573>
- Veron Nicolas, Mathew Autret, Alfred Galichon, Smoke & Mirrors, INC.(2006), "Accounting for Capitalism", Cornell University Press, Ithaca and London (pg. 41-43)
- Vladu A.B., Matis D., 2010. Corporate Governance And Creative Accounting: Two Concepts Strongly Connected? Some Interesting Insights Highlighted By Constructing The Internal History Of A Literature, *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, pp. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*,14(1),2012,115332-346, indexat REPEC, indexat REPEC, Available at:<http://oeconomica.uab.ro/upload/1220101/33.pdf>
- Watts & Zimmeixnan, (1978), Discussion of "The Effects of Taxes, Agency Costs and Information Asymmetry on Earnings Management: A Comparison of Public and Private Firms"
- Watts, P.L. and Zimmerman, J.L. (1986), *Positive Accounting Theory*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey
- Whittington Geoffrey, 2005, "The adoption of International Accounting Standards in the European Union", *European Accounting Review*, Vol.14, No.1, pp.127-153

- Wustemann, J. and Kierzek, S. (2005) Revenue recognition under IFRS revisited: conceptual models, current proposals and practical consequences, *Accounting in Europe*, 2, pp. 69–106.
- Y.M. Chia, I. Lapsley, H.-W. Lee, (2007), Choice of auditors and earnings management during the Asian financial crisis, *Managerial Auditing Journal*, 22 (2007), pp. 177–196
- Zeff, S. (2007) Some obstacles to global financial reporting comparability and convergence at a high level of quality, *The British Accounting Review*, 39(4), pp. 290–302
- Zicke, Julia and Czermin, Sven, The Discretionary Use of Provisions – Evidence from Germany (October 31, 2014). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2517375>

Διαδίκτυο

- www.FocusInvestor.com
- www.logistis.gr/files/DLP/dlp19.doc
- <https://www.kpmg.com/GR/EL/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/Presentation%20ELP%20Law%204308-2014.pdf>
- <http://www.helpe.gr/investor-relations/corporate-governance/>
- <http://www.jp-avax.gr/jp/default.aspx?pid=298&CTID=289>
- <https://circabc.europa.eu>
- https://www.cga-pdnet.org/non_verifiableproducts/articlepublication/finstatfraud/finstatfraud_p1.pdf
- [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ySBHzad_rfwJ:www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/comitologie/rps/2012/D020962-01/COM-AC_DRC\(2012\)D020962-01\(ANN3\)_EL.doc+&cd=3&hl=el&ct=clnk&gl=gr&client=firefox-b-ab](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ySBHzad_rfwJ:www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/comitologie/rps/2012/D020962-01/COM-AC_DRC(2012)D020962-01(ANN3)_EL.doc+&cd=3&hl=el&ct=clnk&gl=gr&client=firefox-b-ab)
- http://www.globaltraining.gr/media/GLOBAL/TOMOI%20SAMPLE%20PAGE%20TOMOS%20A/DLP16_YLIKAPAGIASTOIXEIAENERGITIKOU.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 12. Μέθοδοι Λογιστικής Χειραγώγησης ανά τομέα

Accounting Manipulation: Typical Methods by Industry Sector

Sector	Revenue recognition	Cost minimisation	Working capital management	Provisioning	Debt reduction
Retail	<ul style="list-style-type: none"> • Cut-off manipulation • Increase in sales through discounts or special deals • Manipulating like-for-like sales growth through redefinition of metrics 	<ul style="list-style-type: none"> • EBITDA before restructuring • Capitalisation of overheads for new franchises 	<ul style="list-style-type: none"> • Inflation of stock/inventory • Discounts or other favourable contract terms to incentivise customers to pay early 	<ul style="list-style-type: none"> • Bad debt provisioning • Provisioning for stock obsolescence • VAT provisions 	<ul style="list-style-type: none"> • LBOs as off-balance sheet debt • Change between the use of finance and operating leases
Telecoms/Media/Technology	<ul style="list-style-type: none"> • Increase in sales through discounts or special deals • POC accounting 	<ul style="list-style-type: none"> • O&M cost capitalisation • Amounts due under software agreements (IT) 	<ul style="list-style-type: none"> • Receivable securitisation 	<ul style="list-style-type: none"> • Bad-debt provisioning • Provisions for advances made to artists 	<ul style="list-style-type: none"> • Equity vs proportional consolidation of debt-laden operational subsidiaries
Utilities	<ul style="list-style-type: none"> • Revenues for UK regulated entities (water, gas) are based on RAV calculations, which can be manipulated through estimates related to opex and capex – expenses could be made higher towards the end of a price-control to influence future price controls 	<ul style="list-style-type: none"> • O&M cost capitalisation • Release of “big bath” provisions to smooth earnings • Proprietary trading in generation business not separately disclosed can improve op. margins • Useful life of assets and depreciation 	<ul style="list-style-type: none"> • Receivable securitisation 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuclear provisioning • Asset impairment e.g. valuation of out-of-the-money gas contracts 	
Oil and gas		<ul style="list-style-type: none"> • Capitalised interest • O&M cost capitalisation • Hedging gains • Useful life of assets and depreciation 	<ul style="list-style-type: none"> • Aggressive inventory accounting • WC manipulation 	<ul style="list-style-type: none"> • Landfill provisioning, environmental, remediation reserves • Litigation 	<ul style="list-style-type: none"> • Equity vs proportional consolidation of cash-rich subsidiaries but without access to cash
Pharmaceuticals	<ul style="list-style-type: none"> • Cut-off manipulation 	<ul style="list-style-type: none"> • R&D capitalisation 		<ul style="list-style-type: none"> • Provisioning for product stages 	
Industrial	<ul style="list-style-type: none"> • POC accounting (construction, real estate, aerospace and defence) • Pre-registration and sales to dealers at preferential financing rates/other discounts (autos) 	<ul style="list-style-type: none"> • Capitalised interest • R&D capitalisation (autos) • O&M cost capitalisation • Useful life of assets and depreciation (metals & mining) • Release of “big bath” provisions to smooth earnings 	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-selling inventory at discount; (chemicals) • Receivables securitisation (autos) 	<ul style="list-style-type: none"> • Bad-debt provisioning • Provisioning for stock obsolescence • Landfill provisioning • Litigation 	<ul style="list-style-type: none"> • High debt levels of finance versus operational company (autos) • Equity vs proportional consolidation of debt-laden operational subsidiaries • Change between the use of finance and operating leases
Transportation	<ul style="list-style-type: none"> • Increase in sales through discounts or special deals (airlines) • Cut-off manipulation 	<ul style="list-style-type: none"> • Capitalised interest • O&M cost capitalisation • Useful life of assets and depreciation 	<ul style="list-style-type: none"> • Discounts or other favourable contract terms to incentivise customers to pay early (Airlines) 	<ul style="list-style-type: none"> • Bad-debt provisioning 	<ul style="list-style-type: none"> • Equity vs proportional consolidation of debt-laden operational subsidiaries • Change between the use of finance and operating leases

Source: Fitch